Українська асоціація зовнішньої політики
Українська академія наук
Університет економіки та права «КРОК»

Ткач Дмитро Іванович, Цибух Валерій Іванович

КНИГА ПАМ'ЯТІ:
Фундатори сучасної дипломатичної служби України

Київ – 2025

УДК 327(477)(092)

Т-48 Ткач Д.І., Цибух В.І. КНИГА ПАМ'ЯТІ: Фундатори сучасної дипломатичної служби України. Київ: УАЗП, АНУ, 2025.

ISBN 978-966-170-109-9

У меморіальному виданні «Книга пам'яті: фундатори сучасної дипломатичної служби України» розглядається становлення та розвиток української дипломатичної служби через біографії та діяльність її провідних представників, які пішли з життя. Книга містить нариси про дипломатів, які зробили вагомий внесок у формування зовнішньополітичного курсу незалежної України, висвітлює їхній професійний шлях, здобутки та роль у зміцненні міжнародного авторитету держави. Видання буде корисним історикам, дослідникам дипломатії, а також усім, хто цікавиться історією становлення української державності та дипломатичної служби.

Матеріали видання опубліковані у авторській редакції, видавництво Університету «КРОК» не несе відповідальності за її зміст та може не поділяти думку автора. Передрук можливий у разі посилання на автора і видання. Всі фотографії, представлені в монографії взяті з відкритих джерел.

ISBN 978-966-170-109-9

© Ткач Д.І., Цибух В.І. 2025

ЗМІСТ

Вступне слово 9
Foreword 13
Пам'ять як основа майбутнього 17
Memory as the foundation of the future 22

РОЗДІЛ 1. МІНІСТРИ ЗАКОРДОННИХ СПРАВ, ЗАСТУНИКИ МІНІСТРА

1.1. Геннадій Йосипович Удовенко: життєвий шлях та вагомий внесок у розвиток міжнародних відносин України 27
Дмитро Іванович Ткач, Роман Валерійович Шиян
1.2. Кредо його життя 41
Юрій Богаєвський, Ігор Турянський
1.3. Анатолій Максимович Зленко: життєвий шлях та становлення видатного дипломата незалежної України 44
Дмитро Іванович Ткач, Іванна Анатоліївна Ромашко
1.4. Про першого міністра закордонних справ України Анатолія Зленка 53
Костянтин Єлісєєв
1.5. Анатолій Зленко і формування зовнішньої політики незалежної України 58
Степан Віднянський
1.6. Антон Бутейко: дипломат і державник незалежної України 69
Дмитро Іванович Ткач, Андрій Валерійович Пяткевич
1.7. Слово про друга. Пам'яті Антона Бутейко 77
Володимир Станіславович Огризко
1.8. Микола Петрович Макаревич: життя та внесок у українську дипломатію 80
Дмитро Іванович Ткач, Євген Сергійович Корсунський
1.9. Валентин Ліпатов - заступник міністра закордонних справ України у часи трансформацій і незалежності 89
Дмитро Іванович Ткач, Євген Сергійович Корсунський
1.10. Петро Данилович Сардачук: дипломат, що присвятив життя служінню Україні 94
Дмитро Іванович Ткач, Денис Олександрович Ткач
1.11. Юрій Олександрович Рилач: відомий український дипломат та патріот України 107
Дмитро Іванович Ткач, Ілля Ілліч Ціпле

РОЗДІЛ 2. НАДЗВИЧАЙНІ І ПОВНОВАЖНІ ПОСЛИ УКРАЇНИ

2.1. Віктор Гаврилович Батюк: український дипломат та надзвичайний і повноважний посол України в Канаді 117
Дмитро Іванович Ткач
2.2. Дипломатична діяльність Івана Денисовича Шевченка в контексті української зовнішньої політики 126
Дмитро Іванович Ткач
2.3. Пономаренко Анатолій Георгійович: «Від Євпаторії до Берліна: шлях українського дипломата» 132
Дмитро Іванович Ткач, Олександр Валерійович Жога
2.4. Син Євпаторії, що презентував Україну в Європі. Пам'яті Анатолія Пономаренка 141
Сергій Конашевич
2.5. Ігор Антонович Литвин: шлях від аташе до надзвичайного і повноважного посла України 146
Дмитро Іванович Ткач, Олексій Олександрович Деревіцький
2.6. Від перекладача до посла: професійний шлях Олега Семенця 155
Дмитро Іванович Ткач
2.7. Життєвий шлях і дипломатична кар'єра Євгена Свинарчука 163
Дмитро Іванович Ткач
2.8. Тетяна Григорівна Саєнко Професійна траєкторія українського дипломата 170
Дмитро Іванович Ткач
2.9. Пащук Віктор: надзвичайний і повноважний посол України в Кубі та вчений-латиніст 175
Дмитро Іванович Ткач
2.10. Ігор Пасько: дипломатична місія в Пакистані та передчасна втрата 182
Дмитро Іванович Ткач
2.11. Дмитро Павличко — державник, митець, дипломат: штрихи до політичного портрета 186
Дмитро Іванович Ткач
2.12. Костянтин Масик: державний діяч і дипломат епохи змін 199
Дмитро Іванович Ткач

2.13. Левко Лук'яненко: від правозахисника до першого посла України в Канаді 205
Дмитро Іванович Ткач
2.14. Роман Мар'янович Лубківський - поет, перекладач, дипломат та громадсько-політичний діяч 214
Дмитро Іванович Ткач
2.15. Віктор Крижанівський: професійна траєкторія українського дипломата 222
Дмитро Іванович Ткач
2.16. Дипломатія Сергія Камишева: український вектор у Пекіні 229
Дмитро Іванович Ткач
2.17. Борис Зайчук: державник, дипломат і реформатор соціальної сфери України 239
Дмитро Іванович Ткач
2.18. Володимир Забігайло: правознавець, дипломат, посол України в Кенії 247
Дмитро Іванович Ткач
2.19. Олександр Воробйов — дипломат і парламентарій незалежної України 252
Дмитро Іванович Ткач
2.20. Професор і посол: внесок Володимира Василенка в юридичну науку та зовнішню політику України 257
Дмитро Іванович Ткач
2.21. Анатолій Іванович Бурмаков український науковець-хімік та дипломат 266
Дмитро Іванович Ткач
2.22. Науковець і дипломат: кар'єра Ростислава Білодіда 271
Дмитро Іванович Ткач
2.23. Андрій Петрович Бешта: життя та внесок дипломата у зовнішню політику України 279
Дмитро Іванович Ткач
2.24. Бойко Віталій Федорович - український юрист і дипломат, голова верховного суду України 287
Дмитро Іванович Ткач
2.25. Касьяненко Анатолій Іванович - український дипломат, народний депутат України, голова Херсонської облдержадміністрації 293
Дмитро Іванович Ткач

2.26. Володимир Ілліч Сметанін — український державний діяч, дипломат 300
Дмитро Іванович Ткач
2.27. Життя і діяльність Віктора Васильовича Богатиря - українського дипломата і політика 303
Дмитро Іванович Ткач
2.28. Фуркало Володимир Васильович - український дипломат, посол України в Канаді, Югославії та республіці Корея 309
Дмитро Іванович Ткач
2.29. Пам'яті Сергія Устіча - друга, державного діяча, дипломата, науковця і педагога 318
Дмитро Іванович Ткач
2.30. Анатолій Тимофійович Олійник: життя присвячене українській дипломатії 329
Дмитро Іванович Ткач
2.31. Від Сквири до Женеви: дипломатичний шлях А.А. Озадовського 338
Дмитро Іванович Ткач
2.32. Володимир Іванович Желіба: від агронома до посла - життєвий шлях державного діяча 342
Дмитро Іванович Ткач
2.33. Володимир Тягло: політик, дипломат, експерт з місцевого самоврядування 345
Дмитро Іванович Ткач
2.34. Юрій Олененко: від театральної сцени до дипломатичної служби 349
Дмитро Іванович Ткач
2.35. Ігор Олегович Грушко: видатний український дипломат і його внесок у міжнародні відносини України 355
Дмитро Іванович Ткач
2.36. Михайло Борисович Резнік (1950 – 2025): дипломат, державний діяч, економіст 366
Дмитро Іванович Ткач
2.37. Юрій Миколайович Кочубей — дипломат, сходознавець, культурний діяч України 379
Дмитро Іванович Ткач
Заключне слово 387

Присвячуємо цю роботу тим, хто у найскладніші роки становлення незалежної України, від моменту проголошення незалежності у 1991 році, взяв на себе відповідальність творити українську дипломатію. Це – перші українські дипломати, які починали практично "з нуля" будувати державні зовнішньополітичні інститути й системи в умовах відсутності досвіду й інфраструктури.

Вони працювали за надзвичайно складних обставин: в державі не було власної дипломатичної служби, а дипломатичні представництва Української РСР лише починали переходити у посольства незалежної України. Українська дипломатія фактично стартувала з незначного кадрового ресурсу, майже без усталеної системи, з обмеженими можливостями матеріально-технічного забезпечення, іноді навіть з однією машиною на все посольство.

Ці високопрофесійні люди не лише представляли інтереси України на міжнародній арені, а й заклали фундамент для сучасної зовнішньої політики, відбудували систему дипломатичних відносин, забезпечили визнання країни у світі, створили перші посольства й консульства, брали участь у формуванні політик на багатосторонніх міжнародних платформах.

Їхня праця була відповіддю на виклики часу: розпад СРСР, пошук позиції України як незалежної держави, початок формування нової системи безпеки Європи, а також становлення державного суверенітету в інформаційному полі та міжнародних відносинах. Президент Леонід Кравчук і ключові дипломати того періоду відігравали надзвичайно важливу роль у формуванні зовнішньополітичного курсу України.

Їхній внесок був безцінним для визнання України на світовій сцені, для підтримки міжнародних зв'язків і для захисту державних інтересів у найскладніші роки незалежності. Саме їхній професіоналізм, сила волі та відданість державі стали підґрунтям успіху української дипломатії, якою пишається країна сьогодні.

Тим, хто представляв Україну у світі, коли її ще мало хто знав на карті, присвячується ця робота. Ці перші українські дипломати, які працювали у ранні роки незалежності, заклали основу української дипломатичної служби в умовах, коли міжнародне визнання країни тільки починалось. У 1991 році, після проголошення незалежності, вони були першими, хто не лише будував дипломатичні відносини з іншими державами, а й просував ідею України як самостійної

держави на світовій арені.

У той час Україна лише починала утверджуватись у міжнародній системі, і її проєкт державності був невідомий багатьом країнам. Ці дипломати зі скромними ресурсами відкривали посольства, створювали консульства, формували зовнішньополітичну інфраструктуру з нуля — часу і засобів було обмаль, але відданість і професіоналізм дозволили Україні здобути визнання вже у 1991—1992 роках. Вони творили історію, коли Україна була ще "крапкою на мапі", забезпечували її присутність у міжнародних організаціях та підтримували широкий міжнародний діалог.

Їхня праця стала фундаментом для сучасної української дипломатії, без якої сьогодні важко уявити роль України у світі. Саме вони відстоювали Україну в моменти, коли ще небагато країн вважали її самостійним суб'єктом міжнародних відносин, і заклали дипломатичні підвалини, що дозволили країні впевнено стояти сьогодні.

Тим, хто відстоював національні інтереси України, коли держава робила свої перші кроки на міжнародній арені, присвячується ця робота. Ці люди несли відповідальність за формування зовнішньої політики й дипломатичної служби у найскладніші часи після проголошення незалежності 24 серпня 1991 року. Вони працювали у час, коли Україна тільки починала здобувати міжнародне визнання, обстоюючи суверенітет і державні інтереси на світовій арені.

Вічна їм пам'ять і безмежна вдячність!

Вступне слово

Дипломатія як мистецтво і наука завжди відігравала ключову роль у формуванні державності, захисту національних інтересів та утвердженні місця країни на міжнародній арені. Для України, яка століттями боролася за свою ідентичність і суверенітет, дипломатія стала не лише інструментом виживання, а й способом заявити про себе як про повноправного учасника світової спільноти. Сучасна українська дипломатія, що бере свій початок із проголошення незалежності у 1991 році, завдячує своїм становленням і розвитком видатним особистостям, які заклали її фундамент у складний період трансформацій.

Відновлення незалежності України стало не лише політичним, а й дипломатичним викликом. У 1990-х роках перед молодою державою постали завдання міжнародного визнання, встановлення двосторонніх відносин, інтеграції до світових організацій та захисту національних інтересів у світі, що стрімко змінювався після завершення холодної війни. Саме в цей час на чолі української дипломатії опинилися люди, чиї професійність, відданість і стратегічне бачення дозволили Україні не лише вистояти, а й здобути авторитет на міжнародній арені.

Мені випала велика честь увійти у плеяду перших послів України, які на початку 90-х років розпочали розбудову двосторонніх стосунків нашої держави з країнами світу. Цей період став справжнім випробуванням для молодої незалежної держави, адже нам довелося не лише заявити про себе на міжнародній арені, а й утвердити Україну як повноправного суб'єкта глобальної політики. У ті роки, коли світ ще звикав до нових реалій пострадянського простору, ми, перші дипломати, працювали в умовах обмежених ресурсів, але з безмежною вірою у майбутнє нашої країни. Кожен підписаний договір, кожне нове посольство, відкрите за кордоном, і кожна успішна переговірна місія ставали цеглинками у фундаменті української державності.

Розбудова двосторонніх відносин вимагала не лише професійних знань і дипломатичного хисту, а й уміння швидко адаптуватися до мінливого геополітичного ландшафту. Ми представляли Україну в

часи, коли її суверенітет ще потрібно було доводити, а міжнародне визнання — виборювати крок за кроком. Завдяки зусиллям перших послів було закладено основи стратегічних партнерств із ключовими державами, створено передумови для інтеграції України до міжнародних організацій і відкрито двері для економічної та культурної співпраці. Ця робота була сповнена викликів, але водночас і натхнення, адже ми усвідомлювали, що творимо історію — не лише для себе, а й для наступних поколінь.

Бути серед тих, хто стояв біля витоків української дипломатії, означало не лише представляти державу, а й уособлювати її дух — незалежний, стійкий і відкритий до світу. Ми несли на своїх плечах відповідальність за те, яким буде перше враження про Україну в очах міжнародної спільноти. І хоча шлях був тернистим, результати цієї праці стали видимими вже за кілька років: Україна здобула голос на міжнародній арені, а її дипломатія — репутацію сильної та принципової. Ця почесна місія перших послів назавжди залишиться в моєму серці як символ відданості своїй державі та її майбутньому.

На жаль, певна кількість цих видатних українських дипломатів увійшли у вічність, і наша почесна місія, тих, кому випало жити, — розповісти про них майбутнім поколінням. Їхній відхід залишив по собі не лише невимовну втрату для української дипломатії, а й спадщину, яка потребує збереження та осмислення. Ці люди, що стояли біля витоків зовнішньої політики незалежної України, були не просто виконавцями своїх обов'язків — вони були творцями, чий внесок у становлення держави важко переоцінити. Розповідати про них — це не лише вшанувати їхню пам'ять, а й передати естафету їхніх ідеалів, принципів і досягнень тим, хто прийде після нас.

Кожен із цих дипломатів залишив свій унікальний слід у історії. Їхні перемоги на міжнародній арені, їхня здатність знаходити спільну мову з партнерами і відстоювати національні інтереси в найскладніших умовах стали прикладом для наслідування. Сьогодні, коли ми стикаємося з новими викликами, пов'язаними із наслідками українсько- російської війни, їхній досвід набуває особливої актуальності. Розповідати про них майбутнім поколінням — означає не лише зберігати пам'ять про минуле, а й надихати молодих дипломатів на нові звершення, нагадуючи, що навіть у найскрутніші часи Україна знаходила сили заявляти про себе світу.

Ця місія — більше, ніж обов'язок. Це можливість показати, як відданість справі, професіоналізм і любов до своєї країни можуть змінювати хід історії. Ми, кому пощастило знати цих людей чи працювати пліч-о-пліч із ними, маємо не лише право, а й моральний обов'язок донести їхні імена та справи до нащадків. Через наші розповіді, дослідження й спогади вони продовжуватимуть жити — у свідомості молодих українців, у стінах дипломатичних установ і в кожному новому кроці, який наша держава робить на міжнародній арені. Їхня вічність — у нашій пам'яті, а наша відповідальність — зробити цю пам'ять живою і дієвою силою для майбутнього України.

Буде правильним залучити до цієї роботи студентів Університету «КРОК», які готуються стати журналістами-міжнародниками і яким я викладаю впродовж чотирнадцять років. Така співпраця стане унікальною можливістю поєднати академічний потенціал молодого покоління з практичним осмисленням історичного досвіду видатних українських дипломатів. Студенти, які обрали журналістику з міжнародним спрямуванням, уже мають інтерес до глобальних процесів і зовнішньої політики, а участь у підготовці матеріалів про фундаторів української дипломатії дозволить їм не лише поглибити свої знання, а й розвинути професійні навички в аналізі, дослідженні та подачі інформації.

Залучення студентів до цієї роботи матиме кілька важливих переваг. По-перше, це дасть їм змогу доторкнутися до живої історії через спілкування з очевидцями, вивчення архівних матеріалів і створення власних текстів, які розкриватимуть внесок таких постатей, як Геннадій Удовенко, Анатолій Зленко, Антон Бутейко, Микола Макаревич і т.д. По-друге, молоді журналісти-міжнародники зможуть навчитися працювати з темами, що вимагають не лише фактологічної точності, а й уміння передати дух епохи, значення дипломатичних рішень і людський вимір цих історичних постатей. Такий досвід стане для них безцінним трампліном у професійному становленні, адже сучасна журналістика дедалі більше потребує фахівців, здатних поєднувати історичний контекст із актуальними викликами.

Крім того, участь студентів Університету «КРОК» у цьому проєкті сприятиме вихованню нового покоління свідомих громадян, які не лише знатимуть свою історію, а й відчуватимуть

відповідальність за її збереження та популяризацію. Їхні свіжі погляди й креативний підхід можуть додати до розповідей про видатних дипломатів сучасного звучання, зробивши ці історії ближчими й зрозумілішими для їхніх ровесників. Водночас це буде співпраця поколінь: досвідчені дослідники й викладачі зможуть передати студентам свої знання, а молодь, у свою чергу, привнесе енергію, нові ідеї та сучасні медійні інструменти.

Така ініціатива може стати прикладом того, як освіта, наука й журналістика об'єднуються задля спільної мети — збереження національної пам'яті та просування української ідентичності у світі. Студенти, працюючи над статтями, інтерв'ю чи документальними проєктами про фундаторів дипломатії, не лише вшанують цих видатних постатей, а й самі долучаються до творення історії — історії, яка житиме в їхніх словах і діятиме через їхні майбутні професійні здобутки. Таким чином, залучення студентів Університету «КРОК» стане не просто доречним, а й стратегічно важливим кроком у цій благородній справі.

Книга пам'яті: «Фундатори сучасної дипломатії України» покликана не лише вшанувати пам'ять цих видатних діячів, а й проаналізувати їхній внесок у контексті історичних процесів кінця XX – початку XXI століття. У відповідних розділах книги ми детально розглянемо біографії, ключові досягнення та виклики, з якими стикалися ці дипломати. Їхня діяльність буде висвітлена через призму архівних матеріалів, спогадів сучасників і сучасних досліджень. Ми прагнемо не лише розповісти про їхній шлях, а й показати, як їхні ідеї та рішення вплинули на формування сучасного зовнішньополітичного курсу України.

Сьогодні, коли наша країна переживає нові випробування, згадка про фундаторів української дипломатії нагадує нам про силу професіоналізму, віри в державу та здатності знаходити союзників у найскладніші часи. Ці дипломати залишили нам не лише дипломатичну спадщину, а й урок того, як поєднувати високі ідеали з практичними діями. Ця книга стане трибуною для осмислення їхнього внеску та натхненням для тих, хто продовжує їхню справу в сучасних реаліях.

Висловлюємо щиру подяку за допомогу у виданні цієї книги Хандогію В.Д. – президенту Української асоціації зовнішньої політики

(УАЗП), Шандору Ф. Ф. – Надзвичайному та Повноважному Послу України в Угорщині, Марусину О. В. академіку ,директору Центру міжнародного співробітництва ВГО «Українська академія наук» (ВГО УАН), Мошківському Віталію Володимировичу начальнику управління кадрового менеджменту МЗС України та всім, хто долучився до створення цього унікального видання. Завдяки їхній підтримці втілено важливий внесок в історію української дипломатії, збереження пам'яті про визначних дипломатів та розвиток сучасної дипломатичної служби. Особлива подяка дипломатам, науковцям, історикам, архівістам і видавцям, які забезпечили високу якість і змістовність книги, ставши мостом між поколіннями та підкресливши значення дипломатії для України.

Це видання є важливим джерелом для науковців, практиків і всіх, хто цікавиться розвитком міжнародних відносин і роллю України на світовій арені. Ваш внесок у цю справу безцінний і заслуговує найвищої вдячності.

Дмитро Іванович Ткач
Надзвичайний та Повноважний Посол з 1992 р.,
доктор політичних наук, професор, проректор
Університету економіки та права «КРОК»

Foreword

Diplomacy, both an art and a science, has always played a vital role in shaping a nation's identity, safeguarding interests, and establishing its position on the global stage. For Ukraine — a country that fought for centuries to preserve its identity and sovereignty — diplomacy became not only a tool for survival but also a way to affirm its rightful place in the international community. Modern Ukrainian diplomacy, which started with the declaration of independence in 1991, owes its development to the remarkable individuals who laid its foundation during a time of significant change.

The restoration of Ukraine's independence was not only a political challenge but also a diplomatic one. In the 1990s, the young nation faced the tasks of gaining international recognition, establishing bilateral relations, integrating into global organizations, and defending its

national interests in a rapidly changing world after the Cold War. At that critical moment, Ukraine's foreign service demonstrated professionalism, dedication, and strategic vision — qualities that helped Ukraine not only stay resilient but also earn respect on the international stage.

I was deeply honored to be among the first ambassadors of Ukraine, who in the early 1990s began building bilateral relations between our country and the rest of the world. That period was a true test for the young independent state, as we had to not only declare ourselves internationally but also establish Ukraine as a full-fledged participant in global politics. In those years, when the world was still adjusting to the new realities of the post-Soviet space, we — the first diplomats — worked with limited resources but with unwavering faith in our country's future. Every signed treaty, every new embassy opened abroad, and every successful negotiation became a building block in the foundation of Ukrainian statehood.

Building bilateral relations requires not only professional knowledge and diplomatic skill but also the ability to adapt quickly to a changing geopolitical landscape. We represented Ukraine at a time when its sovereignty was still being proven, and international recognition had to be earned step by step. Thanks to the efforts of the first ambassadors, the groundwork was laid for strategic partnerships with key nations, for Ukraine's integration into international organizations, and for the expansion of economic and cultural cooperation. This work was full of challenges but also of inspiration, for we understood that we were making history — not only for ourselves but for future generations.

Being among those who helped establish Ukrainian diplomacy meant not just representing the state but also embodying its spirit — independent, resilient, and open to the world. We carried the responsibility for how the international community would view Ukraine. Although the path was challenging, the results of that effort became evident within a few years: Ukraine found its voice on the global stage, and its diplomacy gained a reputation for strength and integrity. This noble mission of the first ambassadors will always stay in my heart as a symbol of devotion to one's country and its future.

Unfortunately, some of those esteemed Ukrainian diplomats have passed away. Our essential task — for those of us still here — is to tell future generations about them. Their departure not only leaves an irreplaceable void in Ukrainian diplomacy but also creates a legacy that

must be safeguarded and understood. Those who helped shape Ukraine's foreign policy were not just officials carrying out their duties — they were architects whose contributions to the nation's sovereignty are invaluable. Talking about them is not just about honoring their memory but also about passing on their ideals, principles, and achievements to those who follow.

Each of these diplomats made a unique mark on history. Their victories on the international stage, their ability to find common ground with partners, and their commitment to defending national interests even in the most challenging circumstances serve as examples to follow. Today, as we face new challenges caused by the Ukrainian-Russian war, their experience becomes especially valuable. Sharing their stories with future generations means not only preserving the memory of the past but also inspiring young diplomats toward new successes — reminding them that even in the most challenging times, Ukraine has always found the strength to make its voice heard around the world.

This mission is more than a duty — it is an opportunity to demonstrate how dedication, professionalism, and love for one's country can alter the course of history. Those of us fortunate enough to know these individuals or work alongside them possess not only the right but also the moral obligation to share their names and deeds with future generations. Through our stories, research, and memories, they will continue to live in the minds of young Ukrainians, within the walls of diplomatic institutions, and in every new step our nation takes on the world stage. Their legacy lives on in our memory, and our duty is to keep that memory alive as a guiding force for Ukraine's future.

It would be appropriate to involve students of KROK University — whom I have taught for fourteen years and who are preparing to become international journalists — in this effort. Such collaboration would offer a unique chance to combine the academic potential of the younger generation with practical insights from Ukraine's distinguished diplomats' historical experience. Students who have chosen international journalism already have an interest in global issues and foreign policy, and their participation in preparing materials about the founders of Ukrainian diplomacy will not only deepen their knowledge but also help develop professional skills in analysis, research, and presentation.

Involving students in this work will bring several significant benefits. First, it will enable them to connect with living history through

communication with witnesses, the study of archival materials, and the writing of their own texts that highlight the contributions of figures such as Hennadii Udovenko, Anatolii Zlenko, Anton Buteyko, Mykola Makarevych, and others. Second, young international journalists will learn to handle topics that require not only factual accuracy but also the ability to convey the spirit of an era, the significance of diplomatic decisions, and the human dimension of these historical figures. This experience will serve as an invaluable stepping stone in their professional growth, as modern journalism increasingly calls for specialists who can blend historical context with current challenges.

Furthermore, involving KROK University students in this project will help develop a new generation of aware citizens who not only know their history but also feel responsible for preserving and sharing it. Their fresh outlooks and creative methods can add a modern voice to the stories of notable diplomats, making them more relatable and understandable to their peers. This will also be an intergenerational effort: experienced researchers and educators will share their knowledge, while young people bring energy, new ideas, and modern media tools.

Such an initiative can serve as an example of how education, science, and journalism come together for a common goal — the preservation of national memory and the promotion of Ukrainian identity worldwide. By working on articles, interviews, and documentary projects about the founders of Ukrainian diplomacy, students will not only honor these outstanding figures but also help create living history. This history will be reflected in their words and influence their future professional accomplishments. Therefore, involving KROK University students will not only be suitable but also a strategically vital step in this noble cause.

The Book of Memory "Founders of Modern Ukrainian Diplomacy" aims not only to honor these distinguished figures but also to analyze their contributions within the historical developments of the late 20th and early 21st centuries. In the respective chapters, we will examine their biographies, key achievements, and the challenges they faced. Their work will be presented through archival materials, recollections of contemporaries, and modern research. Our goal is not only to tell their stories but also to show how their ideas and decisions shaped Ukraine's current foreign policy.

Today, as our country faces new challenges, remembering the founders

of Ukrainian diplomacy reminds us of the strength of professionalism, faith in the state, and the ability to find allies even in the most challenging times. These diplomats left us not only a diplomatic legacy but also a lesson in combining noble ideals with practical action. This book will serve both as a platform for reflecting on their contribution and as inspiration for those continuing their mission in today's world.

We sincerely thank Volodymyr Khandohii, President of the Ukrainian Association of Foreign Policy (UAFP); Ferenz F. Shandor, Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of Ukraine to Hungary; Oleksandr V. Marusin, academician and Director of the Center for International Cooperation at the NGO "Ukrainian Academy of Sciences" (UAN); and everyone who helped create this unique publication. Their support has significantly contributed to preserving Ukrainian diplomatic history, honoring outstanding diplomats, and advancing the modern diplomatic service. Special thanks are also due to the diplomats, scholars, historians, archivists, and publishers who ensured the book's high quality and content, serving as a bridge between generations and highlighting diplomacy's importance for Ukraine.

This publication is a vital resource for researchers, practitioners, and anyone interested in the development of international relations and Ukraine's role on the global stage. Your contribution to this effort is priceless and deserves the highest appreciation.

Dmytro Tkach
Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary (since 1992)
Doctor of Political Sciences, Professor,
Vice-Rector of KROK University of Economics and Law

Пам'ять як основа майбутнього

Тримаючи в руках цю книгу, ми звертаємося до пам'яті тих, хто закладав фундамент незалежної української дипломатії у найскладніший період новітньої історії нашої держави. Ці люди – справжні герої, чиї імена мають бути вписані золотими літерами в літопис становлення України як суверенної держави на міжнародній арені.

Коли в 1991 році світ побачив на карті відроджену незалежну

Україну, перед молодою державою постало безліч викликів. Одним з найважливіших було створення власної дипломатичної служби – інструменту, без якого неможливе утвердження державності, захист національних інтересів та визнання на міжнародній арені. І саме ті, чиї біографії представлені в цій книзі, взяли на себе відповідальність будувати українську дипломатію буквально з чистого аркуша.

Від історії до сучасності

Я маю честь належати до покоління дипломатів, які пройшли шлях від радянської дипломатичної школи до становлення української дипломатичної служби. З 1991 по 1993 рік працював у Посольстві України в Росії – на найскладнішій і найважливішій на той час дипломатичній ділянці. Це були роки, коли кожен день приносив нові виклики, коли доводилося на ходу знаходити формати роботи, відстоювати інтереси молодої держави, яку багато хто не сприймав всерйоз.

Пізніше, очолюючи державні комітети з питань туризму, молодіжної політики та спорту, а згодом як Надзвичайний і Повноважний Посол України в Греції та Албанії (2005-2010), я мав можливість спостерігати, як зростає авторитет нашої держави, як розвивається і професіоналізується український дипломатичний корпус. І за всіма цими досягненнями стояли люди – ті самі фундатори, яким присвячена ця книга.

Виклики становлення

Створення дипломатичної служби незалежної України відбувалося в умовах, які важко осягнути тим, хто не був свідком тих подій. Уявіть: країна з 52-мільйонним населенням, розташована в геополітичному центрі Європи, з величезним економічним та інтелектуальним потенціалом – але без власного досвіду суверенної зовнішньої політики з 1918 року. Без посольств, без дипломатичних представництв, без міжнародних договорів як окрема країна.

Першим дипломатам України доводилося одночасно вирішувати кілька завдань:

• Домагатися міжнародного визнання незалежності України

• Налагоджувати дипломатичні відносини з десятками країн світу

• Створювати посольства та консульства на всіх континентах

• Формувати власний дипломатичний протокол та традиції

• Захищати національні інтереси в умовах невизначеності та тиску

• Утверджувати Україну як самостійного міжнародного актора

І все це – за умов економічної кризи, обмежених ресурсів, часто без елементарного технічного забезпечення. Наші перші посольства інколи розташовувалися в орендованих квартирах, дипломати працювали на ентузіазмі, відмовляючись від особистого комфорту заради служіння державі.

Люди, які творили історію

Фундатори з української дипломатії – це люди різних поколінь, різних біографій, різного досвіду. Серед них були ті, хто мав досвід роботи в радянському МЗС і зміг адаптувати свої знання до потреб незалежної України. Були молоді фахівці, які тільки починали свій шлях у дипломатії, але внесли свіжий погляд і нові ідеї. Були науковці, які стали практиками зовнішньої політики. Були журналісти, які обрали шлях дипломатичної служби.

Що їх об'єднувало? Віра в Україну. Відданість національним інтересам. Професіоналізм. Готовність працювати цілодобово, часто в екстремальних умовах. Розуміння величезної відповідальності, яка лягла на їхні плечі.

Ці люди закладали не просто дипломатичну службу – вони створювали образ України у світі. Від їхнього професіоналізму, їхньої чесності, їхньої відданості справі залежало, як світ сприйматиме нашу державу, чи бачитиме в ній надійного партнера, чи визнає її суб'єктність.

Уроки для нащадків

Пам'ять про фундаторів української дипломатії важлива не лише як данина поваги тим, хто стояв біля витоків. Це – уроки для нових поколінь дипломатів, які сьогодні продовжують їхню справу в не менш складних умовах.

Перший урок – патріотизм не є порожнім словом. Усі герої цієї книги демонстрували, що служити Україні можна і потрібно незалежно від обставин, незважаючи на труднощі та випробування.

Другий урок – професіоналізм є основою дипломатичного успіху. Фундатор з української дипломатії постійно вчився, підвищував кваліфікацію, опановував нові знання і навички. Вони розуміли,

що представляти Україну на міжнародній арені можуть лише найкращі.

Третій урок – творчий підхід і сміливість. За відсутності усталених шаблонів першим дипломатам доводилося винаходити нові формати, шукати нестандартні рішення, йти на обґрунтований ризик. Ця креативність стала важливою рисою української дипломатичної школи.

Четвертий урок – єдність команди. Створення дипломатичної служби було колективним проектом, де кожен вносив свій внесок, де не було місця для роз'єднання і де загальнодержавні інтереси ставилися вище за особисті амбіції.

Випробування сьогодення

Сьогодні, коли Україна веде екзистенційну боротьбу за своє існування, значення дипломатії зросло багатократно. Російська агресія, яка триває з 2014 року і набула повномасштабного характеру 24 лютого 2022 року, поставила перед українською дипломатією завдання нечуваної складності.

Сучасні українські дипломати продовжують справу фундаторів, але в набагато драматичніших обставинах. Вони забезпечують міжнародну підтримку України, домагаються санкцій проти агресора, залучають гуманітарну та військову допомогу, представляють українські інтереси в міжнародних організаціях, працюють над ізоляцією Росії, відстоюють правду про злочини окупантів.

І в цій нелегкій боротьбі досвід, закладений фундаторами української дипломатії, стає незамінною опорою. Традиції принциповості, професіоналізму, відданості національним інтересам, які вони заклали в 1990-х роках, продовжують служити орієнтирами для нового покоління українських дипломатів.

Подяка і відповідальність

Ця книга – наш обов'язок перед тими, хто першими винесли на своїх плечах тягар створення української дипломатії. Багатьох із них, на жаль, уже немає з нами. Але їхні справи, їхній досвід, їхня відданість Україні мають жити в пам'яті народу, передаватися від покоління до покоління дипломатів як безцінна спадщина.

Кожна біографія в цій книзі – це не просто перелік посад і досягнень. Це – історія людини, яка присвятила своє життя

служінню Україні. За кожним прізвищем стоять роки напруженої праці, безсонні ночі, важкі рішення, професійні та особисті жертви. Стоїть любов до рідної землі, віра в її майбутнє, готовність робити все можливе для її утвердження у світі.

Як виконавчий директор Української асоціації зовнішньої політики, як людина, яка більше трьох десятиліть так чи інакше пов'язана з дипломатичною службою, я відчуваю глибоку вдячність усім, хто представлений на сторінках цієї книги. Їхній внесок у розбудову української державності неможливо переоцінити.

Заповіт майбутнім поколінням

Дозвольте мені звернутися до молодих дипломатів, до тих, хто тільки обирає шлях служіння на дипломатичній ниві, до студентів, які мріють про кар'єру в Міністерстві закордонних справ.

Вивчайте історію української дипломатії. Читайте біографії тих, хто стояв біля її витоків. Вчіться на їхньому досвіді – як на успіхах, так і на помилках. Розумійте, що ви – продовжувачі великої справи, носії традицій, які закладалися в найскладніший період становлення нашої держави.

Українська дипломатія має славну історію, яка сягає часів Київської Русі, Гетьманщини, Української Народної Республіки. Але саме в 1990-х роках, завдяки зусиллям фундаторів, про яких розповідає ця книга, було створено сучасну дипломатичну службу незалежної України. Цей фундамент виявився міцним – він витримав випробування часом, політичними кризами, і сьогодні витримує найстрашніше випробування – війну.

Пам'ятайте: бути дипломатом України – це не просто професія. Це – покликання. Це – честь. Це – велика відповідальність перед народом, перед державою, перед історією. Фундатори показали нам приклад того, як треба служити Україні. Тепер наше завдання – продовжувати їхню справу, примножувати досягнення, вести Україну до перемоги і до гідного місця в родині європейських та світових держав.

Завершення

Завершуючи цю вступну статтю, хочу ще раз підкреслити величезне значення збереження історичної пам'яті. Народ, який не знає своєї історії, не має майбутнього. Держава, яка не шанує своїх героїв, не заслуговує на повагу. Дипломатична служба, яка не

пам'ятає своїх фундаторів, приречена повторювати їхні помилки і не зможе розвивати їхні досягнення.

Ця книга – наш внесок у збереження пам'яті про тих, хто заклав фундамент сучасної української дипломатії. Нехай їхні імена живуть у віках. Нехай їхній приклад надихає нові покоління українських дипломатів на самовіддане служіння Батьківщині. Нехай їхня відданість Україні стане орієнтиром для всіх, хто обирає шлях дипломатичної служби.

Вічна пам'ять фундаторам української дипломатії! Слава Україні!

Валерій Іванович Цибух
Надзвичайний і Повноважний Посол,
доктор філософських наук, професор,
виконавчий директор Української асоціації зовнішньої політики

Memory as the foundation of the future

Holding this book in our hands, we honor the memory of those who laid the foundations of independent Ukrainian diplomacy during the most difficult period of our nation's modern history. These individuals are true heroes whose names deserve to be inscribed in golden letters in the history of Ukraine's emergence as a sovereign state on the international stage.

When the world saw an independent, reborn Ukraine appear on the map in 1991, the young country faced numerous challenges. One of the most vital was establishing its own diplomatic service — a tool essential for building statehood, defending national interests, or gaining recognition globally. It was exactly those individuals whose biographies are included in this book who took on the responsibility of shaping Ukrainian diplomacy from the ground up.

From History to the Present

I am honored to be part of the generation of diplomats who transitioned from the Soviet school of diplomacy to the development of Ukraine's own diplomatic service. From 1991 to 1993, I served at the Ukrainian Embassy in Russia — the most challenging and significant diplomatic post at that time. Those years were filled with daily new challenges, where we had to create working methods on the fly and defend the interests of a young state

that many still did not take seriously.

Later, while leading state committees on tourism, youth policy, and sports, and then serving as Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of Ukraine to Greece and Albania (2005–2010), I had the opportunity to see how our country's authority grew and how the Ukrainian diplomatic corps developed and became more professional. Behind all these accomplishments were the people — the very founders to whom this book is dedicated.

The Challenges of Formation

The creation of Ukraine's diplomatic service happened under conditions that are hard to understand for those who did not witness those events. Imagine: a country with 52 million people, located in Europe's geopolitical center, with huge economic and intellectual potential — yet lacking any experience in sovereign foreign policy since 1918. No embassies, no diplomatic missions, no international treaties as an independent country.

The first diplomats of Ukraine had to juggle several tasks at the same time:

- *To gain international recognition of Ukraine's independence*
- *To establish diplomatic relations with dozens of countries worldwide*
- *To set up embassies and consulates on every continent*
- *To develop their own diplomatic protocol and traditions*
- *To defend national interests amid uncertainty and pressure*
- *To establish Ukraine as an independent international actor*

And all this — under conditions of economic crisis, limited resources, and often without even basic technical means. Our first embassies were sometimes located in rented apartments, and diplomats worked fueled by enthusiasm, sacrificing personal comfort in the name of service to their country.

People who made history

The founders of Ukrainian diplomacy come from different generations, backgrounds, and experiences. Some had worked in the Soviet Ministry of Foreign Affairs and learned to adapt their knowledge to Ukraine's independence. Others were young professionals just starting their diplomatic careers, bringing fresh perspectives and new ideas. Some scholars became foreign policy practitioners and journalists, choosing a path in diplomacy.

What unites them? Faith in Ukraine. Dedication to national interests. Professionalism. A willingness to work tirelessly, often in harsh conditions. They understood the enormous responsibility they carried.

These individuals weren't just building a diplomatic service; they were shaping Ukraine's image worldwide — how the world perceives Ukraine— whether as a reliable partner and one that recognizes our sovereignty. This image relies on professionalism, integrity, and commitment.

Lessons for Future Generations

Remembering the founders of Ukrainian diplomacy is essential not only as a tribute to them. It also offers lessons for new diplomats working today under equally challenging circumstances.

The first lesson — patriotism is not just a word. The heroes in this story showed that serving Ukraine is both possible and essential, no matter the difficulties.

The second lesson — professionalism is key to diplomatic success. Ukrainian diplomats have been learning, gaining new skills, and improving themselves from the beginning because they knew only the best can represent Ukraine internationally.

The third lesson — creativity and bravery. In the early days, without set templates, diplomats had to come up with new ideas, seek out-of-the-box solutions, and take thoughtful risks. This spirit of innovation became a hallmark of Ukrainian diplomacy.

The fourth lesson — unity as a team. Building Ukraine's diplomatic service was a joint effort in which everyone contributed, division was avoided, and national interests always came first.

The Trials of Today

Today, as Ukraine fights an existential battle for its very survival, the importance of diplomacy has increased significantly. The Russian aggression, ongoing since 2014 and escalating into full-scale war on February 24, 2022, has created challenges of unprecedented scale for Ukrainian diplomacy.

Modern Ukrainian diplomats continue the work of their founders, but in much more dramatic circumstances. They work to secure international support for Ukraine, advocate for sanctions against the aggressor, attract humanitarian and military aid, represent Ukraine's interests in international organizations, work to isolate Russia, and defend the truth about the occupiers' crimes.

In this brutal struggle, the experience established by Ukraine's early diplomats has become an essential foundation. The principles of integrity, professionalism, and dedication to national interests set by them in the 1990s still guide today's generation of Ukrainian diplomats.

Gratitude and responsibility

This book is our way of honoring those who first carried the burden of building Ukrainian diplomacy. Sadly, many are no longer with us. Yet their work, experience, and devotion to Ukraine must live on in the nation's memory, passed down from generation to generation of diplomats as a priceless legacy.

Each biography in this book is more than just a list of positions and accomplishments. It tells the story of a person who dedicated their life to serving Ukraine. Behind each name are years of hard work, sleepless nights, difficult decisions, and personal and professional sacrifices. There is love for homeland, faith in its future, and a determination to do everything possible to strengthen its place in the world.

As the Executive Director of the Ukrainian Association of Foreign Policy and someone connected with diplomacy for over thirty years, I feel profound gratitude to everyone featured in this book. Their contribution to building Ukrainian statehood cannot be overstated.

A Message to Future Generations

Let me address young diplomats—those just beginning their service—and students dreaming of a career in the Ministry of Foreign Affairs.

Study the history of Ukrainian diplomacy. Read about those who pioneered it. Learn from their successes and mistakes. Understand that you are carrying forward a great cause and honoring traditions established during our nation's most difficult times.

Ukrainian diplomacy has a proud history, dating back to Kyivan Rus, the Hetmanate, and the Ukrainian People's Republic. However, it was in the 1990s, through the efforts of the founders described in this book, that the modern diplomatic service of independent Ukraine was formed. This foundation has proven to be strong—it has endured the test of time and political crises —and now faces the greatest challenge of all—war.

Remember: being a diplomat of Ukraine is not just a job. It is a calling. It is an honor. It carries a tremendous responsibility—to the people, the state, and history. The founders showed us how to serve Ukraine. Our task now is to continue their work, build on their achievements, and lead

Ukraine toward victory and a respected place among the European and global community of nations.

Conclusion

In wrapping up this foreword, I want to reiterate the vital importance of preserving historical memory. A nation that forgets its history has no future. A country that does not honor its heroes does not deserve respect. A diplomatic service that neglects its founders is doomed to repeat their mistakes and will never build on their achievements.

This book is our contribution to safeguarding the memory of those who built the foundation of modern Ukrainian diplomacy. May their names endure through the ages. May their example motivate new generations of Ukrainian diplomats to serve their homeland selflessly. May their dedication to Ukraine remain a guiding light for all who choose the path of diplomatic service.

Eternal glory to the founders of Ukrainian diplomacy! Glory to Ukraine!

Valeriy Tsybukh
Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary,
Doctor of Philosophy, Professor,
Executive Director of the Ukrainian Association of Foreign Policy

РОЗДІЛ 1. МІНІСТРИ ЗАКОРДОННИХ СПРАВ, ЗАСТУНИКИ МІНІСТРА

1.1. Геннадій Йосипович Удовенко: життєвий шлях та вагомий внесок у розвиток міжнародних відносин України

Дмитро Іванович Ткач,
Роман Валерійович Шиян
студент 1-го курсу магістерської підготовки
кафедра журналістики
Університету економіки та права «КРОК» м. Київ

Стаття присвячена аналізу життєвого шляху та кар'єри Геннадія Йосиповича Удовенка (1931–2013), видатного українського дипломата, який став одним з основних творців зовнішньої політики незалежної України. Автор розглядає етапи його життя, починаючи з народження в місті Кривий Ріг, навчання в Київському університеті, а також перші кроки в дипломатичній діяльності у складі Міністерства закордонних справ УРСР.

Особлива увага приділена його роботі в ООН, де Удовенко представляв інтереси України, а також періоду його роботи на посаді Міністра закордонних справ України в 1994–1998 роках, коли було укладено понад 200 міжнародних угод. Серед найважливіших досягнень — підписання Меморандуму про гарантії безпеки для України на Будапештському саміті 1994 року. Крім того, стаття висвітлює його вагомий внесок у зміцнення дипломатичних відносин України з країнами Європи, зокрема Польщею та іншими сусідами. Особливу увагу приділено підписанню Договору про дружбу, співробітництво і партнерство з росією у 1997 році та Договору про

добросусідство з Румунією в тому ж році.

Стаття також розглядає його діяльність на посаді президента Генеральної Асамблеї ООН в 1997 році, коли він активно працював над зміцненням міжнародної безпеки та прав людини. Після завершення дипломатичної кар'єри, Удовенко продовжив активну політичну діяльність, ставши народним депутатом України, головою Комітету Верховної Ради з прав людини та національних меншин і кандидатом на президентських виборах 1999 року.

Стаття також підкреслює важливість його внеску в розвиток дипломатичної школи незалежної України, зокрема через почесні наукові звання та авторство публікацій. Завдяки своїй багатогранній діяльності, Удовенко став не лише одним із найбільш впливових дипломатів, а й важливою фігурою у політичному житті країни.

This article is dedicated to analyzing the life and career of Hennadiy Yosypovych Udovenko (1931–2013), a prominent Ukrainian diplomat who became one of the main architects of the foreign policy of independent Ukraine. The author examines the stages of his life, beginning with his birth in the city of Kryvyi Rih, his studies at Kyiv University, and the early stages of his diplomatic career within the Ministry of Foreign Affairs of the Ukrainian SSR.

Particular attention is given to his work at the United Nations, where Udovenko represented Ukraine's interests, as well as his tenure as the Minister of Foreign Affairs of Ukraine from 1994 to 1998, during which over 200 international agreements were signed. Among his most significant achievements are the signing of the Memorandum on Security Assurances for Ukraine at the Budapest Summit in 1994 and agreements. Furthermore, the article highlights his significant contribution to strengthening Ukraine’s diplomatic relations with European countries, particularly Poland and other neighboring states. Special attention is given to the signing of the Treaty on Friendship, Cooperation, and Partnership with Russia in 1997 and the Treaty on Good Neighborliness with Romania in the same year.

The article also discusses his work as President of the UN General Assembly in 1997, during which he actively contributed to strengthening international security and human rights. After completing his diplomatic career, Udovenko continued his active political engagement, becoming a Member of Parliament of Ukraine, Chairman of the Verkhovna Rada Committee on Human Rights and National Minorities, and a candidate in

the 1999 presidential elections.

The article further emphasizes the importance of his contribution to the development of the diplomatic school of independent Ukraine, particularly through his honorary academic titles and authorship of publications. Through his multifaceted activities, Udovenko became not only one of the most influential diplomats but also a significant figure in the political life of the country.

Становлення незалежної України в 1990-х роках вимагало від її дипломатії ефективної адаптації до нових геополітичних реалій. Геннадій Удовенко відіграв ключову роль у цьому процесі, закріплюючи позиції України на міжнародній арені. Проблема полягає в недостатньому дослідженні його дипломатичної діяльності, стратегічного впливу та його ролі на формування зовнішньої політики, що ускладнює розуміння розвитку української дипломатії та використання його спадщини в сучасних умовах.

Геннадій Йосипович Удовенко, один із найвизначніших українських дипломатів і державних діячів, який залишив яскравий слід в історії української дипломатії, зробив вагомий внесок у розвиток міжнародних відносин України та утвердження її позицій на світовій арені. Його життєвий шлях, сповнений численними досягненнями в дипломатії, політиці та громадській діяльності, став не лише важливою частиною історії України, але й символом незламної волі та вірності своїй країні. Під його керівництвом Україна пройшла складний період становлення на міжнародній арені після проголошення незалежності, коли важливими були не лише політичні, а й дипломатичні ініціативи. Геннадій Удовенко не тільки працював на благо своєї Батьківщини, але й зробив вагомий внесок у розбудову дипломатичних традицій незалежної України, його діяльність стала невід'ємною частиною формування сучасного обличчя української зовнішньої політики.

Геннадій Удовенко народився 22 червня 1931 року в місті Кривий Ріг, в родині гірничого інженера. Його батько, людина працьовита та віддана своїй професії, справив великий вплив на формування життєвих цінностей сина. У дитинстві Геннадій проявляв неабиякий інтелект і цікавість до навколишнього світу, що пізніше стало основою для його вибору кар'єри дипломата. Після закінчення середньої школи він вступив до Київського державного університету

імені Т. Г. Шевченка, який на той час був одним з найпрестижніших вищих навчальних закладів у СРСР. У 1954 році він здобув освіту на факультеті міжнародних відносин, де готували фахівців з дипломатії та міжнародної політики. Саме тут він заклав фундамент для своєї майбутньої кар'єри, глибоко вивчаючи світову політику, міжнародні організації та дипломатичні практики. Окрім української та російської, Геннадій Йосипович вільно володів польською, англійською та французькою мовами. Знання кількох мов стало важливим чинником у його подальшій дипломатичній кар'єрі, адже це дозволяло йому ефективно працювати на міжнародних платформах, будувати зв'язки та вести переговори з представниками різних країн.

Свій професійний шлях Удовенко розпочав у 1954 році, працюючи в Міністерстві промисловості будівельних матеріалів УРСР. Через кілька років він став головою колгоспу в селі Домантівка на Київщині. Однак його кар'єра в аграрному секторі була недовгою, і вже у 1959 році він повернувся до державної служби, ставши першим секретарем і радником відділу міжнародних економічних організацій Міністерства закордонних справ УРСР. Цей період став основою для подальших дипломатичних досягнень Удовенка [1].

З 1965 по 1971 роки працює у секретаріаті, відділення ООН у Женеві, що стало важливим етапом у його дипломатичній кар'єрі. Його професіоналізм і глибоке розуміння міжнародних відносин дозволили йому швидко зарекомендувати себе як досвідченого фахівця. Його основною метою було сприяти розвитку міжнародного співробітництва та просувати інтереси України на світовій арені. У 1971 році він вертається в Київ та до 1977 року очолює спочатку відділ кадрів МЗС УРСР, а потім відділ міжнародних економічних організацій, де займався питаннями економічного розвитку та взаємодії з міжнародними економічними інститутами [2].

У 1977 році, знову закордонне відрядження до м. Нью-Йорк, США де він до 1980 року займає посаду директора Управління (Д- 2), Секретаріату ООН. У 1980 році повертається в Україну і його призначають заступником міністра МЗС України, на цій посаді він працює до 1985 року.

Важливим етапом у кар'єрі Геннадія Йосиповича стало отримання в січні 1985 року рангу Надзвичайного та Повноважного Посла СРСР. Це відкрило нові можливості для його кар'єри, і незабаром

він був призначений Постійним представником України при ООН. На цій посаді він залишався і в незалежній Україні ,розпочинаючи з 1991 року по 1992 рік, але вже у статусі заступника Міністра закордонних справ України — Постійного Представника України при ООН. Це був важливий момент в історії України, адже країна лише починала свій шлях на міжнародній арені після проголошення незалежності. У своєму новому статусі Геннадій Удовенко мав надзвичайно важливе завдання — представити інтереси молодої суверенної держави в одному з найбільших міжнародних форумів світу. Він активно працював над укріпленням позицій України в ООН, зокрема у питаннях безпеки, економіки та прав людини, сприяючи формуванню позитивного іміджу країни на світовій арені. Завдяки його дипломатичному таланту та рішучості, Україна змогла значно посилити свою присутність на міжнародній сцені, а сам Удовенко став одним із ключових дипломатів, який зробив значний внесок у розвиток української зовнішньої політики в перші роки незалежності.

У вересні 1992 року Президент України Л. М. Кравчук призначає Генадія Йосиповича Удовенка Надзвичайним і Повноважним Послом України в Республіці Польщі. У 1992 році Польща була надзвичайно цікава Україні з кількох ключових причин. Польща стала першою країною у світі, яка офіційно визнала незалежність України 2 грудня 1991 року. Це мало велике політичне та символічне значення для нової української держави. Уже 8 січня 1992 року між Україною та Польщею були встановлені дипломатичні відносини, що стало початком нового етапу співпраці між країнами-сусідами.

18 травня 1992 року був підписаний міждержавний Договір про добросусідство, дружні відносини і співробітництво. Цей договір заклав правову основу для розвитку політичних, економічних, культурних та безпекових зв'язків. Обидві країни мали спільне бачення питань безпеки у Східній Європі та розглядали одна одну як стратегічних партнерів. Польща підтримувала Україну в її прагненнях до європейської та євроатлантичної інтеграції. У 1992 році було підписано угоди про співробітництво в галузі культури, науки, освіти, що сприяло обміну досвідом та розвитку контактів між сусідніми народами. Україна та Польща намагалися подолати історичні суперечності, дотримуючись принципу «пам'ятаємо минуле, але думаємо про майбутнє». Це дозволило зосередитися

на перспективах співробітництва, а не на минулих конфліктах. У 1992 році Польща була цікава Україні як перший міжнародний партнер, який визнав її незалежність, і як сусід, з яким можна було вибудовувати нову модель добросусідських відносин, співпраці та стратегічного партнерства на тлі глибоких історичних, культурних і політичних зв'язків.

Всі ці завдання і повинен був реалізувати Г. Й. Удовенко на посаді Посла України в Польщі, яку він займав з вересня 1992 по серпень 1994 року. Його досягнення на цій посаді мають фундаментальне значення для становлення українсько-польських відносин у перші роки незалежності України. Удовенко був одним із ключових архітекторів сучасних відносин між Україною та Польщею. За два роки його роботи було організовано п'ять візитів на найвищому рівні, що стало рекордним показником для того часу і засвідчило інтенсивність політичного діалогу між двома країнами. Завдяки його дипломатичній роботі було закладено основи стратегічного партнерства між Україною та Польщею, визначено пріоритети співпраці у політичній, економічній та гуманітарній сферах. Удовенко відіграв важливу роль у підготовці та підписанні низки міждержавних угод, які закріпили принципи добросусідства, співробітництва та взаємної підтримки між Україною і Польщею. Його професіоналізм і дипломатичний досвід сприяли створенню позитивного іміджу України як нового незалежного гравця на міжнародній арені, зокрема у Центрально-Східній Європі. Удовенко активно працював над подоланням історичних суперечностей, закладаючи основи для діалогу і примирення між українським та польським народами.

Таким чином, діяльність Геннадія Удовенка на посаді посла в Польщі стала визначальною для становлення партнерських відносин між Україною та Польщею, а також для інтеграції України у європейський політичний простір.

Однією з найбільш значущих стадій кар'єри Геннадія Удовенка стало призначення його на посаду Міністра закордонних справ України в 1994 році. Цей період став визначним як для нього особисто, так і для зовнішньої політики молодої незалежної держави.

Геннадій Удовенко очолював МЗС України у період, коли країна активно формувала свою зовнішньополітичну стратегію після проголошення незалежності. Його діяльність охопила ключові

напрями: від забезпечення національної безпеки до інтеграції в європейські структури. Ось основні досягнення та ініціативи:

Стратегічні міжнародні угоди.

Удовенко Г.Й. та Б. Клінтон березень 1994 р. м. Київ

Будапештський меморандум (1994): Удовенко брав участь у підписанні угоди, за якою Україна передала росії ядерний арсенал у обмін на гарантії безпеки від США, Великобританії та росії. З одного боку, це дозволило Україні зняти напругу у відносинах України з США та росією, сприяло її інтеграції в міжнародну спільноту. З іншого, це мало також негативні аспекти. Меморандум не мав юридичної сили — документ не містив механізмів примусу до виконання, зобов'язання були лише політичними. Відсутність гарантій безпеки — Україна не отримала чітких зобов'язань щодо захисту у разі агресії. Не запобіг агресії — у 2014 році росія порушила територіальну цілісність України, анексувавши Крим, попри те, що була підписантом. Не передбачав обов'язкових дій з боку підписантів — США та Велика Британія не були зобов'язані втручатися чи запроваджувати санкції. Невигідний обмін — Україна відмовилася від ядерної зброї без отримання реальних механізмів безпеки.

Важливим кроком у зміцненні цих відносин стало підписання Договору про дружбу, співробітництво і партнерство з росією у 1997 році, який мав важливе значення для нормалізації двосторонніх відносин після розпаду СРСР. Він закріплював принципи стратегічного партнерства, взаємної поваги до суверенітету, територіальної цілісності та непорушності кордонів. Росія офіційно визнала українські кордони, включно з Автономною Республікою Крим. Документ містив положення про мирне врегулювання суперечок і був покликаний створити основу для добросусідських

відносин. Разом з тим, договір мав низку вразливостей. Його положення мали переважно декларативний характер і не передбачали механізмів примусу у разі порушення. Відсутність реальних гарантій безпеки та інструментів впливу на недобросовісну сторону виявилася критичною після 2014 року, коли російська федерація грубо порушила цей документ, здійснивши анексію Криму та збройну агресію на сході України. Окремі супутні угоди, зокрема щодо базування Чорноморського флоту, фактично поглиблювали вплив росії на українську територію. Таким чином, попри початкове позитивне значення для міжнародного визнання суверенітету України, договір втратив актуальність після порушення його основних положень однією зі сторін, що продемонструвало його обмежену ефективність у довгостроковій перспективі.

Ще одним важливим кроком у зовнішній політиці Геннадія Удовенка стало підписання Договору про добросусідство з Румунією в 1997 році. Цей договір був важливим для стабільності в Чорноморському регіоні, оскільки він окреслював чіткі кордони та забезпечував взаємну повагу між двома країнами. Особливу увагу приділено питанням спільного використання водних ресурсів та охорони навколишнього середовища, що стало важливим кроком до розвитку регіональної співпраці. Цей Договір сприяв нормалізації відносин після суперечок щодо острова Зміїний.

За чотири роки перебування на посаді Міністра Г. Й. Удовенко Україна уклала понад 200 міжнародних угод, що закріпило її позиції як суб'єкта міжнародного права.

Інтеграція в європейські структури. Членство в Раді Європи (1995): Україна стала 37-м членом цієї організації, що стало першим кроком до європейської інтеграції. Угода про партнерство з ЄС (1998): За ініціативи Удовенка розпочато переговори, які заклали основу для майбутньої Угоди про асоціацію. Центральноєвропейська ініціатива (1997): Вступ до цього об'єднання зміцнив економічні та політичні зв'язки з країнами Центральної Європи. Чорнобильська тема: Удовенко наполягав на міжнародній допомозі для ліквідації наслідків катастрофи, підкреслюючи, що це питання має глобальний характер.

Розвиток дипломатичної служби. Створення Дипломатичної академії: Удовенко ініціював заснування навчального закладу для

підготовки професійних дипломатів. Його принцип «трьох П» — професіоналізм, порядність, патріотизм — став основою для формування нової генерації фахівців. Реформа МЗС: Він запровадив конкурсний відбір кадрів та систему підвищення кваліфікації, що зменшило вплив радянської спадщини на дипломатію.

Миротворчі ініціативи. Україна під керівництвом Удовенка долучилася до миротворчих місій ООН у Хорватії, Боснії, Анголі. До 1998 року понад 8 тис. українських військових та цивільних фахівців взяли участь у таких операціях. Він відстоював необхідність створення міжнародних механізмів для запобігання конфліктам, зокрема через інститути ОБСЄ.

Політичні виклики та критичні моменти. Відносини з росією: Незважаючи на укладення договору 1997 року, Удовенко неодноразово зазначав, що росія намагається зберегти вплив на Україну через економічні та енергетичні важелі. Він наполягав на необхідності диверсифікації зовнішньої політики. Кримське питання: Уже в 1990-х роках Удовенко попереджав про ризики дестабілізації в регіоні, закликаючи до посилення міжнародного моніторингу.

Діяльність Удовенка заклала основи для багатовекторної зовнішньої політики України. Його підхід поєднував прагматизм із захистом національних інтересів, що дозволило країні уникнути ізоляції після розпаду СРСР. Геннадій Удовенко не лише консолідував зовнішню політику України в умовах геополітичних викликів, а й створив інституційні передумови для її подальшого розвитку. Його діяльність залишається зразком того, як дипломатія може захищати інтереси держави через діалог, компроміси та стратегічне планування.

У вересні 1997 року український дипломат Геннадій Удовенко був обраний головою 52-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН — це стало історичною подією для незалежної України. Вперше представник молодої держави, яка лише шість років тому здобула незалежність, очолив ключовий орган світового співтовариства. Це визнання мало не лише символічне, а й практичне значення, підкресливши роль України в глобальній політиці.

52-а сесія ГА ООН відкрилася у вересні 1997 року, і кандидатура Удовенка була висунута східноєвропейською регіональною групою. Його обрання відбулося консенсусом — рідкісне явище, що свідчило про повагу до України та особистий авторитет дипломата.

На тлі посилення ролі ООН у період після холодної війни це було знаком довіри до України як до миротворчої сили, особливо після її добровільної відмови від ядерної зброї (1994).

Геннадій Удовенко голова 52-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН

Під час каденції Удовенко акцентував на трьох напрямах. Зміцнення міжнародної безпеки. Він підтримував реформи ООН, зокрема ініціативи Генерального секретаря Кофі Аннана щодо оптимізації миротворчих місій. Україна, маючи досвід участі в операціях у Боснії та Косово, виступала за розширення ролі ООН у вирішенні конфліктів.

Захист прав людини. Удовенко наголошував на необхідності боротьби з дискримінацією, підтримки біженців та дотримання міжнародного права. Під час його каденції велику увагу приділяли ситуації в Руанді та Сьєрра-Леоне, а також підготовці до створення Міжнародного кримінального суду (Римський статут було ухвалено в 1998 році).

Реформування ООН. Він виступав за демократизацію Ради Безпеки, зокрема за включення до її складу представників Африки та Латинської Америки, що мало зробити організацію більш репрезентативною.

Ключові ініціативи та досягнення. Просування ядерного роззброєння. Україна, яка добровільно відмовилася від третього за потужністю ядерного арсеналу, стала прикладом для інших країн. Удовенко закликав до ратифікації Договору про всеосяжну заборону

ядерних випробувань. Підтримка екологічних ініціатив. На 52-й сесії обговорювався Кіотський протокол, і Удовенко наголошував на відповідальності держав за зміну клімату. Гуманітарна допомога. Під його керівництвом ГА ухвалила резолюції щодо надання допомоги постраждалим від стихійних лих і конфліктів, зокрема в Південно-Східній Азії та Африці.

Каденція Удовенка підвищила міжнародний престиж України, відкривши їй двері для участі в ключових інституціях. Вже у 2000-х роках Україна неодноразово обиралася до Ради Безпеки ООН, а її дипломати активніше залучалися до вирішення глобальних проблем. Удовенко продемонстрував, що навіть нова держава може відігравати вагому роль у багатополярному світі.

Обраний за підтримки всього світу, Геннадій Удовенко використав свій термін для зміцнення багатосторонньої дипломатії. Його робота стала мостом між східноєвропейськими країнами та глобальним співтовариством, а також надихнула Україну на подальші кроки в інтеграції з ЄС та НАТО. Сьогодні, у час нових викликів, його досвід нагадує: малі держави можуть мати великий голос, якщо їхній курс ґрунтується на принципах миру, справедливості та солідарності.

Удовенко Г.Й. і Кофі Аннан, 1997 р., Нью – Йорк

Після завершення дипломатичної кар'єри Геннадій Удовенко активно включився в українську політику. Він став народним депутатом України, очолив Комітет Верховної Ради з питань прав людини та національних меншин, а також взяв участь у президентських виборах 1999 року як кандидат від Народного руху України. З 1999 до 2003 року він був головою цієї політичної партії[1].

Під його керівництвом Рух зберіг парламентську фракцію у Верховній Раді, але в цей період у партії стався розкол: частина

керівництва на чолі з Юрієм Костенком відокремилася, утворивши Українську народну партію, що значно послабило позиції Руху.

Удовенко та його команда уклали політичну угоду з партією «Реформи і порядок» про спільний політичний блок і кандидата на президентських виборах, що свідчить про прагнення консолідувати демократичні сили.

Період його керівництва відзначився організаційною кризою і поступовою втратою впливу Руху як масової політичної сили, що було пов'язано з внутрішніми розбіжностями і загальним занепадом партії після розколів. Таким чином, діяльність Геннадія Удовенка на посаді голови Народного руху України була позначена спробами зберегти єдність і вплив партії в умовах внутрішніх конфліктів і політичних викликів кінця 1990-х - початку 2000-х років.

Г. Й. Удовенко серед активістів «Руха», 2000 р.

За свою багатогранну діяльність Геннадій Удовенко отримав численні нагороди. Серед них – ордени князя Ярослава Мудрого V, IV, III ступенів, орден "За заслуги" II ступеня та Почесна відзнака Президента України. Окрім того, він був удостоєний почесних наукових звань докторів Бріджпортського університету (США) та Українського вільного університету в Мюнхені (Німеччина)[3].

Геннадій Удовенко залишив помітний слід в історії України, будучи одним із основних творців зовнішньої політики молодої держави. Його діяльність допомогла Україні зміцнити свої позиції на міжнародній арені, а його дипломатичний досвід є прикладом для нових поколінь українських політиків та дипломатів[4].

Геннадій Удовенко помер 12 лютого 2013 року на 82-му році життя, залишивши після себе велику спадщину в політичній та дипломатичній діяльності незалежної України[5].

На могилі Г.Й Удовенка. Українські дипломати. 2015 рік.

Завдяки його дипломатичним зусиллям та глибоким знанням міжнародних процесів, зовнішня політика України в перші роки незалежності отримала важливі основи для подальшого розвитку. Кар'єра Геннадія Удовенка, безсумнівно, залишила помітний слід у формуванні міжнародного іміджу України та сприяла її інтеграції в міжнародне співтовариство. Його здобутки стали важливим кроком на шляху до зміцнення суверенітету та стабільності України на світовій арені.

Бібліографія

1. "Udovenko, H. J." // Енциклопедія історії України. — 2012. — URL: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?Z21ID=&I21DBN=DOP&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTERMS=0&S21STR=Udovenko_H_J

2. "Удовенко Геннадій Йосипович" // Лівий берег. — URL: https://lb.ua/file/person/2433_udovenko_gennadiy_yosipovich_.html

3. "Вибори Президента України 1999 року. Кандидати на пост Президента України" // Центральна виборча комісія України. — URL: https://cvk.gov.ua/pls/vp1999/webvp1dd6e-5.html?kodvib=100&kodkand=2

4. "Удовенко Геннадій Йосипович: дипломат, політик, державний

діяч" // Голос України. — URL: https://www.golos.com.ua/article/58536
5. Помер екс-міністр МЗС Геннадій Удовенко https://portal.lviv.ua/news/2013/02/12/184814

1.2. Кредо його життя

Юрій Богаєвський,
Надзвичайний і Повноважний Посол,
ветеран дипломатичної служби;
Ігор Турянський,
Надзвичайний і Повноважний Посол,
ветеран дипломатичної служби

Минуло вже понад вісім років відтоді, як 12 лютого 2013 року обірвалося земне життя видатного українського дипломата, відомого політичного та громадського діяча Геннадія Йосиповича Удовенка. Його передчасна смерть стала великою й непоправною втратою не лише для української дипломатії, а й для всієї України, тож буде відчутною ще не один рік. Ми завдячуємо долі, яка багато років тому поєднала наші професійні шляхи з такою неординарною особистістю, котрою була ця людина. Приємно згадувати десятиліття нашої спільної праці на ниві української дипломатії – і до історичного серпня 1991 року, і вже в роки відновленої державної незалежності України. На яких би посадах не працював Геннадій Йосипович, свої обов'язки він виконував надзвичайно відповідально, з високим професіоналізмом, постійно доводячи, що є дипломатом найвищого рівня. Незалежно від посад, які ми обіймали, працювати з Геннадієм Йосиповичем завжди було легко. Ми повсякчас відчували його підтримку, які б життєві і професійні випробування не випадали на наші долі. Він помічав здібності й потенціал кожного співробітника зовнішньополітичного відомства, знав, кому можна доручити певну справу, на кого покластися без жодних вагань і сумнівів. Його виправдана вимогливість була направленою лише на досягнення позитивного результату. Водночас він спонукав співробітників сумлінно виконувати свої службові обов'язки, завжди «тримати форму» й не «пасти задніх». Геннадій Йосипович уважно придивлявся до кожного, аналізував наші дії та вчинки, а також оцінював їхні здібності та дипломатичні перспективи.

Таким він був і на посаді Міністра закордонних справ України впродовж 1994–1998 років. Геннадій Йосипович реалізував чимало конкретних задумів задля зміцнення авторитету міністерства, яке

очолював. До того ж доволі емоційно сприймав будь-які спроби, зокрема і керівництва тодішньої Адміністрації Президента України, применшити роль і значення зовнішньополітичного відомства в житті незалежної України, перетворити його на слухняний придаток до Банкової. На такі спроби Міністр завжди, ледь опановуючи себе, словесно реагував: «От, ще одне ЦК!». Ми не раз були свідками такої цілком справедливої його реакції. Якось в інтерв'ю українській газеті «Финансовая Украина» за 15 серпня 1995 року Геннадій Йосипович небезпідставно наголосив, що дипломати, котрі були виховані за радянських часів, сформували основу дипломатичної служби незалежної України. Указуючи на очевидну зовнішньополітичну безграмотність багатьох тодішніх різнорівневих керівників, він акцентував увагу на тому, що в країні має бути єдиний зовнішньополітичний орган, і МЗС «повинне так виявляти себе, щоб кожний, хто займається зовнішньополітичною діяльністю, вважав за обов'язок погоджувати з ним свої дії». Геннадій Йосипович був переконаний, що «престиж міністерства неможливо підняти законами та директивами», а система МЗС є «візитною карткою нашої держави, і від її якості часто залежить перше враження від знайомства з нею». Міністр уважав, що зовнішня політика незалежної України не лише випливає з внутрішньої, а й продовжує її. Ці його цілком аргументовані висновки не втратили своєї актуальності й сьогодні, в такі непрості часи існування, а точніше – виживання України. Ми не маємо жодних сумнівів, що живучи Геннадій Йосипович уважно спостерігав би за сучасним станом зовнішньої політики нашої держави і, безумовно, мав би конкретні зауваження щодо діяльності й іміджу нинішнього МЗС. Не потребує доведення і те, що Геннадій Йосипович Удовенко назавжди вписав своє ім'я в літопис не лише української, а й світової дипломатії – після того як його було обрано Головою 52-ї сесії Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй на період 1997–1998 років. Він став першим і, мабуть, буде єдиним представником України, якому випала така честь. Рішення про призначення його на цю посаду світового рівня ухвалили держави-члени ООН, визнавши його великий особистий авторитет у міжнародному співтоваристві, зразкову працьовитість та високий професіоналізм. Це була своєрідна зіркова пора в багаторічній дипломатичній біографії Г.Й. Удовенка. Він гідно виконав і цю надзвичайно відповідальну місію. Головування

на сесії ГА ООН стало справді винятковою за своїм значенням подією в історії цієї універсальної міжнародної організації, позаяк саме під керівництвом представника України ООН у своїй діяльності найближче наблизилася до запровадження низки серйозних реформ. Після нього все знову набуло шаблонності. Такого визнання і честі не мав жоден представник не лише колишнього СРСР, а й нинішньої Росії, яка, знехтувавши законними правами всіх тодішніх радянських республік, не тільки присвоїла собі величезну закордонну власність СРСР, а й домоглася членства в ООН та місця постійного члена її Ради Безпеки, що вона використовує винятково у своїх інтересах. Ще одним доказом вагомого внеску Геннадія Удовенка в становлення дипломатичної служби нашої незалежної держави є присвоєння його імені Дипломатичній академії України при МЗС України. Зокрема, дипакадемію було перейменовано згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 7 грудня 2016 року № 920, хоча відповідну ініціативу група ветеранів дипломатичної служби – серед яких були й автори цієї статті – висловила ще 2013 року. До 90-ї річниці від дня народження Геннадія Йосиповича, яку урочисто відзначали 22 червня цього року, було написано і цю статтю. У нашій пам'яті він і надалі буде тією непересічною особистістю, невід'ємними рисами котрої впродовж усього життя завжди були три «П»: професіоналізм, порядність і патріотизм. Геннадій Удовенко був людиною з властивими йому винятково важливими людськими чеснотами – відкритістю, доброзичливістю і толерантністю. Усі ці риси стали незмінним кредо його вельми змістовного життя. Тож нині на кожній посаді українські дипломати повинні виховувати в собі ці якості та повсякчасно керуватися ними в житті, якщо вони по-справжньому віддані обраній професії і своїми конкретними діями вболівають не лише за авторитет нашого зовнішньополітичного відомства, а й за міжнародний імідж уже 30 років незалежної України.

1.3. Анатолій Максимович Зленко: життєвий шлях та становлення видатного дипломата незалежної України

Дмитро Іванович Ткач,
Іванна Анатоліївна Ромашко,
студентка 1-го курсу магістерської підготовки
кафедра журналістики,
Університету економіки та права «КРОК», м. Київ

Стаття присвячена детальному дослідженню біографії, професійного шляху та внеску Анатолія Максимовича Зленка (2 червня 1938 – 1 березня 2021) у становлення й розвиток зовнішньої політики незалежної України. Автори простежують етапи життя Зленка, починаючи з його народження в селі Ставище Київської області, навчання в Київському гірничому технікумі (закінчив у 1959 р.) та Київському державному університеті (закінчив у 1967 р.), а також перших кроків у дипломатичній кар'єрі за радянських часів, зокрема роботи в секретаріаті ЮНЕСКО в Парижі (1973–1983). Цей ранній досвід став основою для його подальшої діяльності як одного з ключових архітекторів української дипломатії після здобуття незалежності.

Особливу увагу в статті приділено двом періодам перебування Зленка на посаді міністра закордонних справ України: 1990–1994 та 2000–2003 роки. У перший термін, що збігся з проголошенням незалежності 24 серпня 1991 року, Зленко відіграв вирішальну роль у формуванні зовнішньополітичної служби, забезпеченні міжнародного визнання України понад 130 країнами світу, а також відкритті перших українських посольств. Він заклав основи стратегічного курсу на європейську інтеграцію, розглядаючи співпрацю з країнами Центральної та Західної Європи як пріоритет для молодої держави.

Під час другого терміну Зленко зосередився на поглибленні відносин із НАТО та ЄС, підписанні двосторонніх угод і стабілізації зовнішньої політики в умовах внутрішніх і регіональних викликів.

Стаття також висвітлює інші важливі етапи кар'єри Зленка, зокрема його роботу як Постійного представника України при ООН (1994–1997), де він просував національні інтереси в глобальному контексті, та Посла України у Франції (1997–2000), одночасно представляючи країну в ЮНЕСКО. Окремо розглядається його теоретичний внесок, зокрема книга «Дипломатія і політика: Україна в процесі динамічних геополітичних змін», у якій Зленко аналізує вплив розпаду СРСР на геополітичне позиціонування України та пропонує стратегії її розвитку як суб'єкта міжнародних відносин.

Автори підкреслюють, що Анатолій Зленко став уособленням професіоналізму, прагматизму та віри в потенціал України. Його діяльність не обмежилася практичною дипломатією: після завершення активної кар'єри в 2003 році він очолив факультет міжнародних відносин Київського славістичного університету передаючи свій досвід молодим фахівцям. Стаття наголошує на довготривалому впливі Зленка на українську дипломатію, зокрема через принципи багатосторонньої співпраці та захисту національних інтересів, які він відстоював. Завершується аналіз актуальністю його спадщини для сучасної України, яка в умовах нових глобальних і регіональних викликів потребує міцного дипломатичного фундаменту, закладеного такими постатями, як Зленко

Anatoliy Maksymovych Zlenko: The Life and Formation of an Outstanding Diplomat of Independent Ukraine

Abstract. The article is devoted to a detailed study of the biography, professional career and contribution of Anatoliy Maksymovych Zlenko (June 2, 1938 – March 1, 2021) to the formation and development of the foreign policy of independent Ukraine. The author traces the stages of Zlenko's life, starting with his birth in the village of Stavyshche, Kyiv region, his studies at the Kyiv Mining College (1959) and Kyiv State University (1967), as well as the first steps in his diplomatic career during the Soviet era, in particular his work at the UNESCO Secretariat in Paris (1973–1983). This early experience became the basis for his further activities as one of the key architects of Ukrainian diplomacy after independence.

The article pays special attention to Zlenko's two terms as Minister of Foreign Affairs of Ukraine: 1990–1994 and 2000–2003. During his first term, which coincided with the declaration of independence on August 24, 1991, Zlenko played a crucial role in the formation of the foreign policy service, securing international recognition of Ukraine by over 130 countries around the world, and opening the first Ukrainian embassies. He laid the foundations of a strategic course for European integration, considering cooperation with the countries of Central and Western Europe as a priority for the young state. During his second term, Zlenko focused on deepening relations with NATO and the EU, signing bilateral agreements, and stabilizing foreign policy in the face of domestic and regional challenges.

The article also highlights other important stages of Zlenko's career, including his work as Permanent Representative of Ukraine to the UN (1994–1997), where he promoted national interests in a global context, and as Ambassador of Ukraine to France (1997–2000), simultaneously representing the country at UNESCO. His theoretical contribution is separately considered, in particular the book "Diplomacy and Politics: Ukraine in the Process of Dynamic Geopolitical Changes", in which Zlenko analyzes the impact of the collapse of the USSR on Ukraine's geopolitical positioning and proposes strategies for its development as a subject of international relations.

The author emphasizes that Anatoliy Zlenko became the personification of professionalism, pragmatism, and faith in Ukraine's potential. His activities were not limited to practical diplomacy: after completing his active career in 2003, he headed the Faculty of International Relations of the Kyiv Slavic University (2010), passing on his experience to young specialists. The article emphasizes Zlenko's lasting influence on Ukrainian diplomacy, particularly through the principles of multilateral cooperation and the protection of national interests that he championed. The analysis concludes with the relevance of his legacy for modern Ukraine, which, in the face of new global and regional challenges, needs a solid diplomatic foundation laid by figures like Zlenko.

Становлення незалежної України у 1990-х роках вимагало створення ефективної дипломатії в умовах геополітичних змін. Анатолій Зленко, перший міністр закордонних справ, відіграв ключову роль у цьому процесі, однак його внесок залишається

недостатньо дослідженим. Проблема полягає у відсутності комплексного аналізу його діяльності, стратегічного бачення та впливу на українську зовнішню політику, що ускладнює осмислення її витоків і використання його спадщини для сучасних викликів.

Постать Анатолія Максимовича Зленка є знаковою в історії української дипломатії. Його професійна траєкторія — це не просто біографія видатного державного діяча, а унікальний літопис становлення зовнішньополітичної стратегії молодої незалежної держави. Анатолій Максимович Зленко - перший міністр закордонних справ незалежної України, дипломат, який відіграв ключову роль у формуванні міжнародного іміджу країни. Його внесок у розвиток української дипломатії важко переоцінити, адже саме він закладав основи зовнішньої політики держави на початку її незалежності. Завдяки його активній діяльності Україна змогла закріпитися як незалежний гравець на міжнародній арені та вибудувати взаємини з провідними державами світу.

Народження Анатолія Максимовича 2 червня 1938 року в селі Ставище Київської області, припало на складний історичний період. Його дитинство та юність припали на воєнні та повоєнні роки, що сформували характер майбутнього дипломата — стійкість, витримку та глибоке розуміння соціально-політичних процесів.

Зі шкільних років Анатолій Максимович мріяв про дипломатичну роботу. В Україні на той час був єдиний університет у м. Києві, імені Тараса Шевченка, який на міжнародному відділенні готував дипломатів. Однак, вступити туди хлопцю з Полтавщини не було ніякої змоги. Після школи туди могли попасти тільки діти великих партійних босів та урядовців. Тому Зленко вступає вчитися у Київський гірничий технікум, який закінчив у 1959 році. Його направляють на Донбас, працювати гірничим майстром шахти «Максимівка-Полога» тресту «Кадіїввугілля», місто Кадіївка (Стаханов).

Саме робота на шахті відкриває перед ним двері до міжнародного відділення Київського державного університету імені Тараса Шевченка до якого він поступає у 1956 році. Справа у тім, що ЦК Компартії України прийняло спеціальне рішення, яким 30% місць на цьому відділені віддавалися представникам робочих та колгоспників. Ось у цю квоту і попав Зленко. Вчився він на відмінно і у 1961 році успішно закінчує навчання. Тут Анатолій Максимович пройшов

ґрунтовну підготовку з міжнародних відносин, права та іноземних мов, опанування англійську та французьку мови.

Після закінчення університету поступає на роботу референта у відділі міжнародних організацій МЗС УРСР потім стає аташе, 2-й секретарем. Тут він опановує практику зовнішньополітичної діяльності, роботу з міжнародною документацією. З березня 1973 р. — співробітник Секретаріату ЮНЕСКО в Парижі. З 1979 р. — радник відділу міжнародних організацій у справах ЮНЕСКО МЗС УРСР, з 10.1983 р. по 03.1987 р. — Постійний Представник УРСР при ЮНЕСКО. Цей досвід дав йому глибоке розуміння міжнародних відносин і став основою для майбутньої роботи на благо незалежної України.

У липні 1990 року, ще до офіційного проголошення незалежності, Зленко А.М. очолив Міністерство закордонних справ УРСР 27 липня 1990 року [1]. 24 серпня 1991 року став першим міністром закордонних справ уже суверенної України. Його перше перебування на цій посаді (1990–1994) збіглося з періодом, коли країна мала утвердити свій статус на світовій арені. Саме за його керівництва Україна отримала визнання від понад 130 держав, відкрила перші посольства та почала формувати власний зовнішньополітичний курс. Зленко був переконаним прихильником європейської інтеграції, вважаючи, що майбутнє України лежить у тісній співпраці із Західною Європою. В одному з інтерв'ю 1990 року він зазначав: «Тисячолітня спільна історія, глибока культурна, мовна та ідеологічна близькість пов'язують нас із Польщею, Чехословаччиною, Угорщиною та Румунією. Наше завдання — використати цю близькість для розбудови міцних зв'язків»[2].

Візит Гези Єсенського Міністра закордонних справ Угорщини до Києва 27–28 травня 1992 року. Обмін Протоколом про консультації між міністерствами закордонних справ.

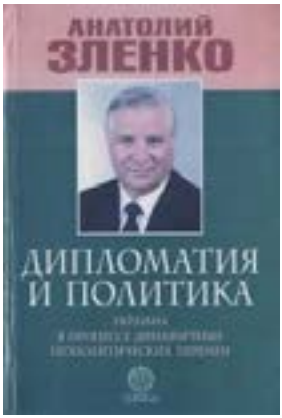
Після завершення першого терміну в 1994 році Зленко не полишив дипломатичну службу. Він обіймав посаду Постійного представника України при ООН (1994–1997), де активно просував інтереси країни в цій ключовій міжнародній організації. Згодом, як Посол України у Франції (1997–2000), він також повернувся до роботи з ЮНЕСКО, зміцнюючи культурні та дипломатичні зв'язки. У 2000 році Зленко вдруге очолив МЗС України (до 2003 року), повернувшись до керівництва в період, коли країна потребувала стабілізації зовнішньої політики після економічних і політичних потрясінь кінця 1990-х.

Кравчук Л.М. та Зленко А.М. 1994 рік

Другий термін Зленка на посаді міністра був позначений спробами поглибити інтеграцію України до європейських і трансатлантичних структур. Він активно працював над зміцненням відносин із НАТО та ЄС, а також над вирішенням складних питань із сусідами, зокрема росією. Одним із його досягнень стало підписання низки важливих двосторонніх угод, які закріпили позицію України як партнера в регіональній безпеці. Водночас Зленко завжди наголошував на багатосторонній дипломатії, він вбачав в ООН платформу для просування українських інтересів.

Анатолій Зленко був не лише практиком, а й теоретиком дипломатії. Його книга «Дипломатія і політика: Україна в процесі динамічних геополітичних змін» стала важливим джерелом для розуміння зовнішньополітичних викликів України на зламі століть. У ній він аналізував, як геополітичні трансформації після розпаду СРСР вплинули на позиціонування України у світі, і пропонував стратегії для її розвитку як незалежного гравця[3].

Книга А.М.Зленка: «Дипломатія і політика»

Про Анатолія Максимовича український дипломат Костянтин Єлисєєв написав наступне у «Дзеркалі тижня»: «Професіоналізм, принциповість, порядність і патріотизм — усе це про двічі міністра закордонних справ Анатолія Зленка, важковаговика, який із перших хвилин творив майже з нуля новітню українську дипломатію. Дипломатію саме справжньої незалежної європейської України, а не пострадянської «совкової» бюрократії»[4].

П'ятий президент України Петро Порошенко пише: «Анатолій Зленко — вчитель і наставник поколінь вітчизняних дипломатів. Патріот і професіонал, знання і досвід якого і сьогодні залишаються надійною основою для подальшого розвитку української дипломатичної служби»[5]. Дворазовий Міністр закордонних справ Франції Ролан Дюма сказав про А. М. Зленко наступне: «Він відіграв видатну роль у зовнішній політиці України. Він багато зробив для того, щоб Україна посіла своє місце в системі міжнародних відносин. Він завжди прагнув, щоб це місце відповідало її значному потенціалу і статусу як однієї з найбільших європейських держав"[6].

Відомий український вчений історик Степан Віднянський пише у своїй статті: «Під керівництвом А. Зленка українське зовнішньополітичне відомство здійснило дипломатичне забезпечення безпрецедентно швидкого міжнародного визнання незалежності України після Всеукраїнського референдуму 1 грудня 1991 року. Лише впродовж грудня 1991 р. Україну як повноправного суб'єкта

міжнародних відносин визнали 68 держав світу, а до першої річниці проголошення незалежності України − 132 країни, з них зі 110 було встановлено дипломатичні відносини»[7].

Одному із авторів цієї статті, а саме Ткачу Д.І випала доля працювати зі Зленко А.М., розпочинаючи із 1990 року. На запрошення свого угорського колеги Ґ. Єсенскі, протягом 23–26 серпня 1990 року А. Зленко з робочим візитом відвідав угорську столицю. На той час я працював радником посольства СРСР в Будапешті відповідальним за зв'язки із республіками і тому готував цей візит. Треба відмітити, що відвідання Будапешту українським міністром не було погоджено з Москвою. І Анатолію Максимовичу потрібно було мати мужність, щоб його здійснити. Зленко мав зустріч і з Прем'єр-міністром Угорської Республіки Йожефом Анталлом та вів перемовини з Ґ. Єсенскі[8].

Уже тоді Зленко А.М. проявив високі професійні якості дипломата глибоку ерудицію, аналітичне мислення, володіння мистецтвом дипломатичних переговорів.

Анатолій Максимович Зленко — видатний дипломат, який фактично створював сучасну дипломатичну систему України. Його внесок у становлення зовнішньої політики молодої держави важко переоцінити.

Бібліографія

1.Постанова Верховної Ради УРСР від 27 липня 1990 року № 83- XII. "Про призначення тов. Зленка А.М. Міністром закордонних справ Української РСР". URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/83-12.

2. Zlenko, A. M. (1990). [Interview on Ukraine's foreign policy priorities with Poland, Czechoslovakia, Hungary, and Romania]. [Source not fully specified, possibly a Ukrainian newspaper or Ministry of Foreign Affairs archive]. [in Ukrainian].

3. Анатолій Зленко. Дипломатія і політика: Україна в процесі динамічних геополітичних змін.

Серія "Мемуари та щоденники". Folio, 2021. 589 с.

4. Костянтин Єлісєєв. Про першого міністра закордонних справ України Анатолія Зленка. https://zn.ua/ukr/internal/in-memoriam.html

5. Петро Порошенко про А.М.Зленка. https://x.com/poroshenko/status/ 1366340699843665921

6. Roland Dumas. "Le Fil et la Pelote: Mémoires" (1996). Plon. 462 p.
7. Степан Віднянський. Анатолій Зленко і формування зовнішньої політики незалежної України. /http://uaforeignaffairs.com/ua/ekspertna-dumka/view/article/anatolii-zlenko-i-formuvannja-zovnishnoji-politiki-neza/.
8. MNL OL XIX–J–1–j. 1990. 72. dob. 145-13-002526/1/1990. Tárgyalási témavázlat Jeszenszky Géza külügyminiszter úrnak az Anatolij Zlenko ukrán külügyminiszterrel folytatandó tárgyalásokhoz. 1990. augusztus 22.

1.4. Про першого міністра закордонних справ України Анатолія Зленка

Костянтин Єлісєєв – український дипломат

Невимовний біль охоплює від розуміння непоправного. 1 березня 2021 року, під ранок, перестало битися серце Анатолія Максимовича Зленка, першого міністра закордонних справ незалежної України. Дипломата, який зробив себе сам. А заодно і створив сучасну дипломатичну службу України. Виховав цілу плеяду взірцевих вітчизняних дипломатів.

Повертаючись думкою в ті буремні часи, розумієш, що інша людина й не могла стати першим главою вітчизняного МЗС. Він був на своєму місці як справжній будівничий української дипломатії. Значення міністра Зленка для історії України переоцінити неможливо. Він був і залишається першим не лише за порядком, а й за величиною свого дипломатичного спадку.

В особі Анатолія Максимовича органічно втілилися безліч якостей і чеснот, таких потрібних на тому першому, найвідповідальнішому історичному етапі. Це і відкритість до світу, яку можна було порівняти хіба що з жагою пригод перших мореплавців. І визначна ерудованість та зразкова інтелігентність, системність і твердість у відстоюванні національних інтересів. І примат державних справ над приватними, і невичерпна працьовитість — такий собі здоровий трудоголізм, який

завжди був частиною його власної ДНК. Він виявляв вимогливість до підлеглих, але ще більшу вимогливість — до себе.

Професіоналізм, принциповість, порядність і патріотизм — усе це про двічі міністра закордонних справ Анатолія Зленка, важковаговика, який із перших хвилин творив майже з нуля новітню українську дипломатію. Дипломатію саме справжньої незалежної європейської України, а не пострадянської «совкової» бюрократії.

І який до останнього подиху намагався стежити за тим, що відбувається в Україні та українській дипломатії. Знаю, як болісно він переживав, коли розгорталися трагічні події під час Революції Гідності, розпочалася російська агресія проти України, замах на її територіальну цілісність та суверенітет, захисту і відстоюванню яких він присвятив усе своє життя, всі свої сили та дії. Із завзяттям та жагою він рвався в дипломатичний бій, давав поради, ділився досвідом і енергією.

Сьогодні мало хто пам'ятає, але навіть своїм розташуванням на Михайлівській площі сучасна дипломатична служба має завдячувати наполегливості міністра Зленка. Пам'ятаю, як він колись сказав, що «наш будинок має бути унікальним». Вибір, об'єктивно, іншим бути не міг. Серце української дипломатії мало битися над Дніпром. Будівля, з якої можна було побачити весь світ. Підкилимних партократичних ігор і бюрократичних перепон виявилося вдосталь. Однак, одного разу прийнявши рішення, вважав справою честі досягнути його. Попри все. Таким він був, і таким він залишиться в пам'яті багатьох, хто його знав.

Пересічною особистістю Анатолій Максимович ніколи не був. Він завжди намагався запроваджувати нестандартні підходи, виявляти креативність, шукати нові результативні шляхи до досягнення визначених цілей. Дипломатичний лоск і солідність він демонстрував у всьому — від зовнішнього вигляду до вільного володіння п'ятьма іноземними мовами. Відрізнятися від «совкової» дипломатії для нього було життєвим дипломатичним кредо.

Якби на дипломатичній службі впровадили реєстр рекордів, Анатолій Зленко був би лауреатом одразу кількох. Окремі з них не перевершені досі. Назавжди в історії ООНівської дипломатії залишиться феномен Зленка, який робив виступи одразу чотирма мовами ООН (англійською, французькою, іспанською та російською)

під час засідань Ради Безпеки ООН, аби краще донести позицію України. Складна справа і для того, хто виступає, і для тих, хто перекладає. Однак лише одним виступом йому вдалося захопити серця одразу половини земної кулі. Головне — в інтересах України.

А ось французькі дипломати, мабуть, і досі згадують унікальні дипломатичні кульбіти посла Зленка в Парижі, які забезпечили проведення першого і єдиного на сьогодні державного візиту президента Франції в Україну в 1998 році. Не було іншого посла в Парижі, який отримував регулярні аудієнції у президента Франції і міг похвалитися довірою та порозумінням. Пам'ятають і згадують про це французькі чиновники, а знати мають і українські дипломати. Сьогодні цей феномен Анатолія Максимовича знадобився б як ніколи. А ще пригадується, як колишній посол США у Франції Фелікс Рогатин так розчулився, що пустив сльозу, коли під час першої зустрічі Анатолій Зленко презентував йому генеалогію його родини українського походження. Після цього випадку Україна отримала ще одного відданого друга.

Зленко володів видатними комунікаційними здібностями, унікальним талантом заручитися підтримкою співрозмовника, умінням встановлювати дух довіри і дружби, що допомагало йому мати рівні і приязні стосунки з представниками світової політичної та бізнес-еліти. Від президента США Білла Клінтона до генсека ООН Кофі Аннана, від усесвітньо відомого медіа-магната Стіва Форбса, який навіть відвідав Україну у 2002 році, до всесвітньо відомого кутюр'є П'єра Кардена, який радо надавав свої розкішні приміщення в центрі Парижа під проведення українських виставок та культурних заходів. Окрема історія — приятельські стосунки з легендарним кубинцем Фіделем Кастро, якому одного разу так сподобалося спілкування зі Зленком, що зустріч завершилася лише під ранок.

Вікопомним став поки що єдиний в історії України державний візит Папи Римського Івана Павла Другого в Україну влітку 2001 року. Але мало хто пам'ятає, що весь нелегкий тягар його підготовки та забезпечення взяв на себе саме міністр Зленко і його дипломатична команда.

Ще один непересічний феномен Зленка, якого так бракує сьогодні не лише українській, а й європейській дипломатії (останній приклад — глава дипломатії ЄС Жозеп Борель) — його шанували і

з ним рахувалися дипломатичні опоненти. Наприклад, фривольності і зверхності у ставленні до своїх візаві глава російського МЗС Лавров ніколи не дозволяв собі стосовно Анатолія Зленка. Адже знав, що завжди отримає достойну відповідь і дотепну реакцію на будь-яку провокацію. Лише Зленко міг дозволити собі, реагуючи на антиукраїнські дії Москви, всупереч дипломатичному етикету, прямо у вічі спитати Лаврова: «Серьожо, ти скільки сьогодні взяв на груди?» — натякаючи на пристрасть російського міністра до віскі.

Саме за міністра Анатолія Зленка парламентом сформульовано й затверджено основні засади зовнішньої політики незалежної України, в яких уперше знайшли своє чільне місце євроінтеграційні прагнення; ухвалено перший закон про дипломатичну службу України; сформовано основний кадровий кістяк — першу генерацію «двигунів» української дипломатії. Саме при ньому було започатковано традицію відзначати 22 грудня професійне свято — День працівників української дипломатичної служби.

А ще Анатолій Зленко був і залишається найбільш спортивним з усіх українських глав МЗС. Йому не було рівних у тенісі та волейболі. Саме завдяки спорту доля звела його з чарівною дружиною Людмилою Іванівною, яка впродовж усього дипломатичного життя мужньо його підтримувала, ділила з ним смак перемог і гіркоту поразок.

Я, як і, впевнений, сотні українських дипломатів, глибоко вдячний долі за честь працювати і переймати досвід вишуканої дипломатії в Анатолія Максимовича Зленка. Міністра, який уособлював незалежну Україну з першого рукостискання на переговорах. Посла, якого, без жодних сумнівів, називаєш Надзвичайним і Повноважним. Учителя, якого щиро поважаєш як метра своєї справи і якого ми поміж себе величали Генералом.

Дуже точну оцінку історичної ролі Анатолія Зленка дав легендарний міністр закордонних справ Франції Ролан Дюма: «Пан Зленко зіграв видатну роль у зовнішній політиці України. Він багато зробив для того, щоб Україна посіла своє місце в системі міжнародних відносин. Він завжди прагнув, щоб це місце відповідало її значному потенціалу і статусу як однієї з найбільших європейських держав». Мабуть сьогодні важко знайти українського посадовця, який би заслужив таку характеристику від представника світової дипломатичної еліти.

«Міністр Анатолій Зленко відходить, але дипломат Зленко залишається», — саме так гідно і з високо піднятою головою він відреагував на рішення президента Кучми звільнити його з посади глави МЗС у 2003-му.

У перший день весни 2021 року Анатолій Зленко пішов від нас, але дипломат Анатолій Зленко залишається і продовжує справу свого діда у постпредстві України при ООН. Залишається і багатий дипломатичний спадок Зленка. Він житиме, доки українські дипломати сповідують його принципи і пам'ятають його геній. Доки працюють його учні. Доки стоїть дім на Михайлівській. Доки існує незалежна Україна.

Перший міністр буде в серці завжди, і не лише тому, що перший…

Вічна пам'ять! Дякуємо за все, дорогий Анатолію Максимовичу!

1.5. Анатолій Зленко і формування зовнішньої політики незалежної України

Степан Віднянський
доктор історичних наук,
член-кореспондент НАН України, професор

(невиголошена доповідь на Міжнародній науково-практичній конференції, присвяченій 20-річчю Дипломатичної академії України при МЗС «Зовнішня політика і дипломатія: український і світовий досвід»)

Перші кроки, спрямовані на концептуальне визначення у сфері української зовнішньої політики, були зроблені ще навесні 1990 р., коли 29 квітня колегія Міністерства закордонних справ Української РСР розглянула питання «Про участь МЗС УРСР у розробці концепції діяльності УРСР на міжнародній арені в нових умовах». Сам факт розгляду цього питання у такій постановці набував симптоматичного значення. У доповіді тоді ще першого заступника Міністра закордонних справ УРСР Зленка зазначалося, що в основу такої концепції повинно бути покладено новий розподіл обов'язків між загальносоюзним і республіканськими зовнішньополітичними відомствами. Підкреслювалося, що республіка матиме більше можливостей для встановлення двосторонніх відносин. Особливо наголошувалося на тому, що слід наполегливо боротися проти централізованості й монополії з боку союзних відомств у зовнішній політиці. Щоправда, обговоренням цього питання тоді й обмежилися. Москва не могла допустити, щоб союзні республіки отримали реальні важелі для визначення й реалізації зовнішньої політики, що відповідала б національним інтересам суб'єктів Союзу. Характерним у цьому контексті був і такий факт.

У червні 1990 р. колегія МЗС УРСР розглянула питання «Про деякі зміни у протокольній практиці». Гостру дискусію викликала назва майбутнього документа — Державний протокол УРСР. Лунали й інші пропозиції. Зрештою, зійшлися на компромісному варіанті, запропонованому тоді першим заступником Міністра закордонних справ А. Зленком — «Про протокольну практику УРСР». Іншого, за тих історичних умов, мабуть, і не могло бути. Водночас слід

наголосити, що значення самого порушування згаданих питань та їх обговорення неможливо переоцінити. Сміливі на той час ідеї, думки і пропозиції щодо проведення зовнішньополітичної діяльності тоді ще УРСР відповідно до національних інтересів республіки стали важливою частиною інтелектуального й політичного досвіду, що відіграв вагому роль у подальшому розвиткові державотворчих процесів в Україні.

Сказане стосується не лише виконавчої, а й законодавчої гілки влади. Законотворча діяльність обраної у березні 1990 р. вперше демократичним шляхом Верховної Ради УРСР у галузі зовнішньої політики була важливою складовою механізму розроблення й забезпечення міжнародної правосуб'єктності України. Безпосередню практичну роботу в цьому напрямі здійснювала комісія у закордонних справах Верховної Ради. Саме на її засіданні 28 червня 1990 р. прийнято рішення, згідно з яким МЗС УРСР у двотижневий термін мало підготувати і внести на розгляд комісії пропозиції щодо законодавчого забезпечення зовнішньополітичної діяльності УРСР. Напрацювання, ідеї та пропозиції, накопичені в процесі розгляду питань, пов'язаних із зовнішньополітичною діяльністю УРСР, створили підґрунтя для підготовки, бурхливого обговорення й тріумфального схвалення Верховною Радою УРСР поіменним голосуванням 16 липня 1990 р. «Декларації про державний суверенітет України», якою проголошувалися «верховенство, самостійність, повнота і неподільність влади Республіки в межах її території та незалежність і рівноправність у зовнішніх зносинах». Вона стала предтечею незалежності України і першим, надзвичайно важливим кроком до її реального міжнародного визнання. Принципові положення декларації стали головними орієнтирами зовнішньополітичної діяльності УРСР до прийняття Акта проголошення незалежності України 24 серпня 1991 року.

На засіданні комісії у закордонних справах Верховної Ради 23 липня 1990 р. на посаду Міністра закордонних справ УРСР одноголосно було рекомендовано А.М. Зленка. При затвердженні на цю посаду Верховною Радою 27 липня він виклав концепцію діяльності МЗС. Зокрема серед пріоритетних напрямів зовнішньополітичної діяльності було названо:

• необхідність переорієнтації зовнішньої політики, встановлення

і розвиток безпосередніх двосторонніх відносин із державами, що мають пріоритетний, значний або спеціальний інтерес для України. Залучення республіки до міжнародної співпраці в політичній, торговельно-економічній, науково-технічній, культурній та інших галузях для забезпечення національних інтересів України;

• з урахуванням політичних, економічних і гуманітарних інтересів, зв'язків, що історично склалися, першорядне значення для України набуває європейський напрям зовнішньої політики, приєднання до загальноєвропейського процесу, оскільки Україна практично вилучена з регіональної багатосторонньої співпраці в Європі (за винятком участі в Європейській Економічній Комісії ООН). «Ми не вимагаємо для себе чогось надзвичайного, – наголошував А. Зленко. – Україна, як з політичної, так і з міжнародної точки зору, має всі підстави для постановки питання про безпосередню участь у європейському процесі»;

• розвиток нормальних відносин з усіма країнами, але особливо це стосується безпосередніх сусідів України. Важливою передумовою таких взаємовідносин є підтвердження принципу недоторканності кордонів у повоєнній Європі, що історично склалися і знайшли своє закріплення і Гельсінському заключному акті. Україна виступає за закріплення цього принципу у двосторонніх відносинах із країнами Європейського континенту. Із сусідніми державами – укладення на певному етапі договорів про добросусідство, дружбу і співпрацю;

• налагодження відносин із країнами, де проживає значна кількість громадян українського походження. Прагнути до того, щоб Україна стала притягальною силою для мільйонів українців, які живуть за її межами, налагоджувала свої відносини з ними по-новому, надаючи їм можливості для задоволення своїх культурних потреб, для реалізації природного потягу до своєї історичної батьківщини;

• подальша активізація діяльності в ООН та інших міжнародних організаціях. Верховна Рада 25 грудня 1990 р. прийняла постанову «Про реалізацію Декларації про державний суверенітет України у сфері зовнішніх зносин». Для забезпечення безпосередніх зовнішньополітичних і зовнішньоекономічних відносин УРСР з іноземними державами відповідно до Декларації про державний суверенітет Верховна Рада доручила Раді Міністрів УРСР при встановленні дипломатичних, консульських, торговельних відносин

з іноземними державами виходити з необхідності найефективнішого забезпечення інтересів України та їх пріоритетності; вирішити питання про акредитацію консульських установ іноземних держав на території України при Міністерстві закордонних справ УРСР; спрямувати зусилля на забезпечення безпосередньої участі Української РСР у загальноєвропейському процесі та європейських структурах.

Урядові пропонувалося передбачити в бюджеті республіки статтю видатків на зовнішньополітичну й зовнішньоекономічну діяльність, ураховуючи факт установлення УРСР безпосередніх відносин з іноземними державами, її участі в загальноєвропейському процесі й міжнародних організацій. Доручалося розробити і подати впродовж першого кварталу 1991 р. на розгляд Верхової Ради проекти законів, що повинні регулювати зовнішньополітичні та зовнішньоекономічні зносини України. Було вирішено також створити систему підготовки кадрів для органів зовнішніх відносин республіки, зокрема відкриття Дипломатичної академії України на базі Інституту міжнародних відносин Київського університету ім. Т. Шевченка (що затягнулося до травня 1995 р.).

Постанова Верховної Ради, яка визначала конкретні першочергові завдання уряду, Міністерства закордонних справ та інших відомств України з розвитку зовнішніх зносин, могла стати етапною в активізації зовнішньополітичної діяльності суверенної Української держави. Проте її реалізація, утвердження справжнього державного суверенітету країни, особливо у зовнішній політиці й міжнародних відносинах було справою нелегкою, враховуючи складну кризову ситуацію в країні, що все більше загострювалася. Зокрема на цьому етапі зовнішньополітичні можливості України були доволі обмеженими, оскільки де-факто вона залишалася союзною республікою у складі СРСР, а зусилля української дипломатії на міжнародній арені в напрямі наповнення суверенітету України реальним змістом викликало жорсткий спротив з боку союзного центру і часом нерозуміння з боку лідерів окремих західних держав.

Чого варта, наприклад, відповідь улітку 1990 р. Прем'єр-міністра Великої Британії Маргарет Тетчер на запитання про можливість української незалежності й установлення українсько-британських відносин: «Британія не веде окремих переговорів з Аляскою чи

Каліфорнією», – різко відповіла вона. Або такий приклад: восени 1990 р. делегація УРСР – європейської країни, члена-засновника ООН і учасника її 15-ти спеціалізованих установ і члена понад 60-ти їх постійних чи тимчасових «Зовнішні справи» №1. Політичні науки 28 Цим матеріалом ми започатковуємо ряд публікацій під спільною назвою «Українські дипломати на захисті національних інтересів молодої держави (до 25-річчя Незалежності України) органів, – так і не отримала навіть статусу спостерігача на Паризькій зустрічі у верхах Наради з безпеки і співробітництва в Європі (НБСЄ).

На знак протесту Міністр закордонних справ УРСР А. Зленко вийшов зі складу спільної радянської делегації, очолюваної Президентом СРСР М. Горбачовим, і залишив саміт. І все ж навіть у цих непростих умовах удалося закласти фундамент майбутніх відносин із деякими принципово важливими для нашої країни державами.

Зокрема, вже у серпні 1990 р. відбувся робочий візит А. Зленка за кордон – до Угорської Республіки, наслідком якого став перший після прийняття Верховною Радою Декларації про державний суверенітет України офіційний візит до УРСР глави іншої держави – Президента Угорщини А. Гьонца і підписання Спільної українсько-угорської заяви від 27 вересня 1990 р., якою закладалися основи якісно нових, прямих двосторонніх відносин України із сусідньою державою.

Цього ж року подібні документи про основи рівноправних двосторонніх відносин в обхід союзного горбачовського центру були підписані УРСР із Республікою Польща (13 жовтня), Білоруською РСР (17 жовтня) і Російською РФСР (19 листопада), у першому півріччі 1991 р. — із Казахською РСР, Республікою Киргизстан, Узбекистаном, Азербайджаном, Республікою Молдова. Під керівництвом А. Зленка українське зовнішньополітичне відомство здійснило дипломатичне забезпечення безпрецедентно швидкого міжнародного визнання незалежності України після Всеукраїнського референдуму 1 грудня 1991 року.

Лише впродовж грудня 1991 р. Україну як повноправного суб’єкта міжнародних відносин визнали 68 держав світу, а до першої річниці проголошення незалежності України — 132 країни, з них зі 110 було встановлено дипломатичні відносини. Паралельно відбувався інтенсивний процес формування договірно-правової

бази міжнародного співробітництва, відкриття дипломатичних представництв іноземних держав в Україні та українських представництв за кордоном. Наприклад, лише протягом першого року незалежності наша країна уклала 35 міжнародних і 88 міжурядових угод про співробітництво на двосторонній основі, наприкінці 1994 р. в Україні були акредитовані посли 78 держав, з них 55 із резиденцією в Києві, а за кордоном функціонувало вже 54 дипломатичних і консульських представництва України.

За безпосередньою участю Зленка в перші роки незалежності відбувався процес укладання на державному рівні широкомасштабних договорів про дружні взаємовідносини та співробітництво України із зарубіжними державами: перший такий договір було укладено 6 грудня 1991 р. з Угорською Республікою, у 1992 р. – з Індією, Туреччиною, Польщею, Естонією, Францією, Болгарією, Монголією, Узбекистаном, Молдовою, Азербайджаном, у 1993 р. – Словаччиною, Чехією, Італією та рештою країн СНД.

До здобутків А. Зленка належить ухвалення Верховною Радою України 28 грудня 1993 р. Закону України «Про міжнародні договори України», згідно з яким їх підписання, реалізація та участь у цьому процесі різних міністерств і відомств координує МЗС України; і особливо — прийняття 2 липня 1993 р. Постанови Верховної Ради «Про основні напрями зовнішньої політики України», яка була результатом внутрішньополітичного компромісу між національно-демократичними силами та колишніми комуністами і визначила багатовекторний характер зовнішньої політики України, але зафіксувала не лише положення про без'ядерний і позаблоковий статус України, а й перспективу її європейської інтеграції. Цей документ на 17 років (до прийняття 1 липня 2010 р. Закону України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики») став правовою основою діяльності української дипломатії. Зокрема, практична перевірка концепції багатовекторності зовнішньої політики України відбувалася під потужним тиском великих ядерних держав, які домагалися виведення з української території ядерної зброї колишнього СРСР.

На долю Зленка випали гострі дипломатичні суперечності з приводу ядерного роззброєння України, які він досить детально описав у своїй книзі спогадів «Дипломатія і політика» в розділі

«Ядерний бар'єр», де підкреслив: «Доля третього у світі за потужністю арсеналу ядерної зброї з моменту проголошення нашої незалежності… залишалася пріоритетним питанням практично у всіх контактах України із західними партнерами та Російською Федерацією. Не буде перебільшенням сказати, що ця проблема була і в епіцентрі міжнародної політики».

Підписання у січні 1994 р. Тристоронньої заяви президентів України, США та Росії про вивезення радянської ядерної зброї дало можливість Україні уникнути міжнародної ізоляції, здобути вагому морально дипломатичну перемогу та гарантії безпеки відповідно до Будапештського меморандуму від 5 грудня 1994 року, котрі мали, щоправда, лише політичний характер. Не випадково згодом А. Зленко розкритикував прихильників політики нейтралітету і позаблоковості України за ігнорування реального стану справ, справедливо наголосивши, що «відмова від принципів нейтральності, позаблоковості є цілком об'єктивним процесом та еволюційним явищем і вона ніяким чином не може розглядатися як зрада національних інтересів».

На долю очолюваного Зленком Міністерства закордонних справ України випали також вирішення таких складних питань, як проблема Чорноморського флоту і правонаступництва, входження в регіональні та глобальні структури, початок участі в миротворчій діяльності ООН і утвердження нового, самостійного статусу України в ООН у цілому тощо. Наприклад, А. Зленко на чолі українських делегацій брав активну участь у роботі 45-48 сесій Генеральної Асамблеї ООН. Зокрема, вже у 1990 р. в ході засідань 45 сесії ГА ООН він провів понад десять зустрічей з міністрами закордонних справ іноземних держав, на яких обговорювалися питання встановлення двосторонніх відносин, у 1991 р. з ініціативи очолюваної ним делегації ООН прийняла резолюцію про принципи і норми забезпечення прав національних меншин, а в 1993 р. під час роботи сесії ГА ООН Зленко провів зустрічі з керівниками зовнішньополітичних відомств 16 країн світу, мав переговори в держдепартаменті США, у результаті яких було досягнуто домовленості про низку візитів на вищому рівні, підписано міжнародно-правові документи з розвитку двосторонніх відносин України.

Нарешті, з ім'ям Зленка пов'язана розбудова й реорганізація

української дипломатичної служби та закріплення статусу МЗС України. Нагадаємо, що в 1990 р. в Міністерстві закордонних справ УРСР працювало всього близько 150 осіб, зокрема 97 дипломатів. Виходячи з покладених на МЗС постановою Верховної Ради «Про основні напрями зовнішньої політики України» нових додаткових функцій, за поданням А. Зленка 7 липня 1993 р. Кабінет Міністрів України затвердив оновлену структуру центрального апарату міністерства за такою схемою: міністр, перший заступник міністра, три заступники міністра, загальний секретаріат, управління політичного аналізу та планування, група експертів з особливих доручень і радників, договірно-правове управління, перше територіальне управління (5 відділів: Росії, СНД та Грузії, Азії й Тихоокеанського регіону, Африки, Близького Сходу й Середньої Азії), друге територіальне управління (5 відділів: Центральної Європи, Західної Європи, Північної Європи та Балтії, США й Канади, Центральної та Південної Америки), управління міжнародного та науково-технічного співробітництва, управління контролю над озброєнням та роззброєнням, управління НБСЄ та європейських регіональних структур, управління міжнародних організацій, управління культурних зв'язків, управління інформації, консульське управління, управління державного протоколу, управління кадрів, управління справами, центральна бухгалтерія, управління закордонної власності, валютно-фінансове управління, відділ усних і письмових перекладів, представництво МЗС в Одесі, представництво МЗС в Ужгороді. Усього за штатним розписом міністерства було передбачено 429 посад, які незабаром зайняли переважно молоді, патріотично налаштовані фахівці. Оцінюючи цей перехідний етап зовнішньої політики України, А. Зленко охарактеризував його як період «інституційного, кадрового і концептуального становлення зовнішньої політики», яка «із самого початку була спрямована на ствердження нашої країни як незалежної держави, підвищення своєї життєздатності як суб'єкта міжнародних відносин та геополітичної боротьби, і що своєрідним наслідком цього історичного етапу стало позиціонування України як самодостатньої європейської держави середнього рівня».

Після відставки з посади Міністра закордонних справ України Зленко з вересня 1994 р. по вересень 1997 р. був Постійним

представником України при ООН, потім до жовтня 2000 р. – Надзвичайним і Повноважним Послом України у Французькій Республіці і Постійним представником України при ЮНЕСКО, а з квітня 1998 р. – Надзвичайним і Повноважним Послом України в Португальській Республіці за сумісництвом, зробивши помітний вклад у розвиток українсько-французьких і українсько-португальських відносин. Зокрема, А. Зленко організував перший офіційний візит в Україну Президента Франції Жака Ширака (вересень 1998 р.) та посприяв започаткуванню переговорів про легалізацію української робочої сили у Португалії. Це був серйозний прорив у відносинах України з країнами-членами Європейського Союзу. Вдруге А. Зленко займав посаду Міністра закордонних справ України з 2 жовтня 2000 р. по 2 вересня 2003 р., тобто в період утвердження авторитарного режиму Л. Кучми.

На першій після нового призначення зустрічі з главами дипломатичних місій, акредитованих в Україні, 10 жовтня 2000 р. наголосив: «Наш курс на євроінтеграцію залишається незмінним. А головна мета зараз полягає в тому, щоб активніше вишукувати нові нестандартні підходи, інструменти і механізми його реалізації… Визначаючи низьку ефективність суто декларативної дипломатії, ми будемо прагнути до того, щоб наш європейський вибір матеріалізувався в конкретних формах і знаходив розуміння та підтримку європейської спільноти».

Водночас Зленко виявляв прихильність до двовекторної міжнародної політики Президента України Л. Кучми, яка була по суті проросійською зовнішньою політикою. У цей час, зокрема, відбулася нормалізація українсько-російських відносин, проходили переговори про можливість створення тристороннього українсько-російсько-німецького газотранспортного консорціуму і приєднання України до Єдиного економічного простору, ініційованого РФ.

Після відставки з посади Міністра закордонних справ А. М. Зленко був радником Президента, Прем'єр-міністра України з міжнародних питань, представником України в комісії ООН з прав людини.

У січні 2007 р. він захистив кандидатську дисертацію з політичних наук, є доктором філософії, автором понад 100 праць на міжнародну тематику. Зокрема, резонансною стала книга мемуарів А. Зленка «Дипломатія і політика. Україна в процесі динамічних

геополітичних змін» (Харків, 2003), яка отримала схвальні відгуки багатьох представників «Зовнішні справи» №1. Політичні науки 30 Цим матеріалом ми започатковуємо ряд публікацій під спільною назвою «Українські дипломати на захисті національних інтересів молодої держави (до 25-річчя Незалежності України) дипломатичної еліти світу як «глибинний та історично важливий погляд на перші кроки України на міжнародній арені як незалежної держави» (колишній радник Президента США Зб. Бжезинський). А колишній держсекретар США Г. Кіссінджер зазначав з цього приводу: «Анатолій Зленко сприяв формуванню зовнішньої політики незалежної України від самих витоків. Його лідерство упродовж першого десятиліття новітньої незалежності України мало центральне значення для поліпшення відносин його країни із Сполученими Штатами, Європою і Росією. Ця книга несе нам погляд учасника подій на те, як творилася зовнішня політика стратегічно важливої країни у сповнений багатьма викликами неспокійний період». Від 2003 р. А. Зленко на викладацькій роботі – віце-президент і директор Інституту славістики та міжнародних відносин Київського славістичного університету, професор, Почесний доктор Дипломатичної академії України при МЗС (2007 р.). За значний особистий внесок у становлення незалежності України, утвердження її суверенітету та міжнародного авторитету і заслуги в державотворчій, соціально-економічній, науково-технічній, культурно-освітній діяльності, сумлінне і бездоганне служіння Українському народу Зленко нагороджений орденами князя Ярослава Мудрого V і IV ступенів (2008, 2011 рр.), «За заслуги» ІІІ-І ступенів (1997, 1999, 2003 рр.), Почесного легіону Французької Республіки (1998 р.), «За заслуги» Португальської Республіки (1998 р.), «Честі» Грузії (2003 р.), Почесною грамотою Президії Верховної Ради УРСР. Сьогодні А. М. Зленко, перенісши тяжку хворобу, на заслуженому відпочинку, працює над новою книгою і уважно, з болем у серці слідкує за подіями в Україні та довкола неї, у світі в цілому, іноді коментуючи їх. Але у своїх, на жаль, нечастих публікаціях та інтерв'ю залишається справжнім дипломатом, з обережністю добираючи слова й даючи оцінки. Показовим у цьому відношенні є його інтерв'ю «Фактам» у січні 2015 р., після прийняття Верховною Радою України заяви, у якій Росію було визнано країною-агресором і містилося звернення до держав

світу підтримати Україну, прийнявши аналогічне рішення, а також визнати терористичними організаціями «ЛНР» і «ДНР», посилити санкції проти РФ, обмежити повноваження російської делегації в ПАРЕ. «Дуже шкода, що ми йдемо на жорстку конфронтацію з сусідами, — сказав Зленко. – Звичайно, я не виправдовую Росію, яка пішла на недружній крок щодо України. Але не хотілось би, щоб ми зруйнували основу майбутніх відносин на багато років уперед. У будь-якому разі, в майбутньому, коли закінчяться ці речі на сході, нам доведеться шукати спільну мову і будувати нормальні відносини з сусідами. У тому числі з Росією… Нам потрібні будуть відносини з Росією. Я не перебільшу, якщо скажу, що вони життєво необхідні…, в одному я впевнений: нам потрібно шукати шлях до миру і переводити наші відносини і внутрішньополітичну ситуацію на мирні рейки. Інакше це зроблять за нас. Але це наше завдання. Адже рано чи пізно нас чекає одна перспектива – закінчення протистояння, кінець військових дій. Гинуть люди! Скільки можна! Гине молодь, основа майбутньої України. Усе треба зробити, щоб це зупинити. І в першу чергу знайти дипломатичний шлях до миру. Військовим шляхом нічого не досягнемо». На запитання, чи повинні українські політики сісти за стіл переговорів з представниками «ДНР» і «ЛНР», на чому наполягає Росія, Зленко відповів: «Я готовий сісти за стіл навіть із дідьком, якщо це дасть нам шлях до миру. Але тоді будуть мовчати гармати. Ще раз повторюю – навіть із дияволом. Ніколи не буду боятися подібних заяв». Ось таким, у міру дипломатичним і водночас рішучим, залишається 77-річний Анатолій Максимович Зленко і в цей критичний для нашої держави час. Часопис «Зовнішні справи» Том № 26, №1. 2016 р.

1.6. Антон Бутейко: дипломат і державник незалежної України

Дмитро Іванович Ткач,
Андрій Валерійович Пяткевич
студент 1-го курсу магістерської підготовки
кафедра журналістики
Університету економіки та права «КРОК» м. Київ

Стаття присвячена дослідженню життєвого шляху, професійної діяльності та державницького внеску Антона Денисовича Бутейка — видатного українського дипломата, політика та громадського діяча, який відіграв ключову роль у становленні зовнішньополітичної системи незалежної України.

У роботі комплексно розглянуто формування особистості А.Д. Бутейка, його освітній шлях від студента міжнародного відділення Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка до високопрофесійного дипломата. Особлива увага приділяється аналізу трансформації його світогляду від радянського дипломатичного працівника до переконаного українського державника.

Автори докладно висвітлюють основні етапи дипломатичної кар'єри Антона Бутейка: роботу в системі МЗС УРСР, діяльність у перші роки незалежності України, виконання обов'язків на посадах Надзвичайного і Повноважного Посла України в США, Румунії та інших країнах. Окремо аналізується його діяльність на посаді першого заступника Міністра закордонних справ України та внесок у розробку концептуальних засад зовнішньої політики молодої держави.

Значна частина дослідження присвячена ролі А.Д. Бутейка

у формуванні євроатлантичного курсу України, його участі в переговорних процесах з питань ядерного роззброєння, територіальної цілісності та безпекової політики. Детально розглянуто його внесок у підготовку стратегічних міжнародних договорів, що визначили місце України на міжнародній арені.

У статті також аналізується громадсько-політична діяльність дипломата, його роль у парламентській роботі та законотворчості, експертна діяльність і публіцистичний доробок. Окрему увагу приділено формуванню дипломатичної школи та вихованню нового покоління українських дипломатів під впливом професійних принципів А.Д. Бутейка.

На основі архівних матеріалів, спогадів колег та особистих документів дипломата реконструйовано його погляди на ключові зовнішньополітичні процеси, стратегічне бачення місця України в системі міжнародних відносин та методологічні підходи до дипломатичної роботи.

Дослідження має міждисциплінарний характер, поєднуючи методологію історичної науки, політології та дипломатичних студій, що дозволяє всебічно розкрити постать А.Д. Бутейка як фундатора сучасної української дипломатії.

Стаття буде корисною для науковців, дипломатів, студентів міжнародних відносин та всіх, хто цікавиться історією української дипломатії та зовнішньої політики періоду незалежності.

Anton Buteiko: diplomat and statesman of independent ukraine

This article is devoted to the study of the life path, professional activity, and state-building contribution of Anton Buteyko — an outstanding Ukrainian diplomat, politician, and public figure who played a key role in shaping the foreign policy system of independent Ukraine. The paper provides a comprehensive analysis of A.D. Buteyko's personal development, his educational trajectory from a student at the International Faculty of Taras Shevchenko Kyiv State University to a highly professional diplomat. Special attention is given to the transformation of his worldview — from a Soviet diplomatic official to a committed Ukrainian statesman. The author thoroughly examines the main stages of Buteyko's diplomatic career: his service within the Ministry of Foreign Affairs of the Ukrainian SSR, his activity in the early years of Ukraine's independence, and his work as Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of Ukraine

to the USA, Romania, and other countries. Particular focus is placed on his role as First Deputy Minister for Foreign Affairs of Ukraine and his contribution to the development of conceptual foundations of the young state's foreign policy. A significant part of the research is dedicated to A.D. Buteyko's role in shaping Ukraine's Euro-Atlantic course, his participation in negotiations on nuclear disarmament, territorial integrity, and security policy. His input in preparing strategic international agreements that determined Ukraine's place in the international arena is examined in detail. The article also analyzes the diplomat's civic and political activity, his role in parliamentary work and lawmaking, expert and publicist output. Special attention is paid to the formation of a diplomatic school and the mentoring of a new generation of Ukrainian diplomats, influenced by A.D. Buteyko's professional principles. Based on archival materials, colleagues' recollections, and personal documents of the diplomat, the article reconstructs his views on key foreign policy processes, his strategic vision of Ukraine's place in the system of international relations, and his methodological approaches to diplomatic work. This research is interdisciplinary, combining the methodology of historical science, political science, and diplomatic studies, which allows a comprehensive exploration of

A.D. Buteyko's role as a founder of modern Ukrainian diplomacy. The article will be useful for researchers, diplomats, students of international relations, and all those interested in the history of Ukrainian diplomacy and foreign policy in the period of independence.

Дослідження діяльності окремих постатей, які стояли біля витоків формування зовнішньої політики незалежної України, досі залишається актуальним напрямком сучасної історіографії. Постать Антона Денисовича Бутейка, видатного українського дипломата і державника, попри його вагомий внесок у розбудову дипломатичної служби та зовнішньополітичної стратегії України, не отримала належного комплексного висвітлення в науковій літературі.

Актуальність дослідження зумовлюється необхідністю збереження інституційної пам'яті української дипломатичної служби, потребою ретельного аналізу механізмів формування зовнішньополітичних рішень на ранніх етапах незалежності та важливістю врахування цього досвіду в сучасних умовах трансформації глобальної системи міжнародних відносин.

Історіографія проблеми характеризується фрагментарністю, відсутністю системного підходу до вивчення дипломатичної спадщини А.Д. Бутейка та недостатнім залученням архівних матеріалів і особистих документів дипломата. Наявні публікації мають переважно мемуарний або публіцистичний характер, що зумовлює потребу в науковому опрацюванні теми з використанням сучасних методологічних підходів.

Постать Антона Бутейка займає особливе місце в історії української дипломатії. Його діяльність припала на період кардинальних змін у геополітичному становищі України, що виникли після розпаду Радянського Союзу. Бутейко був одним із тих, хто не просто спостерігав за створенням нової держави, а формував її міжнародну суб'єктність, визначав вектори зовнішньої політики, відстоював національні інтереси на найвищому міжнародному рівні. Метою статті є висвітлення ключових аспектів дипломатичної діяльності А. Д. Бутейка та аналіз його внеску в формування зовнішньої політики незалежної України.

Антон Дмитрович Бутейко народився 6 квітня 1947 року у селі Старий Чорторийськ на Волині. У 1974 році закінчив Київський державний університет ім. Т. Шевченка, здобувши фах міжнародника та перекладача англійської мови.

Професійну діяльність А. Бутейко розпочав у системі Міністерства закордонних справ УРСР, де працював на різних посадах від аташе до радника. В цей період він набув значного досвіду дипломатичної роботи, опанував механізми міжнародної комунікації та розвинув навички аналітичного мислення.

Важливим етапом у кар'єрі А. Бутейка стала робота в Постійному представництві України при ООН, де він представляв інтереси УРСР у різних комітетах і комісіях міжнародної організації. Цей досвід сформував у нього глибоке розуміння принципів міжнародного права та функціонування багатосторонньої дипломатії.

З проголошенням незалежності України у 1991 році А. Бутейко активно долучився до розбудови зовнішньополітичного відомства вже суверенної держави. У 1992-1994 роках він обіймав посаду заступника Міністра закордонних справ України, де відповідав за європейський та американський напрямки зовнішньої політики.

У 1994-1995 роках А. Бутейко працював на посаді першого

заступника Міністра закордонних справ України, беручи безпосередню участь у формуванні стратегічних напрямків зовнішньої політики молодої держави. В цей період він відіграв ключову роль у підготовці та підписанні Будапештського меморандуму (1994 р.), який мав гарантувати безпеку України в обмін на відмову від ядерної зброї.

Бутейко А.Д. та Ткач Д.І на засіданні Дунайської комісії 1994 рік

Визначним етапом у дипломатичній кар'єрі А. Бутейка стало призначення його Надзвичайним і Повноважним Послом України в Сполучених Штатах Америки та Мексиці (1998-1999 рр.). На цій посаді він доклав значних зусиль для розвитку стратегічного партнерства між Україною та США, активно працював над залученням американських інвестицій та підтримки реформ в Україні.

Згодом А. Бутейко обіймав посади Надзвичайного і Повноважного Посла України в Румунії (2000-2003 рр.). у вересні 2003 р. подав у відставку на знак протесту проти підписання угоди про Єдиний економічний простір з Росією[1].

Важливим напрямком діяльності А. Бутейка була парламентська робота. У 1995-1998 та 2007-2010 роках він був народним депутатом України, де працював у Комітеті у закордонних справах, активно долучався до законотворчої роботи з питань зовнішньої політики та європейської інтеграції[2].

З березня 2005 р. — перший заступник Міністра закордонних справ України. Уповноважений України у справі про делімітацію континентального шельфу та виключних економічних зон України та Румунії в Чорному морі. Національний координатор співробітництва

України з НАТО у сфері зовнішньої політики, голова Міжвідомчої комісії з питань підготовки України до вступу в НАТО. У червні 2006 року потрапив до лікарні з інфарктом та обширним інсультом.

Антон Бутейко був безпосередньо причетний до процесу ядерного роззброєння. Під час переговорів у Масандрі в 1993 році саме він виявив внесені російською стороною недопустимі зміни в текст домовленостей, що могли мати згубні наслідки для України. Бутейко особисто виправив документ, чим викликав жорстку реакцію російської делегації, але захистив національні інтереси. Його роль у підготовці до підписання Будапештського меморандуму та приєднання до ДНЯЗ була ключовою. Антон Бутейко зробив вагомий внесок у формування концептуальних засад зовнішньої політики незалежної України. Він був одним із авторів перших стратегічних документів, що визначали зовнішньополітичний курс держави, включаючи "Основні напрями зовнішньої політики України" (1993 р.) [3].

Президент США Б. Клінтон та А.Д Бутейко 1995 рік

Ключовими принципами зовнішньополітичної концепції А. Бутейка були такі. Багатовекторність із пріоритетом європейської інтеграції. Він вважав, що Україна має підтримувати добрі відносини з усіма країнами, але стратегічним напрямком має бути інтеграція до європейських структур. Пріоритет національних інтересів у міжнародних відносинах. Він послідовно відстоював необхідність захисту суверенітету та територіальної цілісності України на міжнародній арені. Активна участь у системі колективної безпеки. А. Бутейко був прихильником тісної співпраці з НАТО та іншими

безпековими структурами для гарантування національної безпеки України. Розвиток економічної дипломатії. Він активно працював над залученням іноземних інвестицій, розширенням торговельних відносин та інтеграцією України до світової економіки[4].

А. Бутейко приділяв особливу увагу підготовці молодих дипломатів, передаючи їм свій досвід та знання. Він часто проводив семінари та лекції в Дипломатичній академії України, формуючи нове покоління українських дипломатів.

Особливого значення набувала державницька позиція А. Бутейка у критичні моменти української історії. Він був активним учасником Помаранчевої революції 2004 року, відстоюючи демократичні цінності та європейський вибір України.

Важливим аспектом державницької позиції А. Бутейка було його ставлення до української мови і культури. Він неодноразово наголошував на необхідності посилення культурної дипломатії та просування позитивного іміджу України у світі[5].

А. Бутейко був автором численних наукових статей та аналітичних матеріалів з питань міжнародних відносин, зовнішньої політики та дипломатії. Його публікації охоплювали широкий спектр тем – від теоретичних аспектів міжнародного права до практичних питань європейської інтеграції України.

Особливу цінність представляють його аналітичні роботи, присвячені українсько-американським та українсько-румунським відносинам, що базувалися на безпосередньому дипломатичному досвіді.

А. Бутейко активно співпрацював з провідними науковими установами України, включаючи Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка та Інститут всесвітньої історії НАН України, де він ділився своїм практичним досвідом та теоретичними напрацюваннями.

Ось, що про нього пише В. С. Огризько очільник МЗС (2007-2009 років): «Від природи він був дуже сильним. Тому й не гнувся: ні у прямому, ні в переносному смислі. Мав власну гордість і гордість за державу, якій щиро та вірно служив. І нікому не дозволяв ображати її честь. А ще — ніколи не торгував собою заради якихось швидкоплинних політичних (не кажучи вже про фінансові) інтересів. Де б він не працював — Україна була понад усе»[6].

Антон Денисович Бутейко належить до плеяди видатних українських дипломатів і державних діячів, які стояли біля витоків формування зовнішньої політики незалежної України. Його професійний шлях, державницька позиція та концептуальний внесок у розбудову української дипломатії заслуговують на ґрунтовне наукове дослідження та збереження в історичній пам'яті[7].

Антон Бутейко був не лише дипломатом, а й державником, який своєю принциповістю, професіоналізмом та далекоглядністю формував міжнародний імідж України. Його внесок у становлення зовнішньої політики, ядерне роззброєння, розвиток стратегічного партнерства з Заходом є винятковим. Постать Бутейка має бути повноцінно інтегрована у сучасну історичну пам’ять як приклад вірності національним інтересам і високим стандартам державної служби.

Список використаних джерел

1. Сьогодні, як стало відомо радіо “Свобода”, посол України в Румунії Антон Бутейко, подав у відставку через підписання угод про Єдиний економічний простір. https://www.radiosvoboda.org/a/907810.html

2. Бутейко Антон Денисовичhttps://esu.com.ua/article-38263?utm_source=chatgpt.com

3. Огризко В. Постаті української дипломатії. К.: Вид. дім «К.І.С.», 2020. 320 с.

4. Бутейко А. Куди прямує Україна. К.: Юрінком Інтер, 2002. 278 с.

5. Віднянський С.В. Зовнішня політика України в умовах глобалізації. – К.: Генеза, 2004. – 616 с.

6. В.С. Огризько. Слово про друга. Дзеркало тижня. №10, 16 березня-22 березня. 2019. https://dt.ua/internal/slovo-pro-druga-305754_.html

7. Сумна звістка. https://ufpa.org.ua/ru/node/5137

1.7. Слово про друга. Пам'яті Антона Бутейко

Володимир Станіславович Огризко
Міністр закордонних справ України 2007-2009 рр.

Пішов Антон Бутейко… Розум каже "так", а серце — "ні". Перед очима — його доброзичлива усмішка. З якоюсь хитринкою в очах.

Коли я прийшов у МЗС, він уже кілька років працював в "елітному", як тоді вважалося, відділі міжнародних організацій. "Незалежній" Українській РСР було заборонено мати двосторонні відносини навіть із сусідніми країнами, тому ООН та її структури були єдиним вікном для української дипломатії. І він відчиняв його для України максимально широко.

Антону це вдавалося з однієї простої причини — він був Професіоналом з великої літери. Пробитися на роботу до Секретаріату ООН у підрозділ, який опікувався розмежуванням Світового океану, міг тільки спеціаліст найвищої міжнародно-правової проби. А ще до роботи в ООН, пам'ятаю, він надзвичайно цікаво розповідав про перипетії чергової сесії "конференции поддонков" — так у нас жартівливо називали засідання експертів, які готували Конвенцію ООН з міжнародного морського права. Всотуючи цей досвід, Антон ріс на очах.

Завжди виглядав заклопотаним, бо на його плечах, у буквальному сенсі слова, лежали стоси паперів, якими ООН люб'язно засипала країни-члени з проханнями чергових доповідей чи відповідей на запитальники або іншої важливої, проте непомірно великої за обсягом роботи. Але йому це подобалося. Він цим жив.

Та найголовніше, чим жив Антон, була Україна. Наприкінці тепер

уже далеких 1980-х у міністерстві сформувалася зовсім невелика неформальна група "україноцентристів". До неї входили Борис Тарасюк, Антон Бутейко, автор цих рядків, Іван Беттяр, Андрій Фіалко. А зовнішнім учасником був професор Володимир Василенко. У повітрі вже пахло змінами, ми в МЗС як ніхто це відчували й хотіли одного — нової України. Нашими першими інтелектуальними випробуваннями стали Декларація про державний суверенітет України, Договір про основи відносин між УРСР та РРСФР, Акт проголошення незалежності України, до написання чи редагування яких ми тією чи іншою мірою долучалися. Але на повний голос ця "могутня купка" заявила себе застереженнями Верховної Ради до Біловезьких угод.

Саме тоді Антон, як мені здається, остаточно сформувався у послідовного Державника. Звісно, насамперед це були його глибокі внутрішні переконання. Він був Українцем. Не хохлом, не малоросом, а Українцем. Послідовним, тверезим, упертим. Але цю впертість спрямовував на користь державі. Волинське коріння таки далося взнаки. Мріяв про успішну, потужну, визнану у світі й шановану цим світом Україну. Мені в ньому все це дуже імпонувало…

А перетворитися на переконаного державника йому, серед іншого, допомогла... Москва, яка — що за "совка", що після нього — жодним чином не змінилася у своєму нестримному шовінізмі та незмінному бажанні домінувати над усім пострадянським простором. І не тільки.

Антону неодноразово доводилося відчувати це на власному досвіді. Широко відомо, що Чорномирдін погрожував йому в Ялті. Та якби ж то тільки там!

"Бутейко, а ти ще живий?" — у такій традиційно хамській манері він звернувся до Антона в Кишиневі на одній із чергових зустрічей із придністровського врегулювання. Здається, це був 1997 рік. Того разу обійшлося без шарпанини і хапання за лацкани піджаків.

Уявляєте, скільки треба було мати мужності і твердості характеру, переконаності у своїй правоті (бо доводив він її своїми знаннями й аргументами, а не кулаками та добірним російським матом), щоб у ті часи, коли не можна було навіть згадати Росію в якомусь негативному контексті (бо ж "стратегічне партнерство"!), кинути публічний виклик далеко не останнім людям у "червонозоряній". Та й у рідному Києві також.

Від природи він був дуже сильним. Тому й не гнувся: ні у прямому, ні в переносному смислі. Мав власну гордість і гордість за державу, якій щиро та вірно служив. І нікому не дозволяв ображати її честь. А ще — ніколи не торгував собою заради якихось швидкоплинних політичних (не кажучи вже про фінансові) інтересів. Де б він не працював — Україна була понад усе.

У моєму розумінні, це і є приналежність до еліти. Еліти справжньої, а не тієї показушно-позірної, яка не захищає, а торгує інтересами своєї держави.

Тому він легко прощався з високими посадами і робив це навіть із викликом. Бо його україноцентричні принципи не дозволяли йому вдавати, наче нічого не сталося, коли таки ставалося щось антиукраїнське. Він політично спалював себе (і не раз), але запалював Духом Українства багатьох інших. Велика подяка йому за це! Країна б тільки виграла, якби сучасні українські дипломати були хоч трохи схожими на таких, як він!

Згадую його ніжність і любов у ставленні до дружини та сина… Вони завжди відповідали тим самим.

Дорогий Друже, ти прожив яскраве і глибокозмістовне життя. Про тебе є кому думати, пам'ятати, тримати в серці…

Спочивай з Богом!

1.8. Микола Петрович Макаревич: життя та внесок у українську дипломатію

Дмитро Іванович Ткач,
Євген Сергійович Корсунський
студент 1-го курсу магістерської підготовки
кафедра журналістики
Університету економіки та права «КРОК» м. Київ

Стаття присвячена всебічному дослідженню життєвого шляху та професійної діяльності Миколи Петровича Макаревича — одного з видатних українських дипломатів, чия кар'єра стала важливим елементом у процесі становлення зовнішньої політики незалежної України. У центрі уваги статті — аналіз його біографії, що охоплює ранні роки життя, освіту та поступове формування як державного діяча й дипломата, який активно працював у перші роки після проголошення незалежності України в 1991 році. Автори детально розглядає ключові етапи його професійного шляху, зокрема діяльність на відповідальних посадах у системі зовнішньополітичного відомства, де Макаревич брав участь у формуванні основ дипломатичної служби молодої держави.

Особливу увагу приділено внеску Макаревича в розбудову двосторонніх відносин України з іншими країнами світу, що стало критично важливим у період, коли держава потребувала міжнародного визнання та встановлення міцних партнерських зв'язків. У статті підкреслюється його роль у зміцненні позицій України на міжнародній арені, зокрема через участь у переговорах, укладення угод і просування національних інтересів у складних геополітичних умовах пострадянського простору. Окремо висвітлюється його вплив

на інституційний розвиток дипломатії України, включаючи підготовку кадрів і вдосконалення структур Міністерства закордонних справ у часи, коли ресурси були обмеженими, а виклики — безпрецедентними.

Автори аналізують діяльність Макаревича як приклад поєднання професіоналізму, стратегічного мислення та відданості державницьким принципам, що дозволило йому ефективно працювати в умовах невизначеності та трансформацій. У статті наголошується, що його зусилля сприяли утвердженню України як суб'єкта міжнародних відносин, а не лише об'єкта зовнішнього впливу, що мало довготривалий ефект на її зовнішньополітичний курс. Водночас розглядаються труднощі, з якими стикався Макаревич, зокрема необхідність балансувати між внутрішніми обмеженнями та зовнішніми тиском, що додавало складності його дипломатичній місії.

Стаття акцентує на важливості збереження історичної пам'яті про таких діячів, як Микола Макаревич, чия діяльність стала частиною фундаменту сучасної української дипломатії. Автори аргументують, що ґрунтовне наукове дослідження його життя та внеску необхідне не лише для вшанування минулого, а й для осмислення уроків, які можуть бути застосовані до нинішніх зовнішньополітичних викликів України. У контексті сучасних глобальних і регіональних загроз, таких як агресія з боку Росії чи інтеграція до європейських структур, спадщина Макаревича набуває особливої актуальності, слугуючи джерелом натхнення для нового покоління дипломатів. Таким чином, стаття підкреслює необхідність подальшого вивчення його діяльності як складової ширшої історії становлення української державності та її місця у світі.

The article is dedicated to a comprehensive study of the life path and professional activity of Mykola Petrovych Makaryevych, one of Ukraine's prominent diplomats, whose career became an important element in the formation of the foreign policy of independent Ukraine. The article focuses on analyzing his biography, covering his early years, education, and the gradual development of his role as a statesman and diplomat, who played an active part in the early years following Ukraine's declaration of independence in 1991. The author thoroughly examines key stages of his professional career, particularly his work in key positions within the Ministry of Foreign Affairs, where Makaryevych contributed to shaping

the foundations of the diplomatic service of the young state.

Special attention is given to Makaryevych's contribution to the development of Ukraine's bilateral relations with other countries, which became critically important at a time when the country sought international recognition and the establishment of strong partnerships. The article emphasizes his role in strengthening Ukraine's position on the international stage, particularly through his participation in negotiations, signing agreements, and advancing national interests in the complex geopolitical conditions of the post-Soviet space. His influence on the institutional development of Ukrainian diplomacy is also highlighted, including efforts in training personnel and improving the structures of the Ministry of Foreign Affairs during a time when resources were limited and challenges were unprecedented.

The author analyzes Makaryevych's work as an example of combining professionalism, strategic thinking, and dedication to state principles, which allowed him to effectively navigate uncertainty and transformations. The article underscores that his efforts contributed to establishing Ukraine as a subject of international relations rather than merely an object of external influence, having a long-term impact on the country's foreign policy direction. The challenges Makaryevych faced are also discussed, particularly the need to balance internal constraints with external pressures, which added complexity to his diplomatic mission.

The article emphasizes the importance of preserving the historical memory of figures like Mykola Makaryevych, whose work became a cornerstone of modern Ukrainian diplomacy. The author argues that thorough academic research into his life and contributions is necessary not only to honor the past but also to reflect on lessons that can be applied to Ukraine's current foreign policy challenges. In the context of contemporary global and regional threats, such as aggression from Russia and Ukraine's integration into European structures, Makaryevych's legacy becomes especially relevant, serving as an inspiration for the new generation of diplomats. Thus, the article highlights the necessity of further study of his work as part of the broader history of Ukraine's state-building and its place in the world.

Становлення зовнішньої політики незалежної України на початку 1990-х років стало складним і багатогранним процесом, що вимагав від її перших дипломатів не лише професійних навичок, а

й стратегічного бачення та відданості державним інтересам. У цей період Україна зіткнулася з необхідністю здобуття міжнародного визнання, розбудови двосторонніх і багатосторонніх відносин, а також формування власної дипломатичної служби в умовах обмежених ресурсів і геополітичної нестабільності після розпаду СРСР. Одним із ключових діячів цього часу був Микола Петрович Макаревич, чий внесок у розвиток української дипломатії виявився значущим, але залишається недостатньо дослідженим у сучасній історичній та політологічній літературі.

Проблема полягає в тому, що діяльність Макаревича, як і багатьох інших дипломатів першого покоління незалежної України, часто розглядається лише в загальному контексті становлення державності, без детального аналізу його особистого внеску, професійного шляху та впливу на зовнішньополітичні процеси. Його роль у налагодженні міжнародних зв'язків, зміцненні позицій України на світовій арені та формуванні інституційних основ дипломатичної служби не отримала належної уваги, що призводить до прогалин у розумінні витоків сучасної зовнішньої політики країни. Крім того, брак систематичних досліджень про Макаревича ускладнює оцінку його внеску в контексті ширших історичних подій, таких як інтеграція України до міжнародних організацій чи протистояння зовнішнім викликам.

Таким чином, виникає потреба у ґрунтовному дослідженні життя та діяльності Миколи Петровича Макаревича як одного з фундаторів української дипломатії. Це включає аналіз його участі в ключових дипломатичних ініціативах, впливу на розвиток зовнішньополітичних стратегій і значення його роботи для становлення України як суб'єкта міжнародних відносин. Постановка цієї проблеми є актуальною не лише для історичної науки, а й для сучасної дипломатичної практики, адже осмислення спадщини таких постатей, як Макаревич, може слугувати джерелом уроків і натхнення для нинішнього покоління державних діячів, які стикаються з новими глобальними та регіональними викликами.

Микола Петрович Макаревич (28 жовтня 1940 — 28 вересня 2018) — видатний український дипломат, який відіграв ключову роль у формуванні зовнішньої політики України після здобуття незалежності. Його кар'єра охопила понад чотири десятиліття, включаючи роботу в ООН, посольствах у Австрії та Естонії, а також

керівні посади у Міністерстві закордонних справ. У статті розглянемо його життєвий шлях, досягнення та спадщину.

Микола Макаревич народився в селі Камінно-Товкачі (нині Кам'янівка) на Житомирщині. Освіту здобув у Київському індустріальному технікумі (1958) після закінчення якого У 1958—1959 роках працював техніком «Укрнафтогеофізики». З 1959 по 1961 рік проходив службу в збройних силах. Саме служба в армії дала йому можливість поступити на юридичний факультет Київського університету імені Тараса Шевченка (1966), де спеціалізувався на міжнародному праві. Ця база стала основою для його подальшої кар'єри у дипломатії[1].

Після навчання Макаревич працював у структурах комсомолу, а з 1966 року розпочав службу в МЗС Української РСР. Він пройшов шлях від аташе до керівника консульського відділу. У 1971–1977 рр. працював у Постійному представництві УРСР при ООН у Нью-Йорку, де брав участь у сесіях Генасамблеї та міжнародних конференціях з права.

У 1981–1984 рр. обіймав посаду 1-го секретаря представництва СРСР у Відні, що заклало основи для майбутньої роботи в Австрії.

Після проголошення незалежності України Макаревич став першим заступником міністра закордонних справ. 26 лютого 1992 року йому присвоєно вищий дипломатичний ранг Надзвичайного і Повноважного Посла, що підкреслило його роль у формуванні нової зовнішньої політики. Він очолював комісію України у справах ЮНЕСКО, сприяючи культурній інтеграції країни в міжнародний простір[2].

Макаревич входив до команди дипломатів, які працювали над виконанням положень Декларації про державний суверенітет України (16 липня 1990 року) та Закону України «Про правонаступництво України» (1991), де було задекларовано намір стати без’ядерною державою. Він брав участь у багатосторонніх консультаціях із представниками США, Росії та Великобританії, а також у координації зусиль із МЗС України під керівництвом Анатолія Зленка (1990–1994). Його роль полягала в підготовці дипломатичного підґрунтя для переговорів, забезпеченні комунікації між сторонами та просуванні позиції України, яка прагнула гарантій безпеки й економічної підтримки в обмін на ядерне роззброєння.

Перша нарада послів України 1992 рік. Макарович М. П. п'ятий зліва.

Зокрема, Макаревич сприяв реалізації Лісабонського протоколу (23 травня 1992 року), який зобов'язав Україну приєднатися до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї (ДНЯЗ) як без'ядерну державу. Він також брав участь у переговорах щодо передачі ядерних боєголовок Росії та демонтажу стратегічних озброєнь на території України, що завершилося в 1996 році. Його зусилля допомогли Україні уникнути міжнародної ізоляції та здобути підтримку Заходу, хоча згодом ефективність Будапештського меморандуму стала предметом дискусій через порушення гарантій Росією в 2014 році[3].

У грудні 1994 року Микола Петрович розпочинає свою діяльність у Відні як Надзвичайного і Повноважного Посла України в Австрійській Республіці Австрія. Під час каденції Макаревича у Відні було встановлено низку пам'ятників і пам'ятних знаків, що підкреслили історичні зв'язки України з Австрією. Пам'ятник Івану Франку у Відні, який став символом української літературної спадщини в Європі. Меморіали на честь українців, загиблих у нацистських концтаборах під час Другої світової війни. Пам'ятні дошки на будинках, де жили Михайло Грушевський, Леся Українка, Іван Пулюй, Нечуй-Левицький та інші діячі, що сприяло популяризації української історії серед австрійців. Макаревич активно працював над інтеграцією української діаспори в Австрії. За його ініціативою

відзначено 100-річчя першого поштового авіарейсу Київ–Відень (1918 р.), що символізувало історичні торговельно-транспортні зв'язки. Проведено низку культурних заходів, виставок та лекцій, спрямованих на збереження української ідентичності в діаспорі.

Одночасно з посадою посла Макаревич обіймав роль Постійного Представника України при міжнародних організаціях у Відні (ОБСЄ, МАГАТЕ тощо). Його діяльність включала участь у формуванні позиції України з ядерного роззброєння та енергетичної безпеки, що було критично важливим після відмови України від ядерної зброї у 1994 році. Підтримку діалогу з ЄС та НАТО, що заклало основи для подальшої євроатлантичної інтеграції України.

Макаревич сприяв розвитку економічного партнерства. Започатковано програми співпраці між українськими та австрійськими регіонами, зокрема містами Львів, Івано-Франківськ і Відень. Налагоджено діалог з австрійськими компаніями в галузі енергетики, транспорту та туризму.

За час роботи в Австрії Макаревич отримав орден «За заслуги» I ступеня (2005) та Велику Золоту Почесну відзнаку Австрії (2002) за зміцнення двосторонніх відносин. Його діяльність стала прикладом ефективного поєднання культурної, політичної та економічної дипломатії в умовах становлення незалежної України.

Робота Макаревича в Австрії припала на складний період формування зовнішньополітичного курсу України після розпаду СРСР. Його зусилля сприяли легітимізації України як самостійного гравця на європейській арені. Збереженню історичної пам'яті через меморіальні проекти, що нагадують про внесок українців у європейську культуру. Створенню мережі довіри з ключовими європейськими інституціями, що стало основою для майбутніх інтеграційних кроків [4].

Автору цих рядків, а саме Ткачу Д.І. випала доля дружити з Миколою Петровичем ще із 1990 року. Так ось коли він працював у Відні на початку жовтня 1998 року у нього трапився інсульт. Цю подію Макаревич старався приховати від МЗС. Я на той час працював заступником міністра закордонних справ. Мене викликав міністр Тарасюк Б.І. і доручив поїхати у Відень, для того ,щоб з'ясувати цю ситуацію. Справа була у тім, що у середині жовтня був запланований візит до Австрії Президента України Л.Д.Кучми.

Я приїхав до Відня, мене зустрів в аеропорту посол, і мені все стало ясно. Він був у сонцезахисних окулярах, розмовляв, розтягуючи слова, і всі ознаки перенесеної хвороби були у нього. Тому я наполіг на тому, щоб він лягав у лікарню, а візит президента підготує досвідчений дипломат, якого ми направимо з Києва. Так і сталося. Тарасюк пояснив ситуацію Кучмі, і той із розумінням до неї поставився. Макаревич одужав і його направили послом в Естонію. З 07. 1999 року по 11 листопада 2005 року Макаревич обіймав посаду Надзвичайного і Повноважного Посла України в Естонській Республіці. Це був ключовий етап його дипломатичної кар'єри, під час якого він активно сприяв розвитку українсько-естонських відносин. Основні досягнення та діяльність у цій ролі. Налагодження партнерських відносин. Макаревич працював над зміцненням двосторонніх зв'язків між Україною та Естонією, що включало розвиток політичних, економічних і культурних контактів. В його час у Таллінні було встановлено дружні відносини між містами і районами обох країн.

Культурні та історичні проекти. За його сприяння у 2002 році у Тарту відкрили пам’ятні дошки, присвячені українській культурі та історії, зокрема Леся Українка та перше українське студентське товариство при Тартуському університеті. Також біля морського порту Таллінна посадили дерево, що символізувало дружбу між країнами. Місцеві пам’ятники та меморіали: В його час у Естонії було встановлено пам’ятники і меморіальні дошки, присвячені видатним українським діячам і подіям, що сприяло підвищенню обізнаності про українську історію та культуру в Естонії.

Макаревич активно працював над зміцненням дипломатичних відносин, сприяючи розвитку співробітництва у сферах освіти, культури та економіки. Його зусилля допомогли створити позитивний образ України в Естонії та сприяли інтеграційним процесам. Під час його дипломатичної місії було укладено низку договорів і домовленостей, що заклали основу для подальшого розвитку двосторонніх зв’язків.

Загалом, діяльність Макаревича в Естонії характеризується активною дипломатичною роботою, спрямованою на зміцнення міжнародного співробітництва, популяризацію української культури та історії, а також на розвиток дружніх відносин між двома

країнами [5].

Микола Макаревич помер у Києві у 2018 році, залишивши помітний слід у історії української дипломатії. Його діяльність сприяла інтеграції України в міжнародні організації, зокрема ООН, та зміцненню культурних зв'язків з Європою. Пам'ять про нього вшановано не лише державними нагородами, а й конкретними проектами, які стали частиною історичного ландшафту Австрії та Естонії. Він був прикладом дипломата, який поєднував політичну прозорість з глибокою повагою до культурної спадщини. Його робота стала мостом між Україною та світом, заклавши основи для сучасних міжнародних відносин країни.

Бібліографія

1. Юристи України. Правова еліта Держави. МАКАРЕВИЧ Микола Петрович. ПЕРШИЙ ЗАСТУПНИК МІНІСТРА ЗАКОРДОННИХ СПРАВ УКРАЇНИ У ВІДСТАВЦІ. https://web.archive.org/web/20170830011223/http: //www.logos.biz.ua/proj/yur/120.htm

2. Макаревич Микола Петрович. «Енциклопедія Сучасної України». https://esu.com.ua/article-60587

3. Біленчук, П. Д., & Яременко, Б. В. (2001). Зовнішня політика України: від становлення до утвердження. У кн.: Україна дипломатична: Науковий щорічник, 2, 80–95. Київ: Генеральна дирекція з обслуговування іноземних представництв.

4. Микола МАКАРЕВИЧ. ПОДЯКА АЛЬМА-МАТЕРІ. https://ud.gdip.com.ua/wp-content/uploads/2024/10/31_2024.pdf?utm_source=chatgpt.com

5. Пам’ять Лесі Українки вшанували українці Естонії. https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/3200694-pamat-lesi-ukrainki-vsanuvali-ukrainci-estonii.html?utm_source=chatgpt.com

1.9. Валентин Ліпатов - заступник міністра закордонних справ України у часи трансформацій і незалежності

Дмитро Іванович Ткач,
Євген Сергійович Корсунський
студент1 курсу магістерської підготовки кафедра журналістики
Університету економіки та права «КРОК» м. Київ

Валентин Миколайович Ліпатов - одна з ключових фігур у формуванні зовнішньополітичного курсу України в перші роки незалежності. Народився 9 квітня 1930 року в місті Сміла на Черкащині. Закінчив з відзнакою у 1954 році Київський державний університет ім. Т. Г. Шевченка факультет міжнародних відносин. Цей факультет готував і готує кваліфікованих фахівців для сфери зовнішніх зносин нашої держави.

Певний час йому довелося працювати у відділі зарубіжних зв'язків ЦК Компартії України. В поле його діяльності входило сприяння розвитку культурних зносин з іноземними країнами, розбудова зв'язків областей та міст-побратимів України з певними закордонними територіальними одиницями, активізація і розширення іноземного туризму. У 1962 році розпочав працювати у МЗС УРСР. Дипломатична робота Валентина Миколайовича склалася вдало й була різнобічною — займався як двосторонніми, так і багатосторонніми міжнародними відносинами. Чотири роки (1968–1972 рр.) він працював першим секретарем Посольства СРСР в Канаді. Під час його роботи тут відбувся візит Голови Ради Міністрів СРСР.

Олексія Косигіна, а також поїздка Прем'єр-міністра Канади П'єра Трюдо до Радянського Союзу. Звичайно, в таких випадках весь дипломатичний склад посольства працює з великою

напругою, готуючи необхідні матеріали, досьє, проєкти тощо. Для оперативної інформації центру необхідні також навички аналізувати, узагальнювати, прогнозувати. У всій цій роботі брав активну участь Ліпатов, що дало йому досвід для майбутньої дипломатичної роботи.

Важливою віхою в житті Валентина Миколайовича стала шестирічна праця в Постійному представництві України при ООН у Нью-Йорку. Слід відзначити, що за радянських часів українські дипломати вже мали досвід багатосторонньої дипломатії, оскільки Україна, як член багатьох міжнародних організацій, мала свої представництва в Нью-Йорку, Парижі, Женеві, Відні і брала участь у регулярних, спеціальних сесіях і засіданнях цих організацій та їхніх допоміжних органів.

Звичайно, що найбільше навантаження припадало на Представництво України при ООН. У той час Україна, перебуваючи в керівництві Спеціального комітету проти апартеїду, постійно здійснювала велику роботу щодо мобілізації міжнародних зусиль на боротьбу з расистським режимом на Півдні Африки. Тому можна сміливо сказати: відчутний внесок у ліквідацію апартеїду зробив і Ліпатов В.М.

Валентин Миколайович неодноразово був представником у Другому (економічні питання) і П'ятому (адміністративні та фінансові питання) комітетах, а також у Першому і Спеціальному комітетах. Складно було в П'ятому, який упродовж усієї сесії працював з великим навантаженням, а надто коли резолюції розглядалися в плані фінансових наслідків. Завжди бракувало часу, а тому відбувалися нічні засідання, інколи по 24 години на добу, де точилися гострі дискусії. Одним із його завдань було заповнення кадрової квоти України в Секретаріаті ООН.

Валентин Миколайович Ліпатов — один із найвпливовіших дипломатів перших років незалежності України, який зробив значний внесок у формування її зовнішньополітичного апарату. Його кар'єра в Міністерстві закордонних справ охопила ключові етапи інституційного розвитку, міжнародні переговори та стратегічні ініціативи. Докладніше про його діяльність — нижче.

Перша нарада послів незалежної України. Київ 1992 рік.
Четвертий з права В. М. Ліпатов

Ліпатов обіймав посаду заступника Міністра закордонних справ України з 1985 по 1996 рік — 11 років безперервної служби, що збіглося з періодом розпаду СРСР та становленням української державності. До цього він працював начальником відділів у структурі МЗС, де займався організацією зовнішньополітичних процесів. У 1992 році отримав дипломатичний ранг Надзвичайного і Повноважного Посла України, що підкреслило його професійний статус.

Участь у міжнародних форумах. Ліпатов неодноразово очолював або входив до складу українських делегацій на ключових міжнародних заходах:

• 49-та сесія Генеральної Асамблеї ООН (1994 р.) — як член делегації він відстоював інтереси України на глобальній арені, зокрема у питаннях безпеки та економічного співробітництва.

• 79-та сесія Генеральної конференції Міжнародної організації праці (МОП) у Женеві (1992 р.) — як заступник керівника делегації він брав участь у формуванні міжнародних трудових стандартів та соціальної політик.

Як член митно-тарифної ради України, Ліпатов сприяв створенню правових механізмів для зовнішньої торгівлі, що було критично важливим для інтеграції країни у світову економіку. Керував

урядовою групою з переговорів щодо будівництва Криворізького гірничо-збагачувального комбінату. Цей проєкт вимагав координації з іноземними підрядниками, що дозволило залучити інвестиції та технології для розвитку української промисловості.

Був членом Міжурядової українсько-німецької комісії у справах депортованих німців. Його робота включала не лише технічні аспекти реінтеграції, а й відновлення довіри між країнами через історичний діалог.

Під час його роботи заступником міністра відбувалась адаптація дипломатичної служби до вимог незалежної держави. Це включало створення нових відділів, навчання кадрів та впровадження міжнародних стандартів у роботу міністерства.

Міжнародні візити та консультації. Ліпатов неодноразово виїжджав за кордон для участі в переговорах, зокрема:

• Консультування з європейськими країнами щодо економічних угод та безпекових ініціатив.

• Робота з країнами-учасницями будівництва Криворізького комбінату, де він забезпечував баланс між національними інтересами України та вимогами іноземних партнерів.

Коли Валентину Миколайовичу виповнилося 70 років, він був на пенсії, проживав в Києві. Мене викликав міністр Б. Тарасюк і доручив поздоровити його із Ювілеєм. Я взяв із нашого подарункового фонду скульптуру з індонезійського червоного дерева скульптуру, пляшку віскі, квіти і поїхав до Ліпатова на вулицю Суворова. Валентин Миколайович дуже зрадів моєму приходу. Ми сіли за святковий стіл, налили по чарці віскі, я проголосив тост за його здоров'я, передав привіт від міністра і всіх колег. Далі поговорили про роботу міністерства, згадали деяких послів, перші кроки сучасної української дипломатії, які робили разом. Після цього я більше із Ліпатовим не зустрічався.

Помер Валентин Миколайович Ліпатов 1 жовтня 2020 року.

Діяльність Ліпатова стала фундаментом для сучасної української дипломатії. Він поєднував досвід радянської школи з новими підходами, необхідними для незалежної держави. Його робота в ООН, МОП та інших інститутах заклала основу для подальшої інтеграції України в міжнародні структури. Він наголошував на важливості економічної дипломатії, що залишається актуальним і

сьогодні, особливо в контексті війни та відновлення країни.

Валентин Ліпатов — приклад дипломата, який через системну роботу, гнучкість та професіоналізм допоміг Україні закріпитися на міжнародній арені. Його 11-річна служба на посаді заступника міністра, участь у десятках форумів і переговорів, а також структурні ініціативи в МЗС залишаються взірцем для сучасних поколінь дипломатів.

Валентин Ліпатов — символ переходу від імперської залежності до суверенної дипломатії. Його діяльність не обмежувалася формальними функціями: він був архітектором інституцій, посередником у складних переговорах і захисником національних інтересів на міжнародній арені. Незважаючи на те, що його ім’я менш відоме широкому загалу порівняно з політиками 2000-х, саме такі фігури, як Ліпатов, забезпечили Україні міцний старт у світі після 1991 року. Його досвід залишається актуальним і сьогодні, коли країна знову стоїть перед викликами глобальної трансформації.

1.10. Петро Данилович Сардачук: дипломат, що присвятив життя служінню Україні

Дмитро Іванович Ткач,
Денис Олександрович Ткач
студент 1-го курсу магістерської
підготовки кафедра журналістики
Університету економіки та права «КРОК» м. Київ

Стаття представляє собою ґрунтовне дослідження біографії, професійної діяльності та наукового доробку видатного українського дипломата Петра Даниловича Сардачука (1938-2010).

У матеріалі висвітлюється життєвий шлях дипломата, починаючи від його народження 14 липня 1938 року в селі Серкизів на Волині, здобуття освіти у Львівському державному університеті імені Івана Франка за спеціальністю "Міжнародні відносини" та захисту кандидатської дисертації з історичних наук. Докладно розглядається початок дипломатичної кар'єри Сардачука в Міністерстві закордонних справ УРСР протягом 1970-1980-х років.

Центральна частина статті присвячена діяльності Петра Сардачука в період незалежності України, коли він став одним із провідних дипломатів молодої держави. Він був послом України в Республіці Польща, Словаччині, Фінляндії. При його безпосередній участі було підготовлено і підписано "Договір про добросусідство, дружні відносини і співробітництво" з РП. Він зробив великий внесок у налагодження економічної співпраці, започаткування діалогу щодо складних історичних питань, розвиток гуманітарної та культурної

взаємодії, формування концепції "стратегічного партнерства" між Україною та Польщею.

Важливе місце у статті відведено науковій та педагогічній діяльності Сардачука після завершення дипломатичної місії. Розглядаються його основні наукові праці, зокрема фундаментальний підручник "Дипломатичне представництво: організація і форми роботи" (у співавторстві з І.Д. Кулебою), "Україна в європейських міжнародних відносинах" та інші роботи з питань дипломатичного протоколу і консульської служби. Висвітлюється його викладацька діяльність у Волинському державному університеті імені Лесі Українки.

Стаття всебічно оцінює внесок Петра Сардачука у розвиток дипломатичної служби України, зокрема у формування її нормативно-правової бази, розробку методології дипломатичної діяльності, підготовку кадрів та встановлення стандартів дипломатичної роботи відповідно до міжнародних норм. Окреслюється спадщина дипломата, його державні нагороди України та Польщі, зокрема орден "За заслуги" III ступеня. Згадується про проведення наукових читань імені Петра Сардачука у Волинському національному університеті, що свідчить про визнання його важливої ролі в історії української дипломатії.

Загалом стаття представляє Петра Даниловича Сардачука як взірець професіоналізму та відданості справі служіння Україні на міжнародній арені, чия діяльність суттєво вплинула на становлення української дипломатичної школи та зміцнення позицій України в Європі.

This article provides a comprehensive study of the biography, professional activities, and scholarly contributions of the prominent Ukrainian diplomat Petro Danylovych Sardachuk (1938-2010).

It chronicles Sardachuk's life journey from his birth on July 14, 1938, in the village of Serkyziv in Volyn, through his education at Ivan Franko Lviv State University, specializing in International Relations, to his successful defense of a Doctor of Sciences / Ph.D in historical sciences. The article thoroughly explores the early stages of Sardachuk's diplomatic career at the Ministry of Foreign Affairs of the Ukrainian SSR throughout the 1970s and 1980s.

The central part of the article focuses on Petro Sardachuk's activities

during Ukraine's independence, a period in which he emerged as one of the country's leading diplomats. Sardachuk served as Ambassador of Ukraine to Poland, Slovakia, and Finland. His direct involvement was instrumental in preparing and signing the Treaty on Good Neighborliness, Friendly Relations, and Cooperation with the Republic of Poland. He significantly contributed to establishing economic collaboration, initiating dialogues on complex historical issues, developing humanitarian and cultural exchanges, and forming the concept of a "strategic partnership" between Ukraine and Poland.

An important section of the article is dedicated to Sardachuk's scholarly and pedagogical work after concluding his diplomatic mission. His primary scholarly publications are examined, including the fundamental textbook "Diplomatic Representation: Organization and Forms of Work" (co-authored with I.D. Kuleba), "Ukraine in European International Relations," and other works on diplomatic protocol and consular services. His teaching career at Lesia Ukrainka Volyn State University is also highlighted.

The article extensively evaluates Petro Sardachuk's contribution to the development of Ukraine’s diplomatic service, particularly in shaping its legal framework, developing diplomatic methodologies, training personnel, and setting standards for diplomatic practice aligned with international norms. It outlines the diplomat's legacy, Ukrainian and Polish state awards, notably the Order "For Merit" (III degree), and mentions academic conferences held in his honor at Volyn National University, underscoring his significant role in Ukrainian diplomatic history.

Overall, the article portrays Petro Danylovych Sardachuk as a model of professionalism and dedication in service to Ukraine on the international stage, whose efforts have substantially impacted the formation of the Ukrainian diplomatic school and strengthened Ukraine's position in Europe.

Петро Данилович Сардачук — видатний український дипломат, який зробив значний внесок у становлення та розвиток зовнішньої політики незалежної України. Його діяльність охоплювала різні аспекти дипломатичної служби, включаючи роботу на посадах Надзвичайного і Повноважного Посла України в кількох європейських країнах та заступника Міністра закордонних справ України. Попри його значущу роль у формуванні міжнародного іміджу України,

наукові дослідження, присвячені аналізу його діяльності та внеску в українську дипломатію, залишаються обмеженими. Відсутність ґрунтовних праць, що детально висвітлюють професійний шлях та досягнення Сардачука, створює прогалину в історіографії української дипломатії. Тому необхідно провести комплексне дослідження, яке б заповнило цю прогалину та сприяло збереженню пам'яті про його внесок у розвиток міжнародних відносин України.

Петро Данилович Сардачук народився 14 липня 1938 року в селі Серкизів Турійського району Волинської області в селянській родині. Після закінчення середньої школи вступив до Львівського державного університету імені Івана Франка, де здобув вищу освіту за спеціальністю "Міжнародні відносини". Згодом захистив кандидатську дисертацію з історичних наук, що дозволило йому поєднувати дипломатичну роботу з науковою діяльністю.

В 1960–1967 рр. працював вчителем Старозагорівської восьмирічної школи на Волині, а в 1961–1962 рр. – директором Гуменецької восьмирічної школи Львівської області. У 1962–1984 рр. – на комсомольській і партійній роботі в м. Києві, Львові та Івано-Франківську. У 1976–1984 рр. обирався депутатом Івано-Франківської обласної Ради народних депутатів, в 2001 р. був членом Комісії з питань громадянства при Президентові України. У 1984–1986 рр. навчався в Дипломатичній Академії Міністерства закордонних справ СРСР в Москві.

Отримавши дипломатичні знання, Петро Данилович був призначений Генеральним консулом СРСР у Кракові (Польща) в 1986 році. На цій посаді він пропрацював до 1991 року – часу, коли радянська імперія добігала кінця. Консульська місія в Кракові була важливим досвідом: Сардачук опікувався захистом інтересів радянських громадян, підтриманням культурних зв’язків і контактів з місцевою владою у Польщі, яка на той час вже стала на шлях демократичних реформ. Перебування у Кракові дозволило йому налагодити широке коло міжнародних контактів та глибше пізнати сусідню Польщу, з якою згодом буде пов’язана значна частина його української дипломатичної кар’єри.

Напередодні розпаду СРСР, у 1991 році, Сардачук нетривалий час працював завідувачем відділу третього європейського управління МЗС СРСР. Однак після проголошення незалежності України він

прийняв рішення служити новій українській державі. Так розпочався наступний розділ його життя – служба в дипломатичному корпусі України.

З утворенням незалежної України постала потреба фактично з нуля створювати національну дипломатичну службу і консульську систему. Петро Сардачук став одним із тих, хто стояв біля її витоків. У 1991 році він перейшов на роботу до новоствореного Міністерства закордонних справ України і очолив консульське управління МЗС. На посаді начальника Консульського управління (1991–1993) Сардачук фактично був першим керівником консульської служби незалежної України.

Організація консульської служби. У цій ролі він займався розбудовою консульських установ та механізмів захисту прав громадян України за кордоном в умовах, коли українські паспорти, візи та консульський захист були новими реаліями для світу. Сардачук координував відкриття консульських відділів при посольствах, налагодження видачі віз іноземцям та допомоги українцям за кордоном. Його колеги з МЗС пізніше називали Петра Даниловича "творцем консульської служби" України , підкреслюючи, що він заклав основи роботи консулів, які діють і сьогодні. Цей період став визначальним у становленні МЗС як інституції: завдяки зусиллям Сардачука та інших фахівців, Україна швидко сформувала мережу консульських представництв по світу, необхідних для молодої держави.

За внесок у розбудову дипломатичної служби Сардачука вже невдовзі було відзначено найвищим дипломатичним рангом. У 1994 році йому було присвоєно звання Надзвичайного і Повноважного Посла України. Цей ранг відкрив шлях до призначення його послом України за кордоном.

Однією з перших країн, де Петро Сардачук представляв Україну як посол, стала Словацька Республіка. Він був призначений Надзвичайним і Повноважним Послом України в Словаччині у вересні 1993 року. Словацька Республіка щойно здобула незалежність (внаслідок «оксамитового розлучення» Чехії і Словаччини на початку 1993 року), тому двосторонні українсько-словацькі відносини також були зовсім новими. Сардачук став одним із перших українських послів у цій сусідній державі, закладаючи основи добросусідських

відносин.

Посольство України в Братиславі на чолі з Сардачуком почало діяти в непростий час, адже і Україна, і Словаччина лише вибудовували власну міжнародну суб'єктність. Український посол зосередився на встановленні робочих контактів із словацьким урядом, налагодженні договірно-правової бази співпраці та розвитку торговельно-економічних зв'язків між двома сусідніми країнами. Важливим напрямком було також співробітництво в енергетиці та прикордонна взаємодія – зокрема, питання пропуску громадян і вантажів через спільний українсько-словацький кордон.

Термін каденції Сардачука в Словаччині був відносно нетривалим. Він обіймав посаду посла до грудня 1994 року. Однак за цей період дипломат заклав підвалини партнерства, яке з роками лише міцніло. Сьогодні Словаччина – союзник України в Центральній Європі, і можна сказати, що в цьому є частка заслуги Петра Сардачука як піонера української дипломатії в Братиславі.

Найдовшу і, без перебільшення, одну з найважливіших місій Сардачук здійснив у Республіці Польща. Із грудня 1994 до грудня 1998 року він був Надзвичайним і Повноважним Послом України в Польщі. Цей період припав на час інтенсивного зближення між Києвом і Варшавою та формування стратегічного партнерства між двома народами, які мають непросту історію взаємин.

Розвиток українсько-польських відносин. Сардачук очолив посольство у Варшаві, коли президентами були Леонід Кучма та Олександр Кваснєвський – лідери, які прагнули історичного примирення і співпраці. Кульмінацією цієї політики стало підписання у травні 1997 року в Києві Спільної заяви про порозуміння і єднання – фактично декларації історичного примирення між українцями та поляками. Документ, підписаний президентами, "спрямований покласти край багатовіковим конфліктам та закласти основу для дружби і співробітництва". Він визнавав трагічні сторінки історії з обох сторін та закликав "перегорнути сторінку" заради спільного європейського майбутнього. Український посол у Польщі відігравав значну роль у підготовці цієї події, координуючи дипломатичні зусилля та підтримуючи діалог на високому рівні.

За час роботи Сардачука у Варшаві двосторонні відносини помітно активізувалися. Польща стала першим голосом підтримки

європейських прагнень України: зокрема, Варшава послідовно відстоювала вступ України до Ради Європи (до якої Україна приєдналася 1995 року) , а також залучення України до центральноєвропейських ініціатив, як-от ЦЄФТА (Центральноєвропейська зона вільної торгівлі). Польща була першою державою, що визнала незалежність України у грудні 1991-го, і надалі стала своєрідним "провідником" України на Захід. Недарма тоді лунала фраза: *"для України дорога на Захід проходить через Польщу"*. Працьовитість і дипломатичний хист Сардачука допомогли втілити цей принцип у практичній площині: у другій половині 90-х українсько-польське співробітництво охопило політику, економіку, військову сферу (спільний миротворчий батальйон "УкрПолбат"), культуру та освіту.

Діяльність посла не залишилась непоміченою. У 1997 році президент Польщі нагородив Петра Сардачука Командорським Хрестом із Зіркою Ордену "За заслуги перед Польщею" – однією з найвищих державних відзнак, які іноземець може отримати в Польщі. Ця нагорода стала визнанням його внеску в розвиток польсько-українських відносин. З українського боку дипломат також був удостоєний Почесної відзнаки Президента України (1996) та ордена «За заслуги» ІІ ступеня (2000) за сумлінну службу державі.

Повернувшись з посольської місії у Польщі наприкінці 1998 року, Петро Сардачук невдовзі отримує нове відповідальне призначення – в лютому 1999 року його було призначено заступником Міністра закордонних справ України. На цій високій посаді він перебував до жовтня 2001 року , працюючи у центральному апараті МЗС в Києві. Цей період припав на зміну двох керівників зовнішньополітичного відомства: міністра Бориса Тарасюка (який відстоював курс на євроатлантичну інтеграцію) та його наступника Анатолія Зленка (що повернувся на посаду міністра у 2000 році). Сардачук як досвідчений дипломат відігравав роль своєрідного містка між двома епохами української зовнішньої політики кінця 90-х – початку 2000-х.

Обіймаючи посаду заступника міністра, Петро Данилович брав участь у виробленні та реалізації ключових рішень зовнішньої політики України. Це був час утвердження багатовекторного курсу – поєднання прагнення до європейської і євроатлантичної інтеграції з підтриманням конструктивних відносин із Росією та країнами СНД. Україна в ці роки приєдналася до миротворчих місій ООН і

НАТО, розвивала партнерство з ЄС у межах Угоди про партнерство і співробітництво (набрала чинності 1998 року) та започаткувала діалог щодо майбутньої зони вільної торгівлі з Європою. На посаді заступника глави МЗС Сардачук, ймовірно, відповідав за консульський напрям або двосторонні відносини, використовуючи свою експертизу, здобуту в попередні роки. Колеги відзначали його високий професіоналізм і принциповість у відстоюванні національних інтересів на дипломатичній ниві.

Саме у цей період, 2000 року, Указом Президента України Сардачук отримав орден «За заслуги» II ступеня – нагороду, що підкреслила його заслуги у службі на благо держави. Набутий авторитет і досвід роботи в керівництві міністерства невдовзі знадобилися для продовження дипломатичної діяльності Сардачука за кордоном.

У жовтні 2001 року Петро Сардачук знову повернувся до роботи на посольській посаді – цього разу його було призначено Надзвичайним і Повноважним Послом України у Фінляндській Республіці. Одночасно, з квітня 2002 року, він отримав акредитацію посла за сумісництвом в Ісландії. Місія у Гельсінкі тривала до липня 2003 року, охопивши неповні два роки, протягом яких Сардачук відповідав за розвиток українсько-фінляндських і українсько-ісландських відносин.

Розширення присутності в Північній Європі. Призначення Сардачука до Фінляндії було частиною зусиль України активізувати співпрацю з північними європейськими країнами. На початку 2000-х Фінляндія, як член Європейського Союзу, була цікава Україні своїм досвідом європейської інтеграції, високими технологіями та інвестиціями. Український посол у Гельсінкі працював над залученням фінських інвестицій в Україну, просуванням українського експорту, а також налагодженням контактів у галузі освіти і культури. Не менш важливим було інформування фінського суспільства про Україну – Сардачук популяризував позитивний імідж нашої держави, розповідаючи про її потенціал у Європі.

Робота в Ісландії носила переважно протокольний характер через віддаленість цієї країни та відсутність великого обсягу двосторонніх справ. Втім, і там український посол виконував представницьку функцію, акредитуючись перед ісландською владою та підтримуючи

перші контакти. Дипломатична присутність України навіть у таких далеких куточках Європи засвідчувала прагнення країни бути активним гравцем на міжнародній арені. Завершивши місію в Гельсінкі у 2003 році, Петро Сардачук завершив і свою понад 15-річну кар'єру в дипломатичній службі [1].

Дипломатична діяльність Сардачука мала такі риси. Професіоналізм. Поєднання партійного досвіду, наукової підготовки та практичної роботи в консульстві свідчить про його високу кваліфікацію. Адаптивність. Він успішно працював у різних політичних системах – від радянської централізованої моделі до умов незалежної України. Практичний внесок. Його робота в Польщі та Україні сприяла зміцненню двосторонніх відносин, особливо з Польщею, яка стала важливим партнером України в 1990-х роках [2. С.454.].

Автору цих рядків, а саме Ткачу Д. І. випала доля дружити з Петром Даниловичем починаючи з початку 90 – х років. У 1999 році і він, і я були заступниками міністра закордонних справ. Часто заміняли один одного, коли хтось був у відрядженні чи відпустці. У нас була дружня атмосфера у керівництві міністерства, і між собою ми його називали «Дід». Він справді був старшим від нас усіх більше чим на десять років і завжди ділився життєвим досвідом і досвідом

дипломатичної роботи. Сардачук був надійним другом, готовим підтримати в складні моменти та розділити радість у часи успіхів. Його відданість справі та людяність залишили незабутній слід у серцях тих, хто мав честь з ним працювати та спілкуватися.

Після завершення дипломатичної діяльності Петро Сардачук продовжив наукову та педагогічну діяльність. Він викладав у Волинському державному університеті імені Лесі Українки, де передавав свій багатий дипломатичний досвід молодому поколінню [3].

Ось що про нього пише ректор Університету Ігор Цепенд: “Помер мій Вчитель по дипломатичній роботі, видатний український дипломат, один із фундаторів дипломатичної служби незалежної України, творець консульської служби країни, засновник напрямку “Міжнародні відносини” нашого університету Петро Данилович Сардачук. Він виховав не одне покоління українських дипломатів. Вміло вчив нас, молодих дипломатів, а згодом і студентів Прикарпатського університету, професійному ставленню до роботи, державницькому мисленню та відповідальності. Коли помирає така Особистість, світ стає біднішим, бо втрачає те, чим вона жила, як сприймала все, що її оточувало. Невимовно боляче писати ці слова про Петра Даниловича. Вже ніколи ми не отримаємо Його підтримки, не скористаємося Його мудрою порадою. Розділяю скорботу і біль рідних, друзів, колег і усіх, хто знав і працював з Петром Даниловичем” [4].

Сардачук автор кількох книг з історії, теорії і практики міжнародних відносин. Серед них назвемо такі. «Елементи дипломатичного протоколу і дипломатичної практики в історії України» [5], «Дипломатичне представництво: організація і форми роботи», Київ, 2001 [6], «Україна в двосторонніх міжнародних відносинах (кінець XX – початок XXI століть)», Київ, 2005) [7], понад 100 наукових і науково-популярних статей. достойний доробок своїх наукових праць.

Життєвий шлях Петра Сардачука є яскравим прикладом служіння державі на дипломатичній ниві. Він належав до покоління дипломатів, що створювали українську зовнішню політику "з чистого аркуша" на початку 1990-х. Колеги називають його одним із "батьків-засновників" національної дипломатичної служби. Зокрема, саме Сардачук стояв біля витоків консульської служби України, створивши структуру, яка досі ефективно функціонує для допомоги громадянам за кордоном.

Як посол у ключових для України державах (сусідніх європейських країнах та важливих партнерах), він сприяв укладенню історичних домовленостей та зміцненню міжнародного авторитету України. В Польщі його зусилля допомогли закласти підвалини тісного партнерства, яке згодом переросло в союзницькі відносини в рамках ЄС і НАТО. У Словаччині та Фінляндії він представляв Україну в часи, коли вибудовувався імідж молодої держави в Європі. Робота на посаді заступника міністра дозволила йому прямо впливати на формування зовнішньополітичного курсу, координувати діяльність посольств і консульств, наставляти нових дипломатів.

За понад півтора десятиліття дипломатичної служби Сардачук залишив по собі вагомий спадок: інституційний (сильне МЗС і консульська служба), міждержавний (міцні зв'язки з партнерами на

Заході) та інтелектуальний (плеяда підготовлених ним дипломатів і наукові праці). Недаремно в некрологах його називали *«ветераном дипломатичної служби»* та *«видатним науковцем»*.

Петро Данилович Сардачук відійшов у вічність 21 січня 2022 року на 84-му році життя. Звістка про його смерть викликала глибокий сум у МЗС та серед усіх, хто його знав. Колеги згадували його не лише як професіонала, але і як чуйну, шляхетну людину. *"Не стало чудового керівника й дуже доброї людини"*, – написала про нього перекладачка Наталя Іваничук, яка працювала під керівництвом Сардачука. Ці слова підтверджують, що його людські якості були так само високо поціновані, як і професійні досягнення.

Похований Петро Сардачук у родинному гробівці на Личаківському цвинтарі у Львові – місті, де колись здобував освіту і куди повернувся на вічний спочинок. Його ім'я вписане в історію української дипломатії. Нащадки пам'ятатимуть Петра Даниловича як дипломата, який своєю працею та відданістю допоміг молодій державі твердо стати на ноги у світі, а своїм учням прищепив любов до Української держави і високу відповідальність за її долю.

У Волинському національному університеті імені Лесі Українки регулярно проводяться наукові читання імені Петра Сардачука, присвячені питанням сучасної дипломатії та міжнародних відносин.

Бібліографія

1. Міністерство закордонних справ України – «МЗС України висловлює співчуття у зв'язку із смертю ветерана дипломатичної служби Сардачука Петра Даниловича», офіційне повідомлення, 21 січня 2022.

2. Мєлєкєсцев К. І., Бут О. М. М–47 Україна та Республіка Польща: еволюція від білатеральних відносин до євроатлантичної інтеграції: монографія. Вінниця : ДонНУ імені Василя Стуса, 2020. – 200 с.

3. ІМЕННИЙ ФОНД ПЕТРА САРДАТЧУКА. http://lib.pnu.edu.ua/files/%D0%86%.pdf

4. Помер перший завідувач кафедри міжнародних відносин Прикарпатського університету. https://versii.if.ua/novunu/pomer-pershyj-zaviduvach-kafedry-mizhnarodnyh-vidnosyn-prykarpatskogo-universytetu/

5. Кулик О. П., Сардачук П. Д. Елементи дипломатичного прото-

колу і дипломатичної практики в історії україни. — Львів, 2000. — 172 с.

6. Сардачук П. Д. Дипломатичне представництво: організація і форми роботи: Навч. посіб. / П. Д. Сардачук, О. П. Кулик. - К. : Україна, 2001. - 176 с.

7. Сардачук, П. Д. Україна в двосторонніх міжнародних відносинах (кінець ХХ – початок ХХІ століть) : навч.-довід. посіб. / П. Д. Сардачук, О. П. Сагайдак ; Європ. ун-т. — К. : Європ. ун-ту, 2005. — 327 с.

1.11. Юрій Олександрович Рилач: відомий український дипломат та патріот України

Дмитро Іванович Ткач,
Ілля Ілліч Ціпле
студент 1-го курсу магістерської підготовки
кафедра журналістики
Університету економіки та права «КРОК» м. Київ

Стаття присвячена комплексному дослідженню життєвого шляху та професійної діяльності Юрія Олександровича Рилача — непересічної постаті української дипломатії, державного діяча та палкого патріота України. У роботі висвітлюється його біографія, освітній шлях та основні етапи становлення як дипломата від початкових посад до вершин дипломатичної служби. Детально аналізується діяльність Ю.О. Рилача на керівних дипломатичних посадах, зокрема його робота на посаді Надзвичайного і Повноважного Посла, внесок у розвиток двосторонніх відносин України з іноземними державами та захист національних інтересів на міжнародній арені.

Особлива увага приділяється ролі Ю.О. Рилача у переломний період української історії — під час здобуття незалежності та формування зовнішньополітичного курсу молодої держави. Автор досліджує його участь у розробці концептуальних засад української дипломатії, внесок у формування нормативно-правової бази зовнішньополітичної діяльності та розбудову дипломатичної служби незалежної України. На основі архівних матеріалів, дипломатичного листування та спогадів колег розкриваються його професійні

та особисті якості: принциповість, дипломатична майстерність, відданість українським інтересам та висока політична культура.

У статті представлено аналіз внеску Ю.О. Рилача у розвиток багатосторонньої дипломатії, його діяльність у міжнародних організаціях та участь у важливих міжнародних форумах, де він гідно представляв Україну. Окремий розділ присвячено його інтелектуальній спадщині: публікаціям, доповідям, аналітичним матеріалам з питань міжнародних відносин та зовнішньої політики.

Дослідження акцентує увагу на патріотичній позиції дипломата, його невтомній роботі з просування українських національних інтересів та формування позитивного іміджу України у світі. Автор також розглядає вплив особистості Ю.О. Рилача на виховання нового покоління українських дипломатів та формування сучасної дипломатичної школи.

Робота має значну наукову цінність для розуміння процесів державотворення, становлення української дипломатії та ролі видатних особистостей у формуванні зовнішньополітичного курсу України.

Дослідження життя та діяльності визначних українських дипломатів є надзвичайно актуальним напрямком сучасної історичної науки, особливо в контексті переосмислення процесів державотворення та формування зовнішньополітичного курсу незалежної України. Постать Юрія Олександровича Рилача, попри його вагомий внесок у розвиток української дипломатії, залишається недостатньо вивченою та висвітленою в науковій літературі. Відсутність комплексних досліджень, присвячених аналізу його дипломатичної діяльності, професійного шляху та ролі у становленні міжнародних відносин України, створює суттєву прогалину в історіографії української дипломатичної служби.

Актуальність даного дослідження зумовлюється необхідністю всебічного вивчення внеску Ю.О. Рилача у розбудову зовнішньополітичного відомства України, формування двосторонніх відносин з іноземними державами та представництво національних інтересів на міжнародній арені. Аналіз його професійної діяльності дозволяє краще зрозуміти механізми трансформації української дипломатичної служби під час переходу від радянської до незалежної державності, виклики та проблеми, з якими стикалися українські

дипломати у цей історичний період.

Особливе значення має дослідження ролі особистості в дипломатії, зокрема впливу патріотичної позиції Ю.О. Рилача на утвердження суб'єктності України у міжнародних відносинах та формування її позитивного іміджу у світі. Відтворення цілісного образу дипломата через аналіз архівних джерел, спогадів сучасників та дипломатичного доробку сприятиме збереженню інтелектуальної спадщини та історичної пам'яті про непересічних представників української дипломатичної служби.

Дослідження життя та дипломатичної діяльності Юрія Олександровича Рилача представлене в українській історіографії фрагментарно, переважно в контексті загальних праць з історії української дипломатії та зовнішньої політики незалежної України. Аналіз наукових публікацій демонструє відсутність комплексних досліджень, присвячених безпосередньо цій постаті.

Серед українських дослідників, які зверталися до окремих аспектів діяльності Ю.О. Рилача, варто відзначити праці С.В. Віднянського, який у своїх дослідженнях з історії дипломатії України розглядає внесок видатних дипломатів у процеси державотворення. У колективній монографії "Нариси з історії дипломатії України" за редакцією В.А. Смолія містяться окремі згадки про діяльність Рилача в контексті розбудови дипломатичної служби незалежної України.

Вагомий внесок у дослідження українських дипломатичних кадрів зробила І.Б. Матяш, яка у своїх працях з історії дипломатичної та консульської служби України звертає увагу на професійні біографії дипломатів, зокрема згадуючи і Ю.О. Рилача. Певні аспекти його діяльності розглядаються в роботах А.М. Зленка, який досліджував процеси формування зовнішньополітичного курсу України в перші роки незалежності.

Окремі згадки про Рилача знаходимо в дослідженнях М. Шевченка, присвячених дипломатичним представництвам України за кордоном у період 1991-2014 років. Біографічні дані та відомості про дипломатичну діяльність Ю.О. Рилача містяться в "Українській дипломатичній енциклопедії" за редакцією Л.В. Губерського.

Певну інформацію про діяльність Рилача можна знайти в мемуарній літературі, зокрема у спогадах українських дипломатів, які працювали з ним, таких як Ю. Щербак, Б. Тарасюк, В. Хандогій.

Цінним джерелом є також публікації у періодичних виданнях "Зовнішні справи", "Політика і час", "Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки".

Однак, попри наявність окремих згадок та фрагментарних досліджень, на сьогодні відсутні спеціальні наукові праці, які б комплексно висвітлювали життєвий шлях та професійну діяльність Ю.О. Рилача, його внесок у розвиток української дипломатії та розбудову міжнародних відносин незалежної України. Це підтверджує необхідність проведення такого дослідження з використанням широкого кола джерел, включаючи архівні матеріали, особисті документи, дипломатичне листування та спогади сучасників.

Юрій Олександрович Рилач належить до когорти українських дипломатів, які присвятили своє життя розбудові української дипломатичної служби та утвердженню України на міжнародній арені. Його професійний шлях є яскравим прикладом відданості справі служіння державі та її інтересам.

Народився 6 жовтня 1946 у с. Великі Проходи Липецького району на Харківщині. Закінчив Київський торговельно-економічний інститут. З 1972 по 1982 — працював на керівних посадах у системі Міністерства торгівлі УРСР. З 1983 по 1992 — заступник начальника, начальник головного управління торгівлі Київського міськвиконкому.

У цей час міністр закордонних справ України Зленко А. М. шукав заступника, який би курував фінансово – господарські питання. Він запропонував цю посаду Рилачу Ю.О., той погодився на цю пропозицію. Таким чином, у березні 1992 КМ України призначив його заступником Міністра закордонних справ [1].

Практично у цей же час було відкрито перше посольство України у світі, а саме 24 березня 1992 року дипломатичне представництво в Угорщині. Автору цих рядків, а саме Ткачу Д.І. випала велика честь тим самим започаткувати двосторонню дипломатію України [2. С.231].

У травні 1992 року до Будапешту у своє перше закордонне відрядження приїхав Рилач, метою якої була перевірка фінансової діяльності посольства. Юрій Олександрович ознайомився із станом консульських зборів, а це була єдина стаття доходів дипустанови, бо Київ не мав фінансів для її забезпечення. Виявилося, що порушень ніяких немає і перевірка пройшла успішно. Тоді і зародилася дружба

між Рилачем Ю. О. і Ткачем Д. І., яка продовжувалася багато років.

Головним завданням Юрія Олександровича на посаді заступником міністра було створення практично з нуля валютно-фінансової системи забезпечення діяльності дипломатичних установ України закордоном. Потрібно було також вирішити масу проблем господарського характеру у роботі міністерства, особливо це ускладнилося після переїзду у будівлю на Михайлівській площі, 1. Але завдяки своєму досвіду господарської роботи, чеснотам керівника, дружній команді співробітників міністерства всі проблеми вдалося вирішити.

Нарада послів. Зустріч з Тимошенко Ю.В. 1998 р. Третій з ліва Ю.О.Рилач

За шість років перебування на посаді заступника міністра Рилач оволодів навиками дипломатичної служби, був готовий до роботи закордоном. У той час, Ткач Д.І. також працював заступника міністра МЗС і курував кадрові питання, міністром був Тарасюк Б.І. Юрій Олександрович звернувся до мене з проханням допомогти з країною у яку він міг би поїхати послом. Ми вдвох проаналізували кадрову ситуацію і прийшли до висновку, що найбільш вірогідною буде посада посла у Словаччині. З цією пропозицією я звернувся до міністра, і

він на неї зголосився. Так розпочалася історія з призначення Рилача Надзвичайним і Повноважним Послом України в Словацькій Республіці, яка закінчилася у грудні 1998 року, коли Президент Л.Д. Кучма призначив його на цю посаду.

На церемонії вручення Вірчих грамот Президенту Словаччини. 1999 рік.

На цьому пості він попрацював до березня 2004 року. Рилач активно діяв над зміцненням дружніх і партнерських відносин між Україною та Словаччиною, які не мали принципових розбіжностей чи спірних питань. Його діяльність сприяла формуванню стабільної основи для динамічного міждержавного співробітництва [3]. Він брав участь у створенні системи ефективної взаємодії державних структур України та Словаччини, включаючи парламенти, уряди, міністерства та інші відомства. Це забезпечило практичну реалізацію домовленостей на найвищому рівні. У своїй статті «Україна та Словаччина — перебування в Об'єднаній Європі» Рилач висвітлив перспективи співпраці двох країн у контексті європейської інтеграції, що було важливим напрямом його дипломатичної діяльності. Його робота в Словаччині заклала основу для подальшого розвитку українсько-словацьких відносин у політичній, економічній та

культурній сферах.

Під час свого перебування на посаді він також був уповноважений підписати від імені Кабінету Міністрів України Угоду з Урядом Словацької Республіки про розміщення та обслуговування дипломатичних представництв обох країн [4].

29.03.2004 Рилача Ю.О. призначають Надзвичайним і Повноважним Послом України в Болгарії. Період перебування Юрія Олександровича на цій посаді був надзвичайно важливим етапом у розвитку українсько-болгарських відносин. Під його керівництвом посольство України в Болгарії зосередило свою діяльність на таких пріоритетних напрямах. Політичний діалог - активізація двосторонніх контактів на високому та найвищому рівнях, узгодження позицій з ключових міжнародних питань. Економічна дипломатія - розширення торговельно-економічного співробітництва, залучення болгарських інвестицій, просування українських товарів на болгарському ринку. Європейська інтеграція - використання досвіду Болгарії у процесі підготовки до вступу в ЄС, отримання підтримки європейських прагнень України. Захист інтересів української діаспори - робота з українською громадою в Болгарії, підтримка культурних ініціатив, захист прав українців. Регіональне співробітництво - розвиток взаємодії в рамках Чорноморського економічного співробітництва та інших регіональних форматів [5].

Посольство України в Болгарії

Діяльність Юрія Рилача на посаді посла України в Болгарії була важливою складовою загального розвитку українсько-болгарських відносин і заклала міцний фундамент для подальшої співпраці між

двома державами у різних сферах.

Юрій Рилач обіймав посаду Голови Спілки дипломатів України з 2007 по 2018 рік. Під час свого перебування на цій посаді він займався наступними напрямками діяльності:

1. Збереження та розвиток професійної спільноти: Рилач працював над збереженням та розвитком професійної спільноти дипломатів України, забезпечуючи підтримку та об'єднання фахівців галузі.

2. Просування української дипломатії: Як голова Спілки дипломатів України, він активно просував інтереси української дипломатії та сприяв підвищенню авторитету України на міжнародній арені.

3. Аналітична діяльність та публікації: Рилач був автором декількох публікацій щодо питань міжнародних відносин та дипломатії. Його статті та аналітичні матеріали мали на меті інформувати громадськість про актуальні міжнародні питання та розвиток української дипломатичної служби.

4. Співпраця з іншими організаціями: Як голова Спілки дипломатів України, він підтримував зв'язки з іншими професійними організаціями та інститутами, що займаються питаннями зовнішньої політики та міжнародних відносин.

Під час його керівництва Спілка дипломатів України продовжувала відігравати важливу роль у розвитку української дипломатичної служби та підтримці професійної спільноти дипломатів країни.

Однією з найвизначніших рис Юрія Олександровича Рилача була його безмежна відданість Україні. У всіх своїх діях та рішеннях він керувався насамперед національними інтересами своєї держави. Його патріотизм проявлявся не в гучних заявах, а в щоденній наполегливій праці на благо України.

Юрій Рилач глибоко вірив у європейське майбутнє України та докладав усіх зусиль для наближення нашої держави до європейської спільноти. Він розумів, що шлях України до Європи є складним і тривалим, але неухильно працював на цьому напрямку, розглядаючи європейську інтеграцію як стратегічну мету української зовнішньої політики.

Внесок Юрія Олександровича Рилача в розвиток української дипломатії та зовнішньої політики залишається значущим і сьогодні. Його ідеї, принципи та підходи до дипломатичної роботи продовжують жити в діяльності сучасних українських дипломатів.

Спадщина Юрія Рилача – це не лише конкретні дипломатичні досягнення та аналітичні праці, але й високі стандарти професіоналізму, відданості справі та патріотизму, які він встановив своєю діяльністю. Його приклад надихає нові покоління українських дипломатів на самовіддану працю заради зміцнення позицій України у світі та захисту її національних інтересів.

Юрій Олександрович Рилач увійшов в історію української дипломатії як талановитий дипломат, глибокий аналітик, наставник молодих фахівців та справжній патріот України. Його професійний шлях є яскравим прикладом того, як особиста відданість справі та любов до Батьківщини можуть перетворитися на потужну рушійну силу професійного зростання та служіння державі.

Постать Юрія Рилача заслуговує на глибоке вивчення та шанування як взірець професіоналізму та патріотизму в українській дипломатичній службі. Його життя та діяльність є важливою сторінкою в історії становлення та розвитку дипломатії незалежної України, а його спадщина продовжує впливати на формування зовнішньополітичного курсу нашої держави та розвиток її дипломатичної служби.

Бібліографія

1. Постанова КМУ № 141-92-п від 21.03.1992 Про призначення Рилача Ю.О. заступником Міністра закордонних справ України https://kodeksy.com.ua/norm_akt/source-%D0%9A%D0%9C%D0%A3/type-21.03.1992.htm?utm_source=chatgpt.com

2. Ткач, Дмитро Іванович. Політичні трансформації в Угорській Республіці на рубежі XX-XXI століть (у контексті демократичних перетворень в постсоціалістичних країнах Центральної та Східної Європи) [Текст] : дис... д-ра політ. наук: 23.00.02 / Ткач Дмитро Іванович ; НАН України, Ін-т політ. і етнонац. дослідж. - К., 2004. - 393 арк.

3. Сергієнко Т.С. Українсько-словацькі відносини: формування системи між- державного співробітництва (90-ті роки XX – початок XXI століть): Монографія / Серія «Studia Regionalistica» / № 6; НДІ політичної регіоналістики; ДВНЗ «Ужгородський наці- ональний університет». – Ужгород: Інформаційно видавничий центр ЗІППО, 2012. – 274 с.

4. КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ. РОЗПОРЯДЖЕННЯ від 11

червня 2003 р. №329-р. Про підписання Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Словацької Республіки про розміщення і обслуговування дипломатичних представництв України в Словацькій Республіці та Словацької Республіки в Україні.

5. Юрій РИЛАЧ: «Наш бізнес ще мало знає про можливості Болгарії»

https://www.golos.com.ua/article/215757

РОЗДІЛ 2. НАДЗВИЧАЙНІ І ПОВНОВАЖНІ ПОСЛИ УКРАЇНИ

2.1. Віктор Гаврилович Батюк: український дипломат та надзвичайний і повноважний посол України в Канаді

Дмитро Іванович Ткач

Віктор Гаврилович Батюк (1939–1996) — одна з ключових фігур української дипломатії перших років незалежності України. Його кар'єра, що охопила понад три десятиліття, відзначалася не лише професійними досягненнями, а й глибоким внеском у формування зовнішньополітичного курсу держави, зокрема на міжнародних платформах ООН та у відносинах із Канадою. Батюк поєднував ролі дипломата, перекладача, поета та інтелектуала, залишивши помітний слід у культурній та політичній історії України 23.

Народився у 1939 році в Свердловській області Росії, Батюк здобув освіту в Московському державному інституті міжнародних відносин, де опанував бенґальську мову — рідкісний навик для радянських дипломатів того часу. Його кар'єра в Міністерстві закордонних справ УРСР розпочалася у 1960-х роках. Він пройшов шлях від секретаря відділу міжнародних організацій до керівних посад у Постійному представництві УРСР при ООН у Женеві (1978–1984), де відстоював інтереси республіки навіть в умовах обмеженої автономії радянських республік.

Найважливішим періодом стало призначення Батюка Постійним представником України при ООН у 1992 році, одразу після проголошення незалежності. Він брав участь у ключових сесіях Генасамблеї ООН, зокрема у питаннях Намібії (1986) та 46-ї сесії

(1991), де закладав основи міжнародного визнання України. У 1993–1996 роках обіймав посаду Посла України в Канаді, де його робота сприяла зміцненню зв'язків із однією з найбільших українських діаспор світу. Саме в Канаді він активно працював над просуванням економічних та культурних ініціатив, що стали основою для подальшої співпраці між двома країнами.

Окрім дипломатії, Батюк був відомий як перекладач літературних творів. Він переклав українською твори Рабіндраната Тагора, Кетрін Енн Портер, Маріо П'юзо, зокрема роман «Хрещений батько». Його переклади відзначалися вірністю оригіналу та поетичним стилем, що робило їх доступними для українського читача. Також він опублікував збірку власних віршів «Полюси» (1971), де поєднував філософські роздуми з політичними мотивами.

Життя Батюка обірвалося трагічно: у 1996 році він загинув у автомобільній катастрофі під час служби в Канаді. Його поховали на Байковому кладовищі в Києві, а його діяльність залишилася прикладом відданості національним інтересам у складний період становлення держави. Сьогодні його ім'я асоціюється з епохою, коли Україна робила перші кроки на міжнародній арені, а його принциповість і професіоналізм стали орієнтиром для нових поколінь дипломатів.

Аналіз діяльності Батюка дозволяє зрозуміти, як рання незалежна Україна формувала свою зовнішню політику, використовуючи обмежені ресурси та дипломатичний потенціал. Його робота в Канаді, де українська діаспора становить 4% населення, нагадує про важливість культурної дипломатії та діаспорних зв'язків. Стаття також висвітлює мало відомі сторінки його творчості, що розширює уявлення про багатогранність української інтелігенції 1990-х років.

Віктор Батюк — символ переходу від радянської дипломатії до незалежної української зовнішньої політики. Його внесок у міжнародні відносини, літературу та популяризацію української культури заслуговує на увагу як істориків, так і сучасних політиків, які прагнуть зміцнити позиції України у світі.

Viktor Havrylovych Batiuk: Ukrainian diplomat and Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of Ukraine to Canada

Viktor Havrylovych Batyuk (1939-1996) was one of the key figures in Ukrainian diplomacy during the first years of Ukraine's independence.

His career, spanning more than three decades, was marked not only by professional achievements but also by profound contributions to shaping the country's foreign policy, particularly on international platforms such as the UN and in relations with Canada. Batyuk combined the roles of diplomat, translator, poet, and intellectual, leaving a significant imprint on Ukraine's cultural and political history.

Born in 1939 in Sverdlovsk Oblast, Russia, Batyuk received his education at the Moscow State Institute of International Relations, where he mastered the Bengali language—a rare skill for Soviet diplomats of that time. His career in the Ministry of Foreign Affairs of the Ukrainian SSR began in the 1960s. He rose from secretary of the department of international organizations to leadership positions at the Permanent Mission of the Ukrainian SSR to the UN in Geneva (1978-1984), where he defended the republic's interests even under conditions of limited autonomy for Soviet republics.

The most important period came with Batyuk's appointment as Ukraine's Permanent Representative to the UN in 1992, immediately after the declaration of independence. He participated in key sessions of the UN General Assembly, particularly on Namibia (1986) and the 46th session (1991), where he laid the foundations for Ukraine's international recognition. From 1993 to 1996, he served as Ukraine's Ambassador to Canada, where his work contributed to strengthening ties with one of the largest Ukrainian diasporas in the world. In Canada, he actively worked on promoting economic and cultural initiatives that became the basis for further cooperation between the two countries.

Beyond diplomacy, Batyuk was known as a translator of literary works. He translated works by Rabindranath Tagore, Katherine Anne Porter, and Mario Puzo, including the novel "The Godfather," into Ukrainian. His translations were characterized by fidelity to the original and a poetic style that made them accessible to Ukrainian readers. He also published a collection of his own poems, "Poles" (1971), which combined philosophical reflections with political motifs.

Batyuk's life ended tragically: in 1996, he died in a car accident while serving in Canada. He was buried at Baikove Cemetery in Kyiv, and his activities remain an example of dedication to national interests during the complex period of state formation. Today, his name is associated with an era when Ukraine was taking its first steps on the international stage, and

his principled stance and professionalism have become a benchmark for new generations of diplomats.

Analysis of Batyuk's activities helps us understand how early independent Ukraine shaped its foreign policy using limited resources and diplomatic potential. His work in Canada, where the Ukrainian diaspora constitutes 4% of the population, reminds us of the importance of cultural diplomacy and diaspora connections. The article also highlights little-known aspects of his creative work, expanding our understanding of the multifaceted Ukrainian intelligentsia of the 1990s.

Viktor Batyuk symbolizes the transition from Soviet diplomacy to independent Ukrainian foreign policy. His contributions to international relations, literature, and the promotion of Ukrainian culture deserve attention from both historians and contemporary politicians seeking to strengthen Ukraine's position in the world.

Дослідження постаті Віктора Гавриловича Батюка (1939-1996) є актуальним для розуміння становлення української дипломатії у перші роки незалежності. Попри його вагомий внесок у формування зовнішньополітичного курсу України, діяльність на посаді Постійного представника при ООН та Надзвичайного і Повноважного Посла в Канаді, ця історична постать залишається недостатньо вивченою у вітчизняній історіографії. Фрагментарність досліджень його дипломатичної спадщини, перекладацького доробку та літературної творчості створює прогалину в розумінні процесів формування української дипломатичної служби у критичний період утвердження державності. Особливої уваги заслуговує аналіз діяльності Батюка в контексті розбудови українсько-канадських відносин та використання потенціалу діаспори для підтримки молодої української держави. Комплексне дослідження його багатогранної особистості як дипломата, перекладача та інтелектуала дозволить заповнити важливу лакуну в історії української дипломатії перехідного періоду від радянської до незалежної України.

Віктор Гаврилович Батюк належить до плеяди українських дипломатів, які зробили значний внесок у розвиток міжнародних відносин незалежної України та зміцнення її позицій на світовій арені. Його життєвий шлях та професійна кар'єра є яскравим прикладом відданого служіння державним інтересам України.

Народився Віктор Батюк 15. 03. 1939, с. Мостовка Свердловської

обл., росія. У 1962 році закінчив Московський інститут міжнародних відносин та розпочав свою дипломатичну кар'єру ще за радянських часів у МЗС УРСР. У 1962–68 він працює третім, другим, першим секретарем відділу міжнародних організацій. У 1968–73 роках другий секретар постійного представництва УРСР при ООН (Нью-Йорк). 1973–74 — помічник міністра закордон справ, 1974–78 — генеральний секретар МЗС. У 1978 році його направляють у Женеві постійним представником УРСР у відділі ООН та ін. міжнародних організаціях. 1994 році він вертається в Київ та працює сім років начальником відділу кадрів міністерства, а потім — відділу міжнародних організацій МЗС. У 1992 році його направляють постійним представником України при ООН (Нью-Йорк), на цій посаді він перебував до 1993 року.

Діяльність Віктора Гавриловича Батюка на посаді постійного представника України при ООН у 1992-1993 роках, хоч і була нетривалою, але мала стратегічне значення для становлення незалежної української дипломатії на міжнародній арені. Він очолив місію України при ООН у критичний період, коли держава потребувала утвердження свого суверенітету та міжнародного визнання після проголошення незалежності. Батюк активно працював над позиціонуванням України як самостійного суб'єкта міжнародних відносин, відмежовуючи українську позицію від російської у ключових питаннях міжнародного порядку денного. За його участі Україна приєдналася до низки важливих міжнародних конвенцій та договорів, що закріпило статус держави як повноправного члена міжнародної спільноти. Він забезпечив представництво України в головних комітетах Генеральної Асамблеї ООН, що дозволило просувати українські інтереси з широкого спектру глобальних питань. Під його керівництвом були налагоджені робочі контакти з представництвами інших країн, особливо західних держав, що сприяло дипломатичній підтримці України. Батюк започаткував позиціонування України як активного учасника миротворчих ініціатив ООН, що пізніше стало важливим напрямком української дипломатії. Він приділяв особливу увагу питанням ядерного роззброєння та безпеки, допомагаючи формувати позицію України щодо відмови від ядерної зброї при забезпеченні міжнародних гарантій безпеки. Діяльність Батюка на цій посаді заклала важливий фундамент для

подальшої участі України в роботі ООН та сприяла зміцненню міжнародного авторитету молодої держави в період її становлення на світовій арені [1].

У грудні 1993 року Президент України Л.М.Кравчук своїм Указом призначає В.Г. Батюка Надзвичайним та Повноважним Послом України в Канаді [2].

Діяльність Віктора Гавриловича Батюка як Надзвичайного і Повноважного Посла України в Канаді (1993-1996) характеризувалася вагомими досягненнями у розбудові двосторонніх відносин. Він суттєво розширив договірно-правову базу українсько-канадських відносин, ініціювавши підписання низки важливих міждержавних угод у різних сферах співробітництва. Батюк налагодив ефективну взаємодію з численною українською діаспорою в Канаді, мобілізуючи її потенціал для підтримки молодої української держави. Під його керівництвом було значно активізовано торговельно-економічне співробітництво, що призвело до збільшення обсягів двосторонньої торгівлі та залучення перших канадських інвестицій в Україну.

Посол сприяв запуску програм технічної допомоги Канади Україні, зокрема у сферах державного управління, освіти та розвитку демократичних інституцій. Він працював над поглибленням культурного та гуманітарного співробітництва, організовуючи культурні обміни, виставки та інші заходи для просування української культури в Канаді. Батюк встановив продуктивні контакти з канадськими політичними елітами, що дозволило забезпечити стабільну політичну підтримку України з боку канадського уряду. За його сприяння було започатковано співпрацю між українськими та канадськими університетами, науковими установами та аналітичними центрами. Посол активно просував питання визнання Голодомору 1932-1933 років в Україні на канадському політичному рівні, що стало важливим кроком у міжнародному визнанні цієї трагедії. Він забезпечив послідовну підтримку Канадою євроатлантичного курсу України в міжнародних організаціях [3].

Трагічна загибель В.Г. Батюка в автомобільній катастрофі у 1996 році перервала його плідну діяльність, але закладені ним основи українсько-канадського партнерства продовжують розвиватися і сьогодні, доводячи стратегічну далекоглядність його дипломатичних зусиль.

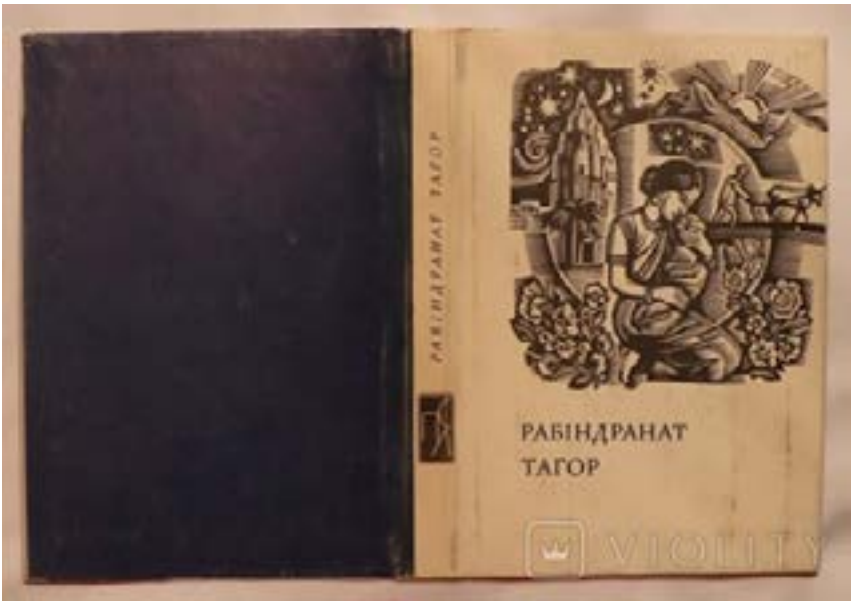

Посольство України в Канаді

Василь Гаврилович Батюк проявив себе як досвідчений і професійний дипломат, якому притаманні глибоке розуміння зовнішньополітичних пріоритетів України та вміння ефективно представляти її інтереси. Здатність налагоджувати конструктивний діалог з представниками канадської політичної еліти. Проактивний підхід до розвитку двосторонніх відносин. Увага до деталей та вміння працювати з різними аудиторіями. Стратегічне мислення та далекоглядність. Завдяки цим якостям посол Батюк зумів досягти значних успіхів у зміцненні українсько-канадського партнерства та створенні позитивного іміджу України в Канаді [4].

Він був блискучим перекладачем з англійської і бенґальської мов. У своїх перекладах з англійської опублікував романи американських письменників: «Корабель блазнів» К. Портер (1978) і «Хрещений батько» М. П'юзо, кілька оповідань Д. Оутс (1977) і повість для дітей «Саудер» В. Армстронґа. Як сходознавець-індолог надрукував у власних інтерпретаціях із бенґалі трактат «Націоналізм» Р. Таґора, п'єсу «Тарас Шевченко» М. Рая, збірник віршів К. Нозрула Іслама (1983) та поезію «Образ матері» (навіяна повістю В. Василевської «Райдуга»). Перекладач і автор передмови до книги «Поезії» Р. Таґора (К., 1981); упорядник і перекладач оповідань, поезій, пісень, поетичних афоризмів, мініатюр і п'єс Р. Таґора в кн. «Вибрані твори» (К., 1997). У перекладах Батюка простежуються особливості творчого стилю авторів. Написав спогади «Він Україні неба прихилив» //

«Вінок пам’яті Олеся Гончара», К., 1997 [5].

Рабіндранат Тагор, "Поезії", пер. Віктора Батюка (1981). "Перлини світової лірики"

Дослідження життя та діяльності Віктора Гавриловича Батюка (1939-1996) дозволяє зробити важливі висновки щодо його ролі у становленні української дипломатії та розвитку міжнародних відносин незалежної України.

Віктор Батюк належить до когорти українських дипломатів, які успішно здійснили перехід від радянської до незалежної української дипломатичної служби, зберігши при цьому професіоналізм та адаптувавшись до нових геополітичних реалій. Його діяльність на посаді Постійного представника України при ООН у 1992-1993 роках має історичне значення, оскільки саме в цей період закладалися основи міжнародної суб'єктності України та її визнання як повноправного члена світової спільноти.

Найбільш плідним періодом дипломатичної кар'єри Батюка стала його робота на посаді Надзвичайного і Повноважного Посла України в Канаді (1993-1996). Під його керівництвом українсько-канадські відносини набули стратегічного характеру, було розширено договірно-

правову базу, активізовано торговельно-економічне співробітництво та налагоджено ефективну взаємодію з українською діаспорою. Сформовані ним напрямки двосторонньої співпраці залишаються актуальними і сьогодні, що свідчить про далекоглядність його дипломатичних зусиль.

Багатогранна особистість Батюка проявилася не лише в дипломатичній, а й у культурній сфері. Його перекладацька діяльність та літературна творчість збагатили українську культуру, а знання бенгальської мови та переклади творів Рабіндраната Тагора, Маріо П'юзо та інших авторів засвідчили високий інтелектуальний рівень українського дипломата.

Трагічна загибель В.Г. Батюка у 1996 році перервала його діяльність у період розквіту, однак його спадщина залишається важливою частиною історії української дипломатії. Вивчення його професійного шляху та методів роботи має практичне значення для розуміння процесів становлення зовнішньополітичної служби України та розвитку сучасних українсько-канадських відносин.

Подальші дослідження постаті Віктора Батюка повинні зосередитися на детальнішому вивченні архівних матеріалів, особистого листування та спогадів колег, що дозволить створити повну біографію цього видатного українського дипломата та глибше зрозуміти його внесок у розбудову незалежної України на міжнародній арені.

Бібліографія

1. Дипломатичний корпус України: монографія / за ред. В.А. Смолія. - К.: Інститут історії України НАН України, 2008. - 396 с.

2. Указ Президента України № 584/93 від 13.12.1993. Про призначення Надзвичайного і Повноважного Посла України в Канаді

3. Canada-Ukraine Relations: As It Is. / Ed. by L. Hajda. - Cambridge, MA: Harvard University Press, 1995. - 156 p

4. Віднянський С.В. Зовнішня політика України в умовах глобалізації: Анотована історична хроніка міжнародних відносин (1991-2003) / С.В. Віднянський, А.Ю. Мартинов. - К.: Генеза, 2004. - 616 с.

5. Батюк Віктор Гаврилович. https://esu.com.ua/article-41262

2.2. Дипломатична діяльність Івана Денисовича Шевченка в контексті української зовнішньої політики

Дмитро Іванович Ткач

Іван Денисович Шевченко (2 лютого 1935 — 15 лютого 2002) — український дипломат із багаторічним досвідом роботи у сфері міжнародних відносин. Народився в селі Княжичі на Київщині, закінчив юридичний факультет Білоруського державного університету (1962) та Вищу дипломатичну школу МЗС СРСР (1966).

Він розпочав дипломатичну кар'єру у 1962 році, працюючи аташе, другим і першим секретарем у протокольно-консульському відділі МЗС УРСР, а з 1971 по 1976 рік обіймав посади другого та першого секретаря посольства СРСР у Республіці Верхня Вольта (нині Буркіна-Фасо). У подальшому працював у центральному апараті МЗС УРСР, а також як радник і керівник «Чадської групи» посольства СРСР у Камеруні.

У 1990 році був тимчасово повіреним у справах СРСР у Республіці Чаді. Після здобуття Україною незалежності обіймав керівні посади в Міністерстві закордонних справ України: начальник Фінансово-господарського управління (1990–1992), керуючий справами МЗС (1992–1993). Загалом, ці дві посади в українському дипломатичному відомстві у той період були дуже відповідальними. У 1991 році МЗС переїхало до будівлі на Михайлівській площі, 1 у Києві.

Ця шестиповерхова будівля в стилі сталінського ампіру була збудована у 1939 році і спочатку призначалася для радянських органів влади. Тут розміщалися міськком партії, ЦК ЛКСМУ та деякі підрозділи міськвиконкому. Тому керуючому справами в міністерстві довелося займатися переїздом у нову будівлю, розміщенням управлінь і відділів у нові приміщення, забезпечення меблюю та

оргтехнікою. Він також був відповідальний за адміністративно-господарське забезпечення роботи міністерства, організацію матеріально-технічного постачання, керівництво допоміжними службами, вирішення питань розміщення персоналу та організації робочих приміщень, забезпечення транспортних потреб.

МЗС України

З 1993 по 1997 рік він займається вже безпосередньо дипломатичною роботою на посаді заступника начальника Управління двосторонніх відносин Першого територіального управління. Як заступник начальника такого управління, його обов'язки включали таке. Координацію розвитку двосторонніх відносин України з країнами, що входили до компетенції Першого територіального управління, а саме двосторонніми відносинами України з країнами СНД. Аналіз політичної ситуації в країнах відповідного регіону та підготовку аналітичних матеріалів для керівництва МЗС і країни. Участь у розробці стратегії зовнішньої політики України щодо визначених країн. Підготовку офіційних візитів, переговорів, консультацій з представниками іноземних держав. Розробку проєктів міжнародних договорів і угод з відповідними країнами. Координацію роботи дипломатичних представництв України у відповідному регіоні. Моніторинг виконання двосторонніх домовленостей між Україною та відповідними державами. Підготовку візитів високого та найвищого рівня та участь у них.

Це був важливий період формування незалежної зовнішньої політики України, коли відбувалося становлення дипломатичних відносин з багатьма країнами світу, що потребувало значних організаційних зусиль та професійної дипломатичної роботи.

З початку 1998 року, як начальник Історично-архівного управління

МЗС він опікується такими напрямами Формування та зберігання архівного фонду МЗС України, а саме:

• систематизація, опис та облік дипломатичної документації;

• збереження документів з грифами "таємно", "для службового користування", "особливої важливості".

Опрацювання та введення в науковий обіг історико-дипломатичних матеріалів - підготовка та публікація збірників документів, участь у реалізації міжвідомчих і міжнародних видавничих проєктів. Забезпечення аналітичної підтримки зовнішньої політики на основі історичного досвіду. Інформаційно-аналітичні довідки для керівництва МЗС, підготовка матеріалів до річниць, ювілейних подій, дипломатичних візитів. Співпраця з архівними та науковими установами України та інших держав, обмін архівними копіями, узгодження доступу до фондів. Участь у міжнародних конференціях і семінарах з питань архівознавства і дипломатичної історії.

Забезпечення роботи Архівного фонду зовнішньополітичної служби України. Створення електронної бази даних дипломатичної документації. Організація умов зберігання архівів відповідно до чинного законодавства та міжнародних стандартів. Ці функції забезпечували збереження інституційної пам'яті зовнішньополітичного відомства та інтеграцію архівного напряму в сучасні потреби дипломатичної служби.

4 грудня 1998 року Президент ЛД Кучма підписав Указ Про призначення І. Шевченка Надзвичайним і Повноважним Послом України в Гвінейській Республіці. Перед від'їздом за кордон Іван Денисович прийшов до мене як до заступника міністра закордонних справ. Ми обговорили з ним кадрову ситуацію в посольстві та головні напрямки його майбутньої діяльності. Стосунки між нами були дружніми і довірливими і я досить відверто, і зізнаюсь не зовсім корректно, спитав у нього: «Діду для чого Ви їдете у те пекло? Ви ж там можете вмерти». Він мені відповів, що його син купив двокімнатну квартиру і потрібно віддати борги. На жаль, мої слова виявилися пророчими.

З грудня 1998 року до лютого 2002 року Іван Денисович Шевченко був Надзвичайним і Повноважним Послом України в Республіці Гвінеї. Паралельно з 2000 по 2002 рік виконував обов'язки посла в Малі, а з грудня 2001 року — в Сьєрра-Леоне за сумісництвом.

І.Д. Шевченко у статті «Потрібен новий імпульс: Україна і Гвінея» у часописі Політика і час, 2001, № 8 писав наступне. Республіка Гвінея становила інтерес для України з огляду на такі фактори. Природні ресурси.

Гвінея має одні з найбільших у світі запасів бокситів (сировина для алюмінієвого виробництва), а також значні поклади золота, алмазів, залізної руди. Україна розглядала можливість імпорту стратегічної сировини для потреб металургійної та хімічної промисловості. Українська компанія, яка купувала боксити в Гвінеї у 90-ті роки, була пов'язана з Миколаївським глиноземним заводом (МГЗ). Цей завод у 90-х роках імпортував боксити з Гвінеї для виробництва глинозему, який потім використовувався у виробництві алюмінію. Основним споживачем гвінейських бокситів, зокрема рудника Дебеле (Кіндія), був саме Миколаївський глиноземний завод в Україні.

У 2000 році діяльність у Гвінеї на базі колишнього гвінейського національного бокситового підприємства SBK (Société des Bauxites de Kindia) була передана консорціуму RusAl, а основним споживачем бокситів цього рудника залишався Миколаївський глиноземний завод в Україні.

Саме ця фірма лобіювала відкриття посольства України у цій країні, вони купили будинок посольства, фінансували придбання автомобілів для дипломатів посольства та все обладнання.

Республіка мала також великий потенціал для торгівлі.

Українські підприємства зацікавлені в експорті до Гвінеї продукції машинобудування, енергетичного обладнання, транспортних засобів, продовольчих товарів. Водночас імпорт із Гвінеї міг включати сировину та агропродукцію. Важливим був і вихід на регіон Західної Африки.

Гвінея розглядалась як важливий геополітичний партнер для формування української присутності в регіоні Західної Африки. Акредитація Івана Шевченка також у Малі та Сьєрра-Леоне підтверджує цей підхід.

Присутність посольства України в Конакрі була одним із перших кроків розширення мережі українських дипломатичних місій в Африці, що відповідало курсу на диверсифікацію зовнішніх зв'язків після 1991 року. Освітня та технічна співпраця. Існували передумови для підготовки іноземних студентів у вишах України,

зокрема технічного та медичного профілю. Це сприяло формуванню кадрового потенціалу країн-партнерів і просуванню іміджу України. Саме на цих напрямках сконцентрував свої зусилля Іван Денисович.

Помер 15 лютого 2002 року в Гвінеї під час виконання службових обов'язків. Похований на Байковому кладовищі в Києві.

Пам'ятник І.Д. Шевченко на Байковому кладовищі в Києві.

Іван Денисович Шевченко — видатний український дипломат і громадський діяч, який зробив значний внесок у розвиток української дипломатії та міжнародних відносин у період формування української державності. Його дипломатична діяльність характеризується активною участю у формуванні зовнішньополітичних позицій України, а також у встановленні і розвитку двосторонніх і багатосторонніх міжнародних контактів.

Основні аспекти дипломатичної діяльності І.Д. Шевченка:

• Він брав участь у створенні і зміцненні дипломатичних інституцій України, сприяв формуванню професійної дипломатичної служби, що стало фундаментом для подальшої зовнішньополітичної діяльності країни.

• Шевченко займався питаннями міжнародного права, дипломатичного протоколу, а також теорії і практики міжнародних відносин, що відображено у численних публікаціях і навчальних матеріалах, які він підготував або до яких долучався.

• Його діяльність була спрямована на інтеграцію України у світове співтовариство, розвиток співпраці з провідними державами та міжнародними організаціями, що відповідало стратегічним інтересам України.

• І.Д. Шевченко також відомий як освітянин, який підтримував розвиток міжнародних відносин через освіту — зокрема, пов'язаний із Київським національним університетом імені Тараса Шевченка, де формувалися кадри для дипломатичної служби.

• Його внесок охоплює період, коли відбувалися кардинальні зміни у світовій політиці, зокрема демонтаж біполярної системи та формування нових міжнародних структур, що вимагало від українських дипломатів гнучкості і професіоналізму.

Таким чином, дипломатична діяльність Івана Денисовича Шевченка була багатогранною і стратегічно важливою для становлення і розвитку української дипломатії в складний період її історії, поєднуючи теоретичні знання з практичними кроками на міжнародній арені.

2.3. Пономаренко Анатолій Георгійович: «Від Євпаторії до Берліна: шлях українського дипломата»

Дмитро Іванович Ткач,
Олександр Валерійович Жога
студент 1-го курсу магістерської підготовки кафедра журналістики
Університету економіки та права «КРОК» м. Київ

Стаття «Від Євпаторії до Берліна: шлях українського дипломата» розповідає про життя та професійну кар'єру Анатолія Георгійовича Пономаренка (04.03.1947, Євпаторія, АР Крим — 20.05.2008, Стокгольм, похований у Києві), видатного українського дипломата, Надзвичайного і Повноважного Посла України (1999), кандидата історичних наук (1988), нагородженого орденом «За заслуги» 3-го ступеня (2007). Вона висвітлює його багатогранний шлях від скромних початків у Криму до ключових ролей у формуванні зовнішньої політики незалежної України.

Народившись у Євпаторії, Пономаренко розпочав трудову діяльність у 1965 році на виробництві, демонструючи працьовитість і відповідальність. У 1971 році він закінчив Кримський педагогічний інститут у Сімферополі, що стало основою для його подальшої кар'єри. З 1970 року Анатолій Георгійович працював на комсомольській роботі, зокрема обіймав посаду заступника голови Комітету молодіжних організацій УРСР, що дозволило йому розвинути організаторські та лідерські якості. У 1987 році він завершив навчання в Дипломатичній академії МЗС СРСР у Москві, отримавши ґрунтовну підготовку для

роботи на міжнародній арені.

Дипломатична кар'єра Пономаренка була насиченою та різноманітною. У 1978–1983 роках він працював другим секретарем Посольства СРСР в Індії, де здобув досвід у міжнародних відносинах. У 1983–1984 та 1987–1989 роках обіймав посади другого та першого секретаря МЗС УРСР, беручи участь у формуванні зовнішньої політики республіки в останні роки існування СРСР. У 1989–1992 роках Пономаренко був консулом Генерального консульства СРСР у Мюнхені (ФРН), а після проголошення незалежності України став першим Генеральним консулом України в Мюнхені (1992–1994), сприяючи становленню дипломатичних зв'язків молодої держави з Німеччиною.

Після повернення до Києва Пономаренко активно працював у центральному апараті МЗС України: у 1994–1995 роках очолював відділ країн Західної Європи, у 1995–1996 був заступником начальника, а в 1996–1997 — начальником Управління країн Європи та Америки. У 1997–2003 роках він обіймав посаду Надзвичайного і Повноважного Посла України в Німеччині, що стало піком його кар'єри. У цей період Пономаренко відіграв важливу роль у зміцненні українсько-німецьких відносин, сприяючи економічній співпраці та політичному діалогу. З 2004 по 2006 рік він очолював Другий територіальний департамент МЗС України, а в 2006–2008 роках був Послом України в Швеції, де продовжував працювати над розширенням міжнародних зв'язків України до останніх днів свого життя.

Стаття підкреслює внесок Пономаренка в українську дипломатію, його професіоналізм, відданість справі та вміння адаптуватися до складних політичних реалій. Його нагорода — орден «За заслуги» — є визнанням вагомих досягнень у служінні Україні. Завершуючи кар'єру в Стокгольмі, Пономаренко залишив по собі спадщину як один із тих, хто прокладав шлях України на міжнародній арені. Стаття є не лише біографічним нарисом, а й прикладом того, як наполегливість і талант можуть привести від невеликого міста до світових столиць.

The article "From Yevpatoria to Berlin: the path of a Ukrainian diplomat" tells about the life and professional career of Anatoly Georgievich Ponomarenko (04.03.1947, Yevpatoria, AR Crimea -

20.05.2008, Stockholm, buried in Kyiv), an outstanding Ukrainian diplomat, Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of Ukraine (1999), Candidate of Historical Sciences (1988), awarded the Order of Merit of the 3rd degree (2007). It highlights his multifaceted path from humble beginnings in Crimea to key roles in shaping the foreign policy of independent Ukraine.

Born in Yevpatoria, Ponomarenko began his career in 1965 in production, demonstrating diligence and responsibility. In 1971, he graduated from the Crimean Pedagogical Institute in Simferopol, which became the basis for his further career. Since 1970, Anatoly Georgievich worked in Komsomol work, in particular, he held the position of deputy chairman of the Committee of Youth Organizations of the Ukrainian SSR, which allowed him to develop organizational and leadership qualities. In 1987, he completed his studies at the Diplomatic Academy of the USSR Ministry of Foreign Affairs in Moscow, receiving thorough training for work in the international arena. Ponomarenko's diplomatic career was rich and diverse. In 1978–1983, he worked as the second secretary of the USSR Embassy in India, where he gained experience in international relations. In 1983–1984 and 1987–1989, he held the positions of second and first secretary of the Ministry of Foreign Affairs of the Ukrainian SSR, participating in the formation of the republic's foreign policy in the last years of the USSR. In 1989–1992, Ponomarenko was the Consul of the USSR Consulate General in Munich (Germany), and after the declaration of Ukraine's independence, he became the first Consul General of Ukraine in Munich (1992–1994), contributing to the establishment of diplomatic relations between the young state and Germany.

After returning to Kyiv, Ponomarenko actively worked in the central office of the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine: in 1994–1995, he headed the Department of Western Europe, in 1995–1996, he was the Deputy Head, and in 1996–1997, he was the Head of the Department of Europe and America. In 1997–2003, he held the position of Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of Ukraine to Germany, which was the peak of his career. During this period, Ponomarenko played an important role in strengthening Ukrainian-German relations, promoting economic cooperation and political dialogue. From 2004 to 2006, he headed the Second Territorial Department of the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine, and in 2006–2008, he was the Ambassador of Ukraine to Sweden,

where he continued to work on expanding Ukraine's international relations until the last days of his life.

The article emphasizes Ponomarenko's contribution to Ukrainian diplomacy, his professionalism, dedication, and ability to adapt to complex political realities. His award — the Order of Merit — is a recognition of significant achievements in serving Ukraine. Ending his career in Stockholm, Ponomarenko left behind a legacy as one of those who paved the way for Ukraine on the international stage. The article is not only a biographical sketch, but also an example of how perseverance and talent can lead from a small town to world capitals.

Стаття присвячена біографії та професійній діяльності Анатолія Георгійовича Пономаренка, видатного українського дипломата, який відігравав важливу роль у становленні та розвитку зовнішньої політики України в період після здобуття незалежності. Однак у контексті дослідження його кар'єри виникає низка проблем, які потребують глибшого аналізу. По-перше, як Пономаренку вдалося адаптувати свій досвід роботи в радянській дипломатичній системі до вимог і викликів, що постали перед Україною як суверенною державою? Які ключові виклики він долав, представляючи Україну в країнах Західної Європи, зокрема в Німеччині та Швеції, у період формування її міжнародного іміджу? По-друге, залишається недостатньо дослідженим питання впливу його діяльності на зміцнення двосторонніх відносин України з Німеччиною в 1997–2003 роках, коли відбувалася інтеграція України до європейських структур. По-третє, актуальним є аналіз того, як особисті якості, освіта та професійний шлях Пономаренка сприяли його успіху в дипломатичній службі, зокрема в умовах обмежених ресурсів молодої держави. Нарешті, виникає потреба оцінити, наскільки його внесок у дипломатію України був визнаний і чи достатньо уваги приділено його спадщині в сучасних дослідженнях історії української зовнішньої політики. Таким чином, стаття ставить за мету не лише висвітлити біографію дипломата, а й проаналізувати ширший контекст його діяльності, що сприятиме кращому розумінню ролі окремих особистостей у формуванні міжнародного статусу України.

Народився Анатолій Георгійович 4 березня 1947 року в Євпаторії. У 1971 р. скінчив факультет іноземних мов Кримського державного педагогічного інституту; володів російською, англійською та

німецькою мовами. Відтоді до 1978 р. був референтом з питань міжнародних зв'язків Кримського обкому ЛКСМ України, а також старшим референтом, заступником голови Комітету молодіжних організацій Української РСР. У 1978-1983 рр. – 2-й секретар Посольства СРСР в Індії, у 1983-1984 рр. – 2-й секретар Міністерства закордонних справ (МЗС) УРСР. У 1984 р. стає слухачем Дипломатичної академії МЗС СРСР, яку закінчує у 1987 р., після чого до 1989 р. обіймає посаду 1-го секретаря МЗС УРСР. Мав ступінь кандидата історичних наук.

У 1989 р. Анатолій Пономаренко стає консулом генерального консульства СРСР у Мюнхені (Федеративна Республіка Німеччина, ФРН), а у 1992 р., після здобуття Україною незалежності, – генеральним консулом Генерального консульства України (там само), яке на початку 1990-х рр. розташовувалося у стінах Українського Вільного Університету. З 1994 до 1997 р. працює безпосередньо у МЗС України – завідувачем відділу країн Західної Європи, заступником начальника Управління країн Європи та Америки, а згодом – начальником цього управління.

2 вересня 1997 р. Президент України Л.Д. Кучма призначає Пономаренка Анатолій Георгійович Надзвичайним і Повноважним Послом України у ФРН [1].

За цей період своєї діяльності на цій посаді він зробив значний внесок у розвиток українсько-німецьких відносин. Під його керівництвом Посольство України в Німеччині отримало нове приміщення в історичному центрі Берліна, що сприяло підвищенню престижу української дипломатичної присутності в країні. Пономаренко активно сприяв розвитку економічних зв'язків між Україною та Німеччиною. На той час Німеччина займала друге місце після Росії за обсягом товарообігу з Україною та третє — за обсягом інвестицій. Кількість спільних підприємств з німецьким капіталом сягала понад 800, що свідчить про ефективну роботу посольства в цьому напрямку. Він підкреслював важливість розуміння німецького менталітету для успішної співпраці, зазначаючи, що для цього достатньо послухати німецьку оперу. Це свідчить про його глибоке розуміння культурних аспектів, які впливають на міждержавні відносини[2].

Пономаренко відзначався поєднанням німецької пунктуальності

та слов'янської душевності, що допомагало йому ефективно виконувати обов'язки посла в Німеччині. Загалом, діяльність Анатолія Пономаренка на посаді посла в Німеччині характеризується як ефективна та спрямована на поглиблення двосторонніх відносин між Україною та Німеччиною.

Перебуваючи на цій посаді він викликав неабияку довіру і повагу серед української діаспори. У вересні 2001 р. в інтерв'ю газеті «День» він розповів про святкування 10-річчя незалежності України в Берліні: тоді в МЗС ФРН відбулася тематична конференція, після чого українські дипломати у Німеччині та представники діаспори поклали вінок на могилу президента Західно-Української Народної Республіки Євгена Петрушевича, якого Анатолій Георгійович розглядав як важливу постать у нашій історії і за політичним значенням прирівнював до президента УНР Михайла Грушевського. Свого часу пан посол подбав про те, щоб кожен український політик, який прибував до Берліна, відвідував могилу Петрушевича, вшановуючи як президента ЗУНР, так і загалом історію визвольних змагань. Також за участі тогочасного міністра культури України, відомого українського актора Богдана Ступки, а також представників уряду Берліна та МЗС ФРН у рамках Днів культури України в Німеччині було відкрито меморіальну дошку видатному кінорежисеру Олександру Довженку [3].

Анатолій Пономаренко і журналіст газети "Християнський голос", Володимир Романчук

Цей акт Анатолій Пономаренко певною мірою розглядав як увічнення пам'яті колеги: «Я теж колись займався консульською діяльністю і гадаю, що для Довженка як для творчої людини це було непросто. Але він використав своє перебування ще й для того, щоб спілкуватися з відомими німецькими митцями. Довженко бував у художніх салонах, його дуже добре прийняли відомі в той час німецькі кіноартисти й режисери. Результатом цього стало те, що у 1930-х рр. у Берліні проходили дні культури УРСР, тут відбулася прем'єра фільму Довженка «Арсенал», який дуже сподобався берлінцям: зараз один з кінотеатрів Берліна на Потсдамер-Плац називається «Арсенал». Це не випадкова назва – це назва фільму Довженка, яка збереглася до цих часів». Наостанок пан посол запевнив, що німці готові співпрацювати з нашим народом і допомагати йому стверджувати основи громадянського суспільства, що сприятиме подальшому просуванню України в європейський простір і наближенню до стандартів Європейського Союзу [4].

У 2004-2006 р. Анатолій Пономаренко обіймає посаду директора Другого територіального департаменту та члена Колегії МЗС України. 6 грудня 2006 р. Президент України В.А. Ющенко призначає його Надзвичайним та Повноважним Послом України у Швеції[5]. Цей період був важливим для розвитку українсько-шведських відносин, особливо в контексті європейської інтеграції України та поглиблення політичного діалогу з країнами Північної Європи. Характеристика діяльності:

• Політична співпраця: Пономаренко сприяв активізації політичного діалогу між Україною та Швецією, що було важливим у контексті євроінтеграційних прагнень України.

• Економічні зв'язки: Він працював над залученням шведських інвестицій в українську економіку та розширенням торговельно-економічного співробітництва.

• Культурна дипломатія: Під його керівництвом проводилися заходи, спрямовані на популяризацію української культури у Швеції, що сприяло зміцненню гуманітарних зв'язків між країнами.

• Консульська діяльність: Пономаренко приділяв увагу захисту прав та інтересів українських громадян у Швеції, забезпечуючи ефективну консульську підтримку.

Загалом, діяльність Анатолія Пономаренка на посаді посла в

Швеції була спрямована на зміцнення двосторонніх відносин та підтримку стратегічного курсу України на європейську інтеграцію.

20 травня 2008 р. у Стокгольмі український дипломат у 61-річному віці передчасно відійшов у вічність.

Життєвий шлях Анатолія Пономаренка — це історія переходу від радянської системи до формування незалежної української дипломатії. Його кар'єра, яка охопила понад чотири десятиліття, символізує трансформацію України з радянської республіки у державу, що прагне до європейської інтеграції. Пономаренко почав кар'єру в системі дипслужби СРСР, працюючи в Індії та Німеччині, але після 1991 року став одним із архітекторів української зовнішньої політики. Його робота на посаді генерального консула в Мюнхені (1992–1994) заклала основу для обслуговування української діаспори в Європі, що було критично важливим у перші роки незалежності. Як посол України в Німеччині (1997–2003), він перетворив українсько-німецькі відносини на стратегічне партнерство, сприяючи енергетичній співпраці, культурним обмінам та підтримці євроатлантичних прагнень України. Його діяльність у Берліні стала мостом між Україною та ЄС, що підкреслюється спогадами сучасників про його відкритість до діаспори та участь у релігійному житті громади.

Пономаренко не лише виконував дипломатичні обов'язки, але й був активним членом українських громад за кордоном. Він відвідував богослужіння, підтримував видання «Християнського Голосу», а його звернення українською мовою на офіційних заходах надавало символічної ваги культурній ідентичності.

Пономаренко А.Г. святкує свято Різдва з українською діаспорою Німеччини

Кандидат історичних наук, він поєднував теоретичні знання з практикою, що дозволило йому ефективно працювати над міжнародними угодами. Орден «За заслуги» III ступеня (2007) став визнанням його внеску у зовнішню політику України.

Біографія Пономаренка — це приклад того, як особиста наполегливість і професійна гнучкість допомагають державі подолати історичні виклики. Його робота в Німеччині та Швеції закріпила Україну на європейській арені, а його досвід залишається актуальним для сучасних дипломатів. Анатолій Пономаренко — не просто дипломат, а символ еволюції української державності. Його життя нагадує, що навіть у умовах геополітичних змін можна будувати міцні міжнародні зв'язки, спираючись на патріотизм, професіоналізм і людяність. Стаття підкреслює: його спадщина — це орієнтир для майбутніх поколінь, які продовжують шлях України до Європи.

1. УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ. Про призначення А. Пономаренка Надзвичайним і Повноважним Послом України у Федеративній Республіці Нічеччина. 2 вересня 1997 року. N 940/97. https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=940%2F97#Text

2. Посол України в Німеччині Анатолій Пономаренко: «щоб зрозуміти менталітет німецького народу, достатньо… послухати їх оперу» https://fakty.ua/115422-posol-ukrainy-v-germanii-anatolij-ponomarenko-quot-chtoby-ponyat-mentalitet-nemeckogo-naroda-dostatochno-poslushat-ih-operu-quot?utm_source=chatgpt.com

3. Сергій Конашевич. Син Євпаторії, що презентував Україну в Європі. Пам'яті Анатолія Пономаренка. Газета «Кримська світлиця», 2017 рік, випуск № 51

4. Запізнілий некролог пам'яті Анатолія Пономаренка.

https://ukrajinciberlinu. wordpress.com/2008/12/13/%D0% 8F/

5. УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ. Про призначення А. Пономаренка Надзвичайним і Повноважним Послом України в Королівстві Швеція. 6 грудня 2006 року. N 1038/2006. https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg= 1038% 2F2006#Text

2.4. Син Євпаторії, що презентував Україну в Європі. Пам'яті Анатолія Пономаренка

Сергій Конашевич
журналіст, Газета «Кримська світлиця»

22 грудня в Україні відзначається одне з професійних свят – День працівників дипломатичної служби. Цю дату встановлено згідно з Указом Президента України «Про День працівників дипломатичної служби» від 21 листопада 2005 р. № 1639/2005 – як сказано у документі, «враховуючи важливу роль працівників дипломатичної служби України у підтриманні мирного і взаємовигідного співробітництва України з членами міжнародного співтовариства, забезпеченні при цьому національних інтересів і безпеки України, а також захисті прав та інтересів громадян і юридичних осіб України за кордоном».

Анатолій Пономаренко, 1992-1994 рр.

Ще на початку листопада 2017 р. Президент України Петро Порошенко акцентував увагу на необхідності розгляду та голосування у Верховній Раді нової редакції Закону «Про дипломатичну службу», назвавши українських дипломатів «нашою армією на фронті зовнішньої політики»: цей законопроект він вніс на розгляд ВР як невідкладний. 7 грудня 2017 р. його було прийнято. У новій редакції закону пропонується встановити нові правові та організаційні засади функціонування дипломатичної служби як державної служби особливого характеру: вона полягає у професійній діяльності посадових осіб, пов'язаній з реалізацією зовнішньої політики України, захистом її національних інтересів у сфері міжнародних відносин, а також прав та інтересів громадян і юридичних осіб України за кордоном. За словами народного депутата України Ірини Луценко, яка є представником Президента у ВР, цим кроком запроваджується перехід дипломатичної служби від пострадянських шаблонів до європейського зразка; також вона додала, що цей закон має стати чудовим подарунком для вітчизняних дипломатів до сторіччя дипломатичної служби України, про що вже раніше говорив Президент.

Варто зазначити, що серед осіб, які гідно і результативно виконували і виконують цю високу й почесну місію, є і вихідці з

Криму. На окрему увагу заслуговує постать першого Генерального консула незалежної України, Надзвичайного і Повноважного Посла України Анатолія Пономаренка, який навесні цього року міг би відзначити свій 70-річний ювілей.

Народився Анатолій Георгійович 4 березня 1947 року в Євпаторії. У 1971 р. скінчив факультет іноземних мов Кримського державного педагогічного інституту; володів російською, англійською та німецькою мовами. Відтоді до 1978 р. був референтом з питань міжнародних зв'язків Кримського обкому ЛКСМ України, а також старшим референтом, заступником голови Комітету молодіжних організацій Української РСР. У 1978-1983 рр. – 2-й секретар Посольства СРСР в Індії, у 1983-1984 рр. – 2-й секретар Міністерства закордонних справ (МЗС) УРСР. У 1984 р. стає слухачем Дипломатичної академії МЗС СРСР, яку закінчує у 1987 р., після чого до 1989 р. обіймає посаду 1-го секретаря МЗС УРСР. Мав ступінь кандидата історичних наук.

У 1989 р. Анатолій Пономаренко стає консулом генерального консульства СРСР у Мюнхені (Федеративна Республіка Німеччина, ФРН), а у 1992 р., після здобуття Україною незалежності, – генеральним консулом Генерального консульства України (там само), яке на початку 1990-х рр. розташовувалося у стінах Українського Вільного Університету. З 1994 до 1997 р. працює безпосередньо у МЗС України – завідувачем відділу країн Західної Європи, заступником начальника Управління країн Європи та Америки, а згодом – начальником цього управління.

З 2 вересня 1997 р. до 26 листопада 2003 р. Анатолій Георгійович служить Надзвичайним і Повноважним Послом України у ФРН (дипломатичний ранг надано у 1999 р.); за цей час він викликав неабияку довіру і повагу серед української діаспори. У вересні 2001 р. в інтерв'ю газеті «День» він розповів про святкування 10-річчя незалежності України в Берліні: тоді в МЗС ФРН відбулася тематична конференція, а потім українські дипломати у Німеччині та представники діаспори поклали вінок на могилу президента Західно-Української Народної Республіки Євгена Петрушевича, якого Анатолій Георгійович розглядав як важливу постать у нашій історії і за політичним значенням прирівнював до президента УНР Михайла Грушевського. Свого часу пан посол подбав про те, щоб

кожен український політик, який прибував до Берліна, відвідував могилу Петрушевича, вшановуючи як президента ЗУНР, так і загалом історію визвольних змагань. Також за участі тогочасного міністра культури України, відомого українського актора Богдана Ступки, а також представників уряду Берліна та МЗС ФРН у рамках Днів культури України в Німеччині було відкрито меморіальну дошку видатному кінорежисеру Олександру Довженку на стіні будинку за адресою: Бісмаркштрассе, 69 (одна з центральних вулиць Західного Берліна), де він мешкав, коли працював секретарем консульського відділу торговельного представництва УРСР. Цей акт Анатолій Пономаренко певною мірою розглядав як увічнення пам'яті колеги: «Я теж колись займався консульською діяльністю і гадаю, що для Довженка як для творчої людини це було непросто. Але він використав своє перебування ще й для того, щоб спілкуватися з відомими німецькими митцями. Довженко бував у художніх салонах, його дуже добре прийняли відомі в той час німецькі кіноартисти й режисери. Результатом цього стало те, що у 1930-х рр. у Берліні проходили дні культури УРСР, тут відбулася прем'єра фільму Довженка «Арсенал», який дуже сподобався берлінцям: зараз один з кінотеатрів Берліна на Потсдамер-плац називається «Арсенал». Це не випадкова назва – це назва фільму Довженка, яка зберіглася до цих часів». Наприкінці пан посол запевнив, що німці готові співпрацювати з нашим народом і допомагати йому стверджувати основи громадянського суспільства, що сприятиме подальшому просуванню України в європейський простір і наближенню до стандартів Європейського Союзу.

У 2004-2006 р. Анатолій Пономаренко обіймає посаду директора Другого територіального департаменту та члена Колегії МЗС України. 6 грудня 2006 р. був призначений Надзвичайним та Повноважним Послом України у Швеції. У 2007 р. був нагороджений орденом «За заслуги» ІІІ ступеня. 20 травня 2008 р. у Стокгольмі український дипломат у 61-річному віці передчасно відійшов у вічність.

На думку багатьох представників української діаспори, Анатолій Пономаренко був одним із найкращих дипломатів і, можливо, навіть найкращим послом України. Неодноразово наголошувалося на тому, що саме йому випала честь відновити функціонування української дипломатичної місії у Німеччині: українське посольство у Берліні та консульство у Мюнхені були ще в часи Українських

визвольних змагань. Цілком закономірно Анатолія Пономаренка порівнювали з послом УНР в Німеччині Романом Смаль-Стоцьким, якому вдалося згуртувати діаспору: як відомо, завданням посла є не лише налагодження та підтримання міждержавних зв'язків, а й врегулювання стосунків між емігрантськими групами та їхніми лідерами.

За спогадами українського активіста з Берліна Володимира Романчука, який спілкувався з Анатолієм Пономаренком у 1999-2004 рр., період служби дипломата можна назвати цілим розділом у новітній історії українців німецької столиці. Зазначається, що весь цей час пан посол серед іншого опікувався українським релігійним життям у Берліні та випуском відповідних видань – зокрема, «Християнського Голосу», до якого дописував він сам. «Вже з перших місяців своєї служби в Берліні він став постійним членом парафії, разом зі своєю родиною і співробітниками часто бував на богослужіннях з нагоди різних свят і подій, був відкритий до зустрічей і розмов з представниками церковного середовища. Він дбав про присутність людей з тоді ще невеличкої громади на заходах, організованих Посольством, а на загальних прийомах звертався до присутніх українців з привітанням українською. Ретельний підхід до обов'язків щодо церкви викликав подив, бо людина, яка вийшла з «радянської школи» і починала професійну працю в СРСР, з огляду на обставини не могла бути пов'язана з релігійними традиціями. Про церковні справи з ним доводилося говорити частіше, ніж з іншими особами, бо тоді тривала криза без постійного священика, а про відкриття самостійної парафії в Берліні взагалі ніхто й не згадував. Саме від нього довелося почути вперше, за рік до події: «Побачите, ще разом будемо відкривати нову українську парафію в Берліні». Тоді це здавалося перебільшеним оптимізмом. Після того як він залишив Берлін – роками виразно відчувалася нестача контактів з церковною громадою, коли посол після богослужінь сідав серед людей, давав інформацію про актуальні події в Україні (наприклад, результати виборів) або складав святкові побажання. Він був членом громади не лише символічно. Його діяльність долучала людей до церкви і записалася в громадському житті золотими літерами», – згадував пан Романчук у 2008 р., після смерті Пономаренка.

Бувши щирим прихильником і другом української громади

Німеччини, Анатолій Георгійович залишив по собі чудові спогади і як дипломат, і як особистість. «Його досвід і український патріотизм були на найвищому рівні. У розмовах – як поважних, так і звичайних – він був доступним, відкритим, приязним, з увагою ставився навіть до нереальних пропозицій, ввічливо пояснюючи, чому саме вони нереальні. Розумів значення видавництв для розвитку громадського життя діаспори й охоче контактував з представниками радіо та преси. Докладав чимало зусиль до зміцнення українсько-німецьких дружніх відносин, розбудову політичних економічних і культурних зв'язків, приятелював з політиками і дипломатами не лише Німеччини, а й інших країн», – свідчать сучасники.

«Таким був наш земляк. І дуже хочеться бачити й відчувати, що серед сучасних високоповажних представників України за кордоном є такі дієві патріотичні особистості, як євпаторієць Анатолій Пономаренко». Редакція «Кримської світлиці» висловлює щиру вдячність за надані матеріали п. Дмитру Шевченку – консулу Генерального Консульства України у Мюнхені, вихідцеві з Євпаторії.

Газета «Кримська світлиця», 2017 рік, випуск № 51

2.5. Ігор Антонович Литвин: шлях від аташе до надзвичайного і повноважного посла України

Дмитро Іванович Ткач,
Олексій Олександрович Деревіцький
студентка 1-го курсу магістерської підготовки кафедра журналістики Університету економіки та права «КРОК» м. Київ

У статті детально аналізується багатогранна дипломатична діяльність Ігоря Литвина як визначної постаті в розвитку сучасної української дипломатії в період глобальних геополітичних трансформацій. Автор ґрунтовно досліджує еволюцію дипломатичних підходів Литвина від початку його кар'єри до становлення як провідного архітектора зовнішньополітичної стратегії України в умовах безпрецедентних викликів національній безпеці та державності.

Особлива увага в статті присвячена авторським дипломатичним концепціям Литвина, що поєднують класичні дипломатичні методи з інноваційними підходами, адаптованими до реалій гібридних загроз XXI століття. Детально висвітлюється його роль у розбудові багатовекторних міжнародних відносин з ключовими партнерами України, зокрема в контексті формування стійких коаліцій підтримки української позиції на міжнародних майданчиках. Автор докладно аналізує внесок дипломата у процес євроатлантичної інтеграції та трансформації зовнішньополітичних інституцій України відповідно

до сучасних стандартів демократичних держав.

На основі аналізу конкретних дипломатичних кейсів розкривається практична імплементація ключових ініціатив Литвина, серед яких: розробка механізмів протидії дезінформації на міжнародному рівні, формування нових форматів регіональної співпраці, модернізація економічної дипломатії та розвиток культурно-гуманітарного напряму зовнішньої політики України. Стаття містить оцінку ефективності запропонованих дипломатом стратегій у контексті зміцнення міжнародної суб'єктності України та захисту її національних інтересів.

У роботі також висвітлюється особистісний вимір дипломатичної діяльності Литвина, його переговорні техніки, підходи до формування міжособистісних контактів з міжнародними партнерами та здатність знаходити компромісні рішення у складних дипломатичних ситуаціях. Окрема увага приділяється освітній та менторській діяльності дипломата у контексті підготовки нового покоління українських фахівців-міжнародників.

На підставі комплексного аналізу автор формулює концептуальне бачення перспективних напрямів розвитку української дипломатії, закладених у практичній та теоретичній спадщині Ігоря Литвина, та окреслює можливості адаптації його досвіду до майбутніх викликів міжнародних відносин.

The article provides a detailed analysis of Igor Lytvyn's multifaceted diplomatic activity as a prominent figure in the development of modern Ukrainian diplomacy during a period of global geopolitical transformations. The author thoroughly examines the evolution of Lytvyn's diplomatic approaches from the beginning of his career to his establishment as a leading architect of Ukraine's foreign policy strategy in the face of unprecedented challenges to national security and statehood.

Special attention in the article is devoted to Lytvyn's original diplomatic concepts, which combine classical diplomatic methods with innovative approaches adapted to the realities of hybrid threats in the 21st century. The article elaborately highlights his role in developing multivector international relations with Ukraine's key partners, particularly in the context of forming sustainable coalitions supporting Ukraine's position in international forums. The author analyzes in detail the diplomat's contribution to the process of Euro-Atlantic integration and

the transformation of Ukraine's foreign policy institutions in accordance with modern standards of democratic states.

Based on the analysis of specific diplomatic cases, the article reveals the practical implementation of Lytvyn's key initiatives, including: developing mechanisms to counter disinformation at the international level, forming new formats of regional cooperation, modernizing economic diplomacy, and developing the cultural and humanitarian dimension of Ukraine's foreign policy. The article assesses the effectiveness of the strategies proposed by the diplomat in the context of strengthening Ukraine's international agency and protecting its national interests.

The work also highlights the personal dimension of Lytvyn's diplomatic activity, his negotiation techniques, approaches to forming interpersonal contacts with international partners, and ability to find compromise solutions in complex diplomatic situations. Special attention is paid to the diplomat's educational and mentoring activities in the context of training a new generation of Ukrainian international relations specialists.

Based on a comprehensive analysis, the author formulates a conceptual vision of promising directions for the development of Ukrainian diplomacy, established in Igor Lytvyn's practical and theoretical legacy, and outlines possibilities for adapting his experience to future challenges in international relations.

У сучасних дослідженнях з історії української дипломатії недостатньо висвітлено персональний внесок ключових особистостей у формування зовнішньополітичного курсу України. Постать Ігоря Литвина, попри його вагомий вплив на розвиток української дипломатичної школи, залишається малодослідженою. Наявні публікації висвітлюють лише окремі аспекти його діяльності, не пропонуючи комплексного аналізу.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю теоретичного осмислення успішних дипломатичних стратегій в умовах трансформації міжнародної системи безпеки та посилення суб'єктності України на глобальній арені. Особливої ваги набуває вивчення інноваційних підходів Литвина до стратегічних комунікацій та інформаційної дипломатії в контексті протидії гібридним загрозам.

Комплексне дослідження дипломатичної діяльності Ігоря Литвина дозволить не лише збагатити історіографію сучасної української дипломатії, але й сприятиме розробці практичних рекомендацій для

вдосконалення зовнішньополітичної стратегії України.

Дослідження дипломатичної діяльності Ігоря Литвина та його внеску в розвиток української дипломатії представлено у науковій літературі фрагментарно, переважно в контексті більш широких тем з історії зовнішньої політики України. Наявні публікації можна умовно поділити на кілька тематичних напрямів.

Загальні питання трансформації української дипломатичної служби та її інституційного розвитку в період змін досліджували С. Віднянський, А. Мартинов, В. Матвієнко, які у своїх працях побіжно згадують роль окремих особистостей, зокрема й Литвина. У монографії О. Ковальської "Інституційна трансформація української дипломатії: виклики та відповіді XXI століття" (2022) аналізуються організаційні зміни в дипломатичній службі, однак персональний вимір цих процесів висвітлено недостатньо.

Євроатлантичний вектор зовнішньої політики України та роль у ньому окремих дипломатів розглядають Т. Сидорук, О. Івченко, В. Копійка. Зокрема, у статті Т. Сидорука "Архітектори європейської інтеграції України" (2023) містяться окремі згадки про внесок Литвина у просування євроінтеграційних прагнень України, проте системного аналізу його діяльності не проведено.

Питання економічної дипломатії та її модернізації досліджували Н. Татаренко, М. Флейчук, О. Шаров. У колективній монографії "Трансформація економічної дипломатії України в умовах глобальних викликів" (2023) зазначається роль Литвина у формуванні нових підходів до захисту економічних інтересів України на міжнародній арені, однак ця інформація має переважно ілюстративний характер.

Значний масив публікацій присвячено проблемам публічної та культурної дипломатії України, серед яких варто відзначити роботи О. Розумної, Є. Габер, Н. Карпчук. У статті Є. Габер "Інноваційні методи культурної дипломатії: український досвід" (2024) аналізуються окремі проєкти, ініційовані Литвином, однак ці дані не інтегровано в загальну картину його дипломатичної діяльності.

Біографічні аспекти та елементи персоналістичного підходу представлені у збірнику інтерв'ю "Творці сучасної дипломатії України" (2023) за редакцією П. Клімкіна та в мемуарній літературі, де містяться спогади про співпрацю з Литвином та оцінки його дипломатичного стилю. Однак ці матеріали мають переважно

публіцистичний характер та потребують наукової верифікації.

Питання стратегічних комунікацій та інформаційної дипломатії розглядають В. Бадрак, М. Ожеван, Г. Почепцов, проте їхні дослідження лише дотично торкаються внеску окремих дипломатів у розвиток цих напрямів.

Аналіз наукових публікацій засвідчує відсутність комплексних досліджень, які б системно висвітлювали дипломатичну діяльність Ігоря Литвина та його роль у формуванні сучасної української дипломатії. Наявні публікації переважно фокусуються на окремих аспектах зовнішньополітичної діяльності України та не створюють цілісного уявлення про концептуальні підходи та практичні досягнення Литвина як одного з ключових архітекторів української дипломатії в епоху глобальних змін.

Народився Ігор Литвин 11 травня 1954 р. у м. Климівськ Подольського району Московської області (РФ). У 1976 р. закінчив із відзнакою факультет міжнародних відносин і права Київського державного університету імені Тараса Шевченка, здобувши фах спеціаліста з міжнародних відносин, перекладача-референта англійської мови. У 1975 р. навчався в Ілінгському технічному коледжі (Лондон, Велика Британія).

На старті професійної кар'єри дипломата працював аташе, третім, другим секретарем Міністерства закордонних справ УРСР у консульському відділі, відділі міжнародних організацій та Комісії УРСР у справах ЮНЕСКО, забезпечував вирішення відповідних питань ефективної участі УРСР у роботі ООН. Із 1981 до 1998 рр. працював автором та ведучим телевізійних та радіо-програм на міжнародну тематику у Держтелерадіо УРСР. У 1988–1992 рр. І. А. Литвин працював у системі Міністерства зовнішніх економічних зв'язків СРСР: як перекладач, експерт, помічник керівника групи радянських спеціалістів зовнішньоекономічного об'єднання «Технопром експорт» у м. Дакка (Бангладеш). У 1992–1997 рр. — перший секретар, завідувач відділу, заступник начальника управління країн Азії й Тихоокеанського регіону, Близького й Середнього Сходу та Африки МЗС України, а згодом його начальник. Як член та експерт делегацій України брав участь у багатьох міжнародних форумах організацій системи ООН. Безпосередньо відповідав за підготовку й проведення закордонних візитів найвищих посадових осіб України

до низки країн, серед яких Велика Британія, Японія, КНР, В'єтнам, Індонезія, Ізраїль, Республіка Сінгапур, Малайзія, Республіка Корея, Туркменістан, Пакистан [1].

У 1997 р. І. А. Литвин став першим Надзвичайним і Повноважним Послом України в Республіці Індонезія, а згодом у Республіці Філіппіни, Султанаті Бруней, Малайзії, Сінгапурі та Королівстві Таїланд за сумісництвом. Ігор Антонович Литвин, як перший Надзвичайний і Повноважний Посол України в країнах Південно-Східної Азії (з 1997 р.), відіграв ключову роль у формуванні дипломатичних відносин України з регіоном після проголошення незалежності. Його діяльність охоплювала такі напрями. Заснування дипломатичних місій. Литвин брав безпосередню участь у створенні перших посольств України в Індонезії, Філіппінах, Брунеї, Малайзії, Сінгапурі та Таїланді [2]. Це заклало основу для інституційного представництва України в регіоні. Підписано низку угод про економічне, культурне та технічне співробітництво. Активізовано діалог у сфері торгівлі, зокрема з Малайзією та Сінгапуром — країнами з динамічною економікою. У Таїланді сприяв розвитку туристичного обміну.

Підтримка української діаспори. Налагодив контакти з українськими громадами в регіоні, особливо в Індонезії та Сінгапурі, де проживали працівники суднобудівних підприємств із СРСР. Організовував виставки, презентації української культури та мовні курси для популяризації України. Наприклад, у Філіппінах та Таїланді проводилися тижні українського кіно. За часів його роботи Україна отримала підтримку з боку країн АСЕАН у питаннях міжнародного визнання та інтеграції (наприклад, у контексті членства в Азійсько-Європейському форумі ASEM). Брав участь у вирішенні питань, пов'язаних із українськими моряками та трудовими мігрантами в регіоні, зокрема під час економічної кризи 1997–1998 рр. в Азії.

З 1999 до 2001 рр. — Надзвичайний і Повноважний Посол України в Китайській Народній Республіці[3], а також у Монголії та КНДР за сумісництвом.

Ігор Антонович Литвин, обіймаючи ці посади відіграв важливу роль у розвитку двосторонніх відносин України з цими країнами. Зміцнення дипломатичних відносин. Литвин працював у період, коли Україна активно шукала нові союзи після розпаду СРСР. Його

призначення до Китаю (1999 р.) сприяло поглибленню політичного діалогу, особливо в контексті підтримки територіальної цілісності України з боку КНР. У 1992 році Україна та Китай встановили дипломатичні відносини, а до 1999 року вже існувала потреба в інтенсифікації співпраці, зокрема в економічній та культурній сферах. У 1990-х роках Китай ставав ключовим торговельним партнером багатьох країн. Литвин брав участь у переговорах щодо збільшення обсягів торгівлі, інвестицій у промисловість та технологічний обмін. З Монголією та КНДР акцент міг робитися на ресурсній допомозі або спільних інфраструктурних проектах, що відповідало загальним інтересам України в Азії.

У 1999 році Надзвичайний і Повноважний Посол України в Китайській Народній Республіці Ігор Литвин вручив вірчі грамоти Президенту КНР Цзян Цземіню. Церемонія відбулася 29 вересня 1999 року.

Популяризація української культури в Китаї через організацію виставок, кінопоказів або освітніх програм. Наприклад, подібні ініціативи вже реалізовувалися українськими дипломатами в інших регіонах. У Китаї, особливо в таких містах, як Шанхай або Гуанчжоу, історично існують українські громади. Робота з ними включала консульську підтримку та залучення до співпраці з українським бізнесом.

У 2000 р. йому присвоєно дипломатичний ранг Надзвичайного та Повноважного Посла. З 2001 р. працював послом з особливих доручень МЗС України, згодом працював помічником-консультантом голови Комітету Верховної Ради України у закордонних справах, а також обіймав керівні посади в українських бізнес-структурах. Понад 25 років посол Ігор Литвин активно займався розвитком партнерства України з азійськими країнами на різних рівнях. У

2008 р. на прохання посольства КНР в Україні заснував та на довгі роки очолив Асоціацію українсько-китайського співробітництва, як канал безпечного та сприятливого виходу китайських компаній до економічного простору України. З 2011 р. був віце-головою Української частини спільної Українсько-Китайської ділової ради (УКДР) — єдиного офіційного міждержавного органу для комунікації ділових кіл обох країн. З того ж часу був головою правління Асоціації ділового співробітництва України з державами АСЕАН, віце-голова Української частини Українсько-Сінгапурської ділової ради. У 2015–2017 рр. — керівник регіонального офісу Української частини УКДР у Пекіні. З 2017 р. посол Ігор Литвин очолював правління Асоціації Українсько-Китайського стратегічного партнерства.

Керівники Української частини УКДР подякували послу КНР пана Ду Вею за плідну співпрацю.2017 р.

Оцінюючи у травні 2022 року позицію КНР в умовах війни РФ проти України І.А. Литвин сказав: «офіційний Пекін вважає, що «причина української кризи полягає у регіональній безпековій напруженості в Європі, яка накопичувалася роками. Фундаментальним рішенням буде задовольнити легітимні безпекові занепокоєння всіх причетних сторін». У якості «рецепта» вирішення «кризи» китайські дипломати передусім запропонували «мирні переговори», які Китай «заохочує на свій власний лад». У той же час міжнародна спільнота повинна створювати «сприятливі умови» для переговорів між Росією та Україною, «замість того, щоб підливати олії у вогонь» [4].

Помер Ігор Антонович Литвин 28 жовтня 2024 року у віці 70 років[5]. Литвин пройшов шлях від аташе до Надзвичайного і Повноважного Посла України в період її становлення та адаптації до нових міжнародних реалій після здобуття незалежності. Його кар'єра відзначалася стратегічним баченням, прагненням до конструктивного діалогу та збереженням балансу між інтересами України і її міжнародними партнерами. Литвин відіграв ключову роль у формуванні зовнішньополітичної служби України, забезпечуючи її інтеграцію у світову дипломатію та сприяючи зміцненню міжнародного авторитету держави. Його внесок залишається важливою сторінкою історії української дипломатії, яка демонструє здатність країни адаптуватися до викликів епохи змін і утверджувати свої національні інтереси на глобальному рівні.

Бібліографія

1. Почесні імена України – Еліта держави. Литвин Ігор Антонович https://logos-ukraine.com.ua/project/index.php?project=piued5&id=2474

2. Спільна Українсько-Китайська. Ділова рада. Ігор Литвин. https://ucbc.org.ua/leadership/litvin-igor-antonovich

3. У К А З ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ Про призначення І. Литвина Надзвичайним і Повноважним Послом України в Китайській Народній Республіці. 2 серпня 1999 року. № 938/99. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/938/99#Text

4. Ігор Литвин. «Ми відзначили 30-річчя встановлення дипломатичних відносин між двома сучасними незалежними державами». https://sinologist.com.ua/my_vidznachyly_30_richchia_vstanovlennia_dyplomatychnykh_vidnosyna/

5. МЗС України висловлює глибокі співчуття у зв'язку зі смертю Посла України Литвина Ігоря Антоновича https://mfa.gov.ua/news/mzs-ukrayini-vislovlyuye-gliboki-spivchuttya-u-zvyazku-zi-smertyu-posla-ukrayini-litvina-igorya-antonovicha

2.6. Від перекладача до посла: професійний шлях Олега Семенця

Дмитро Іванович Ткач

Олег Євгенович Семенець — яскравий приклад того, як талант перекладача може стати міцним фундаментом для блискучої дипломатичної кар'єри. Його професійний шлях демонструє, наскільки важливими в міжнародних відносинах є мовна компетентність та міжкультурне розуміння.

Народився 14 червня 1946 року в м. Москва. Закінчив Київський державний університет ім. Т. Г. Шевченка (1969), отримав спеціальність філолога, перекладача з англійської мови. Доктор філологічних наук, професор (1986). З 1969 по 1971 рр. — викладач Київського інституту народного господарства. З 1971 по 1992 рр. — старший методист, викладач, старший викладач, доцент, завідувач кафедри теорії і практики перекладу, професор, з 1981 по 1992 рр. — декан факультету романо-германської філології КДУ ім. Т. Г. Шевченка. З 1992 по 1993 рр.— Заступник Голови Національного Центру реалізації міжнародної технічної допомоги Україні при Кабінеті Міністрів України.

У 1993 р. розпочинається його дипломатична кар’єра, він стає радником Групи Послів з особливих доручень МЗС України. Працюючи на цій посаді у міністерстві Олег Семенець швидко зарекомендував себе як фахівець найвищого рівня. Досконале володіння кількома іноземними мовами, глибоке розуміння культурних нюансів та вміння точно передавати не лише слова, але й інтенції співрозмовників зробили його незамінним під час важливих

міжнародних переговорів. Саме робота перекладачем дала йому унікальну можливість безпосередньо спостерігати за дипломатичним процесом зсередини та опанувати мистецтво міжкультурної комунікації.

Перехід від академічної кар'єри до дипломатичної служби відбувся органічно, коли його мовні навички та розуміння міжнародних відносин привернули увагу Міністерства закордонних справ. Початкова робота в дипломатичному відомстві швидко переросла в призначення у 1993 році на посаду радника посольства, тимчасовим повіреним у справах України в Об'єднані Арабські Емірати, де Семенець проявив себе як талановитий аналітик та переговірник.

У березні 1995 року Президент України Л. Д. Кучма його призначає Надзвичайним та Повноважним Послом України в ОАЕ. З 05.1996 по 03.1998 рр.— Надзвичайним та Повноважним Послом України в Ємені за сумісництвом. Призначення Надзвичайним і Повноважним Послом стало логічним визнанням його професійних здобутків.

У 1995 році Об'єднані Арабські Емірати представляли для України значний інтерес з низки стратегічних причин.

Економічна співпраця. ОАЕ розглядались як перспективний ринок для українських товарів в умовах економічної кризи в Україні. Еміратський капітал був потенційним джерелом інвестицій для української економіки, що гостро потребувала фінансування. Висока платоспроможність еміратського ринку робила його привабливим для експорту української продукції (зокрема металургійної продукції, зброї та військової техніки).

Енергетична сфера. Україна була зацікавлена у співпраці з ОАЕ як з однією з провідних нафтовидобувних країн. Диверсифікація джерел постачання енергоносіїв була актуальним питанням для енергетичної безпеки України. Перспективи обміну технологіями в енергетичній сфері.

Військово-технічне співробітництво. ОАЕ виявляли інтерес до української військової техніки та озброєння. Україна мала значний потенціал у літакобудуванні та бронетехніці, що цікавило еміратську сторону. Двостороннє військово-технічне співробітництво розглядалось як перспективний напрямок взаємодії.

Дипломатичне значення. ОАЕ були впливовою державою

в арабському світі, що відкривало можливості для розширення дипломатичної присутності України на Близькому Сході. Встановлення міцних відносин з ОАЕ могло сприяти покращенню позицій України в ісламському світі загалом.

У 1995 році українсько-еміратські відносини перебували на стадії становлення, але вже тоді було закладено основу для майбутньої плідної співпраці між державами в різних галузях.

На цій посаді Олег Семенець успішно представляв інтереси України, розвивав двосторонні відносини та сприяв покращенню іміджу держави на міжнародній арені. Основні напрямки його діяльності та загальні здобутки української дипломатії у ОАЕ того періоду такі.

• Встановлення та розвиток дипломатичних відносин: Семенець був одним із перших українських дипломатів, які розбудовували двосторонні відносини з країнами Перської затоки після здобуття Україною незалежності. Його діяльність сприяла формуванню позитивного іміджу України в регіоні та закладенню основ для подальшої співпраці.

• Розширення економічної співпраці: У цей період Україна активно шукала нові ринки для експорту товарів і послуг, а також можливості для залучення інвестицій з країн Затоки. Робота Семенця сприяла налагодженню контактів між бізнес-колами України та ОАЕ.

• Підтримка української громади та захист інтересів громадян: Як посол, Семенець забезпечував консульську підтримку українців в ОАЕ, сприяв розвитку культурних і освітніх зв'язків.

• Паралельна дипломатична робота в Ємені: За сумісництвом Семенець представляв Україну і в Ємені, що свідчить про його значний внесок у розширення географії української дипломатії на Близькому Сході.

Варто зазначити, що Семенець був відомий як професійний дипломат і науковець, що сприяло підвищенню авторитету України на міжнародній арені в цілому. Його діяльність на посаді посла в ОАЕ заклала підґрунтя для подальшого розвитку двосторонніх відносин у політичній, економічній та гуманітарній сферах.

У березні 1998 року він вертається в Україну і до 2000 року очолює Управління РФ та СНД МЗС України, а потім його по 2001 рік призначають начальником управління з контролю над озброєннями

та військово-технічного співробітництва МЗС України, членом Колегії МЗС України.

У березні 2001 року Президент України Л. Д. Кучма призначає Семенця Олега Євгеновича Надзвичайним і Повноважним Послом України в Республіці Індія де він і попрацював до квітня 2006 року. Чим у ці роки була цікава Індія Україні? Республіка Індія у цей період представляла для України особливий інтерес з багатьох стратегічних міркувань:

Економічне співробітництво. Індія була одним із найбільших торговельних партнерів України в Азійському регіоні. Перспективний ринок збуту для української продукції машинобудування, металургії та хімічної промисловості. Значний потенціал для українського експорту в фармацевтичній галузі. Ринок з понад мільярдним населенням, що активно розвивався

Військово-технічне співробітництво. Індія була одним із найбільших покупців української військової техніки та озброєння. Особливий інтерес до українських авіаційних технологій (літаки АН-32, модернізація МіГ-29). Співпраця у сфері танкобудування (поставки та модернізація Т-72). Спільні проекти в космічній галузі

Політичне значення. Індія як потужний регіональний гравець у Південній Азії та член руху неприєднання. Важливий партнер для балансування міжнародних відносин України. Співпраця в міжнародних організаціях, зокрема в ООН. Спільні позиції з багатьох питань міжнародної політики

Науково-технічна співпраця. Обмін науковими та технологічними досягненнями. Співпраця у сфері інформаційних технологій. Спільні освітні проекти та обмін студентами. Розвиток співробітництва у фармацевтичній галузі

Культурні зв'язки. Зростання інтересу до індійської культури в Україні. Розвиток туристичних зв'язків. Культурні обміни та фестивалі. У цей період (2001-2006 роки) Індія стрімко розвивалася як економічно, так і політично, перетворюючись на один із центрів світового розвитку. Для України співпраця з цією країною відкривала нові можливості для диверсифікації зовнішньоекономічних зв'язків та зміцнення власних позицій на міжнародній арені.

Посольство України в Індії під керівництвом Олега Семенця працювало над посиленням двосторонніх відносин у всіх цих

напрямках, що мало стратегічне значення для української зовнішньої політики.

Посольство України в Індії. 2024 р.

За період дипломатичної місії Олега Євгеновича Семенця як Надзвичайного і Повноважного Посла України в Республіці Індія з 2001 по 2006 рік можна виділити такі основні досягнення:

Розвиток економічної співпраці.

• Значне зростання товарообігу між Україною та Індією

• Організація масштабних бізнес-форумів та торговельних місій

• Сприяння укладанню контрактів між українськими та індійськими підприємствами

• Розширення номенклатури товарів у двосторонній торгівлі

Військово-технічне співробітництво

• Успішна реалізація контрактів з постачання та модернізації військової техніки

• Поглиблення співпраці в авіаційній галузі (проєкти з модернізації літаків)

• Розвиток партнерства у сфері танкобудування

• Заключення нових контрактів у оборонній сфері

Політичні відносини.

• Організація офіційних візитів на найвищому рівні

• Розширення договірно-правової бази двосторонніх відносин

• Координація позицій з важливих міжнародних питань

• Встановлення регулярного міжпарламентського діалогу

Культурна дипломатія.

• Проведення масштабних українських культурних заходів в Індії

• Сприяння відкриттю українських культурних центрів

• Популяризація української культури серед індійської громадськості

• Підтримка освітніх обмінів та програм вивчення української мови

Консульська робота.

• Вдосконалення консульського обслуговування українських громадян

• Захист прав та інтересів українців в Індії

• Розвиток туристичних зв'язків між країнами

За часів перебування Олега Семенця на посаді посла відносини між Україною та Індією вийшли на якісно новий рівень стратегічного партнерства, що створило основу для подальшого розвитку двосторонньої співпраці.

Його дипломатична місія співпала з важливим періодом економічного зростання Індії та її становлення як впливової регіональної держави, що підвищувало значущість досягнутих під час каденції Олега Семенця домовленостей для зовнішньої політики України.

У червні 2002 року я працював віце-президентом Міжрегіональної Академії Персоналу у м. Києві і у складі делегації відвідав Делі. Зателефонував Олегу Євгеновичу і попросився на зустріч. Ми з ним були знайомі давно і приятелювали. Він з нами зустрівся в посольстві, не дивлячись на свою хворобу. Справа у тім, що перед цим він був на індійському весіллі. Вигляд у нього був жахливий, але ми все одно зустрілися. Він нам розповів про свою роботу, жахливий клімат і антисанітарію, і в місті, і в країні. Попередив про небезпеку зараження різними хворобами. Ми подякували за зустріч, поради і поїхали далі по країні по своїй програмі.

Кучма також призначив його за сумісництвом Надзвичайним та Повноважним Послом України в Непалі, Бангладеш та Шрі-Ланці.

У квітні 2007 року він повертається в Україну і його призначають помічником Заступника Керівника Секретаріату Президента України. Там він попрацював нетривалий час і повертається в МЗС директор

Першого територіального департаменту.

З 17.06.2008 Президент України В. Ющенко призначає його Надзвичайним і Повноважним Послом України в Сирійській Арабській Республіці де він відпрацював до 01.08.2011 року.

У вересні 2011 року пішов на пенсію. У 2016 році його обирають членом Ради директорів Української асоціації зовнішньої політики (УАЗП). У цій ролі він бере участь у формуванні стратегічних напрямів діяльності асоціації, спрямованих на розвиток зовнішньополітичного курсу України. Зокрема, Семенець долучався до організації та проведення заходів, присвячених актуальним міжнародним питанням. Так, 10 листопада 2016 року він взяв участь у круглому столі «Російська агресія в Україні та ООН: суспільні очікування і реальні можливості», організованому Українським відділенням Асоціації міжнародного права спільно з УАЗП. На заході обговорювалися шляхи вирішення конфлікту на Сході України та питання повернення Криму, а також роль міжнародно-правових механізмів у цьому процесі. Таким чином, діяльність Олега Семенця в УАЗП була спрямована на зміцнення міжнародної позиції України через експертну підтримку та участь у фахових дискусіях з питань зовнішньої політики.

Олег Семенець на прес-конференції в УАЗП, 2018 р.

У 2001 році йому присвоїли дипломатичний ранг Надзвичайного та Повноважного Посла (2001 р.) Володів англійською, російською мовами.

Він є автором наукових праць «Соціальні процеси і мовна дійсність: англійська мова в країнах Азії та Африки»(1984), «Соціальний контекст і мовний розвиток»(1985), «Історія перекладу» (1989, 1991), «Сучасна Індія: наука, технології, стратегічні сектори»

(2006).

Помер Олег Євгенович Семенець 12 травня 2023 року.

Сьогодні досвід Олега Семенця — це цінний приклад для молодих дипломатів та перекладачів. Його професійний шлях демонструє, що досконале володіння мовами та розуміння міжкультурних особливостей є не просто корисними навичками, а стратегічними перевагами в дипломатичній службі. Від синхронного перекладу на міжнародних конференціях до підписання міждержавних угод — кар'єра Олега Семенця підтверджує, що справжній професіоналізм не має меж і відкриває двері до найвищих досягнень.

2.7. Життєвий шлях і дипломатична кар'єра Євгена Свинарчука

Дмитро Іванович Ткач

Євген Свинарчук народився 18 червня 1941 року в селі Михайлівка на Луганщині в Україні у родині з глибокими інтелектуальними традиціями. Здобув середню освіту з відзнакою. У 1969 закінчив Київський державний університет ім. Т. Шевченка, факультет іноземних мов. Де оволодів іспанською та англійською мовами. У 1983 році пройшов курси вдосконалення керівних дипломатичних кадрів при Дипломатичній академії Міністерства закордонних справ СРСР у Москві (1983), що стало важливим етапом у його професійному становленні. Його академічна підготовка включала вивчення міжнародного права, дипломатичного протоколу, світової економіки, що заклало міцний фундамент для його майбутньої дипломатичної кар'єри.

Свою трудову діяльність розпочав у 1966 військовим перекладачем на Кубі де працював до по 1967 року. З 1972 по 1974 — співробітник відділу міжнародних зв'язків Президії АН України. З 1974 по 1977 знову виконує обов’язки військового перекладача на Кубі. З 1977 року розпочинається його дипломатична кар’єра. По 1983 рік працює аташе, 3-й, 2-й секретар консульського відділу, 2-й секретар генерального секретаріату МЗС УРСР.

З 1983 його направляють на роботу у посольство СРСР в Нікарагуа на посаду 2-го секретаря де він працює до в Нікарагуа. У 1989 році вертається в Київ і знову працює в МЗС України спочатку 2-й, а

потім 1-й секретар консульського відділу. Цей період став для нього часом накопичення безцінного досвіду та формування професійних навичок. Тому не випадково, що у 1991 році його підвищують до заступника начальника Консульського управління міністерства.

Консульське управління Міністерства закордонних справ України у 1991 році виконувало низку ключових функцій, пов'язаних із захистом інтересів України та її громадян за кордоном, а також організацією консульської діяльності. Основні функції включали таке. Захист прав і законних інтересів громадян України, які перебували за кордоном, а також юридичних осіб у межах, передбачених міжнародним правом. Надання консульських послуг, зокрема оформлення і видача паспортних документів, віз, посвідчень особи, а також нотаріальні послуги. Здійснення консульської легалізації офіційних документів, що виходять з України або надходять з інших держав, а також встановлення переліку документів, які підлягають засвідченню.

Взаємодія з органами державної влади, місцевого самоврядування України та дипломатичними представництвами іноземних держав з питань консульської діяльності. Сприяння розвитку торговельно-економічних, культурних і наукових зв'язків між Україною та іншими країнами. Організація допомоги українцям у разі надзвичайних ситуацій за кордоном, зокрема у випадках арешту, затримання, хвороби чи загрози життю. Підготовка та координація роботи консульських установ України за кордоном, а також участь у формуванні правової бази консульської служби.

Ці функції відповідали міжнародним стандартам, зокрема Віденській конвенції про консульські зносини 1963 року, і були спрямовані на забезпечення ефективної роботи консульської служби в умовах становлення незалежної української держави. Саме реалізацією цих функцій займався Євген Григорович д 1997 року.

Наполеглива праця та високий професіоналізм дозволили Свинарчуку у 1991 році зайняти посаду начальника Управління кадрів, члена Колегії МЗС України. Ці роки були переломними для України як новоствореної незалежної держави, Управління кадрів МЗС України виконувало низку критично важливих функцій, а саме. Формування дипломатичного корпусу незалежної України. Після проголошення незалежності потрібно було терміново створювати

власну дипломатичну службу. Підбір кадрів для закордонних дипломатичних представництв, які починали відкриватися в різних країнах світу. Організація підготовки та перепідготовки дипломатичних працівників, зокрема через співпрацю з Українським інститутом міжнародних відносин.

Вирішення питань ротації дипломатичних кадрів у новостворених посольствах та консульствах. Розробка нормативно-правової бази щодо дипломатичної служби України, кваліфікаційних вимог до дипломатичних працівників. Адаптація досвідчених дипломатів УРСР до нових умов роботи в якості представників незалежної держави. Оформлення документації для призначення послів та інших дипломатичних представників України.

Координація мовної підготовки дипломатів, особливо з англійської та інших іноземних мов. Організація стажувань українських дипломатів у закордонних дипломатичних установах. Забезпечення кадрового діловодства, ведення особових справ співробітників МЗС.

Ці функції були надзвичайно важливими, оскільки від якості кадрового забезпечення дипломатичної служби безпосередньо залежала ефективність зовнішньої політики нової незалежної держави на міжнародній арені. З цим завданням Свинарчук Євген Григорович, начальник Управління кадрів МЗС України, впорався блискуче, проявивши високий професіоналізм, організаторські здібності та глибоке розуміння потреб дипломатичної служби. Він ефективно керував підбором, підготовкою та розстановкою кадрів, що стало важливим чинником у формуванні кваліфікованого дипломатичного корпусу України в період становлення незалежної держави. Завдяки його зусиллям було налагоджено системний підхід до управління персоналом, що сприяло стабільній роботі МЗС і підвищенню якості дипломатичної служби загалом. Його діяльність також відзначалася умінням знаходити компроміси та підтримувати добрі стосунки в колективі, що позитивно впливало на атмосферу в міністерстві та ефективність роботи всього дипломатичного апарату.

Визначним етапом у кар'єрі Євгена Свинарчука стало призначення його Надзвичайним і Повноважним Послом України на Кубі з 08.10.1997року. Цю посаду він виконував до 01.08.2000 року.. У цей період українсько-кубинські відносини характеризувалися наступними особливостями. Політичний діалог: У цей період

відбувалося поступове налагодження політичних контактів між країнами. Україна прагнула будувати прагматичні відносини з Кубою, незважаючи на складний міжнародний контекст, пов'язаний із міжнародною ізоляцією Куби та економічним ембарго США. Економічне співробітництво: Здійснювалися спроби відновити торговельно-економічні зв'язки, які значно послабилися після розпаду СРСР. Українські підприємства, особливо машинобудівні, намагалися зберегти кубинський ринок. Проте обмежені фінансові можливості обох країн стримували розвиток торгівлі.

Гуманітарна сфера: Продовжувалася співпраця в галузі охорони здоров'я, зокрема лікування українських дітей, постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи, в кубинських медичних закладах. Це був один із найбільш успішних напрямків двосторонніх відносин. Культурний обмін: Відбувалися окремі культурні заходи, спрямовані на підтримку взаємного ознайомлення з культурою обох країн. Договірно-правова база: У цей період закладалися основи договірно-правової бази відносин між незалежною Україною та Кубою.

Виклики співробітництва. Серйозними викликами для розвитку двосторонніх відносин були економічні проблеми обох країн, міжнародна ізоляція Куби та переорієнтація зовнішньополітичних пріоритетів України на європейський та євроатлантичний напрямки. Робота з діаспорою. Посольство України підтримувало зв'язки з українцями, які проживали на Кубі, хоча їх кількість була відносно невеликою.

Загалом цей період можна охарактеризувати як час формування двосторонніх відносин між незалежною Україною та Кубою в нових геополітичних реаліях, пошуку взаємовигідних сфер співробітництва та подолання об'єктивних труднощів у розвитку відносин.

На цій високій посаді він доклав значних зусиль для розвитку двосторонніх відносин, зміцнення економічних зв'язків та культурного обміну між Україною та країною перебування. Під його керівництвом було реалізовано низку важливих міждержавних проєктів та підписано кілька стратегічних угод. За час своєї діяльності він значно сприяв розвитку двосторонніх відносин між Україною та Кубою на політичному, економічному та культурному рівнях.

Євген Свинарчук на прийомі у Фіделя Кастро, 1998 р.

Одним із ключових досягнень Свинарчука на цій посаді було організування та підготовка високого візиту Президента України Леоніда Кучми на Кубу, який відбувся 17–19 червня 2000 року. Це був перший в історії двосторонніх відносин візит глави Української держави на острів. Основною метою поїздки стало розширення політичного діалогу, активізація економічної співпраці та підтримка української громади на Кубі.

У рамках візиту відбулися переговори між Президентом України Леонідом Кучмою та Головою Державної ради Республіки Куба Фіделем Кастро. Обговорювалися питання взаємодії в міжнародних організаціях, перспективи розвитку співпраці в галузях енергетики, медицини, освіти, а також питання поставок української техніки та участі України у модернізації інфраструктури Куби.

Леонід Кучма відвідав лікувально-оздоровчий центр «Тарара» імені Хосе Марті, де лікуються діти з України, постраждалі внаслідок Чорнобильської катастрофи. Потім він відвідав вільну економічну зону округу Гавана, побував на тепловій електростанції «Гавана» та оглянув туристичні об'єкти в Варадеро. Кучма також нагородив Фіделя Кастро орденом «Князя Ярослава Мудрого» I ступеня.

Головним завданням візиту Кучма назвав «гуманітарне»: «Я, як президент країни, повинен особисто подякувати Фіделю Кастро за велику допомогу, яку Куба надає українським дітям». За останні 10 років Куба витратила понад 300 мільйонів доларів і 4 мільярди песо на реалізацію програми «Діти Чорнобиля». З 1990 року на Кубі пройшли курс оздоровлення майже 18 478 українських дітей, постраждалих від Чорнобильської катастрофи, а також 2 010 супроводжуючих їх

батьків і вихователів. У рамках українсько-кубинської програми була надана допомога 554 дітям з онкогематологічними захворюваннями та 3 141 — з хронічними патологіями.

Під час візиту було підписано низку двосторонніх документів, зокрема міжурядові угоди про співробітництво у сфері охорони здоров'я, науки та освіти, а також протоколи про взаєморозуміння між зовнішньополітичними відомствами України та Куби. Окрема увага була приділена гуманітарному блоку — Президент України зустрівся з представниками української громади, зокрема з ветеранами-ліквідаторами аварії на Чорнобильській АЕС, які проходили лікування на Кубі, та підтвердив наміри щодо продовження програми оздоровлення українських дітей.

Візит став важливою віхою в українсько-кубинських відносинах, підтвердивши взаємну зацікавленість у довгостроковому стратегічному партнерстві та заклавши інституційне підґрунтя для подальшої співпраці.

Під керівництвом Свинарчука посольство активно працювало над розвитком торговельно-економічних зв'язків, а також підтримкою культурно-гуманітарних програм, зокрема тих, що стосувалися медичної реабілітації українських дітей, постраждалих від Чорнобильської катастрофи. Його дипломатична діяльність відзначалася професіоналізмом, глибоким розумінням регіональних особливостей та здатністю налагоджувати ефективний діалог з кубинською стороною.

Таким чином, період роботи Євгена Свинарчука на посаді посла в Кубі був важливим етапом у формуванні міцних і стабільних українсько-кубинських відносин, що заклало основу для подальшої співпраці у різних сферах.

Окрім двосторонньої дипломатії, Свинарчук брав активну участь у багатосторонніх переговорах та представляв інтереси України на міжнародних форумах і конференціях. Його виступи та пропозиції завжди вирізнялися глибиною аналізу та конструктивним підходом до вирішення складних міжнародних питань.

Важливою сторінкою діяльності Євгена Свинарчука стала його робота з розвитку дипломатичної служби України. Він приділяв значну увагу підготовці молодих дипломатів, передаючи їм свій досвід та знання. За його ініціативи було запроваджено низку

інноваційних підходів до організації роботи дипломатичних установ.

Багаторічна сумлінна праця Євгена Свинарчука на дипломатичній ниві була відзначена державними нагородами та відзнаками. Його професіоналізм отримав високу оцінку як українських колег, так і міжнародної дипломатичної спільноти.

Дипломатична кар'єра Євгена Свинарчука є яскравим прикладом професійного становлення українського дипломата періоду незалежності. Його призначення Надзвичайним і Повноважним Послом України в Республіці Куба на період 1997-2000 років стало важливим етапом не лише в особистій кар'єрі дипломата, але й у розвитку українсько-кубинських відносин.

Діяльність Свинарчука на дипломатичній ниві припала на складний період формування зовнішньополітичної служби незалежної України та пошуку нових моделей міжнародного співробітництва, зокрема з країнами Латинської Америки. В умовах обмежених ресурсів та складного геополітичного контексту йому довелося вирішувати нетривіальні завдання розбудови двосторонніх відносин.

Професійний шлях Євгена Свинарчука відображає еволюцію української дипломатії кінця XX століття – від перших кроків новоствореної дипломатичної служби до формування повноцінних дипломатичних представництв у різних регіонах світу. Його досвід залишається цінним надбанням для нових поколінь українських дипломатів та важливою складовою інституційної пам'яті Міністерства закордонних справ України.

2.8. Тетяна Григорівна Саєнко
Професійна траєкторія українського дипломата

Дмитро Іванович Ткач

Дипломатична служба України відома іменами багатьох видатних особистостей, які зробили значний внесок у розвиток міжнародних відносин нашої держави. Серед них особливе місце займає Тетяна Григорівна Саєнко, чий професійний шлях є яскравим прикладом відданості справі української дипломатії.

Народилася Тетяна Григорівна 26 липня 1951 в місті Дружківці Донецької області. У 1974 — закінчила Київський державний педагогічний інститут іноземних мов, по спеціальності викладач іспанської та англійської мов. У 1990 році закінчила спеціальні курси в штаб-квартирі ЮНЕСКО в м. Париж (Франція).

Свою дипломатичну кар'єру Тетяна Саєнко розпочала у 1983-му році третім, другим, першим секретарем Національної комісії України у справах ЮНЕСКО Міністерства закордонних справ України. Цей час зі спеціальними місіями ЮНЕСКО відвідала Італію, Швецію, Швейцарію, Німеччину, Францію, Іспанію, Люксембург, Кубу, Сенегал.

Після 1990 року, отримавши ґрунтовну освіту в галузі міжнародних відносин, вона приєдналася до Міністерства закордонних справ України в часи, коли перед відомством стояли складні завдання з розбудови зовнішньополітичного курсу молодої держави.

У 1994—1998 працювала у Посольстві України в Республіці Аргентина, Чилі, Уругваї, Парагваї за сумісництвом. У 1998—2000 роках продовжувала дипломатичну кар'єру у департамент культурного та гуманітарного співробітництва МЗС України. У 2000—2004 роках працює у Посольстві України в Мексиканських Сполучених

Штатах. У 2004 році вертається в МЗС радником департаменту культурного та гуманітарного співробітництва МЗС України. Професійне становлення Тетяни Григорівни відбувалося спочатку в департаментах центрального апарату МЗС України. Працюючи в структурних підрозділах, що відповідали за європейський напрямок, вона брала активну участь у формуванні двосторонніх відносин з європейськими країнами та міжнародними організаціями.

Важливим етапом у кар'єрі Саєнко стала її робота в дипломатичних представництвах України за кордоном. На різних дипломатичних посадах вона представляла інтереси України, сприяла розвитку міжнародного співробітництва та формуванню позитивного іміджу держави на міжнародній арені. Вона 25 травня 2006 призначена консулом України — Керівником установи в м. Малага (Іспанія). Це консульство є важливим дипломатичним представництвом, яке обслуговує широкий регіон, включно з Андалусією, Мурсією, Канарськими островами, а також містами Сеута і Мелілья. Його головна мета — надання консульських послуг громадянам України, які проживають або перебувають у цих регіонах, а також сприяння розвитку двосторонніх відносин між Україною та Іспанією.

Основні функції та діяльність консульства. Оформлення і видача паспортних документів, посвідчень особи на повернення в Україну, а також ведення консульського обліку громадян України. Надання нотаріальних послуг, допомога у правових питаннях, що стосуються українців за кордоном. Консульська підтримка у разі надзвичайних ситуацій, зокрема у випадках загрози життю чи загибелі громадян України, що здійснюється через спеціальну «гарячу лінію». Сприяння українській діаспорі у регіоні, підтримка культурних і громадських ініціатив, а також допомога тимчасово переміщеним особам і мігрантам з України.

Діяльність консульства під керівництвом Тетяни Григорівни Саєнко з 2006 року сприяла зміцненню українсько-іспанських відносин на регіональному рівні, а також забезпеченню правового захисту і підтримки українців у Південній Іспанії. Консульство є важливим зв’язковим ланцюгом між українською державою і громадянами, які проживають далеко від Батьківщини, особливо у контексті зростаючої міграції та викликів, пов’язаних із сучасною політичною ситуацією в Україні.

4 червня 2009 — Указом Президента України призначена Надзвичайним і Повноважним Послом України в Республіці Куба. У 2009 році українсько-кубинські відносини характеризувалися стабільним розвитком у політичній, економічній та гуманітарній сферах. Обидві країни підтримували двосторонній діалог, який базувався на історично міцних зв'язках, зокрема Куба була однією з перших країн, що визнали незалежність України у 1991 році, а дипломатичні відносини було встановлено у 1992 році.

У 2009 році підтримувався регулярний політичний контакт на рівні міністрів закордонних справ, а також інших високопосадовців. Візити українських та кубинських дипломатів сприяли підтриманню стабільного політичного діалогу, що відбувалося у рамках існуючих угод і консультацій.

У цей період тривав обмін у сфері торгівлі та економіки, зокрема Україна здійснювала постачання техніки та обладнання, а також модернізацію транспортних засобів на Кубі. За даними, починаючи з 2009 року, було зібрано, відремонтовано та модернізовано близько 400 автомобілів для кубинської сторони.

Особливо вагомим напрямом співпраці залишалася програма лікування та оздоровлення дітей з України, постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи. Куба надавала медичну реабілітацію у спеціалізованих центрах, зокрема у лікувально-оздоровчому центрі «Тарара». До 2011 року понад 24 тисячі пацієнтів, переважно дітей з України, пройшли курс реабілітації на Кубі, що було важливою гуманітарною складовою двосторонніх відносин.

У 2009 році діяв комплекс угод, серед яких угода про торговельно-економічне співробітництво (1999) та консульська конвенція (2004), що регламентували правові засади взаємодії між країнами.

Отже, 2009 рік був періодом підтримки стабільних і конструктивних українсько-кубинських відносин, які охоплювали політичний діалог, економічне співробітництво та гуманітарну допомогу, зокрема у сфері медичної реабілітації постраждалих від Чорнобильської катастрофи дітей.

Тетяна Григорівна Саєнко була Надзвичайним і Повноважним Послом України в Республіці Куба з липня 2009 року до січня 2013 року. За час своєї діяльності вона зробила вагомий особистий внесок у розвиток українсько-кубинських відносин на політичному,

торговельно-економічному та культурно-гуманітарному рівнях. Її дипломатична діяльність відзначалася активним сприянням зміцненню двосторонніх зв'язків, зокрема. Підтримка політичного діалогу між Україною та Кубою, що включало участь у високорівневих візитах і консультаціях. Розвиток торговельно-економічного співробітництва, зокрема в галузях постачання техніки та модернізації, що сприяло економічній взаємодії двох країн. Культурно-гуманітарна співпраця, зокрема підтримка програм медичної реабілітації українських дітей, постраждалих від Чорнобильської катастрофи, на Кубі, що було важливою гуманітарною складовою двосторонніх відносин. Тетяна Саєнко була однією з небагатьох жінок, які обіймали посаду посла України, що мало значення і для гендерної рівності в дипломатичній службі України. Вона користувалася повагою як серед колег, так і у кубинському дипломатичному середовищі.

З 11 жовтня 2010 році її також призначили Надзвичайним і Повноважним Послом України в Домініканській Республіці.

Особливо значущим є внесок Тетяни Григорівни у розвиток багатосторонньої дипломатії України. Її участь у міжнародних переговорах, конференціях та форумах сприяла зміцненню позицій України в міжнародних організаціях та посиленню ролі нашої держави у вирішенні глобальних проблем сучасності.

Професійну траєкторію Саєнко доповнює її експертна та аналітична діяльність. Вона є автором численних аналітичних матеріалів з питань зовнішньої політики, міжнародних відносин та дипломатичної служби. Її експертні оцінки та рекомендації неодноразово впливали на формування зовнішньополітичних рішень.

Вагомим аспектом професійної діяльності Тетяни Григорівни є її внесок у підготовку молодих дипломатичних кадрів. Передаючи свій багатий досвід наступним поколінням українських дипломатів, вона сприяла збереженню та розвитку кращих традицій вітчизняної дипломатичної школи.

Професіоналізм та відданість Тетяни Саєнко були відзначені державними нагородами та відзнаками. Її дипломатична робота отримала високу оцінку як серед українських колег, так і серед представників міжнародної дипломатичної спільноти.

Професійна траєкторія Тетяни Григорівни Саєнко є прикладом послідовного та цілеспрямованого служіння інтересам України

на міжнародній арені, що робить її однією з визначних постатей сучасної української дипломатії.

Померла 7 січня 2013 на Кубі після важкої хвороби.

Професійний шлях Тетяни Григорівни Саєнко демонструє важливість послідовного професійного розвитку та відданості принципам дипломатичної служби у становленні успішного українського дипломата. Її кар'єрний шлях відображає еволюцію української дипломатії від часів здобуття незалежності до сьогодення.

Багаторічний досвід роботи Тетяни Григорівни як у центральному апараті МЗС, так і в закордонних дипломатичних установах, свідчить про її високий професіоналізм та здатність ефективно представляти інтереси України на міжнародній арені. Особливо цінним є її внесок у розвиток багатосторонньої дипломатії та зміцнення двосторонніх відносин України з іншими державами.

Діяльність Саєнко підтверджує, що успіх дипломата залежить не лише від професійних знань та навичок, але й від здатності адаптуватися до постійно змінюваних міжнародних реалій, проявляти ініціативу та відповідальність при виконанні складних завдань державної ваги.

Досвід Тетяни Григорівни залишається цінним надбанням для нових поколінь українських дипломатів, а її професійний шлях – яскравим прикладом самовідданого служіння Україні на дипломатичній ниві.

2.9. Пащук Віктор: надзвичайний і повноважний посол України в Кубі та вчений-латиніст

Дмитро Іванович Ткач

У когорті видатних українських дипломатів особливе місце займає Віктор Вікторович Пащук – Надзвичайний і Повноважний Посол України в Республіці Куба, який поєднав у своїй професійній діяльності дипломатичний талант із глибоким науковим інтересом до латиноамериканського регіону.

Народився 20 жовтня 1945 року в селі Бистріївка Вчорайшенського району на Житомирщині. У 1971 закінчив з дипломом з відзнакою Київський державний університет ім. Т. Шевченка, історичний факультет. Аспірантуру Київського державного університету ім. Т. Шевченка (1974), факультет міжнародних відносин і міжнародного права. З 1969 року по 1970 рік проходив стажування у Гаванському університеті. Доктор історичних наук, його докторська дисертація була пов'язана з історією міжнародних відносин, зокрема країн Азії, Африки та Латинської Америки Професор.

Від 1974 працював лектором ЦК комсомолу УРСР; від 1977 — у Київському університеті імені Т. Шевченка: 1984–90 — завідувач кафедри історії країн Азії, Африки та Латинської Америки, 1990–94 — директор Українського інституту міжнародних відносин при цьому університеті. Саме у цей період Україна перебувала в процесі здобуття та утвердження незалежності, перед Українським інститутом міжнародних відносин (УІМВ) стояли надзвичайно важливі завдання.

Підготовка професійних дипломатичних кадрів для новоствореної незалежної української держави. Це було критично важливим завданням, оскільки Україна потребувала формування власного дипломатичного корпусу. Створення наукової та методологічної бази для української дипломатії, розробка концептуальних підходів до зовнішньої політики України як незалежної держави. Налагодження міжнародних академічних зв'язків з подібними установами за кордоном, що сприяло інтеграції України до міжнародної наукової спільноти.

Розробка навчальних програм з міжнародних відносин, дипломатичної та консульської служби, міжнародного права та інших споріднених дисциплін.

Аналітична робота щодо розвитку міжнародних відносин та вироблення рекомендацій для зовнішньополітичного відомства України. Видавнича діяльність у сфері міжнародних відносин та дипломатії, публікація підручників, навчальних посібників та наукових праць. Організація наукових конференцій, семінарів та інших заходів з міжнародної проблематики. Мовна підготовка майбутніх дипломатів, що включала вивчення іноземних мов, необхідних для дипломатичної роботи.

Цей період був особливо важливим, оскільки УІМВ фактично став кузнею кадрів для української дипломатичної служби в час, коли країна тільки починала будувати свою зовнішню політику як суверенна держава.

Саме всі ці завдання і реалізовував Віктор Пащук на посаді директора інституту.

Віктор Пащук розпочав свою дипломатичну кар'єру в період становлення незалежної української дипломатичної служби. Маючи ґрунтовну освіту в галузі міжнародних відносин та володіючи іспанською мовою, він став одним із перших українських дипломатів, які спеціалізувалися на латиноамериканському напрямку зовнішньої політики України. У 1994 році Президент України Л. Д. Кучма призначає його Надзвичайним та Повноважним Послом України в Аргентині; за сумісництвом 1995–2000 — Надзвичайним та Повноважним Послом України в Чилі; 1997–2000. На цій посаді він перебував до березня 2000 року. Його діяльність в Аргентині характеризувалася активним розвитком двосторонніх політичних,

економічних і культурних відносин. Пащук сприяв зміцненню українсько-аргентинського співробітництва, зокрема у сфері торгівлі, інвестицій та міжнародного діалогу. Завдяки його зусиллям відбувався розвиток контактів між українською діаспорою в Аргентині та Україною, що посилювало культурні та гуманітарні зв'язки.

Як досвідчений історик і дипломат, він також підтримував науково-культурний обмін, сприяв популяризації України в Латинській Америці, що було особливо важливо в контексті формування позитивного іміджу України на міжнародній арені.

Таким чином, Віктор Пащук зробив вагомий внесок у становлення і розвиток української дипломатії в регіоні Латинської Америки, розширюючи політичні та економічні горизонти України у світі.

5 жовтня 2001 року Президент України Л. Д. Кучма призначає його Надзвичайним та Повноважним Послом України на Кубі; за сумісництвом з 2002.05 — Надзвичайним та Повноважним Послом України в Домініканській Республіці. Потрібно відзначити, що у 2001 році українсько-кубинські відносини характеризувалися поміркованим рівнем розвитку, хоча й не були пріоритетними для зовнішньої політики України. Основні аспекти цих відносин були такі. Політичний діалог був присутній, але не інтенсивний. Обидві країни підтримували дипломатичні відносини, проте високий рівень політичних контактів був обмежений. Торговельно-економічні відносини характеризувалися відносно невеликим обсягом товарообігу. Україна постачала на Кубу переважно продукцію машинобудування, метали та зерно, а імпортувала кубинський цукор, тютюн та деякі інші товари.

У цей період відбувалося певне скорочення традиційних економічних зв'язків, які існували ще з радянських часів, проте деякі проєкти співробітництва продовжували діяти. Гуманітарна співпраця залишалася важливою складовою двосторонніх відносин, особливо в галузі охорони здоров'я. Українські громадяни продовжували лікуватися в кубинських медичних закладах, зокрема після Чорнобильської катастрофи. Освітні зв'язки продовжували існувати, хоча й у меншому масштабі порівняно з радянським періодом. На Кубі проживала нечисленна українська громада, з якою підтримувало зв'язки українське дипломатичне представництво.

Слід зазначити, що у 2001 році зовнішньополітичні пріоритети

України були спрямовані насамперед на європейську інтеграцію та відносини з сусідніми державами, тому латиноамериканський напрямок, включаючи відносини з Кубою, не був першочерговим для української дипломатії.

Віктор Вікторович Пащук обіймав посаду Надзвичайного і Повноважного Посла України на Кубі з 5 жовтня 2001 року до своєї смерті 7 квітня 2005 року. Окрім цього, з 23 вересня 2002 року він був Послом України в Домініканській Республіці за сумісництвом. Його діяльність на цій посаді характеризувалася низкою особливостей, зумовлених як його професійним досвідом, так і складними політичними та кліматичними умовами роботи.

Основні аспекти діяльності В.В. Пащука на посаді посла на Кубі. Дипломатична діяльність та зміцнення двосторонніх відносин. Пащук працював над підтримкою та розвитком дипломатичних відносин між Україною та Кубою в період, коли міжнародна політика була позначена складними геополітичними викликами. Куба перебувала під економічними санкціями США, що впливало на її зовнішні зв'язки, зокрема з Україною. Як посол, він представляв інтереси України, сприяючи діалогу в політичній, економічній та культурній сферах. Зокрема, його діяльність була спрямована на підтримку торговельно-економічних зв'язків, хоча обсяг торгівлі між країнами залишався обмеженим через економічну ізоляцію Куби.

Пащук також сприяв підтримці української діаспори на Кубі, хоча вона була невеликою, та координації культурних обмінів. Глибоке знання історії та міжнародних відносин, зокрема країн Латинської Америки, дозволяло йому ефективно аналізувати політичну ситуацію на Кубі та в регіоні. Він був автором кількох праць, присвячених Кубі та країнам Латинської Америки, зокрема книги «25 героїчних років. Республіка Куба в боротьбі за мир і міжнародне співробітництво» (1983). Це свідчить про його експертизу в кубинському контексті, що була корисною для виконання дипломатичних обов'язків.

Робота на Кубі була пов'язана з викликами, такими як тропічний клімат, економічна нестабільність країни та політична напруженість через санкції США. У повідомленнях після його смерті зазначалося, що важкі кліматичні умови та похилий вік могли вплинути на його здоров'я.У 2005 році виникла дипломатична напруженість, пов'язана з нотою протесту Куби щодо спільної заяви президента

України Віктора Ющенка та президента США Джорджа Буша. Хоча МЗС України спростувало зв'язок між цією ситуацією та смертю Пащука, це свідчить про складність політичного контексту, в якому він працював.

Віктор Пащук помер 7 квітня 2005 року на Кубі. Офіційно причина смерті не була пов'язана з політичними подіями, а пояснювалася станом здоров'я та складними умовами роботи. МЗС України підкреслило, що смерть сталася через «тяжкі кліматичні умови на Кубі та немолодий вік посла».Його смерть викликала певний резонанс, оскільки збіглася з періодом дипломатичних ускладнень, але офіційні джерела відкидали спекуляції щодо політичного підґрунтя.

Ось, що писав «Главком» у статті «Куба – рокове місце для українських послів». «Відтворюючи історію раптової смерті 59-річного Віктора Пащука, слід зазначити, що незадовго до трагічного дня, у квітні 2005 року, він відвідав Міністерство закордонних справ Куби, де йому висловили невдоволення у зв'язку з критичними заявами на адресу офіційної Гавани, зробленими тодішнім Президентом України Віктором Ющенком під час його офіційного візиту до США (першого після Помаранчевої революції). Саме після цього у посла стався серцевий напад, який і призвів до фатального кінця.

Варто нагадати, що ініціатива таких заяв виходила від тодішнього міністра закордонних справ Бориса Тарасюка, який, за даними поінформованих джерел, мав досить напружені особисті відносини з Віктором Пащуком.

Куба для Віктора Пащука була не просто черговою країною закордонного відрядження. Це був особливий випадок: він знав і любив Кубу ще зі студентських років, був особисто знайомий із Фіделем Кастро, став своєрідною українською легендою на Кубі (під час навчання там він знайшов скарб втеклих з острова представників режиму Батісти і передав його у фонд Кубинської революції).

Завдяки його зусиллям тисячі українських дітей, постраждалих від Чорнобильської катастрофи, пройшли безкоштовне лікування на Кубі. Саме любов Віктора Пащука до Куби не дозволила йому просто механічно підтримати ініціативи керівництва МЗС України, яке віднесло Білорусь і Кубу до категорії антидемократичних режимів.»

Його попередній досвід як посла в Аргентині, Чилі, Парагваї та Уругваї (1995–2000) демонструє, що він мав значний досвід у роботі з країнами Латинської Америки, що допомагало йому ефективно виконувати обов'язки на Кубі.Діяльність Віктора Пащука як посла України на Кубі була позначена професійним підходом, глибоким знанням регіону та роботою в складних політичних і кліматичних умовах. Він сприяв підтримці двосторонніх відносин, культурному обміну та представляв інтереси України в умовах економічної та політичної ізоляції Куби. Незважаючи на короткий термін перебування на посаді (близько 3,5 роки) та передчасну смерть, його внесок у дипломатію України був визнаний державою. За свою дипломатичну службу Пащук був нагороджений орденом «За заслуги» III ступеня, що свідчить про визнання його внеску в зовнішню політику УкраїниПаралельно з дипломатичною діяльністю Віктор Пащук зробив значний внесок у розвиток української латиноамериканістики як учений-латиніст. Його наукові дослідження присвячені історії, культурі, економіці та політичним процесам країн Латинської Америки, з особливим фокусом на Кубі.

Науковий доробок В.В. Пащука включає: Монографії та наукові статті з проблематики латиноамериканського регіону; Аналітичні матеріали щодо зовнішньої політики країн Латинської Америки; Дослідження історії та сучасного стану українсько-кубинських відносин; Роботи з питань інтеграційних процесів у Латинській Америці; Переклади літературних творів кубинських авторів українською мовою.

З В. Пащуком я познайомився ще у 1977 році, коли в якості лектора ЦК ЛКСМУ він приїхав у Ворошиловград у відрядження, а я працював другим секретарем обкому комсомолу. Ми познайомилися, Вже тоді я мріяв про дипломатичну службу і ми довго розмовляли про міжнародні стосунки. Він мені багато розповідав про Кубу, його стосунки з Фіделем Кастро, у цілому про дипломатію. Тоді і народилася наша дружба, яка тривала до самої його смерті. Я був у нього в гостях дома, коли працював заступником міністра закордонних справ, чи міг допомагав йому у роботі в Аргентині.

Важливим аспектом діяльності Віктора Вікторовича є його внесок у розвиток дипломатичної служби України та підготовку молодих дипломатів. Його практичний досвід та експертні знання

стали цінним надбанням для формування латиноамериканського напрямку української дипломатії.

Професійні досягнення В.В. Пащука як дипломата і науковця отримали належне визнання. Його нагороджено державними відзнаками України та Куби за значний внесок у розвиток двосторонніх відносин.

Поєднання дипломатичної майстерності з глибокими науковими знаннями зробило Віктора Пащука унікальною постаттю в історії української дипломатії. Його діяльність на посаді Надзвичайного і Повноважного Посла України в Кубі та науковий доробок як ученого-латиніста залишаються вагомим внеском у розвиток відносин України з країнами Латинської Америки та в становлення української латиноамериканістики як наукового напрямку.

2.10. Ігор Пасько: дипломатична місія в Пакистані та передчасна втрата

Дмитро Іванович Ткач

Ігор Сергійович Пасько (1956–2011) — український дипломат, який залишив значний слід у зовнішній політиці України, обіймаючи посаду Надзвичайного та Повноважного Посла в Пакистані. Його кар'єра, проте, була обірвана передчасно через трагічні обставини, що зробило його історію символом самовідданості у служінні державі.

Ігор Пасько народився 4 липня 1956 року в Києві. Про його ранні роки та освіту відомо небагато, але вже до призначення послом він здобув досвід у структурі Міністерства закордонних справ України. Зокрема, він очолював П'яте територіальне управління МЗС, яке відповідало за взаємодію з країнами Азії та Близького Сходу. Ця робота стала підґрунтям для подальшого призначення на ключову дипломатичну посаду.

У березні 2007 року Президент України В.А Ющенко призначення Ігоря Паська Надзвичайним і Повноважним Послом України в Ісламській Республіці Пакистан.

Значення 2007 року для відносин України та Ісламської Республіки Пакистан. Цей рік став важливим етапом у розвитку двосторонніх відносин між Україною та Пакистаном. Ось ключові аспекти співпраці та подій цього періоду:

Зміцнення дипломатичних зв'язків. Призначення Ігоря Паська підкреслило стратегічне значення Пакистану для України, зокрема у контексті військово-технічного співробітництва та торгівлі. Пасько активно працював над розширенням політичного діалогу та

економічних ініціатив між країнами.

Економічне та технологічне партнерство.

• Військово-технічна співпраця: Пакистан був одним з найбільших імпортерів української зброї. У 2007 році обговорювалися угоди щодо постачання танків, авіаційних двигунів та інших оборонних технологій, що зміцнювало позиції України як ключового партнера у цій сфері.

Будівля Посольства України в Ісламській Республіці Пакистан. 2025 р.

• Агропромисловість: Україна експортувала зерно, олію та сільськогосподарську техніку, тоді як Пакистан зацікавлений у розвитку спільних проектів у енергетиці та інфраструктурі.

Культурний обмін та підтримка діаспори.

Посольство України в Ісламабаді організовувало культурні заходи, такі як виставки, ярмарки та обміни делегаціями. Це сприяло популяризації української культури в Пакистані та згуртуванню нечисленної української громади в регіоні.

Контекст внутрішньої політики Пакистану.

2007 рік був складним для Пакистану через політичну нестабільність. У грудні вбили екс-прем'єра Беназір Бхутто, що загострило кризу та вплинуло на міжнародні відносини країни. Хоча подія не мала прямого стосунку до України, вона змінила фокус Пакистану на внутрішні проблеми, що могло тимчасово уповільнити зовнішні ініціативи.

Міжнародна платформа.

Обидві країни активно взаємодіяли в рамках ООН та інших міжнародних організацій. Україна підтримувала антитерористичні ініціативи Пакистану, а Пакистан визнавав важливість української євроінтеграції, що сприяло зближенню позицій на глобальній арені.

2007 рік став роком інституційного зміцнення відносин між Україною та Пакистаном. Призначення нового посла, розширення економічної співпраці та культурний обмін заклали основу для подальшого стратегічного партнерства. Незважаючи на внутрішні виклики в Пакистані, Україна продовжувала розвивати контакти, що підкреслило її роль як надійного партнера в регіоні Південної Азії.

Діяльність на посаді посла. За чотири роки роботи в Пакистані Ігор Пасько працював над:

Розвитком політичного діалогу: Пасько активно сприяв поглибленню політичного співробітництва між Україною та Пакистаном, організовуючи офіційні візити та зустрічі на високому рівні, що сприяло зміцненню взаєморозуміння та довіри між країнами.

Економічним співробітництвом: Під його керівництвом було активізовано економічні зв'язки, зокрема в галузях енергетики, машинобудування та сільського господарства. Посольство сприяло встановленню контактів між українськими та пакистанськими підприємствами, що призвело до укладання низки взаємовигідних контрактів. Україна та Пакистан співпрацювали у сфері оборонних технологій, сільського господарства та освіти. Пасько брав участь у переговорах щодо постачання української військової техніки, зокрема танків та авіаційних двигунів.

Освітніми та культурними обмінами: Ігор Пасько підтримував ініціативи, спрямовані на розвиток освітніх програм та культурних обмінів між двома країнами. За його сприяння було організовано виставки, конференції та інші заходи, які сприяли популяризації української культури в Пакистані та навпаки.

Захист прав українських громадян: Посольство під керівництвом Паська активно працювало над захистом прав та інтересів українських громадян, які перебували на території Пакистану, надаючи консульську допомогу та підтримку у складних ситуаціях.

Його внесок у розвиток українсько-пакистанських відносин залишив помітний слід у дипломатичній історії України.

6 червня 2011 року, на 55-му році життя, Ігор Пасько помер у

військовому госпіталі Ісламабада. Причиною смерті стала важка інфекція, яка дала ускладнення на нирки. Ця подія стала шоком для української дипломатичної спільноти. За кілька місяців до смерті він планував повернутися до Києва, але стан здоров'я різко погіршився.

Пасько залишив дружину та двох синів. Його поховали на Берковецькому цвинтарі в Києві, де провели урочисту церемонію з участю представників МЗС та колег-дипломатів.

Смерть Паська стала втратою для української дипломатії, особливо у контексті зростання значення Пакистану для України. Після його відходу посаду посла деякий час залишалася вакантною, що вказує на складність підбору кандидата з аналогічним досвідом.

Ключові аспекти його спадщини:

• Зміцнення військово-технічного партнерства між Україною та Пакистаном.

• Досвід роботи в умовах нестабільного регіону, де поєднувались геополітичні інтереси.

• Приклад відданості професійним обов'язкам, навіть попри ризики для здоров'я.

Ігор Пасько увійшов в історію як один із тих дипломатів, чия робота часто залишається «за лаштунками», але має стратегічне значення. Його внесок у розвиток відносин з Пакистаном, попри короткий термін місії, заклав основи для подальшої співпраці. Трагічна смерть нагадує про виклики, з якими стикаються представники України за кордоном, та про необхідність підтримки їхньої праці. Пам'ять про Ігоря Паська зберігається серед колег та родини, а його історія надихає нове покоління дипломатів.

2.11. Дмитро Павличко — державник, митець, дипломат: штрихи до політичного портрета

Дмитро Іванович Ткач

Про Дмитра Павличко, поета, громадсько-політичного діяча, шістдесятника, дипломата, перекладача, літературного критика, публіциста і одного із авторів Акту проголошення незалежності України написано багато статей та інших матеріалів. У той же час про його дипломатичну діяльність є обмаль інформації. Тому у цій статті ми постараємося коротко подати загальновідомі факти про його життєвий шлях, а більш детально сконцентруватися на його зовнішньополітичній діяльності. Павличко відіграв величезну роль у зовнішній політиці України, зокрема виконував обов'язки голови у комітеті закордонних справ Верховної Ради з 1990 року, де формував зовнішню політику молодої держави. В наступні роки він працював на дипломатичній ниві, зосередившись на розвитку політичного, економічного та культурного співробітництва між Україною та Словаччиною та Республікою Польща.

Дмитро Васильович Павличко народився 28 вересня 1929 року в селі Стопчатові (сучасний Косівський район Івано-Франківської області) у великій селянській родині. Свої перші знання він здобув у польській школі села Яблунів, а згодом продовжив навчання в Коломийській гімназії.

Доля Дмитра Павличка віддзеркалює трагічну історію українського народу під радянською владою. У юнацькому віці, коли йому було лише 16, він приєднався до Української повстанської

армії, пізніше зазнав ув'язнення радянською владою. В подальшому житті, вже як визнаний поет, він був змушений балансувати та йти на непрості компроміси з комуністичним режимом заради збереження та розвитку української культури. Саме завдяки таким особистостям як Павличко українці зуміли зберегти свою національну самобутність навіть за умов тоталітарного радянського режиму.

1948 року Павличко вступив на філологічний факультет Львівського університету, а з 1953 року продовжив навчання в аспірантурі, де досліджував творчість Івана Франка, зокрема його сонети. Проте в 1955 році його виключили з аспірантури офіційно через "неуспішність", а насправді – через його відкритий спротив русифікації України. З 1957 по 1959 рік він керував відділом поезії в журналі "Жовтень".

У 1964 році Павличко переїхав до Києва, де почав працювати в сценарній майстерні Кіностудії імені Олександра Довженка. Він став співавтором сценаріїв до фільмів "Сон" (1965, з В. Денисенком) та "Захар Беркут" (1970). З 1971 по 1978 рік обіймав посаду головного редактора журналу "Всесвіт". Згодом ЦК КПУ, незадоволений "ідейно шкідливими" публікаціями в журналі, змусив Павличка залишити посаду редактора.

Автори пісні "Два кольори" Дмитро Павличко та Олександр Білаш. Фото 1973 року

Протягом усього життя Дмитро Павличко активно відстоював надання українській мові статусу державної як через свою творчість, так і через громадську діяльність. Він працював на різних посадах – був секретарем Спілки письменників СРСР, Спілки письменників України в 1980-х роках, очолював товариство української мови імені Тараса Шевченка. Особливо важливою була його участь у становленні незалежної України. Наприкінці 1980-х – на початку 1990-х років він був серед засновників Народного руху України та співавтором Декларації про державний суверенітет України.

Павличко сформував першу зовнішньополітичну доктрину України, відому як «доктрина Павличка», яка передбачала нейтральний та позаблоковий статус держави. Як поет і громадський діяч, Павличко активно відстоював статус української мови як державної, популяризував українську культуру та підтримував українську діаспору. Його діяльність мала значний вплив на державотворчі процеси та формування національної свідомості

Дмитро Павличко та Михайло Горинь на святі 500-ліття Запорозького козацтва, село Капулівка, 4 серпня 1990 року.

Діяльність Дмитра Павличка у Комітеті закордонних справ Верховної Ради. Дмитро Павличко очолив Комітет у закордонних справах Верховної Ради України у критично важливий період становлення української державності, а саме у 1990 році.

Його діяльність на цій посаді характеризувалася наступними особливостями. Розбудова дипломатичної служби України — Павличко зробив значний внесок у формування зовнішньополітичного відомства незалежної України в період, коли країна лише починала розбудовувати власну дипломатичну службу. Міжнародне визнання України — під його керівництвом Комітет активно працював над забезпеченням міжнародного визнання України як незалежної держави після проголошення незалежності в 1991 році. Розвиток європейського напрямку — Павличко був послідовним прихильником європейської інтеграції України, що відображалося в роботі Комітету під його керівництвом. Він заклав основи європейського вектору зовнішньої політики України.

Встановлення двосторонніх відносин — очолюваний ним Комітет працював над укладанням перших міждержавних угод та встановленням дипломатичних відносин з країнами світу. Культурна дипломатія — як літератор і перекладач, Павличко особливу увагу приділяв культурній складовій міжнародних відносин, використовуючи свій авторитет для популяризації української культури на міжнародній арені. Парламентська дипломатія — він активно розвивав міжпарламентські зв'язки, організовував та брав участь у численних міжнародних зустрічах та переговорах. Зміцнення національної безпеки — Павличко розумів важливість зовнішньополітичних гарантій безпеки для молодої української держави і працював над їх забезпеченням.

Діяльність Дмитра Павличка на чолі Комітету у закордонних справах заклала основи для багатьох напрямків зовнішньої політики України, які розвиваються і сьогодні. Його робота була особливо важливою в контексті необхідності міжнародного визнання України та формування її як суб'єкта міжнародних відносин.

19 жовтня 1995 року Президент України Л. Д. Кучма прийняв Указ Про призначення Д. Павличка Надзвичайним і Повноважним Послом України у Словацькій Республіці.

1995 рік став важливим етапом у розвитку двосторонніх відносин між Україною та Словаччиною, особливо в контексті економічної інтеграції та інституційного співробітництва. Ось основні напрями та події. Підписання угод з економічного співробітництва. У червні 1995 року було укладено низку угод, спрямованих на розширення взаємодії.

Угода про міжнародне автомобільне сполучення — регулювала транспортні потоки, що було ключовим для транскордонної торгівлі. Угода про співробітництво в галузі транспорту — забезпечила правову базу для розвитку інфраструктури, зокрема в Карпатському регіоні. Угода про поштовий та електричний зв'язок — сприяла технологічній інтеграції та комунікаційним можливостям.

Торговельно-економічна взаємодія. Хоч точні дані про товарообіг за 1995 рік відсутні, відомо, що до 2002 року він сягнув 450 млн дол. США, що свідчить про поступове зростання після періоду становлення відносин у 1990-х. Основні сектори співпраці включали промисловість — зокрема, будівництво Криворізького гірничо-збагачувального комбінату, де Словаччина брала участь як технологічний партнер. Транскордонні проекти — активізація співпраці в рамках Карпатського Єврорегіону, що об'єднав Закарпатську область України та Кошицький край Словаччини. Політичні ініціативи. Участь у регіональних інтеграційних процесах — Україна, Словаччина та Чехія обговорювали можливості спільного входження до Центральноєвропейської ініціативи (членство України відбулося в 1996 році). Підтримка євроінтеграції — Словаччина, яка сама готувалася до вступу до ЄС, підкреслювала важливість передачі досвіду Україні, що стало основою для майбутніх угод. Культурно-гуманітарний діалог.

Підтримка української меншини в Словаччині — на Пряшівщині продовжувала діяти мережа українських шкіл і культурних установ, що зберігало зв'язки між народами. Спільні історичні проекти — акцент на спільній спадщині, зокрема діяльність українських і словацьких «будителів» у XIX ст., що підкреслювало культурну близькість. Правові та інституційні механізми. Створення спільних комісій — наприклад, комісія з питань торговельно-економічного співробітництва, яка координувала реалізацію угод. Ратифікація угод — наприклад, Договір про добросусідство 1993 року набрав чинності у 1994–1995 роках, закріпивши відсутність територіальних претензій.

1995 рік закріпив українсько-словацькі відносини як стратегічний партнерський формат. Економічні угоди, транскордонні ініціативи та політичний діалог створили основу для подальшої інтеграції України в європейські структури за підтримки Словаччини. Цей період також підготував ґрунт для активізації співпраці у 2000-х роках, зокрема у контексті євроатлантичних прагнень України.

Всі ці завдання потрібно було реалізувати Дмитру Васильовичу на посаді Надзвичайного і Повноважного Посла України у Словацькій Республіці. Ось перелік досягнень Дмитра Павличка на цій посаді. Політичний діалог і дипломатичні відносини. Закріплення двосторонніх відносин: Павличко активно працював над поглибленням політичного діалогу між Україною та Словаччиною, що було особливо важливо в період після розпаду Чехословаччини (1993), коли Словаччина стала незалежною державою. Він сприяв встановленню міцних партнерських відносин на рівні урядів і парламентів.

Підтримка дипломатичних контактів: Організовував і супроводжував офіційні візити високого рівня, що сприяло обміну досвідом та узгодженню спільних позицій у міжнародних питаннях. Павличко доклав зусиль для формування міцної основи двосторонніх відносин, що включало не лише політичний діалог, а й розвиток співпраці у сфері культури, економіки та безпеки. Його дипломатична діяльність сприяла активізації співпраці в рамках європейських та регіональних структур, що було важливим для інтеграції України у європейський простір.

Він сприяв розвитку торговельно-економічних зв'язків. За період

його роботи значно активізувався обмін товарами і послугами між двома країнами. Павличко підтримував ініціативи щодо залучення словацьких інвестицій в Україну та українських підприємств до співпраці зі словацькими партнерами.

Підтримував транскордонного співробітництва. Особливу увагу приділяв розвитку регіонального співробітництва в прикордонних областях, що сприяло економічному розвитку та зміцненню добросусідських відносин.

Дмитро Павличко, як відомий поет і громадський діяч, активно популяризував українську культуру у Словаччині. Організовував літературні вечори, присвячені українській поезії та творчості, зокрема власним творам і класикам української літератури. Проводив виставки, які знайомили словацьку аудиторію з українським мистецтвом і культурою. Виступав із промовами та читаннями поезії, зокрема творів Тараса Шевченка, що підкреслювало національну ідентичність і духовні цінності України. Підтримував діяльність української діаспори у Словаччині, сприяючи збереженню української мови та культури за кордоном. Ці заходи не лише популяризували українську культуру, а й зміцнювали культурні зв'язки між двома країнами, створювали платформу для діалогу і взаємного розуміння

Посол опікувався питаннями захисту прав і підтримки української громади в Словаччині, сприяв збереженню її культурної ідентичності. Сприяння збереженню української мови та культури серед діаспори, підтримка діяльності українських культурних товариств і шкіл у Словаччині.

Сприяв організації і підтримці культурних заходів, які допомагали зміцнити національну ідентичність українців за кордоном, включно з літературними вечорами, виставками та іншими подіями. Активно працював з місцевими владними структурами для забезпечення прав української меншини, зокрема у питаннях освіти, культури та використання української мови. Підтримував українські громадські організації, що діяли в Словаччині, для збереження історичної пам'яті та національної самосвідомості.

Павличко підтримував ініціативи щодо наближення України до європейських політичних і економічних структур, використовуючи словацький досвід інтеграції в ЄС як важливий орієнтир. Активно сприяв співпраці України та Словаччини в рамках Організації з

безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ), що було важливим для забезпечення стабільності у регіоні.

Дмитро Павличко на посаді посла України у Словаччині зробив значний внесок у формування міцних політичних і дипломатичних відносин між двома країнами, розвиток економічного і транскордонного співробітництва, поширення української культури та підтримку української громади, підтримку європейської інтеграції України через співпрацю зі Словаччиною. Його дипломатична діяльність стала важливою складовою в процесі становлення і розвитку українсько-словацьких відносин у 1990-х роках.

Наприкінці 1993 року до мене зі Словаччини в Будапешт приїхав радник посольства з проханням від Д. Павличко допомогти у написанні річного звіту. Згідно вимог Центру кожне посольство у кінці року повинно було писати такі звіти. Звичайно, що у Дмитра Васильовича не було досвіду у написанні цього важливого дипломатичного документу. Я детально проінформував цього дипломата про те як потрібно готувати звіт і навіть надав йому флопі - диск з нетаємною частиною змісту звіту посольства України в Угорщині за 1993 рік. Яке ж було моє здивування, під час чергового відвідання Києва, мене запитав начальник територіального управління ЦСЄ: «Дмитро Іванович, а Ви що давали свій звіт у Братиславу?» Я відповів, що звичайно ні. І спитав чому він задає такі питання. Він відповів, що у деяких місцях звіту трапляються посилання на українсько – угорські стосунки. Це означало, що наші дипломати в Словаччині навіть списати нормально не змогли.

6 лютого 1999 року Президент України Л. Д. Кучма призначає Д. Павличка Надзвичайним і Повноважним Послом України в Республіці Польща. 1999 рік став важливим етапом у розвитку стратегічного партнерства між Україною та Польщею. Цей період характеризувався поглибленням політичного діалогу, зміцненням співпраці в міжнародних організаціях та спільними ініціативами у контексті європейської інтеграції України. Ось основні напрями взаємодії:

Згідно з офіційними даними, період 1993–1999 років був часом формування стратегічного партнерства між двома країнами. Україна та Польща зосередилися на довгостроковій взаємодії у сферах безпеки, економіки та культурного обміну. Це включало:

підтримку євроінтеграції України — Польща, як член НАТО (з 1999 року) та майбутній член ЄС, активно лобіювала інтереси України в європейських структурах. Військову співпрацю — спільні навчання та обмін досвідом у рамках пріоритетів НАТО, що стало основою для майбутньої участі України в програмі «Партнерство заради миру».

Польща виступала ключовим союзником України на міжнародній арені, а саме. Підтримка в ОБСЄ та інших міжнародних організаціях — Польща сприяла включенню українських питань до міжнародної політичної програми, зокрема у контексті безпеки в Центральній Європі. Участь у регіональних ініціативах — обидві країни брали активну участь у форумах, таких як Центральноєвропейська ініціатива, що сприяло інтеграції України в європейські структур.

Історичне примирення. 1999 рік став частиною процесу подолання спільних історичних конфліктів. Реалізація угод 1990-х — продовжувалося виконання положень Договору про добросусідство 1992 року, що закріпило принципи взаємної поваги та співпраці. Спільна заява 1997 року — хоча документ «До порозуміння і єднання» був підписаний раніше, його ідеї продовжували впливати на діалог, зокрема через спільні історичні комісії та освітні проєкти.

Економічна та культурна взаємодія. Торговельно-економічні угоди — у 1999 році продовжувався розвиток двосторонньої торгівлі, хоча точні обсяги не вказані в джерелах. Відомо, що до 2002 року товарообіг сягнув 450 млн доларів, що свідчить про поступове зростання.

Культурні обміни — активізувалися програми студентських обмінів, спільні мистецькі виставки та відновлення історичних пам'яток, пов'язаних із спільною спадщиною.

1999 рік став підґрунтям для подальших ініціатив: Підтримка вступу Польщі до НАТО — Україна підтримала членство Польщі в Альянсі, що зміцнило взаємну довіру. Плани щодо євроінтеграції — Польща почала консультувати Україну щодо реформ, необхідних для наближення до стандартів ЄС.

1999 рік закріпив українсько-польські відносини як стратегічний альянс, заснований на спільних цінностях та прагненні до європейської інтеграції. Незважаючи на історичні виклики, обидві країни демонстрували здатність до діалогу та спільної роботи. Цей період став основою для подальшого зближення, яке, однак, згодом

стикалося з новими випробуваннями, особливо після 2014 року.

Дмитро Васильович Павличко працював Надзвичайним і Повноважним Послом України в Республіці Польща з 1999 по 2002 рік. Його дипломатична діяльність на цій посаді характеризувалася кількома важливими досягненнями:

1. Поглиблення стратегічного партнерства — Павличко зробив значний внесок у розвиток українсько-польських відносин до рівня стратегічного партнерства, що було офіційно закріплено під час його каденції.

2. Історичне примирення — активно працював над питаннями історичного діалогу та примирення між українським і польським народами, особливо щодо складних сторінок спільної історії.

3. Культурна дипломатія — використовуючи свій авторитет як поета і перекладача, організував численні культурні заходи, літературні вечори, презентації перекладів українських авторів польською мовою та польських авторів українською.

4. Підтримка євроінтеграційних прагнень України — забезпечив дипломатичну підтримку Польщі як адвоката європейської інтеграції України в період, коли Польща готувалася до вступу в ЄС.

5. Економічне співробітництво — сприяв розширенню економічних зв'язків і збільшенню товарообігу між країнами, залученню польських інвестицій в українську економіку.

6. Розширення договірно-правової бази — під час його посольства було підписано низку важливих двосторонніх угод, що створили правову основу для подальшого співробітництва.

7. Транскордонне співробітництво — приділяв значну увагу розвитку прикордонної співпраці між регіонами України та Польщі.

8. Захист прав української громади — активно захищав інтереси української громади в Польщі, сприяв збереженню її національної ідентичності.

9. Регіональне співробітництво — працював над посиленням співпраці України та Польщі в рамках регіональних ініціатив та організацій Центрально-Східної Європи.

10. Завдяки його клопотанню в центрі Варшави за пів кілометра від знаменитих Варшавських Лазенок в березні 2002 року було споруджено пам'ятник Тарасу Шевченку.

Робота Дмитра Павличка як посла відзначалася поєднанням

класичної дипломатії з культурною складовою, що дозволило не лише розвивати міждержавні відносини на офіційному рівні, але й зміцнювати взаєморозуміння між українським і польським суспільствами.

Дмитро Павличко — перший голова Товариства української мови імені Тараса Шевченка (1989—1990), голова Української всесвітньої координаційної ради у 2006—2011 рр.

У 2002 році став почесним професором НаУКМА. 1 вересня він прочитав інавгураційну лекцію на тему «Українська національна ідея».

З 21 жовтня 2005 року по 25 травня 2006 року — народний депутат України (фракція Української народної партії).

На IV Всесвітньому форумі українців, що відбувся в Києві 18–20 серпня 2006 року, Дмитра Павличка було обрано Головою Української всесвітньої координаційної ради.

24 жовтня 2019 року у приміщенні Національного музею літератури України відбувся ювілейний вечір присвячений 90-річчю Дмитра Павличка, де за участі було презентовано п'ятий і анонсовано вихід шостого (останнього) томів мемуарів «Дмитро Павличко. Спогади» видавництва «Ярославів Вал».

Дмитро Васильович помер ввечері 29 січня 2023 року на 94-му році життя. 1 лютого його поховали у Стопчатові, на малій батьківщині поета, на місцевому кладовищі.

Державні нагороди Дмитра Васильовича Павличко:

• Державна премія України ім. Тараса Шевченка (1977) — *за книгу поезії «Любов і ненависть».*

• Орден «За заслуги» III ст. (27 червня 1997) — *за особистий внесок у розробку, підготовку та прийняття Конституції України, активну законотворчу роботу.*

• Орден князя Ярослава Мудрого V ст. (12 липня 1999) — *за вагомий особистий внесок у розвиток дипломатичної служби, піднесення авторитету України на міжнародній арені.*

• Звання Герой України з врученням ордена Держави (27 вересня 2004) — *за визначний особистий внесок у розвиток української літератури, створення вершинних зразків поетичного слова, плідну державну і політичну діяльність.*

• Орден князя Ярослава Мудрого IV ст. (25 вересня 2009) — *за*

визначний особистий внесок у збагачення літературної спадщини українського народу, багаторічну плідну громадсько-політичну діяльність та з нагоди 80-річчя від дня народження.

• Орден Свободи (22 січня 2015) — *за значний особистий внесок у державне будівництво, соціально-економічний, науково-технічний, культурно-освітній розвиток Української держави, багаторічну сумлінну працю та високий професіоналізм.*

• Відзнака Президента України — ювілейна медаль «25 років незалежності України» (2016).

Дмитро Павличко — унікальна постать в історії України, в якій органічно поєдналися талант поета, мудрість державного діяча та проникливість дипломата. Його життєвий шлях є відображенням складної та суперечливої епохи, в якій українська нація боролася за своє існування та державність. Як державник, Павличко залишив неоціненний внесок у розбудову незалежної України — стояв біля витоків Народного Руху, був одним із авторів Декларації про державний суверенітет, активно працював на законодавчому рівні для зміцнення української державності та захисту національних інтересів.

Як митець, він збагатив українську літературу не лише власними поетичними творами, а й численними перекладами зі світової літератури, розширюючи культурні горизонти українців та інтегруючи українську культуру у світовий контекст. Як дипломат, Павличко успішно представляв українські інтереси на міжнародній арені, очолюючи Комітет закордонних справ Верховної Ради та працюючи послом у Польщі та Словаччині. Його діяльність сприяла зміцненню авторитету України у світі та розвитку двосторонніх відносин з ключовими європейськими партнерами.

Життя та діяльність Дмитра Павличка є прикладом самовідданого служіння своєму народові навіть за найнесприятливіших умов. Він зумів пройти складний шлях від молодого патріота, учасника УПА, радянського в'язня до визнаного національного поета, впливового політика та дипломата незалежної України. Попри всі компроміси, на які йому доводилося йти за радянських часів, Павличко завжди залишався вірним українській ідеї та використовував кожну можливість для її утвердження.

Політичний портрет Дмитра Павличка — це портрет людини, для

якої національна ідентичність, державність та культура становили нерозривну єдність. Саме ця цілісність світогляду дозволила йому зробити значний внесок у всі сфери суспільного життя, де він працював.

2.12. Костянтин Масик: державний діяч і дипломат епохи змін

Дмитро Іванович Ткач

Костянтин Іванович Масик належить до тієї когорти українських державних діячів, які стояли біля витоків незалежної України та формували її зовнішньополітичний курс у переломний історичний момент. Його життєвий шлях – це відображення складної епохи трансформацій, коли відбувався перехід від радянської системи до розбудови незалежної держави.

Костянтин Іванович Масик народився 9 червня 1936 року в родині військовослужбовця на станції Волочиськ, що на той час входила до складу Вінницької області Української СРР СРСР (нині — Хмельницька область, Україна). Отримав вищу освіту у 1959 році, закінчивши механічний факультет Горьковського інституту інженерів водного транспорту РРФСР.

Впродовж 1959—1960 років працював інженером Київського суднобудівного-судноремонтного заводу, а далі розпочав роботу «по комсомольській та партійній лінії». У 1960—1964 роки — інструктор, заступник завідувача, завідувач відділу Київського обласного комітету ЛКСМУ. У 1962 році став членом Комуністичної партії Радянського Союзу (КПРС). У 1964—1965 роки — інструктор Київського обласного комітету Комуністичної партії України (КПУ). Січень 1965 року — 1968 рік — перший секретар Київського міського комітету ЛКСМУ. 1968—1972 роки — перший секретар Київського обласного комітету ЛКСМУ. 1972—1974 роки — перший секретар Дарницького районного комітету КПУ міста Києва. 1974—1976

роки — інспектор Центрального комітету КПУ (ЦК КПУ). 1976 рік — 7 червня 1977 року — секретар Одеського обласного комітету КПУ. 7 червня 1977 — 16 вересня 1981 року — другий секретар Одеського обласного комітету КПУ. 11 вересня 1981 — 18 серпня 1986 року — заступник Голови Ради Міністрів УРСР яким на той час був Олександр Ляшко.

Автор цих рядків познайомився з Костянтином Івановичем у 1982 році. Разом ми вирішували складні питання роботи студентських будівельних загонів. Він добре знався на цій темі і завжди допомагав молодіжному руху України у реалізації цього важливого завдання.

У 1986 переїжджає у Москву де рік працює інспектором ЦК КПРС. З квітня 1987 року по липнь 1989 року — перший секретар Київського міського комітету КПУ. З липня 1989 року — заступник Голови, а з 3 серпня 1990 року — перший заступник Голови Ради Міністрів УРСР Віталія Масола.

Особливо треба підкреслити роль Костянтин Івановича у період ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи. Він координував роботу державних органів, відповідальних за проведення аварійно-рятувальних і відновлювальних робіт, організовував евакуацію населення із забруднених територій, контролював будівництво об'єктів інфраструктури для переселенців, а також дезактивацію територій. Масик активно брав участь у розробці заходів щодо мінімізації наслідків катастрофи, забезпечував матеріально-технічне постачання ліквідаторів та підрозділів, задіяних у зоні відчуження, і представляв Українську РСР у переговорах із союзними та міжнародними структурами з питань подолання наслідків Чорнобильської аварії.

Костянтин МАСИК: «Політбюро КПРС ставило завдання не

врятувати людей, а за всяку ціну відновити роботу ЧАЕС». Інтерв'ю газеті «День» 27 квітня 1999 рік.

Після проголошення незалежності України Костянтин Масик у травні — жовтні 1992 року обіймав посаду Першого віцепрем'єр-міністра України в уряді Вітольда Фокіна. У жовтні 1992 року Президент України Л. М. Кравчук призначає Масика Костянтина Івановича Надзвичайним і Повноважним Послом України у Фінляндській Республіці з представництвом інтересів України в Королівстві Швеція, Королівстві Данія, Королівстві Норвегія.

Значення Фінляндської Республіки для України у 1992 році.

1992 рік став ключовим для формування українсько-фінляндських відносин після проголошення незалежності України. Ось основні аспекти взаємодії та значення Фінляндії для України того періоду:

Відновлення дипломатичних відносин. 26 лютого 1992 року Україна та Фінляндія підписали угоду про встановлення дипломатичних і консульських відносин. Це стало першим кроком до інституалізації співпраці між країнами 14. Фінляндія визнала незалежність України 30 грудня 1991 року, що підкреслило її підтримку суверенітету України на міжнародній арені 1. У квітні 1992 року Фінляндія відкрила посольство в Києві, що сприяло активізації діалогу.

Економічне та торговельне співробітництво. У травні 1992 року було укладено угоду про торгівлю і економічне співробітництво, яка заклала правові основи для розвитку бізнесу, інвестицій та технологічного обміну. Фінляндія розглядала Україну як потенційного партнера у сфері металургії, сільського господарства та енергетики. Водночас українська сторона цікавилася фінським досвідом у лісовій промисловості та інноваціях.

Культурно-історичні зв'язки. Фінляндія стала для України прикладом успішного переходу від імперської залежності до незалежності. Обидві країни мали спільний історичний досвід перебування у складі Російської імперії, що сприяло взаєморозумінню 3. Фінська модель реформ, зокрема в освіті та економіці, була важливим орієнтиром для України на початку 1990-х років.

Правова інтеграція. У 1992 році було ініційовано співпрацю у правовій сфері. Наприклад, діяли угоди про взаємну правову допомогу, укладений ще за часів СРСР (1978 р.), які продовжили

регулювати питання цивільного та кримінального права між країнами. Це спрощувало вирішення транскордонних спорів та захист прав громадян.

Підтримка європейських амбіцій. Хоча Фінляндія сама вступила до ЄС лише у 1995 році, її досвід нейтралітету та подальшої інтеграції в європейські структури був цінним для України. Фінські експерти вже тоді консультували українських колег з питань адаптації законодавства до європейських стандартів.

У 1992 році Фінляндія виступила для України стратегічним партнером, який допомагав закладати основи незалежності через дипломатію, економічну співпрацю та обмін досвідом. Відновлення відносин стало символічним кроком у контексті історичних паралелей між двома країнами, які боролися за самостійність у ХХ столітті.

Саме на ці напрямки українсько – фінського співробітництва сконцентрував свої зусилля перший посол України у Фінляндській Республіці.

Основні досягнення Костянтина Масика на посаді посла:

Відкриття та організація роботи Посольства України у Фінляндії

Після встановлення дипломатичних відносин між Україною та Фінляндією 26 лютого 1992 року, саме за каденції Масика у грудні 1992 року було офіційно відкрито Посольство України в Гельсінкі. Він став першим керівником новоствореної дипломатичної установи, що заклало основу для подальшого розвитку двосторонніх відносин.

Представництво інтересів України в інших країнах Північної Європи

На початку 1990-х Масик одночасно представляв інтереси України не лише у Фінляндії, а й у Королівстві Швеція, Королівстві Данія та Королівстві Норвегія. Це дозволило Україні налагодити дипломатичні зв’язки з кількома ключовими державами регіону в умовах обмежених ресурсів новоствореної дипломатичної служби.

Сприяння розвитку політичних, економічних та культурних контактів. За час перебування Масика на посаді були закладені основи для політичного діалогу, економічного співробітництва та культурного обміну між Україною і Фінляндією. Посольство під його керівництвом активно працювало над захистом прав громадян України, що перебували у Фінляндії, а також сприяло розвитку контактів у сфері науки, освіти та бізнесу.

Підтримка української громади. Посольство під керівництвом Масика виконувало важливу роль у підтримці української діаспори та налагодженні контактів з українцями, які проживали у Фінляндії.

Діяльність Костянтина Масика як першого посла України у Фінляндській Республіці була ключовою для становлення нової української дипломатії на півночі Європи. Саме його робота заклала підвалини для подальшого розвитку двосторонніх відносин, що зберігають динаміку і сьогодні.

Відмінною рисою дипломатичного стилю Масика було вміння знаходити спільну мову з різними політичними силами, поєднувати принциповість у відстоюванні українських інтересів із прагматичним підходом до вирішення конкретних питань. Його багатий досвід господарської діяльності допомагав ефективно просувати економічні інтереси України у відносинах з іноземними партнерами.

Працюючи в умовах гострої нестачі ресурсів і відсутності сформованих дипломатичних традицій, Костянтин Масик став одним із творців української дипломатичної школи. Він зробив значний внесок у формування принципів та методів роботи українських дипломатичних представництв, які базувалися на поєднанні міжнародних стандартів із національними особливостями.

Масик активно впроваджував практику, коли посол особисто відповідав за економічну роботу, підтримку бізнесу та просування українських виробників на зовнішніх ринках, що відповідало міжнародним стандартам дипломатичної діяльності. Він наголошував на важливості політичного супроводу комерційних угод, особливо на нових перспективних ринках, і сприяв підвищенню відповідальності дипломатичних представників за конкретні економічні результати.

Його досвід роботи на високих урядових і партійних посадах, а також у дипломатії, дозволив йому поєднати міжнародні стандарти з українськими реаліями, що стало важливим внеском у формування сучасної української дипломатичної служби.

В подальшому — голова наглядової ради акціонерного комерційного банку «Надра». У березні 2003 — лютому 2005 року Масик був радником прем'єр-міністра України Віктора Януковича на громадських засадах. Обирався членом Політичної ради Партії регіонів.

Інтерв`ю "Українському репортеру". Фото Олексія ІВАНОВА. 2000 рік.

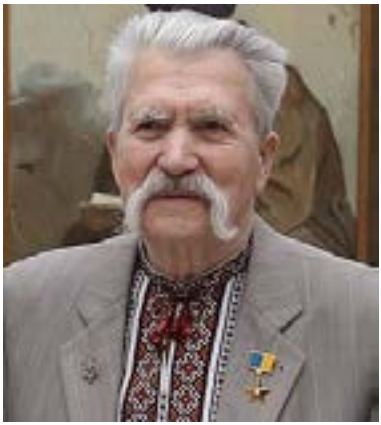
Помер Костянтин Іванович Масик у жовтні 2024 року.

Сьогодні, оцінюючи внесок Костянтина Масика в розбудову української державності, варто відзначити його здатність діяти в умовах кардинальних змін і трансформацій. Він належить до тих державних діячів, які змогли перейти від радянської управлінської моделі до розбудови демократичних інститутів незалежної держави, зберігаючи при цьому професіоналізм і відданість національним інтересам України.

Дипломатична спадщина Костянтина Масика залишається актуальною і в нинішніх умовах, коли Україна продовжує відстоювати свій суверенітет і право на самостійний зовнішньополітичний курс.

2.13. Левко Лук'яненко: від правозахисника до першого посла України в Канаді

Дмитро Іванович Ткач

Про Левко Лук'яненко відомим дисидентом і правозахисником, співзасновником Української Гельсінської групи, народним депутатом України багатьох скликань, співавтором Акту проголошення незалежності України, Героєм України, лауреатом Шевченківської премії, багаторічним головою Асоціації дослідників голодоморів в Україні написано багато статей та інших матеріалів. Водночас про його дипломатичну діяльність є обмаль інформації. Тому у цій статті ми постараємося дати коротко загальновідомі факти про його діяльність до і після його роботи першим Надзвичайним і Повноважним Послом України в Канаді. А що стосується його дипломатичної каденції, то розповісти про це більш докладно.

Левко Лук’яненко народився 24 серпня 1928 року в с. Хрипівка на Чернігівщині. Дитинство пройшло в умовах розкуркулення, Голодомору, сталінських репресій та Другої світової війни. У 1944 році його мобілізували до Червоної армії, де він служив до 1953 року в Австрії та на Закавказзі. Спостерігаючи контраст між життям в СРСР і за кордоном, Лук’яненко сформував антирадянські погляди та вирішив боротися з системою зсередини.

У 1951 році вступив до комсомолу, у 1953-му – до Компартії та на юридичний факультет Московського університету. У 1956 році, розчарувавшись у партійній системі, перейшов до підпільної боротьби.

Працюючи пропагандистом у Радехові та адвокатом у Глинянському районі, він дедалі більше усвідомлював несправедливість радянської влади.

У 1959 році Лук'яненко заснував Українську робітничо-селянську спілку, яка виступала за ненасильницьку боротьбу за права українців і вихід України з СРСР через референдум. У 1961 році його заарештували, засудили до розстрілу, але замінили вирок на 15 років ув'язнення. Відбував покарання в Мордовії.

Після звільнення в 1976 році став членом Української Гельсінської групи. У 1978 році знову засуджений на 10 років таборів і 5 років заслання. У 1988 році заочно обраний головою Української Гельсінської спілки, яка стала основою для Української республіканської партії.

Михайло Горинь, Левко Лук'яненко та В'ячеслав Чорновіл.
Фото з архіву Василя Овсієнка. 1977 р.

У 1988 році помилуваний, повернувся в Україну. У 1990 році став депутатом Верховної Ради УРСР, співавтором Декларації про державний суверенітет. 24 серпня 1991 року Лук'яненко написав чернетку Акта проголошення незалежності України, який парламент ухвалив 346 голосами.

Балотувався на посаду Президента України. В цей період Левко Лук'яненко зі своїми найближчими соратниками, друзями та патріотами визвольного руху, відвідав низку міст і населених пунктів

майже на всій території України, де близько спілкувався з населенням новоствореної незалежної Держави.

Після прийняття Акту проголошення незалежності України 24 серпня 1991 року. Фото: Павла Пащенка, УНІАН

У травні 1992 року склав повноваження депутата і залишив посаду голови УРП у зв'язку з тим, що Президент України Л. М. Кравчук призначив його Надзвичайним і Повноважним послом України в Канаді. Українсько-канадські відносини у 1992 році характеризувалися активним початком формування двосторонніх зв'язків після здобуття Україною незалежності. Канада стала першою західною країною, яка визнала незалежність України 2 грудня 1991 року, а дипломатичні відносини були офіційно встановлені 27 січня 1992 року. Цей період заклав підґрунтя для тісної співпраці, значною мірою завдяки потужній українській діаспорі в Канаді та історичній спорідненості країн. У 1992 році українсько-канадських відносин мали такі основні риси. Канада була першою державою у світі, яка визнала незалежність України. У квітні 1992 року Канада відкрила своє посольство в Києві, а в листопаді 1992 року Україна відкрила посольство в Оттаві, значною мірою профінансоване пожертвами української діаспори. Ці кроки символізували швидке визнання Канадою України як суверенної держави та прагнення налагодити

міцні відносин.

Українська громада в Канаді, чисельність якої у 1991 році перевищувала 1 млн осіб, відіграла важливу роль у розвитку двосторонніх відносин. Представники діаспори активно сприяли міжнародному визнанню незалежності України, фінансово підтримували роботу посольства в Оттаві та популяризували українську культуру. Завдяки діяльності таких організацій, як Конгрес українців Канади (КУК), інтереси України лобіювалися на політичному рівні. У 1992 році Україну відвідав генерал-губернатор Канади Рамон Гнатишин, який мав українське походження, що стало символом особливої уваги Канади до української держави та її міжнародної підтримки.

Канада виступала за інтеграцію України в міжнародні структури та підтримувала її суверенітет у контексті пострадянських трансформацій. У 1992 році економічна співпраця була на початковому етапі. Обсяг торгівлі залишався обмеженим через економічну нестабільність в Україні та перехідний період. Проте закладалися основи для майбутніх угод, зокрема про вільну торгівлю.

Канада виявляла інтерес до економічного співробітництва, зокрема через потенціал української промисловості та сільського господарства.

Завдяки українській діаспорі в Канаді активно розвивався культурний обмін. Українські фестивалі, музеї та громадські організації сприяли збереженню української ідентичності та популяризації культури в Канаді.

Хоча офіційна Спільна декларація про «особливе партнерство» була підписана в 1994 році, вже в 1992 році відносини між країнами вирізнялися особливим характером через історичні зв’язки, підтримку діаспори та спільні демократичні цінності.

У 1992 році українсько-канадські відносини були позначені швидким встановленням дипломатичних зв’язків, активною підтримкою з боку Канади та значною роллю української діаспори. Це був період формування основ для майбутньої співпраці в політичній, економічній і культурній сферах. Візит генерал-губернатора та відкриття посольств стали важливими кроками, що підкреслили стратегічну важливість відносин для обох країн.

Саме на вирішення всіх цих проблем сконцентрував свої зусилля

посол Левко Григорович Лук'яненко. Його діяльність на цій посаді була визначальною для становлення української дипломатії на міжнародній арені, особливо в період початку незалежності України.

Створення посольства з нуля. Лук'яненко фактично будував дипломатичне представництво України в Канаді з початку. На момент його призначення посольство не мало власного приміщення, обмежене фінансування та невеликий штат співробітників. За його ініціативою було придбано будинок для резиденції посла, який став центром української дипломатії в Канаді.

Офіційне визнання України. 16 червня 1992 року Лук'яненко вручив вірчі грамоти Генерал-губернатору Канади, що офіційно засвідчило визнання Української держави Канадою. Це стало одним із перших міжнародних кроків України як незалежної держави.

Робота з українською діаспорою. Посол активно співпрацював з українською громадою Канади, зокрема з Конгресом українців Канади, залучаючи її до підтримки України на міжнародній арені. Він організовував культурні та дипломатичні заходи, зокрема святкування першої річниці незалежності України, що зміцнювало зв'язки між Україною та діаспорою. Підтримка іміджу України. Лук'яненко сприяв формуванню позитивного іміджу України як незалежної держави, популяризуючи її історію, культуру та політичні прагнення серед канадського суспільства і урядових кіл.

Вирішення організаційних питань. Він налагоджував структуру посольства, збільшував штат співробітників, забезпечував функціонування дипломатичного представництва в умовах обмеженого фінансування та складної політичної ситуації в Україні.

Передача повноважень від УНР. Лук'яненко був ініціатором передачі повноважень від останнього Президента Української Народної Республіки в екзилі Миколи Плав'юка першому Президенту незалежної України Леоніду Кравчуку, що символізувало легітимацію нової держави і спадкоємність української державності.

Автору цих рядків випала доля познайомитися з Левком Григоровичем у червні 1992 року на першій нараді послів незалежної України. Мене вразило його глибоке розуміння відповідальності за становлення нової держави, його непохитна віра в українську незалежність і прагнення будувати ефективну дипломатичну службу. Лук'яненко не лише володів багатим досвідом політичної

боротьби і правозахисної діяльності, а й умів надихати колег своєю енергією та рішучістю. Його слова і вчинки засвідчували, що він бачить дипломатію не просто як роботу, а як служіння Україні, яке вимагає відданості, мудрості та стійкості. Саме ця внутрішня сила і патріотизм Левка Григоровича залишили незабутнє враження та стали прикладом для всіх учасників наради.

У своєму виступі на нараді він детально розповів про плани щодо подальшого розвитку українсько – канадських стосунків. Сказав він і про таке: «Нам потрібно зробити все щоб до дипломатичної роботи залучити фахівців, які не будуть вживати алкоголь. А то мені мої співробітники кажуть, що вживати алкоголь потрібно всім дипломатам. Але я дивлюся на прийомах дипломати інших країн п'ють і воду і соки, а наші ледь переступлять поріг приміщення де проходить прийняття, зразу хапають стакани з алкоголем, і п'ють досхочу. Невже ми не можемо найти в Україні непитущих дипломатів».

Завершення дипломатичної місії. У листопаді 1993 року через незгоду з політикою уряду України подав у відставку, а саме, поділ Чорноморського флоту, відмову від ядерної зброї, розпуск Верховної Ради та уряду. Він повернувся в Україну, щоб брати участь у внутрішній політичній діяльності.

Діяльність Левка Лук'яненка на посаді посла в Канаді була вкрай важливою для встановлення дипломатичних відносин України з одним із перших держав, які визнали її незалежність. Він заклав міцний фундамент для подальшої роботи української дипломатії в Канаді, забезпечивши організаційний та політичний старт посольству. Його тісна співпраця з українською діаспорою сприяла консолідації зусиль на підтримку України в світі.

Левко Григорович Лук'яненко був народним депутатом України кількох скликань, зокрема II скликання (працювала з 11 травня 1994 року до 12 травня 1998 року) від Нововолинського виборчого округу № 68 у Волинській області, де працював у Комітеті законодавчого забезпечення свободи слова та засобів масової інформації.

У 1994 році на II з'їзді Асоціації дослідників голодоморів в Україні Лук'яненко був обраний головою цієї організації, а з 1996 по 1998 рік обіймав посаду почесного голови. Після IV з'їзду у 1998 році він знову став головою Асоціації і був повторно обраний на V

з'їзді у 2000 році.

У 1998–1999 роках Лук'яненко був одним із керівників «Національного фронту», що об'єднував праві націоналістичні партії. Він очолював Українську гельсінську спілку з 1988 року, яка пізніше трансформувалася в Українську республіканську партію (УРП). З листопада 1993 до червня 1994 року був головою передвиборчого демократичного об'єднання «Україна», а з травня 1992 року — почесним головою УРП.

Левко Лук'яненко також був народним депутатом IV скликання від «Блоку Юлії Тимошенко», де працював у Комітеті з питань національної безпеки і оборони. У 2000–2001 роках він став одним із лідерів протесту «Україна — без Кучми» і брав активну участь у Помаранчевій революції.

У 2006 році, разом із прихильниками, він вийшов з УРП «Собор» і заснував нову партію — Українську республіканську партію Лук'яненка. Того ж року був обраний народним депутатом V скликання від «Блоку Юлії Тимошенко», очолював підкомітет з питань жертв політичних репресій у Комітеті з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин. 15 червня 2007 року склав депутатські повноваження, відмовившись від участі у позачергових виборах через поважний вік.

У квітні 2013 року він залишив посаду голови Української республіканської партії Лук'яненка, ставши її почесним головою, а згодом вийшов із партії.

І в останні дні, попри поважний вік, Левко Лук'яненко брав активну участь у житті держави. Частину своєї Шевченківської премії 2016 року він виділив на будівництво храму святителя Миколая Чудотворця у рідному селі Хотів на Київщині. Що від початку російсько-української війни він регулярно їздив на передову до наших захисників, а в останні дні працював над агітаційними та мотиваційними матеріалами для бійців.

Лук'яненко був прибічником продовження економічних санкцій проти Росії до її економічного ослаблення та підтримки поневолених Росією народів з метою подальшого розпаду РФ. У 2017 році група з 35 депутатів Верховної Ради ініціювала подання документів на присудження йому Нобелівської премії миру, однак він помер до розгляду кандидатури.

На передовій. Фото: Андрій Хартанович. Альбом «Портрети з війни»

Володів англійською, польською та німецькою мовами.

Нагороди та відзнаки Левко Лук'яненко.

• 1991 рік – нагороджений медаллю імені Святого Володимира «Борцям за волю України»).

• Левко Лук'яненко – Герой України (з врученням ордена Держави, 19 квітня 2005).

• 21 листопада 2007 року президент України Віктор Ющенко нагородив Лук'яненка орденом князя Ярослава Мудрого V ступеня.

• Л. Лук'яненко – кавалер Ордена Свободи (1 грудня 2016) – за значний особистий внесок у державне будівництво, соціально-економічний, науково-технічний, культурно-освітній розвиток Української держави, вагомі трудові досягнення, багаторічну сумлінну працю.

• У 2016 році отримав Національну премію України імені Тараса Шевченка – за 13-томник творів «Шлях до відродження».

• Почесний доктор права Альбертського університету (1993, Канада).

• Л. Лук'яненко є почесним громадянином міста Тернополя (2008), міста Глиняни, Львівська область (2012), Чернігівської області (2014).

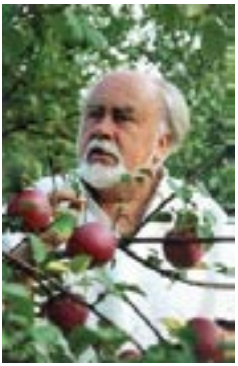
• У 2016 році отримав відзнаку Президента України – ювілейну медаль «25 років незалежності України».

Левко Лук’яненко — видатна постать в історії України, чий життєвий шлях поєднав боротьбу за права людини, державність і дипломатію. Як правозахисник і дисидент він стояв на передовій боротьби за незалежність України, а як перший посол України в Канаді заклав міцний фундамент для розвитку двосторонніх відносин і міжнародного визнання молодої держави.

2.14. Роман Мар'янович Лубківський - поет, перекладач, дипломат та громадсько-політичний діяч

Дмитро Іванович Ткач

Роман Мар'янович Лубківський – видатна постать в українській культурі та дипломатії, яка гармонійно поєднала в собі таланти поета, перекладача, дипломата та громадсько-політичного діяча. Його життєвий шлях є яскравим прикладом самовідданого служіння Україні на культурній та дипломатичній ниві.

Роман Лубківський народився 10 серпня 1941 р. у с. Острівець у Дистрикті Галичина (нині Тернопільська обл.). Його вірші публікувались від 1957 р. в обласній газеті «Вільне життя», коли автор був ще в 10-му класі школи. Творчий дебют поета – вірш «Хвала Людині» (1957). Здобув якісну гуманітарну освіту (у 1963 р. закінчив філологічний факультет Львівського державного університету імені Івана Франка). Є автором 15 збірок поезій і 11 інших книг (монографій, антологій, збірок перекладів та публіцистики). Найвідоміші збірки: «Зачудовані олені» (1965), «Громове дерево» (1967), «Рамена» (1969), «Слов'янське небо» (1972, антологія перекладів поезій), «Смолоскипи» (1975), «Майоліка» (1985), «Карбівня» (1987), «Погляд вічності» (1990), «Балканський Христос» (2001), «Квітень у серпні» (2003), «Сто і одна строфа» (2003).

Поезія Романа Лубківського апелює до людини культурно освіченої, з базовими знаннями історії України, давньої міфології, християнства, культур сусідніх народів. Як зазначає Дмитро Павличко: «Поетична творчість Романа Лубківського – досі не

розкрите, навіть приблизно не розгадане й належно не оцінене явище української літератури». Член Спілки письменників України (1966). У фондах Архіву-музею є фото митця у групі з Павлом Тичиною напередодні відкриття І з'їзду письменників за його участю. Лауреат Шевченківської премії (1992) за збірку «Погляд вічності» (1990). У 2006 р. йому присвоєно звання заслуженого діяча культури України.

Роман Лубківський був не лише поетом, а й активним громадським діячем, дипломатом, народним депутатом України та ініціатором важливих культурних традицій, зокрема - присяги президентів України на Пересопницькому Євангелії. Його творчість відзначена численними літературними преміями, а твори перекладені багатьма європейськими мовами. Лубківський залишив помітний слід у розвитку української літератури, дипломатії та культурного життя, а його поетичний доробок вирізняється глибоким філософським змістом і багатством художніх образів.

21 листопада 2011 р. Зустріч у Музеї-садибі родини Антоничів з поетами Дмитром Павличком і Романом Лубківським

За перекладацьку діяльність і популяризацію в Україні польської літератури йому присвоєно звання заслуженого діяча культури Польщі (1977).

Роман Лубківський активно займався громадською діяльністю: у 1980-1992 рр. був головою Львівської організації Спілки письменників

України, а в 2006-2007 рр. – головою Комітету з Національної премії імені Тараса Шевченка. Був депутатом Верховної Ради України I скликання (1990-1994). Саме за ініціативи Романа Лубківського над Верховною Радою підняли національний прапор України та започаткували традицію складання присяги Президентами України на Пересопницькому Євангелії.

Роман Лубківський здійснив вагомий внесок у розвиток української перекладацької школи. Завдяки його майстерним перекладам українському читачеві стали доступні твори багатьох слов'янських поетів, зокрема польських, чеських, словацьких, болгарських. Особливе місце в його перекладацькій спадщині займають переклади з польської літератури, що відображає його глибоке розуміння польсько-українських культурних взаємин.

З проголошенням незалежності України Роман Лубківський долучився до розбудови української дипломатичної служби. 1992 року Президент Л. М. Кравчук призначив його Надзвичайним і Повноважним Послом України в Чехо-Словацькій Федеративній Республіці. Після її розпаду він залишився працювати на аналогічній посаді у в Чеській Республіці до 1995 року. зробивши значний внесок у розвиток українсько-чеських відносин, а саме.

Створення основ дипломатичних відносин.

Після проголошення незалежності України Лубківський брав участь у формуванні двосторонніх відносин із новоутвореними державами — Чехією та Словаччиною. Його робота сприяла закріпленню позицій України в Центральній Європі після розпаду Чехословаччини.

Культурна дипломатія. Використовуючи свій літературний досвід, Лубківський популяризував українську культуру в Чехії та Словаччині. Він перекладав твори чеських і словацьких авторів (наприклад, драму Вацлава Фріча «Іван Мазепа»), що сприяло культурному діалогу. За цю діяльність він отримав премію Ars Translationis (2008).

Підтримка міжнародного авторитету України.

Під час його дипломатичної служби Україна почала інтегруватися в європейські структури. Лубківський, як представник молодої держави, працював над зміцненням її іміджу, зокрема через участь у міжнародних форумах та культурних проєктах.

Робота в умовах політичних змін.

Перехід від федеративної Чехословаччини до окремих держав вимагав гнучкості. Лубківський зберіг дипломатичні позиції України в регіоні, продовжуючи діяти в Чеській Республіці після 1993 року, що підкреслило стабільність української зовнішньої політики.

Налагодження освітніх та академічних зв'язків.

Як професор Львівського університету (з 1995 року), він використовував свій дипломатичний досвід для розвитку міжнародних програм, зокрема у сфері слов'янських студій.

Робота Романа Мар'яновича Лубківського стала фундаментом для подальшої співпраці України з Чехією та Словаччиною, особливо в культурній та освітній сферах. Діяльність Лубківського як дипломата тісно переплiталася з його літературною та громадською роботою, що посилювало вплив України в регіоні.

Дипломатична діяльність Лубківського була спрямована на зміцнення позицій молодої української держави в Центральній Європі, розвиток політичного діалогу та культурного обміну. Його глибоке знання історії, культури та мови слов'янських народів стало безцінним активом для української дипломатії.

У 2006—2007 він очолює Комітету з Національної премії імені Тараса Шевченка. Це допоміжний орган, який забезпечує здійснення Президентом України повноважень із нагородження Національною премією України імені Тараса Шевченка. Він утворюється у складі голови, заступника голови та інших членів, які працюють на громадських засадах, а персональний склад комітету затверджується Президентом України з числа авторитетних літераторів, митців, культурологів, літературознавців, мистецтвознавців та журналістів.

У 1997—2001 — начальник управління культури Львівської ОДА. У 1996—2000 — голова львівської обласної організації товариства «Просвіта» ім. Т. Шевченка, згодом — його почесний голова. Як відомо, у Романа Мар'яновича був великий досвід організації музеїв. Він причетний до народження щонайменше дванадцяти таких скарбниць пам'яті на Львівщині. Відтак був сповнений рішучості і палкого бажання у духовному трикутнику: Острівець – Зарваниця - Теребовля створити музей сакрального мистецтва. У ньому, за задумом ініціатора, варто зібрати копії усіх чудотворних ікон. Безперечно, що там, окрім уже згадуваних відомих церковних

діячів, значне місце слід відвести ще двом яскравим представникам науки і письменства – братам Гжицьким. І як приємно тепер, проїжджаючи через Острівець, бачити ошатне приміщення місцевої греко-католицької церкви, в якій силами Романа Лубківського та його відомих синів – Данила і Маркіяна перекрито дах, встановлено хрест, відремонтовано браму і впорядковано огорожу.

З 1995 — професор факультету міжнародних відносин та дипломатичної служби Львівського національного університету. 2007 заснував іменну стипендію для найкращих учнів Острівецької ЗОШ І—ІІІ ступенів

Роман Лубківський також відомий як талановитий перекладач. У його творчому доробку переклади з більшості слов'янських літератур, зокрема, творів О. Блока, І. Вазова, Я. Івашкевича, Янки Купали, Десанки Максимович, Лацюноволеського, Ф. Прешерна та інших. Переклав українською мовою драму Юліуша Словацького «Срібний сон Саломеї» та драму Йозефа Вацлава Фріча «Іван Мазепа». Твори Романа Лубківського перекладені англійською, білоруською, болгарською, польською, російською, сербською, словацькою, хорватською і чеською мовами.

У 1979-1996 рр. Роман Лубківський особисто передавав документи на державне зберігання до ЦДАМЛМ України. Особовий фонд поета (ф. 739) налічує 71 од. зб. за 1910-1981 рр. У фонді друкованих видань Архіву-музею зберігаються збірки його поезій: «Зачудовані олені» (1965), «Громове дерево» (1967), «Рамена» (1969), «Смолоскипи» (1975), «Звіздар» (1977), «Карбівня» (1987) та літературно-критичні нариси «Многосвіточ» (1978) і «Львів: Місто очима письменника» (1985).

За все своє життя він отримав наступні відзнаки:

• 1977 — заслужений діяч культури Польщі. Нагороджений цією відзнакою за перекладацьку діяльність і популяризацію в Україні польської літератури.

• 1979 — літературна премія імені Павла Тичини.

• 1984 — премія імені Вітезслава Незвала Чеського літературного фонду.

• 1988 — премія імені Павола Гвєздослава за оригінальну та перекладацьку творчість, відданість культурі словацького народу.

• Державна премія України імені Т. Шевченка 1992 року в галузі

літератури за збірку поезій «Погляд вічності»[9].

• Орден «За заслуги» III ст. (8 грудня 1998) — *за вагомий особистий внесок у збагачення національної культурної спадщини України, вагомі творчі здобутки і активну громадську діяльність* [10].

• Заслужений діяч мистецтв України (18 серпня 2006) — *за значний особистий внесок у соціально економічний, культурний розвиток Української держави, вагомі трудові досягнення та з нагоди 15-ї річниці незалежності України* [11].

• 2008 — премія імені Максима Рильського.

• 2008 — премія Ars Translationis за переклад з чеської мови драми Вацлава Фріча «Іван Мазепа».

• Орден «За заслуги» II ст. (23 серпня 2011) — *за значний особистий внесок у становлення незалежності України, утвердження її суверенітету та міжнародного авторитету, заслуги в державотворчій, соціально-економічній, науково-технічній, культурно-освітній діяльності, сумлінне та бездоганне служіння Українському народові.*

Помер 23 жовтня 2015 року у віці 74 років у Львові. Відспівували 26 жовтня в соборі святого Юра, прощальне слово мав, зокрема, Дмитро Павличко, поховали в родинному гробівці на полі 67 Личаківського цвинтаря.

Гробівець родини Лубківських на 67 полі Личаківського цвинтаря.

Роман Мар'янович Лубківський постає як багатогранна особистість, чия діяльність охопила літературу, дипломатію, громадсько-політичне життя та культурний розвиток України. Його внесок

можна оцінити через кілька ключових аспектів.

У 2016 року у Львові на фасаді будинку на вулиці Крушельницької, 19,де мешкав письменник, було встановлено меморіальну таблицю.

Літературна та перекладацька спадщина

Лубківський залишив значний слід у українській поезії, де поєднував історичні паралелі, християнську етику та соціальну відповідальність. Його збірки, такі як «Погляд вічності» (відзначена Шевченківською премією), стали важливим явищем у літературі. Як перекладач він популяризував слов'янські літератури, зокрема чеську та словацьку, за що отримав премії «Ars Translationis» імені Гвєздослава.

Дипломатична. Місія. На посаді посла в Чехо-Словаччині (1992–1993) та Чехії (1993–1995) Лубківський закріпив позиції України в Центральній Європі після розпаду Чехословаччини, сприяючи культурному діалогу та інтеграції країни в європейські структури. Його робота стала основою для подальшої співпраці з Чехією та Словаччиною, особливо в освітній та академічній сферах.

Громадсько-політична. Діяльність. Як народний депутат (1990–1994) він ініціював підняття державного прапора над Верховною Радою та запровадив традицію присяги президентів на Пересопницькому Євангелії, що символізувало зв'язок сучасної України з історичною спадщиною. Його ролі в утвердженні національної ідентичності не можна переоцінити — він був одним із творців незалежності, інтегруючи культурні та політичні ініціативи.

Культурний вплив та освіта. Працюючи професором Львівського університету, Лубківський розвивав міжнародні програми, а його літературні та перекладацькі проекти сприяли міжкультурній комунікації. Він також ініціював створення музеїв, зокрема в Кременці, що підкреслювало його прагнення зберегти історичну пам'ять.

Спадщина та визнання. Нагороди, такі як орден «За заслуги», звання заслуженого діяча культури Польщі та Чехії, свідчать про міжнародне визнання його праці. Його діяльність залишається взірцем для сучасників, що підкреслюють ініціативи, зокрема, голова Львівської ОВА Максим Козицький, який наголошує: *«Пам'ять про Романа Мар'яновича мотивує до дії».*

У підсумку, Роман Лубківський поєднав у собі різні іпостасі — від митця до державника, завжди прагнучи зміцнити Україну через культуру, мову та міжнародний діалог. Його життя стало мостом між минулим і сучасним, між національним і глобальним, залишаючи натхнення для нових поколінь.

2.15. Віктор Крижанівський: професійна траєкторія українського дипломата

Дмитро Іванович Ткач

Віктор Володимирович Крижанівський (1961–2021) — видатний український дипломат, який пройшов шлях від аналітика до Надзвичайного і Повноважного Посла, залишивши значний слід у зовнішній політиці України. Його кар'єра охопила ключові етапи становлення незалежної держави, від адаптації до євроатлантичних стандартів до складних переговорів із регіональними конфліктами.

У 1984 році закінчив КНУ ім. Шевченка, юрист, аспірантуру Інституту держави і права Академії наук УРСР, кандидат юридичних наук. У 1984—1989 рр. аспірант, молодший науковий співробітник Інституту держави і права Академії наук УРСР, Київ.У 1990—1990 рр. головний економіст, завідувач відділом асоціації «Укрінтур», Київ. У 1990—1992 рр. комерційний директор київського спільного підприємства «Аполо».

З лютого1992 року розпочинається його дипломатична кар'єра. Спочатку він працює другим потім першим секретарем відділу Наради з безпеки і співробітництва у Європі та регіонального співробітництва МЗС України.

З 12.1993 по 04.1995 — завідувач відділом — начальник Управління Наради з безпеки і співробітництва у Європі та Європейського регіонального співробітництва МЗС України.

У квітні 1995 розпочинається його робота закордоном у Постійному представництві України при міжнародних організаціях

у Відні, де він працює до червня 1998 року радником. З 06.1998 по 08.1998 — заступник начальника Управління європейської та трансатлантичної інтеграції МЗС України. З 08.1998 по 01.1999 — заступник начальника Управління Євроатлантичної інтеграції МЗС України — завідувач відділом НАТО та Західноєвропейського співробітництва. З 01.1999 по 09.2000 — заступник начальника Управління Євроатлантичної інтеграції МЗС України.

З вересня 2000 року знову у закордонному відряджені у Постійному представництві України при міжнародних організаціях у Відні на посаді заступника Представника до по березня 2003 року. Далі вертається в Київ на посаду заступника Керівника Головного управління з питань зовнішньої політики Адміністрації Президента України, де працює до березня 2005 року. З вересня 2005 року знову робота закордоном, тепер уже в Нью - Йорку на посаді заступника Постійного представника України при Організації Об'єднаних Націй.

У серпні 2008 Віктор Володимирович вертається в Київ у МЗС України на посаду Спеціального представника України з питань придністровського врегулювання. Ця посада має стратегічне значення для національної безпеки, стабільності регіону та інтересів України в контексті європейської інтеграції. Вона є це інструментом України для зміцнення власної безпеки шляхом стабілізації сусіднього регіону. Підтримки міжнародного права в умовах російської агресії. Інтеграції з ЄС через демонстрацію здатності вирішувати регіональні конфлікти. Без активної ролі України придністровське питання залишатиметься "часовою бомбою" у серці Європи. Крижанівський виконував ці функції до 06.07.2010 року.

27 жовтня 2010 року Президент України Віктор ЯНУКОВИЧ своїм Указом призначає КРИЖАНІВСЬКОГО Віктора Володимировича Надзвичайним і Повноважним Послом України в Естонській Республіці.

2010 рік був важливим періодом у двосторонніх відносинах між Україною та Естонією. У цей час відносини між країнами розвивались у кількох ключових напрямках:

Політичні відносини характеризувались активним діалогом на високому рівні. Естонія послідовно підтримувала європейську інтеграцію України та реформи, спрямовані на зближення з ЄС. Важливим аспектом було підтримка Естонією України на міжнародній

арені, особливо в контексті відносин з Росією.

Віктор Крижанівський потискає руку послу Королівства Нідерландів в Україні Йеннесу де Молю, 2009 р.

У сфері економічної співпраці відбувалось поступове розширення торговельно-економічних зв'язків. Обсяги торгівлі між країнами були відносно невеликими, але демонстрували позитивну динаміку в порівнянні з попередніми роками.

Культурний обмін також був важливою складовою двосторонніх відносин. Проводились різноманітні культурні заходи, що сприяли взаємному ознайомленню з культурою та традиціями обох країн.

Естонія активно ділилася з Україною своїм досвідом проведення суспільно-політичних та економічних реформ, зокрема в питаннях електронного урядування, де Естонія мала значні успіхи.

Варто зазначити, що 2010 рік був періодом, коли в Україні відбулася зміна політичного керівництва після президентських виборів, що вплинуло на зовнішньополітичний курс країни.

На посаді Надзвичайного та Повноважного Посла України в Естонії (2010–2017 рр.) Віктора Крижанівського добився наступних результатів:

1. Участь у ключових історичних та меморіальних подіях.

Віктор Крижанівський активно долучався до вшанування важливих історичних подій, пов’язаних з Україною. У 2012 році він очолив українську делегацію на вечорі пам’яті, присвяченому 80-річчю Голодомору, який відбувся у Таллінні. Під час виступу він

наголосив на трагедії Голодомору як геноциду українського народу та високо оцінив роль Естонії, яка стала першою державою, що офіційно визнала цю подію геноцидом 4. Ця активність сприяла посиленню історичної свідомості між двома країнами.

2. Розвиток двосторонніх відносин.

Під час своєї каденції Крижанівський працював над зміцненням політичних, економічних і культурних зв'язків між Україною та Естонією. Естонія, як одна з перших держав, що визнала незалежність України (1991 р.), залишалася стратегічним партнером. Посольство під керівництвом Крижанівського сприяло організації візитів на рівні міністрів, обміну делегаціями та підписанню угод у сфері безпеки, технологій та освіти 59.

3. Підтримка української діаспори.

Важливим напрямком роботи була підтримка української громади в Естонії. Посольство брало участь у культурних ініціативах, таких як щорічні різдвяні базари, де презентувалися українські традиції, вишиванки, страви тощо. Це допомагало популяризувати українську культуру серед естонців та об'єднувало діаспору.

4. Консульська допомога та захист прав громадян.

У період його роботи посольство надавало консульські послуги українцям, які перебували в Естонії. Це включало допомогу у вирішенні правових питань, відновлення документів, медичну підтримку та координацію з місцевими органами влади. Зокрема, після початку російської агресії у 2014 році, посольство стало ключовим пунктом для українців, які потребували інформації щодо перебування в Естонії.

5. Сприяння євроінтеграційним прагненням України.

Крижанівський активно працював над тим, щоб Естонія, як член ЄС та НАТО, підтримувала євроатлантичні устремління України. Естонія неодноразово виступала за збереження санкцій проти Росії та надавала Україні технологічну допомогу, зокрема в сфері кібербезпеки та цифровізації.

Діяльність Віктора Крижанівського на посаді посла України в Естонії характеризувалася активізацією двостороннього діалогу, збереженням історичної пам'яті та підтримкою української громади. Його робота сприяла поглибленню взаємної довіри між країнами, що стало основою для подальшого співробітництва у контексті

європейської інтеграції України.

У серпні 2017 року він знову вертається в Київ і Президент України П. Порошенко знову призначає його Спеціальним представником України з питань придністровського врегулювання. Він з новою силою виступав за мирне вирішення конфлікту, підкреслюючи важливість дотримання територіальної цілісності Молдови та залучення міжнародних організацій. Його діяльність включала координацію з ОБСЄ та ЄС, а також пошук механізмів зменшення російського впливу в регіоні.

На переговорах у Кишиніві, 2018 р.

Крім дипломатії, Крижанівський займався аналітикою, публікував статті про міжнародне право та безпеку. Його роботи акцентували на необхідності інституційних реформ в Україні для поглиблення євроінтеграції. Він також брав участь у міжнародних форумах, де відстоював українські інтереси в контексті російської агресії.

У столичному районі Осокорки 16 жовтня 2021 року у 60—річному віці помер український дипломат, спеціальний представник України з придністровського врегулювання Віктор Крижанівський. Цю інформацію підтвердило Міністерство закордонних справ України. Раніше поліція Києва повідомляла, що тіло чоловіка знайшла робітниця, яка допомагала покійному по дому. За попередніми даними, він упав зі сходів у будинку, після чого піднявся до кімнати на другому поверсі, де й помер. Як повідомив начальник Дарницького

управління поліції Олександр П'ятниківський, попередня причина смерті — закрита черепно-мозкова травма. Правоохоронці почали розслідування за ч. 1 ст. 115 Кримінального кодексу з приміткою «нещасний випадок». Пізніше «ТСН» із посиланням на сусідів загиблого повідомляла, що чоловік був дипломатом, але поліція та МЗС відмовлялися називати його ім'я. Джерело «РБК-Україна» в правоохоронних органах повідомило, що йдеться про Крижанівського. Інформацію підтвердили тільки 18 жовтня.

Віктор Крижанівський залишив значний слід у зовнішній політиці України, пройшовши шлях від молодшого наукового співробітника до одного з ключових представників країни на міжнародній арені. Його кар'єра охопила понад три десятиліття, де він зміцнював позиції України у Європі та світі, зокрема через роботу в ООН, ОБСЄ, а також на посаді посла в Естонії (2010–2017 рр.).

Ключові аспекти його діяльності.

Євроатлантична інтеграція. Крижанівський брав активну участь у формуванні європейського курсу України. Ще на початку 2000-х років він працював у структурах, пов'язаних із НАТО та трансатлантичним співробітництвом, що стало основою для подальших зусиль у сприянні членству України в ЄС і Альянсі. Під час роботи в Естонії він підкреслював важливість європейського досвіду для України, зокрема в адаптації законодавства та роз'ясненні суспільству переваг інтеграції.

1. Стратегічний діалог з Естонією. Як посол, він перетворив Естонію на одного з найвпливовіших союзників України. Країни співпрацювали у сфері безпеки, технологій (зокрема кіберзахисту), культури (наприклад, передача Україні меча епохи вікінгів у 2016 році). Крижанівський також залучав естонських експертів для допомоги у вдосконаленні української прикордонної інфраструктури.

2. Придністровське врегулювання. Двічі обіймаючи посаду спеціального представника з цього питання (2008–2010 та 2017–2021 рр.), він намагався знайти баланс між інтересами України, Молдови та регіону, прагнучи запобігти ескалації конфлікту та впливу РФ.

3. Захист інтересів України в умовах агресії РФ. Після 2014 року Крижанівський акцентував на міжнародній підтримці України, зокрема через резолюції ООН щодо Криму. В Естонії він організовував лікування поранених бійців АТО та навчальні програми для медиків.

4. Культурна дипломатія. Його ініціативи, такі як проведення різдвяних ярмарків або повернення історичних артефактів, сприяли популяризації України в Естонії та згуртуванню діаспори.

Віктор Крижанівський поєднував академічну підготовку (кандидат юридичних наук) з практичним досвідом, що дозволило йому ефективно відстоювати інтереси України. Його робота в Естонії стала зразком багатовекторної дипломатії, де політичні, економічні та гуманітарні ініціативи доповнювали одна одну. Навіть після його смерті у 2021 році залишилися проекти, такі як програми обміну досвідом з євроінтеграції, які продовжують впливати на розвиток України.

Його кар'єра нагадує про важливість професійних дипломатів, здатних будувати довгострокові відносини та реагувати на виклики в умовах геополітичних криз.

2.16. Дипломатія Сергія Камишева: український вектор у Пекіні

Дмитро Іванович Ткач

Сергій Камишев належить до когорти українських дипломатів, які формували зовнішньополітичний курс незалежної України в надзвичайно важливому азійському напрямку. Його діяльність на посаді Надзвичайного і Повноважного Посла України в Китайській Народній Республіці заклала міцний фундамент для стратегічного партнерства між Києвом та Пекіном. В умовах зростання геополітичної ролі Китаю досвід Камишева заслуговує на особливу увагу та детальний аналіз.

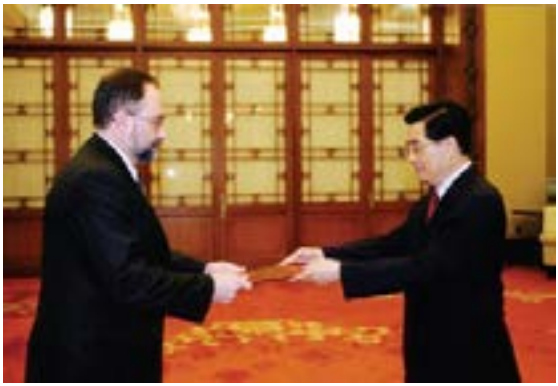
Народився Сергій Олексійович 8 квітня 1956 у Дніпропетровську. У 1977 закінчив економічний факультет Донецького університету. З 1977 працює старшим інженером з планування шахти «Кіровська» ВО «Донецьквугілля». З 1977 по 1979 — служба в збройних силах СРСР. Знову повертається на Донбас де з 1979 по 1987 займає посади дільничний гірничий нормувальник, гірничий майстер, старший інженер, заступник секретаря парткому, помічник начальника дільниці шахти «Кіровська» Донецька. З 1987 по 1990 — заступник директора, секретар парткому шахти ім. Є. Абакумова ВО «Донецьквугілля» у Донецьку. З 1990 по 1991 — заступник голови Кіровської райради в Донецьку.

У 1991 році вступає на навчання в Дипломатичну академію МЗС РФ, яку закінчує у 1993 році отримавши спеціальність – дипломат. З 1993 по 1994 — головний консультант з міжнародних відносин Ради директорів підприємств та установ Донецька.

Професійний шлях Сергія Камишева до призначення послом в Китаї включав значний дипломатичний досвід та підготовку. З 1994 року розпочинається його дипломатична кар'єра. — перший секретар відділу світових та європейських організацій Управління міжнародного економічного і науково-технічного співробітництва МЗС України. У кінці 1994 року працює закордоном. Спочатку чотири роки перший секретар, радник Посольства України в Єгипті. З 1998 по 12.1998 — Тимчасовий повірений у справах України в Сирії за сумісництвом. З 1998 по 2001 — радник-посланник, Тимчасовий повірений у справах України в Лівані. З 2002 по 2003 рік — директор департаменту двостороннього співробітництва, а з 2003 по 2004 рік — Посол з особливих доручень 1-го територіального управління МЗС України.

Таким чином пройшовши службову вертикаль у системі МЗС України, він здобув необхідні компетенції для представлення інтересів держави у складних міжнародних відносинах з азійськими партнерами.

19 березня 2004 Президент України Л. Д. Кучма призначає Сергія Камишева послом України в Китайській Народній Республіці, на цій посаді він працював до по 03.06.2009 року.

Сергій Камишев вручає Вірчі Грамоти Ху Цзиньтао – Генеральному секретарю ЦК КПК, 2004 рік

У 2004 році українсько-китайські відносини перебували на етапі активного розвитку, що характеризувався наступними особливостями:

1. Політичний вимір: Відносини мали характер конструктивного партнерства. 2004 рік був періодом перехідного етапу для України, враховуючи "Помаранчеву революцію" наприкінці року. Китай дотримувався своєї традиційної позиції невтручання у внутрішні справи інших держав, але уважно спостерігав за політичними змінами в Україні.

2. Економічна співпраця: Продовжувався стабільний ріст торговельно-економічних відносин. Загальний товарообіг між Україною та КНР у 2004 році демонстрував позитивну динаміку. Основу українського експорту складали металургійна продукція, продукти хімічної промисловості, машини та обладнання, сільськогосподарська продукція. Імпорт з Китаю переважно включав товари широкого вжитку, електроніку та промислові товари.

3. Військово-технічне співробітництво: Тривала співпраця у сфері військових технологій, зокрема в авіаційній галузі. Українські підприємства брали участь у модернізації китайської військової техніки та передачі окремих технологій.

4. Науково-технічна сфера: Активно розвивалася співпраця у галузі космічних технологій, енергетики та сільського господарства. Діяли спільні науково-дослідні проєкти та програми обміну науковцями.

5. Культурно-гуманітарні зв'язки: Розширювалися освітні програми обміну, збільшувалася кількість китайських студентів в українських вишах та українських студентів, які вивчали китайську мову. Проводилися культурні заходи, дні культури та мистецькі виставки.

6. Інституційна база: Функціонувала українсько-китайська міжурядова комісія з питань торговельно-економічного співробітництва, що забезпечувала системний діалог між країнами.

7. Регіональний вимір: Розвивалися прямі контакти між окремими регіонами України та провінціями КНР, встановлювалися побратимські зв'язки між містами.

Загалом, 2004 рік можна охарактеризувати як період відносно стабільних і прагматичних українсько-китайських відносин, де попри політичні трансформації в Україні економічна та науково-технічна співпраця продовжувала розвиватися, закладаючи підґрунтя

для подальшого стратегічного партнерства між двома країнами. Саме на реалізацію цих напрямів українсько-китайських відносин сконцентрував свою діяльність Сергій Камишев.

Паралельно з цим його було призначено за сумісництвом з 03.2004 по 2009 — посол України в Кореї та з 02.11.2004 по 03.06.2009 — посол України в Монголії.

Знання особливостей китайської політичної культури, розуміння тонкощів дипломатичного протоколу та етикету східних країн, а також здатність вибудовувати довгострокові стратегії взаємодії дозволили Камишеву ефективно працювати на китайському напрямку української зовнішньої політики.

Пріоритетні напрямки діяльності. Під час каденції Сергія Камишева на посаді посла в КНР було визначено та успішно реалізовано кілька стратегічних напрямків двосторонньої співпраці:

Політичний діалог. Одним із ключових досягнень дипломата стало налагодження регулярного політичного діалогу між Україною та Китаєм на найвищому рівні. Камишев брав безпосередню участь у підготовці та проведенні офіційних візитів керівництва України до КНР та китайських високопосадовців до Києва. Результатом цієї роботи стало підписання низки міждержавних угод, що створили міцну правову базу для подальшого розвитку двосторонніх відносин.

Економічна дипломатія. Особливу увагу посол приділяв розвитку торговельно-економічної співпраці. За його каденції було значно збільшено товарообіг між Україною та Китаєм, диверсифіковано структуру українського експорту, залучено китайські інвестиції в пріоритетні галузі української економіки. Камишев активно працював над включенням України до масштабної китайської ініціативи "Один пояс, один шлях", що відкривало нові можливості для транзитного потенціалу нашої держави.

Науково-технічне співробітництво. Під керівництвом Сергія Камишева було започатковано низку спільних українсько-китайських науково-технічних проєктів у галузях аерокосмічної промисловості, енергетики, сільського господарства та IT-технологій. Передача українських технологій та налагодження співпраці між науковими установами двох країн стали важливими складовими двосторонніх відносин.

Культурна дипломатія. Розуміючи важливість "м'якої сили" у

міжнародних відносинах, посол приділяв значну увагу культурній дипломатії. За його підтримки в Китаї було проведено численні фестивалі української культури, виставки, концерти, літературні вечори. Було налагоджено співпрацю між українськими та китайськими закладами освіти, розширено програми обміну студентами та викладачами.

За цей період Україна та Китай обмінялися численними делегаціями, провели сотні переговорів, підписали десятки договірно-правових документів. Під його керівництвом Посольство забезпечило успішну участь українських спортсменів у Пекінській літній Олімпіаді – 2008.

Дипломатичні методи та підходи. Діяльність Сергія Камишева на посаді посла характеризувалася використанням як традиційних, так і новаторських дипломатичних підходів:

1. Персональна дипломатія — Камишев активно розвивав особисті контакти з представниками китайської політичної еліти, бізнесу та культури, що часто мало вирішальне значення для просування українських інтересів у централізованій системі китайської влади.

2. Економізація зовнішньої політики — пріоритетом було визначено розвиток економічної співпраці як фундаменту для політичного діалогу та інших напрямків взаємодії.

3. Регіональна дипломатія — посол приділяв особливу увагу розвитку зв'язків не лише з центральною владою в Пекіні, але й з керівництвом ключових провінцій та міст Китаю, що дозволило диверсифікувати відносини та підвищити їх стійкість.

4. Багатосторонній формат — активно використовувалися можливості міжнародних організацій та форумів для просування українсько-китайського співробітництва.

Виклики та проблемні аспекти.

Дипломатична місія Сергія Камишева в Китаї відбувалася в умовах серйозних геополітичних викликів. Необхідність балансування між інтересами глобальних гравців, зокрема США та Росії, складність узгодження українських євроінтеграційних прагнень з розвитком відносин з Китаєм, а також структурні дисбаланси в двосторонній торгівлі вимагали від посла особливої дипломатичної майстерності.

Окремим викликом була необхідність захисту українських національних інтересів у контексті традиційно тісних китайсько-

російських відносин, особливо після 2014 року, коли позиція Китаю щодо російської агресії проти України набула особливого значення.

Результати та спадщина. Дипломатична діяльність Сергія Камишева у з 03.2004 по 03.06.2009 роки в Китаї мала довгостроковий позитивний вплив на розвиток українсько-китайських відносин. Серед основних результатів його роботи можна виділити:

- Формування нормативно-правової бази двосторонніх відносин
- Диверсифікацію економічної співпраці та зростання товарообігу
- Підвищення обізнаності китайського суспільства про Україну
- Створення ефективних механізмів політичного діалогу
- Розширення культурних та освітніх обмінів

Дипломатична діяльність Сергія Камишева на посаді Надзвичайного і Повноважного Посла України в КНР у період з 03.2004 по 3.06.2009 роки є прикладом професійного та системного підходу до розбудови двосторонніх відносин з однією з провідних держав світу. Його досвід та напрацювання залишаються цінним надбанням української дипломатичної служби та можуть служити орієнтиром для подальшого розвитку українсько-китайського стратегічного партнерства.

У червні 2009 року він повертається в Україну і очолює Департамент консульської служби МЗС України – один із найбільших підрозділів Міністерства. З 29.03.2010 його призначають заступником міністра Кабінету Міністрів України. У 2011—2014 роках він заступник керівника секретаріату Кабінету Міністрів України. У 2019 році працював радником глави Офісу Президента України.

19 грудня 2019 року Президент України Володимир Зеленський підписав указ про призначення Сергія Камишева Надзвичайним та Повноважним Послом України в Китаї.

2019 рік став особливим періодом для українсько-китайських відносин, що характеризувався як позитивними досягненнями, так і певними викликами:

1. Політичний діалог: Відносини між Україною та КНР носили прагматичний характер. Відбулось оновлення політичного керівництва України після президентських і парламентських виборів, що призвело до переосмислення зовнішньополітичних пріоритетів. Прямі контакти на найвищому рівні були обмеженими, хоча дипломатичні канали продовжували функціонувати.

2. Торговельно-економічне співробітництво: У 2019 році Китай утвердився як один з найбільших торговельних партнерів України. Товарообіг між країнами досяг близько $12 млрд, що підтверджувало тенденцію до зростання. Водночас зберігався значний дисбаланс на користь китайського імпорту. Основу українського експорту складали аграрна продукція (кукурудза, соняшникова олія, ячмінь), залізна руда та металургійна продукція.

3. Інвестиційна сфера: Китайські інвестиції в українську економіку залишалися відносно обмеженими порівняно з потенціалом. Певні ініціативи блокувалися через регуляторні бар'єри та геополітичні міркування, особливо щодо придбання українських стратегічних підприємств китайськими компаніями.

4. Інфраструктурні проєкти: Україна декларувала інтерес до участі в китайській ініціативі "Один пояс, один шлях". Обговорювалися перспективні інфраструктурні проєкти, зокрема в портовій галузі та транспортному секторі.

5. Науково-технічне співробітництво: Продовжувалася співпраця в авіаційній і космічній галузях, хоча й у зменшених масштабах порівняно з попередніми роками. Розвивалися контакти у сфері IT-технологій та цифрової економіки.

6. Культурно-гуманітарні зв'язки: Функціонували Інститути Конфуція при українських університетах, збільшувалася кількість студентських обмінів, проводилися спільні культурні заходи.

7. Геополітичний контекст: Українсько-китайські відносини розвивалися в умовах загострення американсько-китайських суперечностей та глобальної торговельної війни. Україна прагнула балансувати між розвитком відносин з КНР та стратегічним партнерством із західними країнами.

8. Пандемія COVID-19: Наприкінці 2019 року поява коронавірусу в Китаї започаткувала новий вимір двосторонніх відносин, пов'язаний із взаємодією у сфері охорони здоров'я та медичною дипломатією.

Загалом, 2019 рік можна охарактеризувати як період прагматичної співпраці з акцентом на економічні відносини при одночасному пошуку нових підходів до розвитку двосторонніх зв'язків в умовах зміни політичного керівництва України та складних геополітичних обставин.

Звичайно для Сергія Камишева з його багаторічним досвідом

роботи у Китаї всі ці напрямки українсько – китайських відносин були добре знайомі і він чітко уявляв, що потрібно робити для їх реалізації. Тому він на посаді посла України в Китаї у 2019–2021 роках, зробив низку важливих кроків для розвитку українсько-китайських відносин:

• Активно сприяв зміцненню політичного діалогу між Україною та Китаєм, підтримуючи регулярні зустрічі та консультації на високому рівні.

• Проводив зустрічі з представниками китайських державних структур, зокрема з Генеральною адміністрацією спорту КНР та заступником Міністра культури і туризму КНР, що сприяло розвитку співпраці у сферах спорту, культури та туризму.

• Ініціював культурні проєкти, зокрема організацію фестивалю гігантських китайських ліхтарів у Києві та впровадження україномовного аудіогіда в пекінському Забороненому місті, що сприяло популяризації культури обох країн.

• Сприяв розвитку торговельно-економічних зв'язків, зокрема залученню китайських інвестицій в українські компанії, як-от інвестиції китайської компанії Shenzhen MTC в українського виробника телевізорів KIVI.

• Підтримував розвиток транспортної інфраструктури, зокрема запуск регулярних вантажних рейсів між Україною і Китаєм, що сприяло активізації товарообігу.

• Брав участь у протокольних заходах, що підкреслювали важливість двосторонніх відносин, і підтримував дипломатичні ініціативи у період пандемії COVID-19.

"Один пояс, один шлях": Сергій Камишев взяв участь у першому засіданні міжфракційного об'єднання.

Загалом, за час його роботи послом відбувалося активне поглиблення співпраці між Україною і Китаєм у політичній, культурній, економічній та транспортній сферах, що сприяло зміцненню стратегічного партнерства між двома країнами.

В умовах сучасних геополітичних трансформацій та зростання впливу Китаю на світову політику й економіку українському дипломатичному корпусу варто звернути особливу увагу на методи та підходи, які застосовував Сергій Камишев для просування національних інтересів України на китайському напрямку. Тільки глибоке розуміння особливостей китайської політичної та ділової культури, системний підхід та довгострокове стратегічне планування можуть забезпечити успішний розвиток відносин України з цим ключовим глобальним гравцем.

Дипломатична діяльність Сергія Камишева на посаді Надзвичайного і Повноважного Посла України в Китайській Народній Республіці становить важливу сторінку в історії розвитку українсько-китайських відносин. Аналіз його роботи дозволяє зробити кілька ключових висновків:

1. Стратегічний підхід до двосторонніх відносин. Діяльність посла Камишева характеризувалася розумінням стратегічної важливості Китаю для України та системним підходом до розбудови багатовимірних відносин. Він ефективно використовував наявні дипломатичні інструменти для просування українських інтересів, враховуючи специфіку китайської політичної та ділової культури.

2. Економізація зовнішньої політики. Одним із головних досягнень дипломата стало посилення економічної складової двосторонніх відносин. Прагматичний підхід до розвитку торговельно-економічної співпраці, залучення китайських інвестицій та просування українського експорту свідчать про розуміння сучасних тенденцій світової дипломатії, де економічні інтереси відіграють визначальну роль.

3. Урівноваження геополітичних викликів. В умовах складної геополітичної ситуації та обмежених ресурсів української дипломатії Камишев зумів знайти збалансований підхід до розвитку відносин з Китаєм, не порушуючи при цьому стратегічного курсу України на

європейську та євроатлантичну інтеграцію.

4. Культурна дипломатія як дієвий інструмент. Важливим елементом дипломатичної діяльності Сергія Камишева було використання "м'якої сили" та культурної дипломатії для зміцнення двосторонніх зв'язків та формування позитивного іміджу України в китайському суспільстві.

5. Інституційне закріплення співробітництва. Робота посольства під керівництвом Камишева сприяла створенню та зміцненню інституційних механізмів співпраці між Україною та Китаєм, що забезпечило системність діалогу та його незалежність від політичної кон'юнктури.

6. Адаптивність дипломатичної стратегії. Здатність українського посла адаптувати дипломатичні підходи відповідно до змін як у внутрішньополітичній ситуації в Україні, так і в міжнародному середовищі, свідчить про високий професіоналізм та стратегічне мислення.

7. Науково-технічна співпраця як перспективний напрямок. Особлива увага до розвитку науково-технічного співробітництва відображає розуміння потенціалу України в цій сфері та можливостей, які відкриває партнерство з Китаєм для модернізації української економіки.

Досвід дипломатичної діяльності Сергія Камишева в Китаї демонструє важливість професійного підходу до розбудови відносин з глобальними гравцями на міжнародній арені. В умовах трансформації світового порядку та посилення ролі Китаю в глобальній політиці та економіці, напрацювання українського дипломата залишаються актуальними та можуть слугувати орієнтиром для подальшого розвитку українсько-китайських відносин.

Водночас, досвід цієї дипломатичної місії вказує на необхідність постійного оновлення підходів до співпраці з Китаєм, враховуючи динамічні зміни в міжнародних відносинах, нові виклики та можливості у світовій політиці та економіці. Українська дипломатія має враховувати як позитивні напрацювання, так і об'єктивні обмеження у відносинах з Китаєм, формуючи збалансовану стратегію, що найкраще відповідатиме національним інтересам України у довгостроковій перспективі.

2.17. Борис Зайчук: державник, дипломат і реформатор соціальної сфери України

Дмитро Іванович Ткач

Борис Зайчук належить до когорти тих українських державних діячів, які присвятили своє життя розбудові незалежної України на різних відповідальних посадах. Його багатогранна кар'єра охоплює важливі сфери державного управління, дипломатії та соціального реформування. Шлях, пройдений Борисом Зайчуком, є яскравим прикладом відданого служіння українському народу та державі в непрості часи становлення та утвердження незалежності.

У Старокостянтинові на Хмельниччині у подружжя Олександра Сергійовича та Марії Семенівни Зайчуків 27 серпня 1949 року народилося двоє хлопчиків — Валентин і за 17 хвилин – Борис.

З вересня 1966 року по липень 1967 року працював слюсарем ремонтно-будівельного управління Жовтневого району м. Київ. У 1971 році закінчив Київський державний педагогічний інститут ім. М.О. Горького за спеціальністю «Українська мова та література». Після закінчення навчання працював вчителем Білогородської середньої школи Києво-Святошинського району Київської області. 1972-1973 — проходив строкову військову службу. У 1974-1986 роках — директор Бобрицької, Гореницької, Білогородської середніх шкіл Києво-Святошинського району Київської області.

Борис Зайчук розпочав свою державну кар'єру ще за часів здобуття Україною незалежності. Він обіймав ряд відповідальних посад у системі державного управління, демонструючи професіоналізм і глибоке розуміння процесів державотворення.

З лютого 1986 року по травень 1992 року — заступник голови виконкому Києво-Святошинського районної ради Київської області. У 1991 році закінчив Київський інститут політології та соціального управління за спеціальністю «політолог, викладач соціально-політичних дисциплін». З травня 1992 року по вересень 1993 року — заступник голови Києво-Святошинського райдержадміністрації Київської області. З вересня 1993 року — заступник голови правління Пенсійного фонду України. З 6 січня 1996 року по січень 2008 року — голова правління Пенсійного фонду України. З вересня 1998 року — член Координаційної ради з питань внутрішньої політики. У 2000 році закінчив Київський національний торговельно-економічний університет (КНТЕУ) за спеціальністю «Фінанси», кваліфікація — економіст-фінансист. Захистив кандидатську дисертацію «Організаційно-економічний механізм побудови в Україні трирівневої системи пенсійного забезпечення» (Науково-дослідний економічний інститут Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України, 2002).

З січня 2008 року по серпень 2009 року — заступник секретаря Ради національної безпеки і оборони України.

Державницький підхід Бориса Зайчука характеризувався прагматизмом, далекоглядністю та орієнтацією на розвиток української державності. Він активно сприяв утвердженню демократичних принципів у діяльності державних органів та інституцій, працював над зміцненням конституційного ладу та

верховенства права в Україні.

Окремою важливою сторінкою біографії Бориса Зайчука є його дипломатична служба. У вересні 2009 року Президент України В. Ющенко призначає його Надзвичайним та Повноважним Послом України в Республіці Хорватія. У 2009 році Республіка Хорватія мала важливе значення для України з кількох причин:

1. Євроатлантична інтеграція: Хорватія вступила до НАТО у 2009 році, що стало важливим прикладом для України щодо можливих шляхів євроатлантичної інтеграції. Це давало практичний приклад успішної трансформації постсоціалістичної країни.

2. Європейська інтеграція: У 2009 році Хорватія перебувала на завершальному етапі переговорів щодо вступу до ЄС (остаточно приєдналася у 2013 році). Для України цей досвід був цінним у контексті її власних європейських прагнень.

3. Досвід постконфліктної відбудови: Хорватія мала успішний досвід подолання наслідків війни (1991-1995), що могло бути корисним для України в контексті врегулювання регіональних конфліктів.

4. Політична підтримка: Хорватія послідовно підтримувала територіальну цілісність України та її європейські прагнення на міжнародній арені.

5. Двостороннє співробітництво: Між країнами розвивалися економічні та культурні зв'язки, посилювалася міждержавна співпраця в різних сферах.

Однак варто зазначити, що у порівнянні з деякими іншими

європейськими партнерами України, відносини з Хорватією не належали до пріоритетних напрямків української зовнішньої політики в 2009 році.

За період роботи Бориса Олександровича Зайчука на посаді Надзвичайного і Повноважного Посла України в Хорватії (вересень 2009 - березень 2010) він зробив низку важливих кроків для розвитку двосторонніх відносин, хоча цей напрямок не був пріоритетним у зовнішній політиці України того часу.

Основні досягнення Зайчука в Хорватії:

• Вручення Почесної грамоти та нагрудного знака МЗС України заступнику голови товариства дружби «Хорватія-Україна» Теодору Фріцкі, що сприяло зміцненню українсько-хорватських відносин та утвердженню позитивного іміджу України в Хорватії.

• Активна робота з українською національною меншиною в Хорватії: зустрічі з представниками української громади, русинської меншини, обговорення питань шкільництва, культурно-освітньої діяльності та гуманітарних проектів.

• Розвиток академічної співпраці: зустріч із ректором Загребського університету Алексою Бєлішем, підтримка студентських обмінів між українськими та хорватськими університетами, ініціатива щодо присвоєння аудиторії в університеті імені Тараса Шевченка.

• Проведення культурних заходів, зокрема концертів, спрямованих на популяризацію української культури в Хорватії.

Ці заходи сприяли поглибленню політичного, культурного та освітнього діалогу між Україною та Хорватією, а також підтримці української діаспори в країн.

У березні 2010 року він повертається в Київ та очолює до листопада 2012 правління Пенсійного фонду України. Особливе місце в діяльності Бориса Зайчука посідає його робота з реформування соціальної сфери України. На посаді керівника Пенсійного фонду України він ініціював та реалізував низку важливих реформ, спрямованих на вдосконалення системи соціального захисту та пенсійного забезпечення громадян.

Під його керівництвом було впроваджено нові підходи до організації роботи Пенсійного фонду, модернізовано систему обліку та звітності, підвищено ефективність використання фінансових ресурсів. Борис Зайчук приділяв велику увагу впровадженню

сучасних інформаційних технологій у роботу фонду, що дозволило значно покращити якість обслуговування пенсіонерів та інших категорій громадян.

Важливим напрямком його діяльності стала робота над удосконаленням законодавства у сфері пенсійного забезпечення та соціального страхування. Під його керівництвом було розроблено ряд законодавчих ініціатив, спрямованих на посилення соціального захисту населення та забезпечення стабільного функціонування пенсійної системи.

У листопаді 2012 року Президент України Янукович призначає його Надзвичайним і Повноважним Посолом України в Чеській Республіці. У 2012 році Чеська Республіка була важливою для України з кількох ключових причин:

1. Євроінтеграційна підтримка: Чехія послідовно підтримувала європейські прагнення України, виступаючи адвокатом української євроінтеграції серед країн-членів ЄС.

2. Економічне співробітництво: Чехія була значущим торговельним партнером України в Центральній Європі. Обсяги двосторонньої торгівлі та інвестицій мали тенденцію до зростання.

3. Енергетична співпраця: Через територію Чехії відбувався транзит енергоносіїв, що було важливим у контексті енергетичної безпеки України.

4. Трудова міграція: Значна кількість українських трудових мігрантів працювала в Чехії, що сприяло надходженню грошових переказів в Україну.

5. Досвід трансформації: Успішний досвід Чехії в політичній та економічній трансформації був цінним прикладом для України.

6. Взаємодія у міжнародних організаціях: Співпраця в рамках міжнародних структур, включаючи ООН, ОБСЄ та інші організації.

7. Культурно-гуманітарна співпраця: Розвиток освітніх і культурних обмінів, що сприяло посиленню зв'язків між країнами.

Варто зазначити, що 2012 рік був періодом президентства Віктора Януковича в Україні, коли євроінтеграційний курс України був непослідовним, що певною мірою впливало на характер відносин з європейськими партнерами, включаючи Чехію.

Борис Зайчук, будучи послом України в Чехії з 2012 по 2016 роки, працював у складний період, що включав події Євромайдану (2013–

2014), анексію Криму Росією (2014) та початок конфлікту на сході України. Його діяльність була спрямована на такі ключові напрямки:

1. Політична дипломатія та підтримка суверенітету України.

• Міжнародна підтримка: Зайчук координував зусилля щодо залучення підтримки Чехії у питаннях суверенітету України, зокрема після анексії Криму. Чехія, як член ЄС та НАТО, стала важливим партнером у лобіюванні санкцій проти Росії.

• Діалог з ЄС: Сприяв поглибленню відносин України з Євросоюзом через чеську підтримку, зокрема у контексті Угоди про асоціацію.

2. Економічне співробітництво.

• Торгівля та інвестиції: Ініціював бізнес-форуми, сприяв укладенню угод у сфері енергетики, ІТ чи сільського господарства. Чехія є важливим інвестором для України, тому розширення економічних зв'язків могло бути пріоритетом.

• Підтримка бізнесу: Допомога українським компаніям у виході на чеський ринок та залучення чеських технологій до України.

3. Культурно-освітні ініціативи.

• Культурні обміни: Організація виставок, концертів, кінофестивалів для популяризації української культури в Чехії.

• Освітні програми: Розширення програм обміну студентами та академічного співробітництва між університетами.

4. Консульська підтримка.

• Допомога громадянам: Активна робота з українською діаспорою, особливо під час кризових подій (наприклад, підтримка біженців зі сходу України).

• Спрощення візового режиму: Участь у підготовці до безвізового режиму України з ЄС.

• Електронна черга: Зайчук пишався тим, що посольство першим серед українських дипломатичних установ запровадило онлайн-запис на прийом.

5. Безпека та енергетика.

• Співпраця у сфері безпеки: Обговорення питань кібербезпеки, військової допомоги після 2014 року.

• Енергетична стійкість: Перемовини щодо участі Чехії в проектах з диверсифікації енергопостачання України.

6. Високі візити

• Організація зустрічей на рівні глав держав або міністрів, що

закріпляли політичні та економічні домовленості.

Важливі події:

• У 2014 році Чехія підтримала санкції ЄС проти Росії, що могло бути частково результатом дипломатичних зусиль України.

• У 2015–2016 роках Україна та ЄС активно працювали над реформами для безвізового режиму, де роль чеської підтримки могла бути ключовою.

Причиною звільнення Зайчука з посади посла України в Чехії була його заангажованість у скандалі, коли він намагався визволити з в'язниці ліванця Алі Фаяда, звинуваченого в нелегальній торгівлі зброєю та співпраці з терористами. Фаяда вистежили американські спецслужби, і він був ув'язнений у Чехії. Проте весною 2016 року чеський суд відмовив Штатам у екстрадиції Файада. Невдовзі ліванця повернули на батьківщину в обмін на заручників із Чехії.

Алі Файяд був радником скандального міністра оборони України та екс-голови «Укрспецекспорту» Дмитра Саламатіна, який займав ці посади, залишаючись громадянином РФ.

Представляючи Україну на міжнародній арені, Зайчук Б.О. зробив значний внесок у розвиток зовнішньополітичних зв'язків нашої держави та зміцнення її авторитету у світі.

Як дипломат, Борис Зайчук демонстрував високий професіоналізм, глибоке розуміння міжнародних процесів та вміння відстоювати національні інтереси України. Його дипломатична діяльність характеризувалася пошуком нових можливостей для міжнародної співпраці, розширенням економічних та культурних зв'язків, а також просуванням позитивного іміджу України у світі.

Завдяки його зусиллям було налагоджено важливі двосторонні відносини з рядом країн, підписано угоди про співпрацю в різних галузях та залучено іноземні інвестиції в українську економіку. Борис Зайчук брав активну участь у міжнародних переговорах та консультаціях, представляючи інтереси України на високому професійному рівні.

Діяльність Бориса Зайчука залишила помітний слід в історії розвитку української держави. Його внесок у різні сфери державного управління, дипломатії та соціальної політики став важливою складовою процесу становлення та розвитку сучасної України.

Принципи, якими керувався Борис Зайчук у своїй діяльності –

професіоналізм, відповідальність, відданість інтересам держави та народу – залишаються актуальними і в наш час. Його практичний досвід та управлінські підходи зберігають свою цінність для сучасних державних управлінців та політиків.

Борис Зайчук належить до плеяди тих українських державних діячів, які своєю працею та зусиллями сприяли становленню та розвитку української державності в непрості часи її історії. Його багатогранна діяльність як державника, дипломата та реформатора соціальної сфери є прикладом відданого служіння Україні.

Життєвий шлях та професійна діяльність Бориса Зайчука заслуговують на увагу та вивчення, оскільки містять цінний досвід державного управління, дипломатичної роботи та впровадження соціальних реформ. Цей досвід зберігає свою актуальність для сучасної України, яка продовжує шлях державного будівництва та реформування різних сфер суспільного життя.

2.18. Володимир Забігайло: правознавець, дипломат, посол України в Кенії

Дмитро Іванович Ткач

Володимир Костянтинович Забігайло (1944–2005) — визначний український правознавець і дипломат, чия кар'єра поєднувала наукову діяльність із служінням державі на міжнародній арені. Його робота заклала основи для розвитку української правової системи та зміцнення позицій України в Африці, зокрема через місію в Кенії.

Народився 27 травня 1944 року в Києві в родині юриста Костянтина Забігайла, що вплинуло на його професійний вибір. Закінчив юридичний факультет Київського державного університету ім. Т. Шевченка (1967), а пізніше — аспірантуру Інституту держави і права АН УРСР. У 1983 році захистив докторську дисертацію на тему соціальної спрямованості права, ставши одним із провідних теоретиків у галузі правознавства.

Протягом 1967–1988 років Забігайло працював у Інституті держави і права АН УРСР — молодшим, старшим науковим співробітником, завідувачем сектору Інституту держави та права АН УРСР, де досліджував взаємозв'язок права і суспільства, проблеми демократії та прав людини. Його праці, такі як *«Право і суспільство»* (1981) та *«Демократія, право і свободи»* (1983), стали фундаментом для розуміння ролі права в сучасній державі.

З 1988 по 1992 — професор кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства факультету міжнародних відносин та міжнародного права, заступник директора Інституту міжнародних

відносин КДУ, директор управління міжнародних зв'язків КНУ, завідувач кафедри порівняльного правознавства ІМВ Київського державного університету ім. Т. Шевченка. Тут він займався підготовкою майбутніх дипломатів. Він також очолював кафедру порівняльного правознавства, акцентуючи на адаптації українського законодавства до європейських стандартів, що було критично важливим для майбутньої інтеграції України в ЄС.

У 1992 році поступає на роботу в МЗС України, та їде у США як радник Посольства України у Вашингтоні, де працює до 1998 року. Забігайло займався політико-правовими питаннями, зокрема захистом інтересів України в контексті розпаду СРСР та формування нових міжнародних відносин.

У 1998 році вертається в Київ і займає посада заступника міністра юстиції. Він координував виконання Конвенції про захист прав людини, сприяючи гармонізації українського законодавства з міжнародними нормами.

У вересні 2003 року Президент України Л. Д. Кучма призначає Забігайло В. К. Надзвичайним і Повноважним Послом України в Кенії. Одночасно він представляв Україну в Програмі ООН з навколишнього середовища (ЮНЕП) та Програмі ООН з населених пунктів (Хабітат).

Чим цікава була Кенія для України у 2003 році

2003 рік став важливим етапом у розвитку українсько-кенійських відносин. Ось ключові аспекти, які робили Кенію цінним партнером для України.

Стратегічне позиціонування в Африці. Кенія була лідером у Східній Африці, маючи значний політичний та економічний вплив у регіоні. Її економіка з 2003 року почала стабільно зростати вперше з 1960-х років, що робило її привабливою для співпраці у сфері інвестицій та торгівлі. Для України це була можливість розширити свою присутність у Африці, особливо на тлі активізації китайських та європейських інвестицій на континенті.

Двостороння дипломатія. У вересні 2003 року Володимира Забігайла призначили Надзвичайним і Повноважним Послом України в Кенії. Це призначення активізувало діалог між країнами. Посол також представляв Україну в ключових міжнародних організаціях, розташованих у Найробі, таких як Програма ООН з навколишнього

середовища (ЮНЕП) та Програма з населених пунктів (Хабітат). Це відкривало додаткові можливості для участі України в глобальних екологічних та урбаністичних ініціативах.

Економічний потенціал. Військово-технічна співпраця: Хоча масштабні угоди щодо поставок української зброї (танки, авіаційні двигуни) активізувалися пізніше, у 2003 році закладалися основи для майбутніх переговорів. Кенія, як імпортер оборонної техніки, була перспективним ринком. Сільське господарство: Кенія експортувала чай і каву, тоді як Україна могла запропонувати технології для агросектору. Це створювало основу для взаємовигідного обміну.

Культурно-історичні паралелі. Обидві країни мали досвід боротьби за незалежність (Кенія – від Великої Британії у 1963 році, Україна – від СРСР у 1991 році). Це формувало спільну основу для діалогу, зокрема в питаннях протидії колоніальним наслідкам та розбудови національної ідентичності. Наприклад, у Кенії вшанували героїв національно-визвольного руху, що резонувало з українським контекстом.

Міжнародна платформа. Кенія була важливим голосом у міжнародних організаціях, таких як ООН. Для України співпраця з нею дозволяла посилити власні позиції на глобальній арені, зокрема в питаннях безпеки, екології та прав людини. Наприклад, кенійська активістка Вангарі Маатаї, лауреат Нобелівської премії миру, популяризувала екологічні ініціативи, що могло стати темою спільних проектів.

Технологічний обмін. Кенія вже тоді розвивала інноваційні технології, зокрема фінансові сервіси на кшталт M-Pesa. Україна, яка на початку 2000-х років також розвивала цифрові рішення, могла вивчати кенійський досвід у сфері фінтеху та адаптувати його для власних потреб.

У 2003 році Кенія була для України стратегічним партнером через свій економічний потенціал, політичний вплив у Східній Африці та можливості для співпраці в міжнародних організаціях. Призначення посла, спільні історичні паралелі та перспективи технологічного обміну заклали основу для подальшого зміцнення відносин, які розвивалися в наступні роки.

Будівля Посольства України у м.Найробі. 2008 р.

Основні досягнення Володимира Забігайла на посаді посла в Кенії (2003–2005):

Розвиток дипломатичних відносин: Забігайло сприяв зміцненню двосторонніх відносин між Україною та Кенією, а також з іншими країнами Східної Африки, де посольство України в Найробі здійснювало представництво.

Участь у міжнародних організаціях: Як представник України в ЮНЕП та UN-Habitat, він активно залучався до обговорення глобальних екологічних та урбаністичних питань, просуваючи українські ініціативи та позиції на міжнародному рівні.

Культурна дипломатія: Посольство під його керівництвом організовувало культурні заходи, спрямовані на популяризацію української культури в регіоні, що сприяло покращенню іміджу України за кордоном.

Консульська підтримка: Забігайло забезпечував ефективну консульську підтримку українських громадян, які перебували в Кенії та суміжних країнах, захищаючи їхні права та інтереси.

Його діяльність на посаді посла сприяла зміцненню позицій України в Східній Африці та активнішій участі країни в роботі міжнародних організацій, що базуються в Найробі.

Виклики: Регіон характеризувався політичною нестабільністю, але Забігайло вдалося підтримувати стабільні відносини,

використовуючи свій досвід у міжнародному праві.

Наукова спадщина.

Забігайло — автор понад 100 наукових праць, серед яких:

• *«Порівняльне правознавство: теорія і метод розвитку правової системи України»* (1988) — аналіз адаптації європейського досвіду для України.

• *«Право — інструмент входження України до Європейського Союзу»* (2000) — стратегія інтеграції через правові реформи.

Його ідеї про роль права в суспільстві залишаються актуальними, особливо в контексті сучасних євроінтеграційних процесів.

Володимир Забігайло помер 21 березня 2005 року у Києві, перебуваючи на посаді посла. Причини смерті офіційно не розголошувалися, але його внесок у дипломатію та науку відзначили державними похоронами на Байковому кладовищі.

Могила Володимира Забігайла, Байкове кладовище

Його ім’я увічнене в *«Українській дипломатичній енциклопедії»*, а його праці використовуються як навчальні матеріали у вишах.

Володимир Забігайло поєднував глибокі академічні знання з практичною дипломатією, ставши мостом між українською правовою системою та міжнародними інституціями. Його робота в Кенії підкреслила значення України в глобальних екологічних і міських ініціативах, а наукові праці залишилися орієнтиром для правових реформ. Історія Забігайла — це приклад того, як інтелект і відданість справі можуть впливати на розвиток держави у найскладніші періоди її історії.

2.19. Олександр Воробйов — дипломат і парламентарій незалежної України

Дмитро Іванович Ткач

Олександр Костянтинович Воробйов увійшов в історію України як видатний державний діяч, який зробив вагомий внесок у розбудову української дипломатії та парламентаризму в перші десятиліття незалежності. Його професійний шлях є яскравим прикладом відданого служіння державним інтересам України на міжнародній арені та у вищому законодавчому органі країни.

Народився 25 серпня 1934 року, в селі Нововасилівка, Бердянського району, Запорізької області, в сім'ї робітників. Закінчив Бердянський педінститут за спеціальністю «вчитель фізики і математики», Закінчив Запорізький машинобудівний інститут ім. В. Я. Чубаря за спеціальністю «інженер-електромеханік», Вищу дипломатичну школу МЗС СРСР (1972). Володів болгарською та французькою мовами. Член КПРС (1957–1991), член ОК КПУ. Депутат Запорізької обласної ради.

Народний депутат України I скликання, під час депутатства у ВР України до груп чи фракцій не входив. Був одружений та мав дитину.

З 1958 по 1959 рік працює завідувачем навчальної частини СШ с. Олександрівка, Дніпропетровської обл. 1959–1963 — інструктор, перший секретар Бердянського МК ЛКСМУ. 1963–1965 — завідувач відділу МК КПУ, надалі — заступник голови виконкому Бердянської міської ради та секретар Бердянського МК КПУ. 1965–1972 — заступник завідувача, завідувач оргвідділу Запорізького ОК КПУ.

1972–1974 — слухач, Вища дипломатична школа МЗС СРСР. 1974–1974 — перший секретар п'ятого європейського відділу Міністерства закордонних справ СРСР. 1974–1976 — консул Генерального Консульства СРСР в м. Пловдів, Болгарія. 1976–1979 — перший секретар Посольства СРСР в Народній Республіці Болгарія. 1979–1980 — інструктор ЦК КПРС. 1980–1990 — секретар Запорізького ОК КПУ. 1990–1991 — голова ревізійної комісії Запорізького ОК КПУ

З травня 1990 по травень 1994 рік Народний депутат України 12 (1 у незалежній Україні) скликання. У Верховній Раді був членом Комісії ВР України у закордонних справах. До Верховної Ради був обраний набравши у 1-му турі 50,14 % голосів і переміг двох претендентів (Запорізька область, Пологівського виборчого округу № 194). У незалежній Україні Олександр Воробйов продовжив служіння українському народу як народний депутат, де його досвід у сфері міжнародних відносин став надзвичайно цінним для парламентської діяльності.

У Верховній Раді України він зосередив свою увагу на питаннях зовнішньої політики, євроінтеграції та міжпарламентського співробітництва. Як активний член парламентського комітету з питань зовнішньої політики він брав участь у розробці законодавчих ініціатив, спрямованих на посилення позицій України на міжнародній арені.

Воробйов був активним учасником міжпарламентських груп дружби, що сприяло розвитку міжпарламентського діалогу між Україною та іншими країнами. Його глибоке розуміння міжнародних процесів дозволяло ефективно відстоювати національні інтереси України в парламентському вимірі зовнішньої політики.

Дипломатична кар'єра Олександра Воробйова була тісно пов'язана з розбудовою двосторонніх відносин України з Республікою Болгарія. У 1993 році Президент України Л. М. Кравчук призначає його Надзвичайним і Повноважним Послом України в Республіці Болгарія.

Посольство України в Республіці Болгарія. 2025 рік.

У 1993 році, через два роки після встановлення дипломатичних відносин між Україною та Болгарією, співпраця між країнами перебувала на етапі становлення. Основні аспекти взаємного інтересу можна окреслити так:

Історичні та культурні зв'язки.

• Спільна слов'янська ідентичність та історичні паралелі (наприклад, участь українців у визволенні Болгарії від османського панування у XIX ст.) створювали основу для довіри.

• Болгарська діаспора в Україні (понад 200 тис. осіб, зосереджена переважно в Одеській області) була важливим мостом для культурних обмінів та сприяння взаєморозумінню.

• У 1993 році обидві країни, ймовірно, розглядали культурні проєкти для зміцнення зв'язків, хоча конкретні ініціативи того року в архівах не фіксуються.

Економічні виклики та пошук партнерів.

• Економічна криза в Україні 1993 року (гіперінфляція, колапс промисловості, шахтарські страйки) змушувала шукати нові ринки збуту та джерела інвестицій. Болгарія, яка сама переживала перехід від планової економіки, могла бути потенційним партнером у галузях, де зберігалися радянські технології (наприклад, сільське господарство, машинобудування).

• Торгівля енергоресурсами: Болгарія мала потужну нафтопере-

робну промисловість, зокрема НПЗ, що належали російському «Лукойлу». Не виключено, що Україна розглядала можливості імпорту пального через болгарські канали, але прямі дані за 1993 рік відсутні.

Політична підтримка в умовах постсоціалістичного переходу.

• Обидві країни пройшли шлях від соціалістичних режимів до демократії. У 1993 році Болгарія, позбавившись комуністичної диктатури у 1990-му, могла служити прикладом для України у проведенні реформ.

• Міжнародне позиціювання: Для України, яка тільки затверджувалася як незалежна держава, підтримка з боку Болгарії (як члена ООН та майбутнього кандидата в ЄС) була важливою для легітимації на світовій арені.

Безпека та регіональна стабільність.

• Після розпаду СРСР Україна прагнула забезпечити стабільність у Чорноморському регіоні. Болгарія, як член ОБСЄ, могла стати союзником у просуванні спільних ініціатив, хоча пріоритетом для Софії на той час була інтеграція з ЄС та НАТО.

• Питання Криму: У липні 1993 року Верховна Рада РФ проголосила Севастополь російським містом. Україна, шукаючи міжнародної підтримки, могла розраховувати на солідарність Болгарії, яка сама стикалася з тиском з боку Росії в історичній перспективі.

Обмеження співпраці.

• Внутрішні проблеми обох країн: Економічний колапс України та політична нестабільність Болгарії (перехідний уряд, корупція) обмежували масштаби взаємодії.

• Відсутність інституційних механізмів: Міжурядова комісія з економічного співробітництва між Україною та Болгарією була створена лише у 2010-х роках, тому у 1993-му співпраця залишалася фрагментарною.

1993 рік став для України та Болгарії періодом пошуку спільних інтересів на тлі складних внутрішніх трансформацій. Хоча масштабні проєкти реалізувалися пізніше, саме в цей час були закладені основи майбутнього партнерства у сферах економіки, культури та безпеки. Історична спадщина, включно з болгарською діаспорою в Україні, залишалася ключовим фактором взаємної довіри.

На посаді Надзвичайного і Повноважного Посла України в Болгарії він зробив значний внесок у встановлення та зміцнення

дипломатичних, економічних і культурних зв'язків між двома країнами.

Під час його дипломатичної місії відбулося поглиблення політичного діалогу між Україною та Болгарією, що сприяло налагодженню плідної співпраці в різних сферах. Олександр Воробйов брав активну участь у розробці та реалізації двосторонніх угод, які стали правовою основою для подальшого розвитку відносин між країнами.

Особливу увагу посол приділяв питанням захисту прав та інтересів української діаспори в Болгарії, сприяв збереженню її національної ідентичності та культурної спадщини. Завдяки його зусиллям було започатковано низку культурних і освітніх проєктів, спрямованих на популяризацію української культури в Болгарії.

Воробйов активно сприяв розвитку економічних відносин між Україною та Болгарією, зокрема залученню болгарських інвестицій в українську економіку та розширенню українського експорту на болгарський ринок. Це мало позитивний вплив на торговельно-економічні показники між двома країнами.

У 1998 році він вийшов у відставку і пішов на пенсію. Помер Воробйов Олександр Костянтинович 14 листопада 2008 у віці 74 років, похований у м. Київ.

Нагороджений орденом «Знак Пошани», двома медалями, двома Почесними грамотами Президії ВР УРСР.

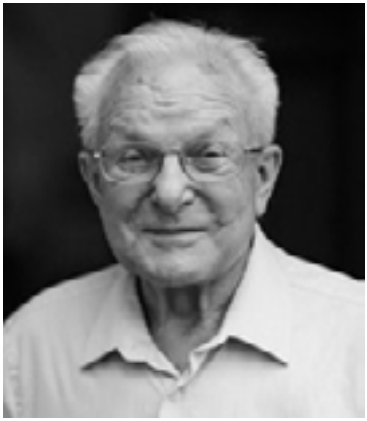
Професійна діяльність Олександра Воробйова як дипломата і парламентарія залишила помітний слід в історії розбудови зовнішньополітичних відносин України та становлення її парламентаризму. Його внесок у розвиток українсько-болгарських відносин є вагомою частиною історії української дипломатії.

Завдяки дипломатичному таланту та парламентському досвіду Олександр Воробйов зумів зробити значний внесок у просування українських інтересів на міжнародній арені та у зміцнення парламентських інституцій незалежної України.

Його професійний шлях є прикладом того, як дипломатичний досвід може бути ефективно використаний у законотворчій діяльності, а парламентська робота — збагачена розумінням міжнародних процесів та дипломатичним підходом до вирішення складних політичних питань.

2.20. Професор і посол: внесок Володимира Василенка в юридичну науку та зовнішню політику України

Дмитро Іванович Ткач

Володимир Андрійович Василенко (16 січня 1937 - 9 жовтня 2023) – визначна постать української дипломатії та юриспруденції, чий життєвий шлях нерозривно пов'язаний з розбудовою української державності та захистом міжнародно-правових інтересів України.

Народився у Києві 16 січня 1937, пройшов складний шлях становлення як науковця та дипломата. Закінчив юридичний факультет Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка у 1959 році та аспірантуру за спеціальністю «Міжнародне право» у 1964 році.

У 1972—1992 рр. був науковим консультантом Міністерства закордонних справ України з правових питань. Наприкінці 1989 року брав участь у виробленні юридичних підвалин економічної самостійності України. Навесні 1990 року підготував перший проєкт Декларації про державний суверенітет України, надалі, як консультант Верховної Ради України брав участь у виробленні остаточного варіанта Декларації.

Він присвятив своє життя міжнародному праву, ставши одним із провідних українських фахівців у цій галузі, що підтверджує його науковий ступінь доктора юридичних наук та професорське звання.

Після проголошення незалежності України Василенко активно долучився до формування дипломатичної служби молодої держави.

Його знання та досвід були неоціненними для країни, яка заново вибудовувала свою присутність на міжнародній арені. У серпні 1992 року Президент України Л.М. Кравчук призначає Володимир Андрійович Василенко Надзвичайним та Повноважним Послом у Королівстві Бельгія, країнах Бенілюкс, а також представник України при Європейському Союзі та НАТО.

Цікаво було те, що Володимир Андрійович і дипломати, які були призначені до роботи в посольстві, декілька місяців не могли виїхати в Брюссель. Тому Василенко кожний день проводив з ними нараду у вестибюлі будівлі МЗС на вулиці вул. Орджонікідзе, 9 (нині — вул. Михайла Грушевського, 9). У МЗС дипломати жартували, що це працює посольство України у Королівстві Бельгія в екзилі.

У 1992 році, коли Україна лише робила перші кроки як незалежна держава, відносини з Бельгією, країнами Бенілюкс, ЄС та НАТО мали особливе стратегічне значення:

Королівства Бельгія та країни Бенілюкс.

1992 рік був періодом встановлення дипломатичних відносин між Україною та країнами Бенілюкс:

• Бельгія визнала незалежність України 31 грудня 1991 року, дипломатичні відносини були встановлені 10 березня 1992 року.

• Нідерланди та Люксембург також встановили дипломатичні відносини з Україною на початку 1992 року.

Для України ці країни були важливі з кількох причин:

• Як потенційні економічні партнери та джерела інвестицій.

• Як політичні союзники, що могли сприяти інтеграції України до європейських структур.

• Як країни з розвиненими демократичними інститутами, досвід яких був цінним для молодої української держави.

Бельгія, як штаб-квартира ЄС та НАТО, мала особливе значення як дипломатичний хаб, через який Україна могла розвивати відносини з ключовими міжнародними організаціями.

Європейський Союз.

У 1992 році відносини з ЄС (тоді ще Європейським Економічним Співтовариством) для України означали:

• Можливість долучитися до європейської спільноти демократичних держав.

• Перспективи економічної підтримки та доступу до європей-

ських ринків.

• Початок діалогу про майбутні торговельні угоди.

Хоча повноцінні договірні відносини тільки формувалися, саме в 1992 році закладалися основи для майбутньої співпраці. ЄС розглядався як орієнтир для реформування економіки та політичної системи України.

НАТО.

Відносини з НАТО у 1992 році мали такі аспекти:

• Участь України в Раді північноатлантичного співробітництва (з березня 1992).

• Початок діалогу з питань безпеки в регіоні.

• Перші контакти щодо можливостей співпраці у військовій сфері.

Важливо відзначити, що на той момент Україна ще не мала чітко визначеного курсу на членство в НАТО, проте співпраця з Альянсом розглядалася як спосіб гарантувати безпеку та суверенітет нової держави.

У 1992 році всі ці відносини перебували на початковому етапі, але закладали фундамент для майбутньої європейської та євроатлантичної інтеграції України.

Ось які надзвичайно важливі напрямки дипломатичної роботи потрібно було реалізувати Володимиру Василенку і він блискуче справився із цим завданням.

Досягнення Володимира Василенка як посла в Бельгії, країнами Бенілюкс та представника при ЄС і НАТО. Він зробив вагомий внесок у розвиток дипломатичних відносин України під час своєї роботи на посаді Надзвичайного і Повноважного Посла України в Королівстві Бельгія, країнах Бенілюксу та представника при ЄС і НАТО. Серед його основних досягнень можна виділити:

Налагодження дипломатичних відносин.

• Сприяв встановленню повноцінних дипломатичних відносин між молодою українською державою та країнами Бенілюксу.

• Забезпечив інституційне оформлення української дипломатичної присутності в цьому регіоні.

• Заклав основи для довготривалих партнерських відносин у різних сферах співпраці.

Взаємодія з ЄС.

• Активно працював над започаткуванням діалогу між Україною та Європейським Союзом.

• Сприяв підготовці перших документів про співпрацю України з ЄС.

• Розпочав переговорний процес щодо майбутніх торговельно-економічних відносин.

• Представляв інтереси України в європейських інституціях на початковому етапі взаємодії.

Співпраця з НАТО.

• Забезпечив входження України до Ради північноатлантичного співробітництва.

• Працював над встановленням прямого діалогу з керівництвом Альянсу.

• Організовував перші офіційні візити українських посадовців до штаб-квартири НАТО.

• Заклав основи для майбутньої програми "Партнерство заради миру".

Економічна дипломатія

• Працював над залученням бельгійських та нідерландських інвестицій в Україну.

• Сприяв укладанню перших економічних угод із країнами Бенілюксу.

• Представляв економічні інтереси України на європейських майданчиках.

Культурно-гуманітарна сфера.

• Організував культурні заходи для представлення України в Бельгії та інших країнах Бенілюксу.

• Сприяв започаткуванню освітніх обмінів та наукової співпраці.

• Працював над формуванням позитивного іміджу України в Західній Європі.

Як професійний юрист-міжнародник, Володимир Василенко особливу увагу приділяв правовому оформленню двосторонніх відносин та забезпеченню юридично коректного представництва інтересів України на міжнародній арені. Його діяльність заклала важливі підвалини для подальшого розвитку відносин України з ЄС, НАТО та країнами Бенілюксу.

У 1998 році Л. Д. Кучма призначає Володимир Андрійович

Василенко Надзвичайним та Повноважним Послом у Великій Британії і за сумісництвом в Ірландії. У ці роки Велика Британія мала для України велике значення. Велика Британія була однією з держав-гарантів безпеки України згідно з Будапештським меморандумом (1994). В рамках ОБСЄ та ООН Велика Британія підтримувала територіальну цілісність України. У 1998 році продовжувався розвиток українсько-британських міжурядових контактів. Поглиблювалася співпраця у сфері дипломатії, освіти, культури та безпеки.

Велика Британія була одним із джерел іноземних інвестицій в українську економіку. Відбувався розвиток торговельно-економічних зв'язків. Велика Британія підтримувала курс України на зближення з європейськими структурами.

Під час своєї дипломатичної місії у Лондоні Володимир Андрійович Василенко він здобув низку вагомих досягнень. Зміцнив політичний діалог між Україною та Великою Британією на найвищому рівні. Сприяв організації та проведенню перших офіційних візитів українських високопосадовців до Великої Британії. Забезпечив підтримку Великою Британією суверенітету та територіальної цілісності України. Працював над визнанням України як важливого геополітичного партнера у Східній Європі.

Економічна співпраця. Сприяв залученню британських інвестицій в українську економіку. Працював над розширенням торговельних відносин між Україною та Великою Британією. Допоміг у започаткуванні спільних економічних проєктів та підприємств. Організовував бізнес-форуми та зустрічі для налагодження прямих контактів між підприємцями обох країн.

Культурна дипломатія. Організовував культурні заходи для представлення української культури у Великій Британії. Сприяв встановленню партнерських зв'язків між українськими та британськими освітніми та науковими установами. Підтримував діяльність української діаспори у Великій Британії та її зв'язки з Україною.

Правова співпраця. Використовуючи свій досвід юриста-міжнародника, працював над розробкою та укладанням двосторонніх угод між Україною та Великою Британією. Сприяв розвитку правової бази двосторонніх відносин. Консультував з питань адаптації українського законодавства до європейських стандартів.

Безпекова сфера. Працював над поглибленням співпраці у сфері безпеки та оборони. Сприяв діалогу між військовими відомствами обох країн. Представляв інтереси України у дискусіях щодо європейської безпеки, що проводились у Великій Британії.

Діяльність Володимира Василенка на посаді посла у Великій Британії була спрямована на комплексний розвиток двосторонніх відносин та створення міцного фундаменту для стратегічного партнерства між Україною та Сполученим Королівством.

У 2001 році обраний Генеральною Асамблеєю ООН до Міжнародного Кримінального Трибуналу з колишньої Югославії, де працював суддею до січня 2005 року. МКТЮ був ключовим органом у розслідуванні воєнних злочинів, злочинів проти людяності та геноциду під час конфліктів на Балканах у 1990-х роках. Серед суддів, які працювали в трибуналі, був український юрист-міжнародник Володимир Василенко його внесок у роботу трибуналу був такий. Він брав участь у розгляді низки ключових справ, зокрема:

• Справа Міломіра Стакича — колишнього мера міста Прієдор, звинуваченого в організації етнічних чисток проти боснійських мусульман і хорватів.

• Справи Драгана Обреновича, Моміра Ніколича, Відое Благовича та Драгана Йокича — учасників злочинів у Сребрениці (1995 р.), де було вбито понад 8 тисяч боснійських чоловіків.

Василенко наголошував на важливості якісних доказів, включаючи офіційні документи, накази командування та свідчення очевидців, для доведення злочинів. Він також підкреслював, що особисті імунітети керівників держав не захищають їх від кримінальної відповідальності в міжнародних судах.

МКТЮ був створений у 1993 році резолюцією Ради Безпеки ООН № 827. Його мандат охоплював переслідування злочинів, скоєних на території колишньої Югославії з 1991 року. За 25 років трибунал провів 142 судових процеси, серед обвинувачених були керівники держав, включаючи Слободана Мілошевича та Ратко Младича.

Василенко вважав, що ратифікація Україною Римського статуту Міжнародного кримінального суду (МКС) могла б прискорити притягнення до відповідальності російських керівників за злочини, починаючи з 2014 року. Значення трибуналу. МКТЮ став прецедентом для міжнародного правосуддя, показавши, що навіть

найвищі посадовці можуть бути притягнуті до відповідальності. Його практика вплинула на створення МКС та спеціальних трибуналів, таких як запропонований суд для розгляду злочину агресії РФ проти України. Володимир Василенко, як представник України в МКТЮ, продемонстрував роль професійних юристів у боротьбі за міжнародну справедливість. Його робота нагадує про важливість міжнародних інституцій у протидії безкарності.

З 2006 року по 2010 рік працює представником України в Раді ООН із прав людини. У 2008 Уповноважений України в Міжнародному Суді ООН під час розгляду справи Румунія проти України.

Григорій Перепелиця, директор інституту зовнішньої політики Дипломатичної Академії при МЗС України і Володимир Василенко, Надзвичайний та Повноважний Посол України, доктор юридичних наук. Після ефіру на Радіо Свобода, Київ, 2008 рік.

З вересня 2006 року працював в Національному університеті «Києво-Могилянська академія на посаді професора кафедри міжнародного права і спеціальних правових наук. Керував роботою аспірантів, був керівником магістерських програм та гарантом освітньо-наукової програми з міжнародного права. Науковий ступінь вчене звання Заслужений юрист України, доктор юридичних наук, Надзвичайний і Повноважний Посол України.

Делегат Установчого з'їзду Народного Руху України, член редакційної комісії з'їзду, член першого складу Великої ради НРУ. Член Народного Комітету захисту України. Перебував в лавах

Української народної партії від 2005 року. 7 червня 2018 Верховна Рада України обрала Володимира Василенка одним із трьох аудиторів Національного антикорупційного бюро України.

Донькою Володимира Василенка є Василенко Леся Володимирівна (нар. 1987), юристка, правозахисниця, громадська та політична діячка, депутат Верховної Ради IX скликання, засновниця правозахисної організації «Юридична Сотня».

Володимир Василенко з донькою Лесею. 2015 р.

Відійшов у засвіти Володимир Андрійович Василенко 09 жовтня 2023.

Наукова спадщина Володимира Василенка включає численні праці з міжнародного права, які стали важливим внеском у розвиток української правової науки. Його експертиза була особливо цінною у питаннях правового статусу України як суб'єкта міжнародних відносин та захисту національних інтересів держави.

Його нагороди: Заслужений юрист України (1995 р.), орден «За заслуги» I, II, III ступенів (2007, 2001, 1997 рр.), орден Данила Галицького (2009 р.), Лауреат Почесної Відзнаки Асоціації правників України «За честь і професійну гідність» (2012 р.).

Володимир Василенко назавжди залишиться в історії України як людина, яка поєднала глибокі теоретичні знання з практичною

дипломатичною діяльністю, послідовно обстоюючи інтереси України на міжнародній арені та працюючи над зміцненням її правових інститутів.

2.21. Анатолій Іванович Бурмаков український науковець-хімік та дипломат

Дмитро Іванович Ткач

Анатолій Іванович Бурмаков увійшов в історію України як унікальна особистість, що поєднала у своїй професійній діяльності фундаментальну науку та дипломатичну службу. Його життєвий шлях демонструє, як глибокі знання в природничих науках можуть ефективно поєднуватися з державною службою на міжнародній арені.

Народився 19 квітня 1940 року в місті Канськ Красноярського краю РФ. Батьки Анатолія Івановича українці, і навіть коли проживали в росії, вдома розмовляли українською мовою. Справжнє прізвище батька Анатолія, бойового генерала, було не Бурмаков, а Бурмака. Коли його дивізія героїчно відзначилася в танкових боях під Сталінградом, генералу Івану Бурмаці було присвоєно звання Героя Радянського Союзу. Тоді генералу повідомили, що за думкою вищого командування для присвоєння геройського звання прізвище Бурмаков звучатиме краще, ніж Бурмака. У воєнний час із вищим командуванням не сперечалися. Так український герой Іван Бурмака став Бурмаковим.

У 1958 р. вступив на хіміко-технологічний факультет Одеського політехнічного інституту і в 1963 р. закінчив його з відзнакою. Вченою радою ХТФ і ДЕК був рекомендований до аспірантури. У 1972 р. Анатолій Іванович захистив дисертацію на здобуття наукового

ступеня кандидата хімічних наук, а в 1974 р. був затверджений у вченому званні доцента по кафедрі технології основного органічного синтезу та органічної хімії. У 1974-1975 рр. А.І. Бурмаков знаходився на дев'ятимісячному науковому стажуванні в Італії, де працював в Падуанському університеті і Міланському політехнічному інституті за темою «Вивчення методів введення фтору в органічні сполуки з метою отримання речовин з цінними технологічними властивостями». В Італії досконало вивчив італійську мову. Після повернення зі стажування зробив кілька доповідей в АН УРСР.

На кафедрі проводилися роботи зі створення апаратури для отримання фтору і для роботи з ним та іншими сильними фторуючими агентами. У 1981 р. Анатолій Іванович був нагороджений нагрудним знаком «За відмінні успіхи в роботі в галузі вищої освіти СРСР». Рішенням ВАК при Раді Міністрів СРСР у 1988 р. Анатолію Івановичу було присуджено вчений ступінь доктора хімічних наук. У 1985 р. А.І. Бурмаков призначається на посаду проректора з міжнародних зв'язків, а потім - проректора з навчальної роботи. Був заступником голови Одеського міського відділення товариства «СРСР-Італія» і членом правління Українського республіканського товариства «СРСР-Італія». З 1989 р. очолює кафедру загальної та неорганічної хімії.

А.І. Бурмаков ще з студентських років займався активною дослідницькою діяльністю, зосередившись на вивченні фізичної хімії та хімічної кінетики. Його наукові праці з хімічної термодинаміки та каталізу здобули визнання як в Україні, так і за її межами.

Особливістю наукового підходу Бурмакова було вміння поєднувати фундаментальні дослідження з практичним застосуванням. Завдяки його науковій діяльності було розроблено ряд інноваційних методик, що знайшли застосування в хімічній промисловості України. Результати його досліджень були опубліковані в провідних наукових журналах, а розроблені ним методи аналізу впроваджені у виробництво.

Анатолій Іванович значну увагу приділяв підготовці молодих науковців, керував дисертаційними дослідженнями, читав лекції у вищих навчальних закладах. Під його керівництвом було захищено низку кандидатських дисертацій, що свідчить про формування власної наукової школи.

Незвичний поворот у кар'єрі Анатолія Бурмакова відбувся після здобуття Україною незалежності, коли його аналітичні здібності, системне мислення та глибокі знання італійської мови привернули увагу Міністерства закордонних справ. Він був запрошений на дипломатичну службу, де зумів швидко опанувати нову для себе сферу діяльності.

На дипломатичній службі А.І. Бурмаков зосередився на питаннях науково-технічного співробітництва, сприяючи інтеграції України до міжнародного наукового простору. Він представляв Україну на міжнародних конференціях, брав участь у переговорах щодо міждержавних угод у сфері науки та технологій, сприяв встановленню контактів між українськими та закордонними науково-дослідними установами.

З 1993 по 1997 року він працює радником Посольства України в Італії, з 06.1997 по 07.1998 року виконує обов'язки завідувача, а потім і завідувача відділом аналізу внутрішньо-економічних та соціально-політичних проблем України Управління політичного аналізу і планування МЗС України. 07.1998 його направляють в Ірак де він працював до 10.1998 у складі Спеціальної комісії ООН.

У жовтні 1998 року повертається в Україну, де його призначають завідувачем відділом аналізу процесів світового розвитку Управління політичного аналізу і планування МЗС України. З 1999 по 2002 рік працює радником Посольства України в Королівстві Нідерланди.

У листопаді 2002 року Президент України Л. Д. Кучма призначає Бурмакова Анатолія Івановича Надзвичайним і Повноважним Послом України в Державі Кувейт. У 2002 році взаємини між Україною та Кувейтом мали кілька ключових аспектів, які вплинули на їхнє подальше співробітництво. Основні значення цих відносин для України можна окреслити так:

Політичний діалог та дипломатія.

• Візит міністра закордонних справ України Анатолія Зленка до Кувейту у січні 2002 року став важливим кроком у зміцненні двосторонніх зв'язків. Це був перший офіційний візит керівника українського МЗС до Кувейту, який підкреслив прагнення обох країн до поглиблення співпраці.

• Цей етап заклав основи для подальших політичних консультацій, зокрема проведених у листопаді 2016 року та наступних роках.

Підготовка до миротворчої співпраці.

• Хоча безпосередньо у 2002 році українські миротворці ще не брали участі в операціях у Кувейті, саме цей період міг бути пов'язаний із плануванням майбутніх місій. Наприклад, у 2003 році Україна відправила 448 військовослужбовців до Кувейту в рамках місії ООН (UNIKOM), що свідчить про нарощування довіри між країнами щодо безпеки.

Економічні перспективи.

• Хоча конкретні дані про торгівлю за 2002 рік відсутні, в подальші роки (наприклад, до 2019 року) товарообіг між країнами досяг 33,3 млн доларів, що свідчить про потенціал, закладений ще на початку 2000-х.

• Саме в 2002 році обговорювалися проекти, які пізніше реалізувалися через Міжурядову комісію з економічного співробітництва (перші засідання якої відбулися в 2010-х).

Культурно-гуманітарний напрямок.

• У 2002 році активних культурних ініціатив між країнами не зафіксовано, проте пізніші події, такі як "Тиждень України у Кувейті" (2020), показують, що дипломатичні контакти 2002 року могли стати основою для майбутніх обмінів.

Міжнародна підтримка.

• Кувейт пізніше (у 2014 році) підтримав резолюцію ООН про територіальну цілісність України, що є наслідком довгострокової роботи, розпочатої ще на початку 2000-х.

Підтримка української діаспори в Кувейті.

2002 рік став етапом, коли Україна та Кувейт активізували політичний діалог, що згодом переріс у співпрацю в економічній, безпековій та гуманітарній сферах. Візити на високому рівні та закладені інституційні механізми створили основу для подальшого зміцнення відносин, особливо після 2014 року. 28 квітня 2005 року завершив свою роботу у Кувейті.

14 травня 2005 року в Одесі у віці 65 років помер Бурмаков Анатолій Іванович.

Перебуваючи на дипломатичних посадах, Бурмаков не полишав наукової діяльності, що дозволяло йому ефективно поєднувати обидві сфери. Його унікальний досвід та експертні знання були особливо цінними при обговоренні питань хімічної безпеки, екологічних

проблем та наукових обмінів.

У приміщенні Посольства України в Кувейті відбулась урочиста зустріч з представниками місцевої української громади.

Внесок Анатолія Івановича Бурмакова в українську науку та дипломатію є вагомим прикладом успішного поєднання цих сфер діяльності. Його наукові досягнення збагатили українську хімічну науку, а дипломатична діяльність сприяла зміцненню міжнародного авторитету України у науково-технічній сфері.

Життя та професійна діяльність А.І. Бурмакова демонструють, як фундаментальні знання та наукове мислення можуть ефективно служити державним інтересам на міжнародній арені, поєднуючи наукову точність із дипломатичною мудрістю.

2.22. Науковець і дипломат: кар'єра Ростислава Білодіда

Дмитро Іванович Ткач

Ростислав Білодід належить до плеяди тих непересічних особистостей, яким вдалося гармонійно поєднати наукову глибину з дипломатичною майстерністю. Його професійний шлях є яскравим прикладом того, як фундаментальні знання та аналітичне мислення науковця стають міцною основою для успішної дипломатичної діяльності.

Свою кар'єру Ростислав Білодід розпочав у науковій сфері, де швидко зарекомендував себе як талановитий дослідник з аналітичним складом розуму. Здобувши ґрунтовну освіту в галузі міжнародних відносин, він присвятив значну частину свого професійного життя науковим дослідженням актуальних проблем міжнародної політики та дипломатії.

Народився 4 березня 1932 року в Києві. У 1961 році закінчив Київський державний університет ім. Т. Шевченка. З 1961 по 1967 — працював в секретаріаті Президії Академії Наук України. З 1967 по 1972 — співробітник Секретаріату ООН у Нью-Йорку. З 1972 по 1992 — працював в секретаріаті Президії Академії Наук України. З 1979 — начальник Управління міжнародних зв'язків.

Наукові праці Білодіда відзначалися не лише академічною глибиною, але й практичною цінністю. Він завжди намагався знайти зв'язок між теоретичними концепціями та реальними викликами, з якими стикається дипломатична служба. Це прагматичне спрямування його досліджень створило міцний фундамент для майбутньої дипломатичної кар'єри.

Перехід Ростислава Білодіда від наукової діяльності до практичної дипломатії відбувся органічно. Його глибокі знання міжнародних

відносин, аналітичні здібності та розуміння глобальних процесів привернули увагу Міністерства закордонних справ України, де він розпочав свою дипломатичну кар'єру.

Перші роки на дипломатичній службі були періодом активного професійного зростання. З 1992 по 1994 він працює радником-посланником, тимчасово Повіреним у справах України в Литовській Республіці. У 1994 по 03.1999 — Надзвичайний і Повноважний Посол України в Литовській Республіці.

У 1994 році Литовська Республіка представляла для України особливий інтерес з кількох стратегічних причин:

Політичне значення.

• Литва була важливим партнером для України в процесі відходу від пострадянської спадщини.

• Обидві країни мали схожі цілі щодо інтеграції до європейських структур.

• Литва активно підтримувала незалежність України на міжнародній арені.

• Спільні інтереси в регіональній безпеці створювали основу для політичної співпраці.

Економічна співпраця.

• Відбувалося формування нових економічних відносин після розпаду СРСР.

• Налагоджувалися торговельні зв'язки на нових ринкових засадах.

• Литва була потенційним транзитним коридором для українських товарів на шляху до скандинавських ринків.

• Співпраця в енергетичній сфері, особливо в контексті диверсифікації енергопостачання.

Регіональна безпека.

• Обидві країни шукали нові безпекові орієнтири після розпаду Варшавського договору.

• Спільні інтереси щодо зменшення залежності від Росії.

• Литва як потенційний партнер у формуванні регіональних безпекових ініціатив.

• Координація позицій щодо ядерного роззброєння України.

Культурні зв'язки та історична спадщина.

• Спільна історична спадщина (часи Великого князівства Ли-

товського).

• Відновлення культурних зв'язків на новому рівні.

• Обмін досвідом у сфері національно-культурного відродження.

• Співпраця у сфері освіти та науки.

Досвід реформ.

• Литва випереджала Україну в темпах економічних реформ та демократичних перетворень.

• Український уряд цікавився литовським досвідом побудови ринкової економіки.

• Досвід Литви у проведенні приватизації та залученні іноземних інвестицій.

• Правові реформи та трансформація державних інституцій.

1994 рік був важливим етапом формування двосторонніх відносин між Україною та Литвою, коли закладалися основи стратегічного партнерства, яке продовжує розвиватися і сьогодні.

Всі ці напрямки українсько–литовських відносин лягли в основу діяльності Ростислава Митрофановича на посаді Посла України в Литві у 1994-1999 роках. То які його досягнення на цій посаді потрібно відмітити.

Розвиток двосторонніх відносин.

• Зміцнення політичного діалогу між Україною та країною перебування.

• Розширення договірно-правової бази двосторонніх відносин.

• Організація офіційних та робочих візитів на високому та найвищому рівнях.

• Встановлення ефективних комунікаційних каналів з політичною елітою країни перебування.

Економічна дипломатія.

• Сприяння зростанню обсягів двосторонньої торгівлі

• Залучення інвестицій в українську економіку

• Просування українських експортних можливостей

• Організація бізнес-форумів та економічних місій

Культурна дипломатія.

• Популяризація української культури в країні перебування.

• Організація культурно-мистецьких заходів.

• Розвиток освітніх та наукових обмінів.

• Підтримка української громади та діаспори.

Консульська діяльність.

• Удосконалення системи захисту прав та інтересів українських громадян.

• Розвиток консульської служби посольства.

• Вирішення проблемних питань українських громадян у країні перебування.

Іміджева робота.

• Формування позитивного образу України.

• Інформаційно-роз'яснювальна робота щодо української зовнішньої та внутрішньої політики.

• Протидія дезінформації про Україну.

Варто зазначити, що діяльність Ростислава Білодіда припала на складний період становлення української дипломатії, коли молода держава активно розбудовувала свої дипломатичні представництва та шукала свій шлях на міжнародній арені. Працюючи в різних підрозділах МЗС закордоном, Білодід демонстрував не лише високий професіоналізм, але й уміння застосовувати науковий підхід до розв'язання практичних завдань зовнішньої політики.

У березні 1999 року Президент України Л. Д. Кучма призначає Білодіда Ростислава Митрофановича Надзвичайним і Повноважним Послом України у В'єтнамі. У 1999 році Соціалістична Республіка В'єтнам представляла для України значний інтерес з низки важливих стратегічних міркувань.

Економічне співробітництво.

• В'єтнам розглядався як перспективний ринок для української продукції в Південно-Східній Азії.

• Україна шукала можливості для експорту машинобудівної продукції, металургійних виробів та хімічної продукції.

• В'єтнамська економіка демонструвала стабільне зростання, що робило її привабливим торговельним партнером.

• Обидві країни мали взаємодоповнюючі економіки: В'єтнам потребував промислової продукції, а Україна - сільськогосподарських товарів.

Військово-технічне співробітництво.

• В'єтнам був важливим ринком для українського військового та військово-технічного експорту.

• Існував попит на модернізацію в'єтнамської військової техніки

радянського виробництва.

• Співпраця у сфері ремонту та обслуговування військових літаків і кораблів.

• Можливості для передачі технологій та навчання військових спеціалістів.

Політичне значення.

• В'єтнам був важливим партнером України в Азійсько-Тихоокеанському регіоні.

• Обидві країни мали спільні підходи до багатьох міжнародних питань.

• В'єтнам надавав підтримку українським ініціативам у міжнародних організаціях.

• Розвиток відносин з В'єтнамом допомагав диверсифікувати зовнішню політику України.

Історичний контекст.

• Між країнами існували давні зв'язки ще з радянських часів.

• Багато в'єтнамців навчались в українських вишах.

• В Україні проживала значна в'єтнамська діаспора.

• Наявність взаємного розуміння культурних та соціальних особливостей.

Науково-технічна співпраця.

• Спільні проекти в галузі освіти та науки.

• Обмін науковими кадрами та досвідом.

• Співпраця в енергетичній сфері та сільському господарстві.

1999 рік був періодом, коли Україна активно шукала нові ринки та партнерів для подолання економічної кризи, і В'єтнам з його динамічною економікою та традиційними зв'язками представляв значний інтерес для української зовнішньої політики та економічної дипломатії.

Досягнення Ростислава Митрофановича Білодіда на посаді Посла України у В'єтнамі (1999-2003).

За час дипломатичної місії Ростислава Митрофановича Білодіда як Надзвичайного і Повноважного Посла України у Соціалістичній Республіці В'єтнам у 1999-2003 роках можна виділити такі ключові досягнення:

Розвиток торговельно-економічних відносин.

• Значне збільшення обсягів двосторонньої торгівлі між Украї-

ною та В'єтнамом.

• Організація бізнес-форумів та економічних місій українських компаній до В'єтнаму.

• Налагодження контактів між підприємствами двох країн.

• Сприяння укладанню комерційних контрактів у пріоритетних галузях.

Військово-технічне співробітництво.

• Активізація контрактів на модернізацію та ремонт в'єтнамської військової техніки радянського виробництва.

• Розвиток співпраці у галузі авіабудування та суднобудування.

• Координація навчання в'єтнамських військових спеціалістів в Україні.

• Просування української військової продукції на в'єтнамському ринку.

Дипломатичні досягнення.

• Організація офіційних візитів високого рівня між Україною та В'єтнамом.

• Підписання низки двосторонніх угод про співпрацю в різних сферах.

• Зміцнення договірно-правової бази двосторонніх відносин.

• Координація позицій країн у міжнародних організаціях.

Культурно-гуманітарна сфера.

• Проведення Днів української культури у В'єтнамі.

• Розширення освітніх обмінів та збільшення кількості в'єтнамських студентів в Україні.

• Підтримка української громади у В'єтнамі.

• Сприяння науковим контактам між університетами обох країн.

Консульська робота.

• Покращення системи консульського захисту українських громадян у В'єтнамі.

• Спрощення процедур для в'єтнамських бізнесменів та студентів, які прямували в Україну.

• Вирішення проблемних питань українських громадян у В'єтнамі.

Дипломатична місія Ростислава Білодіда у В'єтнамі припала на період активного розвитку в'єтнамської економіки та початку її інтеграції у світову торгівлю, що створило сприятливі умови для

просування українських інтересів у цьому регіоні. Його діяльність як посла заклала міцну основу для подальшого розвитку українсько-в'єтнамських відносин та посилила позиції України в Південно-Східній Азії.

У червні 2000 року Білодіда призначають за сумісництвом Надзвичайним і Повноважним Послом України у Камбоджі, Лаосі, Малайзії, М'янмі, Філіппінах, Сінгапурі, Брунеї, Таїланді.

Як дипломат, Білодід вирізнявся здатністю глибоко аналізувати політичні процеси в країні перебування, налагоджувати ефективні комунікаційні канали та знаходити нестандартні шляхи для просування українських інтересів. При цьому його наукова підготовка дозволяла формувати стратегічне бачення розвитку двосторонніх відносин, що виходило за межі традиційних дипломатичних підходів.

Унікальність професійного стилю Ростислава Білодіда полягає саме в синергії наукового та дипломатичного підходів. Він ніколи не відмовлявся від наукової діяльності, продовжуючи публікувати статті та виступати з лекціями. Ця подвійна ідентичність науковця і дипломата дозволяла йому виступати своєрідним мостом між академічним світом та практичною дипломатією.

Його аналітичні записки та рекомендації завжди базувалися на глибокому науковому аналізі, що підвищувало їхню цінність для прийняття зовнішньополітичних рішень. Водночас, практичний досвід дипломатичної роботи збагачував його наукові дослідження, надаючи їм особливої актуальності та практичної значущості.

Ростислав Митрофанович Білодід помер 11 жовтня 2020 року у віці 88 років. Похований на Берковецькому кладовищі в Києві.

Діяльність Ростислава Білодіда зробила значний внесок у розвиток сучасної української дипломатії. Його професійний приклад демонструє важливість інтелектуального підходу до дипломатичної служби та необхідність постійного діалогу між науковими установами та дипломатичними інституціями.

У час глобальних трансформацій та нових викликів для міжнародних відносин, саме такі фахівці, як Ростислав Білодід, здатні запропонувати нове бачення ролі України у світі та розробити ефективні стратегії реалізації національних інтересів на міжнародній арені.

Професійний шлях Ростислава Білодіда є надихаючим прикладом

для молодого покоління українських дипломатів і науковців, демонструючи, що справжній професіоналізм у сучасній дипломатії ґрунтується на гармонійному поєднанні практичних навичок із глибокими теоретичними знаннями та аналітичним мисленням.

2.23. Андрій Петрович Бешта: життя та внесок дипломата у зовнішню політику України

Дмитро Іванович Ткач

Андрій Петрович Бешта (14 грудня 1976 – 30 травня 2021) — український дипломат, чия кар'єра охопила ключові етапи розвитку зовнішньої політики України. Він відомий як Надзвичайний і Повноважний Посол України в Таїланді, Лаосі та М'янмі, а також активний учасник міжнародних форумів. Його діяльність стала прикладом професіоналізму та відданості інтересам держави.

Андрій Бешта народився у місті Рожище на Волині. Здобув вищу освіту на факультеті міжнародних відносин Львівського національного університету імені Івана Франка, де вивчав міжнародне право та англійську мову, якою володів вільно. Його академічні успіхи заклали основу для майбутньої дипломатичної кар'єри.

Бешта поступив на роботу до МЗС України у 1998 році, починаючи з посад у Департаменті міжнародних організацій. Його робота включала:

• Участь у сесіях Генеральної Асамблеї ООН — він був членом делегацій на 67–70-й сесіях (2012–2015), де відстоював позиції України з питань безпеки, прав людини та міжнародного співробітництва.

• Роботу в Постійному представництві України при ООН у Нью-Йорку (2001–2005) — спочатку як секретар, згодом радник.

• Керівні посади в центральному апараті МЗС — обіймав посади заступника директора та в.о. директора Департаменту міжнародних

організацій.

У 2014 році Департамент міжнародних організацій Міністерства закордонних справ України займався координацією та реалізацією зовнішньополітичної діяльності України у сфері співпраці з міжнародними організаціями. Основні напрямки його роботи включали:

• Забезпечення участі України в діяльності міжнародних організацій, зокрема ООН, ОБСЄ, Ради Європи, ЮНЕСКО та інших, з метою захисту національних інтересів, суверенітету, територіальної цілісності та безпеки України.

• Координація взаємодії між різними державними органами щодо виконання міжнародних зобов'язань України у рамках міжнародних організацій.

• Підтримка дипломатичних ініціатив, спрямованих на протидію агресії Росії, що почалася у 2014 році, зокрема через активну роботу в ООН та інших міжнародних форумах.

• Участь у розробці і впровадженні національних стратегій у сфері прав людини та військово-технічного співробітництва.

• Сприяння інтеграції України у європейські та світові політичні, економічні та безпекові структури.

• Забезпечення інформаційної підтримки державних органів щодо міжнародної діяльності та участі України у міжнародних організаціях.

У 2015 році Президент України П. Порошенко призначив Андрія Петрович Бешту послом України в Таїланді, а з 2017 року — також в Лаосі та М'янмі (за сумісництвом).

У 2017 році Таїланд, Лаос та М'янма представляли для України низку цікавих можливостей та перспектив у різних сферах взаємодії:

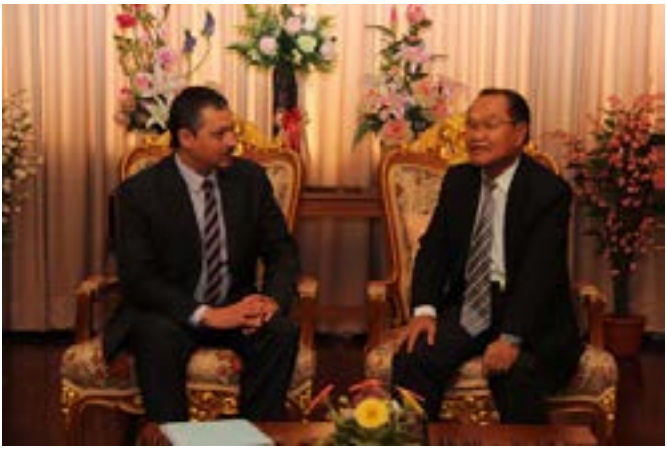
Таїланд.

1. Економічне співробітництво — Таїланд, як одна з найрозвиненіших економік Південно-Східної Азії, був привабливим торговельним партнером для України. Експорт української аграрної продукції, металургійних виробів та машинобудування мав потенціал для розширення.

2. Туризм — Розвиток туристичних зв'язків становив взаємний інтерес, зокрема залучення таїландських туристів до України та збільшення потоку українських туристів до Таїланду.

3. Освітня сфера — Україна була зацікавлена у залученні студентів з Таїланду для навчання в українських вищих навчальних закладах.

4. Військово-технічне співробітництво — Таїланд виявляв інтерес до української військової техніки та технологій.

Посол Андрій Бешта зустрівся з Й.В. Лі Букхамом, Послом Лаоської Народно-Демократичної Республіки в Королівстві Таїланд, 2016 рік

Лаос

1. Енергетичний сектор — Лаос активно розвивав гідроенергетику, що відкривало можливості для українських енергетичних компаній та інженерів.

2. Аграрні технології — Україна могла запропонувати Лаосу свої напрацювання в сільськогосподарській галузі.

3. Підготовка кадрів — Лаос потребував спеціалістів у різних галузях, що створювало перспективи для освітньої співпраці.

4. Гуманітарна взаємодія — Розвиток культурних обмінів та гуманітарного співробітництва.

М'янма

1. Нові ринки — У 2017 році М'янма продовжувала процес відкриття своєї економіки після десятиліть ізоляції, що створювало можливості для виходу українських компаній на новий ринок.

2. Сільськогосподарський сектор — М'янма, як країна з великим аграрним потенціалом, була цікавою для експорту українських сільськогосподарських технологій та обладнання.

3. Освітня співпраця — Можливості для залучення студентів з М'янми та обміну академічним досвідом.

4. Інфраструктурні проєкти — М'янма потребувала модернізації інфраструктури, що створювало потенціал для участі українських компаній у відповідних проєктах.

Загалом, ці країни Південно-Східної Азії представляли для України інтерес у контексті диверсифікації зовнішньоекономічних зв'язків та пошуку нових ринків у період, коли Україна активно працювала над подоланням економічних наслідків російської агресії та зменшенням залежності від традиційних ринків.

Андрій Бешта, обіймаючи дипломатичні посади в Таїланді (з 2015 р.), Лаосі та М'янмі (з 2017 р. за сумісництвом), зробив значний внесок у розвиток двосторонніх відносин України з цими країнами.

Його діяльність охопила політичні, економічні та культурні аспекти. Ось ключові результати його роботи:

1. Зміцнення дипломатичного представництва

• Бешта став першим постійним послом України в Таїланді після відновлення незалежності України, що заклало основу для системного діалогу з країнами Південно-Східної Азії.

• З 2017 року він керував посольством України в Таїланді, одночасно координуючи роботу у Лаосі та М'янмі, що підвищило ефективність української дипломатії в регіоні.

2. Участь у міжнародних ініціативах.

• Як член українських делегацій на 67–70-й сесіях Генеральної Асамблеї ООН (2012–2015 рр.), Бешта відстоював інтереси України на глобальній арені, зокрема в питаннях безпеки та міжнародного співробітництва. Цей досвід він використовував під час роботи в Азії.

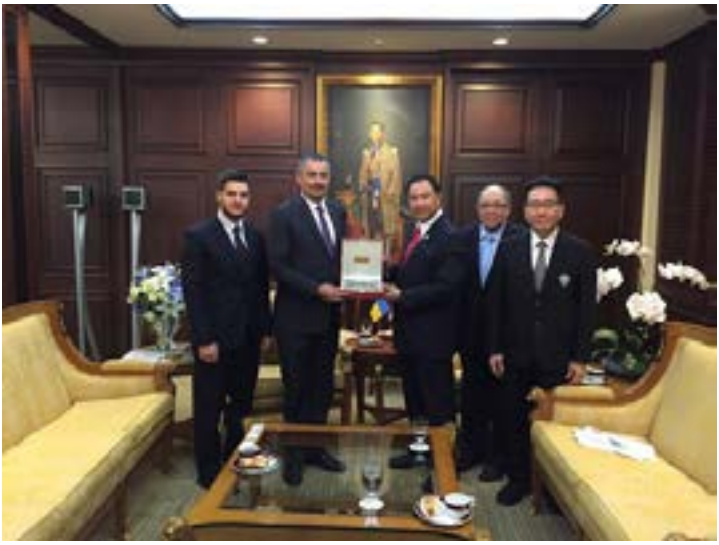
• Співпрацював із структурами АСЕАН, сприяючи інтеграції України в регіональні економічні та політичні процеси.

3. Економічна дипломатія.

• Під його керівництвом відбувалися переговори щодо розширення торгівлі між Україною та Таїландом, зокрема в сфері сільського господарства, технологій та інвестицій. А саме, експорт української сільгосппродукції: зернові культури (пшениця, кукурудза, ячмінь), соняшникова олія, борошно, бобові культури. Обмін технологіями в агросекторі: системи зрошення, технології вирощування культур, методи зберігання продукції. Створення спільних підприємств з пере-

робки сільгосппродукції: виробництво комбікормів, переробка фруктів та овочів. Постачання української сільськогосподарської техніки на ринок Таїланду та країн АСЕАН. Ця робота заклала основу для майбутніх проєктів.

• У М'янмі та Лаосі він працював над створенням правових умов для співпраці, зокрема в галузі енергетики та інфраструктури, використовуючи досвід роботи в ООН.

26 червня 2018 року Посол України Андрій Бешта зустрівся з Головою Торгово-промислової палати Таїланду Каліном Сарасіном.

4. Культурно-гуманітарна діяльність.

• Організовував культурні обміни, виставки та освітні програми для популяризації української культури в регіоні. Наприклад, за його ініціативи в Таїланді проводилися дні українського кіно.

• Підтримував українську діаспору, зокрема в Таїланді, де проживає значне число українських громадян.

5. Консульська робота та захист громадян.

• Активно допомагав українцям, які опинилися в складних ситуаціях у Таїланді, М'янмі та Лаосі. Наприклад, у 2019 році він брав участь у вирішенні справи українського туриста, заарештованого в Бангкоку.

• Забезпечував правовий захист бізнесменів, які працювали в ре-

гіоні, спрощуючи процедури отримання віз та ліцензій.

6. Підготовка до подальшої інтеграції.

• Бешта готував ґрунт для майбутніх угод України з країнами АСЕАН, зокрема щодо спільного використання технологій у сільському господарстві та відновлюваної енергетики.

• Його робота сприяла збільшенню кількості туристів з Південно-Східної Азії в Україну, зокрема завдяки спрощенню візових процедур.

Андрій Бешта закріпив позиції України в Південно-Східній Азії, поєднуючи політичний діалог, економічні ініціативи та культурний обмін. Незважаючи на те, що конкретні угоди часто залишалися за лаштунками, його системна робота створила міцний фундамент для подальшого співробітництва. Його раптова смерть у 2021 році стала втратою для української дипломатії, але залишений ним спадок продовжує впливати на відносини України з регіоном.

Трагедія та обставини смерті. 30 травня 2021 року Андрій Бешта помер під час відпочинку на острові Ко Ліпе (Таїланд). За даними поліції, він відчув нудоту близько 4:30 ранку, після чого втратив свідомість. Причиною смерті стала гостра серцева недостатність. Насильницький характер смерті був виключений. На момент загибелі дипломату було 44 роки. Президент України Володимир Зеленський та МЗС висловили співчуття, наголосивши на його професіоналізмі та відданості: «Він був доброзичливою людиною та високопрофесійним дипломатом, який віддано служив інтересам нашої держави».

Спадщина та визнання. Посмертне звання — у серпні 2021 року Бешті посмертно присвоєно дипломатичний ранг Надзвичайного і Повноважного Посла. Вплив на українську дипломатію — його досвід роботи в ООН та Азії став основою для подальшого зміцнення позицій України на міжнародній арені. Родина — залишив дружину Наталію, доньку Оксану та синів Андрія й Остапа.

Андрій Бешта увійшов в історію як дипломат, який поєднував ефективність у міжнародних переговорах з глибокою людяністю. Його робота в Азії та ООН заклала міцні основи для співпраці України з країнами регіону, а трагічна смерть стала втратою для української зовнішньої політики. Його життя нагадує про важливість дипломатії в захисті національних інтересів.

Життєвий шлях та дипломатична діяльність Андрія Петровича

Бешти є яскравим прикладом відданого служіння українській державності та національним інтересам. Його професійна біографія охоплює складний та визначальний для України період становлення її зовнішньої політики як незалежної держави.

Внесок Андрія Бешти у розвиток українсько-таїландських відносин важко переоцінити. Працюючи Надзвичайним і Повноважним Послом України в Королівстві Таїланд, а також за сумісництвом у Лаосі та М'янмі, він не лише представляв інтереси України в цьому стратегічно важливому регіоні Південно-Східної Азії, але й суттєво розширив горизонти двосторонньої співпраці. Завдяки його зусиллям було зміцнено торговельно-економічні зв'язки, активізовано політичний діалог, розширено договірно-правову базу відносин та започатковано нові напрямки співробітництва.

Особливу увагу заслуговує його внесок у просування економічної дипломатії України, що дозволило відкрити нові ринки для українських товарів та послуг у регіоні АСЕАН. Його діяльність на посаді посла сприяла диверсифікації зовнішньоекономічних зв'язків України, що було особливо важливим у контексті необхідності подолання наслідків російської агресії.

Андрій Бешта також зробив значний внесок у розвиток дипломатичної служби України, поєднуючи глибоке розуміння національних інтересів держави з тонким відчуттям культурних особливостей країн Південно-Східної Азії. Його дипломатичний стиль характеризувався вмінням будувати довірчі відносини з представниками політичних та ділових кіл країн перебування, що безумовно сприяло успішному виконанню поставлених перед ним завдань.

Передчасна смерть Андрія Бешти у травні 2021 року стала непоправною втратою для української дипломатичної служби. Проте його професійна спадщина, напрацювання та ініціативи продовжують слугувати основою для подальшого розвитку відносин України з країнами Південно-Східної Азії.

Життя та діяльність Андрія Петровича Бешти є взірцем професіоналізму, відданості справі та патріотизму для нових поколінь українських дипломатів. Його ім'я назавжди залишиться в історії української дипломатії як приклад самовідданого служіння державі на міжнародній арені. Досвід, накопичений ним

протягом років дипломатичної служби, є цінним надбанням для української зовнішньої політики та заслуговує на глибоке вивчення й узагальнення.

2.24. Бойко Віталій Федорович - український юрист і дипломат, голова верховного суду України

Дмитро Іванович Ткач

Віталій Федорович Бойко увійшов в історію незалежної України як видатний юрист, державний діяч і дипломат, чия багатогранна діяльність суттєво вплинула на становлення судової системи та зовнішньополітичних відносин нашої держави.

Народився 30 вересня 1937 р. у селі Кропивне (Ніжинський район), (Чернігівська область). Після закінчення у 1954 р. Ніжинського технікуму підготовки культурно-освітніх працівників, завідував сільським клубом. З 1956 по 1959 р. проходив строкову військову службу.

У 1963 р. закінчив Харківський юридичний інститут і був обраний суддею Амур-Нижньодніпровського районного суду м. Дніпропетровська, а наступного року — призначений головою цього суду й очолював його упродовж десяти років. З лютого 1973 р. по березень 1976 р. обіймав посаду заступника голови Дніпропетровського обласного суду, протягом наступних десяти років очолював Донецький обласний суд.

У січні 1986 року призначений першим заступником Міністра юстиції.

У період із 1990 р. по 1992 р. обіймав посаду Міністра юстиції України. Саме тоді міністерство розробило основні положення, що лягли в основу законів «Про власність», «Про економічну самостійність України» та інших нормативних актів. Це було непростим завданням, оскільки вносилися зміни в законодавчі акти у

зв'язку з набуттям Україною незалежності, по-новому формулювалися окремі положення закону, починаючи з Кримінального кодексу, були внесені зміни до закону «Про судоустрій України», приймалися нові закони, зокрема, «Про статус суддів».

Очолюючи Міністерство юстиції, одночасно виконував і обов'язки Голови Центральної виборчої комісії з виборів народних депутатів України (1989—1992 рр.). Займався також організацією виборів першого Президента України, проведенням Всеукраїнського референдуму з питань незалежності України. І ця робота була дуже відповідальною, оскільки рішення Центральної виборчої комісії тоді не можна було оскаржити до суду — вони були остаточними й оскарженню не підлягали.

З 1992 р. по 1993 р. працював завідувачем відділу оборони, національної безпеки, правопорядку і надзвичайних ситуацій Кабінету Міністрів України.

З березня 1993 року Президент України Л. М. Кравчук призначає його Надзвичайним і Повноважним Послом України в Республіці Молдова. Він став першим послом України в Кишиніві. У 1993 році для України Республіка Молдова була цікава передусім як сусідня держава, з якою Україна активно налагоджувала дипломатичні та правові відносини після розпаду СРСР. У цьому році було підписано важливу двосторонню угоду - Договір між Україною і Молдовою про правову допомогу та правові відносини у цивільних і кримінальних справах, що сприяло розвитку співпраці у правовій сфері.

Також у 1993 році в Кишиневі було відкрито Посольство України в Молдові, що стало важливим кроком для зміцнення дипломатичних контактів і розвитку добросусідських відносин. Цей період був ключовим для врегулювання питань державного кордону між двома країнами, що виникли через історичні зміни територій та суперечки щодо будівництва інфраструктурних об’єктів, зокрема порту на Дунаї.

Крім того, Україна підтримувала територіальну цілісність Молдови у контексті конфлікту в Придністров’ї, що залишався важливим регіональним викликом після завершення активної фази Придністровської війни у 1992 році. Україна виступала за мирне врегулювання конфлікту, підтримуючи суверенітет Молдови і принцип невтручання у внутрішні справи.

Отже, 1993 рік був важливим для України у контексті встановлення правових, дипломатичних і безпекових відносин із Молдовою, що мало стратегічне значення для стабільності на західному кордоні України та регіональної безпеки.

Варто зазначити, що цей період був надзвичайно важливим для розбудови двосторонніх відносин між Україною та Молдовою, оскільки обидві країни лише нещодавно здобули незалежність і активно встановлювали дипломатичні зв'язки.

Досягнення посла в цей період включали:

1. Формування базових двосторонніх угод між Україною та Молдовою

2. Встановлення інституційних механізмів співпраці між країнами

3. Вирішення питань кордонів та транскордонного співробітництва

4. Розвиток торговельно-економічних відносин

5. Захист прав української громади в Молдові

6. Налагодження культурних та гуманітарних зв'язків

7. Врегулювання питань, пов'язаних із Придністровським конфліктом

Унікальність постаті Віталія Бойка полягає в тому, що після яскравої кар'єри на чолі найвищого судового органу країни він продовжив служіння державі на дипломатичній ниві. Його призначення на дипломатичну посаду демонструвало розуміння важливості правової експертизи у міжнародних відносинах та довіру до його професіоналізму.

На дипломатичній службі Віталій Федорович зумів ефективно використати свій юридичний досвід та глибоке розуміння міжнародного права. Його діяльність сприяла зміцненню авторитету України на міжнародній арені та розвитку двосторонніх відносин з іншими державами.

Особливу увагу Віталій Бойко приділяв питанням міжнародного правового співробітництва, гармонізації українського законодавства з міжнародними стандартами та розвитку правової співпраці. Його дипломатична діяльність стала важливим внеском у процес інтеграції України до міжнародних правових інституцій.

У 1994 р. обраний головою Верховного Суду України й очолював

його до відставки. За час його головування здійснено низку важливих завдань, зокрема посилено незалежність судової влади, покращено умови роботи найвищого судового органу, налагоджено міжнародну співпрацю судових органів. Віталій Федорович виправдав високу довіру суспільства й держави. За вагомий особистий внесок у зміцнення законності й правопорядку, активну участь у проведенні судово-правової реформи в 1997 р.

Від грудня 2002 до серпня 2003 — директор, професор кафедри правоохоронної діяльності Інституту права імені князя Володимира Великого при Міжрегіональній академії управління персоналом (м. Київ, із листопада 2004). Мене життя неодноразово зводило з цією непересічною, але доволі скромною особистістю. Особливо плідно ми спрацювали у ці роки в МАУП, де я також займав посаду віце-президента із міжнародних питань.

Член Національної комісії із зміцнення демократії та утвердження верховенства права (із серпня 2005).

Один з організаторів Спілки юристів України.

2009 обраний головою Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.

Віталію Федоровичу Бойку присвоєно почесне звання «Заслужений юрист України». За значний особистий внесок у соціально-економічний, науково-технічний, культурно-освітній розвиток незалежної Української держави, вагомі трудові досягнення, багаторічну сумлінну працю удостоєний ордена князя Ярослава Мудрого V та IV ступенів, нагороджений почесними грамотами Президії Верховної Ради УРСР, Верховної Ради України, почесними відзнаками Президента України, Ради суддів України та багатьма відомчими нагородами.

Він – автор 26 публікацій з питань становлення і розвитку в Україні судової влади, зокрема: "Становлення незалежного високопрофесійного суду – нагальна потреба сьогодення" (1996), "Конституція України і становлення незалежної судової влади" (1999), "Судова система: проблеми реформування та розвитку" (2000), "Мала судова реформа в Україні" (2002), "Право людини на правосуддя" (у співавторстві, 2003). Ініціатор багатьох законопроектів та пропозицій із вдосконалення чинного законодавства України, здійснення судово-правової реформи в державі, один з організаторів Спілки юристів

України.

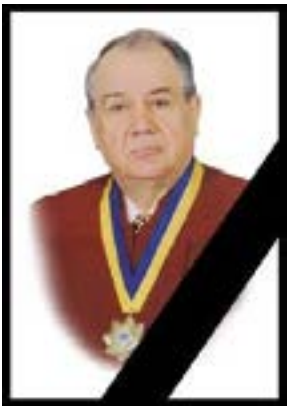
У родині Віталія Федоровича панував мир, любов і злагода. З дружиною Еліною Михайлівною, лікарем за фахом, виховали двох доньок, котрі обрали юридичний фах.

Віталій Федорович з молодою генерацією юристів – з доньками та онуком

Високими досягненнями в професії юриста завдячує життєвому кредо: «Не відкладай на завтра те, що можна зробити сьогодні».

Віталій Федорович пішов з життя 30 січня 2020 року.

Віталій Федорович Бойко залишив вагомий слід в історії української юстиції та дипломатії. Його професійний шлях є яскравим прикладом того, як фундаментальні юридичні знання, управлінський талант та відданість державним інтересам можуть служити на благо країни в різних сферах державної діяльності.

Принципи, якими керувався Віталій Бойко у своїй діяльності – верховенство права, незалежність судової влади, захист прав і свобод людини – залишаються актуальними дороговказами для сучасників. Його внесок у розбудову судової системи незалежної України та зміцнення її міжнародного авторитету є неоціненним.

Постать Віталія Федоровича Бойка назавжди залишиться в історії України як приклад справжнього державного діяча, який зумів поєднати високий професіоналізм юриста з дипломатичною мудрістю, віддано служачи своїй країні на різних відповідальних посадах.

2.25. Касьяненко Анатолій Іванович - український дипломат, народний депутат України, голова Херсонської облдержадміністрації

Дмитро Іванович Ткач

Анатолій Іванович Касьяненко (12 серпня 1942, Тбілісі, Грузія — 23 липня 2021) — український державний діяч, дипломат, народний депутат України першого скликання та голова Херсонської обласної державної адміністрації (1998–1999). Його кар'єра охопила ключові етапи становлення незалежної України, поєднуючи політичну, дипломатичну та громадську діяльність.

Народився 12 серпня 1942 в Тбілісі. Закінчив Одеський технологічний інститут харчової і холодильної промисловості ім. М. Ломоносова (1969), Вищу партійну школу при ЦК Компартії України (1981). Володів російською, грузинською, англійською мовами.

З 08.1960 по 01.1961 — токар Херсонського електромашзаводу. З 01.1961 по 07.1961 — слюсар Херсонської біофабрики. З 07.1961 по 07.1963 — служба в збройних силах СРСР. З 07.1963 по 11.1964 — електрик СМУ ВО «Укрторгбуд». З 11.1964 по 11.1967 — інструктор, тренер з боксу Херсонської облради ДСТ «Спартак». З 11.1967 по 08.1969 — кочегар газцеху Херсонського «Харчокомбінату». З 08.1969 по 1973 — на комсомольській роботі: інструктор, завідділом спортивної і оборонно-масової роботи, голова бюро міжнародного

молодіжного туризму «Супутник» Херсонського обкому ЛКСМ України. З 1974 по 1986 — на партійній роботі в місті Херсоні. З 1986 по 1987 — голова Херсонської обласної ради профспілок. З 1987 по 1991 — 2-й секретар Херсонського обласного комітету Компартії України. З 18.03.1990 — народний депутат України 1-го скликання. З 05.04.1990 — голова обласної комісії з питань молоді і спорту. З 1991 по 1993 — член комісії ВР України у закордонних справах.

У 30 липня 1993 році Президент України Л. М. Кравчук призначив Касьяненко Анатолія Івановича першим Надзвичайним і Повноважним Послом України в Грузії. У 1993 році Грузія становила значний інтерес для України з кількох важливих причин:

1. Геополітичне партнерство: Обидві держави нещодавно здобули незалежність від СРСР і мали спільні інтереси щодо зміцнення суверенітету та національної безпеки.

2. Альтернативні транспортні коридори: Україна була зацікавлена у розвитку транспортних шляхів через Грузію як альтернативного маршруту для торгівлі з країнами Кавказу та Центральної Азії, що зменшувало залежність від російських транзитних шляхів.

3. Енергетична безпека: Грузія була потенційним транзитним коридором для каспійських енергоресурсів, що мало стратегічне значення для України в контексті диверсифікації джерел постачання енергоносіїв.

4. Протидія регіональним загрозам: Спільний досвід військових конфліктів (у Грузії – Абхазія і Південна Осетія) створював підґрунтя для співпраці у сфері безпеки.

5. Економічні відносини: Розвиток торговельних зв'язків, що сформувалися ще за радянських часів, але в нових умовах незалежності.

6. Регіональні організації: Обидві країни були зацікавлені у створенні нових регіональних об'єднань поза межами впливу Росії (майбутнє ГУАМ).

7. Культурні та історичні зв'язки: Давні історичні та культурні контакти між народами створювали сприятливий клімат для розвитку двосторонніх відносин.

Варто зазначити, що 1993 рік був складним для обох держав – Україна перебувала в економічній кризі, а Грузія була втягнута у військові конфлікти. Проте саме в цей період закладалися основи

стратегічного партнерства, яке згодом зміцнилося.

Візит до грузинського порту Поті української військової делегації на чолі з міністром А.І. Кузьмуком (1996 р.)

За роки своєї роботи на посаді посла з 1993 по 1997 роки Касьяненко Анатолій Іванович досягнув вагомих результатів на наступних напрямках. Започаткування дипломатичних структур - створення посольства України в Грузії "з нуля", забезпечення його функціонування та розвитку. Формування договірно-правової бази - робота над укладанням базових міждержавних угод, що заклали правовий фундамент двосторонніх відносин. Реагування на складну ситуацію в Грузії - діяльність в умовах громадянської війни та етнічних конфліктів у Абхазії та Південній Осетії. Захист інтересів українців - забезпечення захисту прав та інтересів української громади в Грузії у складний період. Розвиток економічної співпраці - пошук шляхів збереження та відновлення економічних зв'язків в умовах розпаду єдиного радянського економічного простору. Формування політичного діалогу - встановлення контактів з грузинським керівництвом на чолі з Едуардом Шеварднадзе.

Представництво України в Грузії у цей період було особливо важливим з огляду на стратегічні інтереси обох країн та спільні виклики, з якими вони стикалися.

10 січня 2000 року Президент України Л. Д. Кучма призначає Касьяненко Анатолія Івановича Надзвичайним і Повноважним Послом України в Республіці Узбекистан, також він керував дипломатичними місіями в Таджикистані та Афганістані (за

сумісництвом). У 2000 році Республіка Узбекистан була цікава для України як стратегічний партнер у Центральній Азії з розвиненими двосторонніми відносинами у політичній, економічній та культурній сферах. Важливим чинником стало підписання у 1999 році Програми економічного співробітництва між Україною та Узбекистаном на 1999–2008 роки, яка набрала чинності у 2000 році і передбачала поглиблення співпраці в різних галузях.

На одній із зустрічей з Президентом Грузії Е.А. Шеварднадзе (1994 р.)

Політичні відносини між країнами були активними: у 2000 році відбувався обмін візитами на високому рівні, зокрема візит Президента України Леоніда Кучми до Узбекистану, що сприяв подальшому розвитку двосторонніх контактів. Україна і Узбекистан підтримували регулярні політичні консультації та співпрацювали в рамках міжнародних організацій.

Економічне співробітництво охоплювало транспорт, зв'язок, торгівлю, енергетику, зокрема участь українських спеціалістів у розробці нафтогазових родовищ Узбекистану. Узбекистан також приєднався до регіональних інтеграційних ініціатив, підтримуючи зовнішньополітичні ініціативи України.

Таким чином, у 2000 році Узбекистан був важливим партнером для України в контексті розширення економічної співпраці, зміцнення політичних зв'язків і регіональної безпеки в Центральній Азії.

За період роботи послом в Узбекистані Касьяненко Анатолій

Іванович сприяв розвитку і зміцненню двосторонніх політичних, економічних і культурних відносин між Україною та Узбекистаном. Посольство під його керівництвом активно працювало над реалізацією договірно-правової бази, що включала численні міждержавні та міжурядові угоди, спрямовані на поглиблення співпраці в різних сферах, зокрема торгівлі, енергетиці, транспорту та культури.

Касьяненко забезпечував представлення інтересів України в регіоні, сприяв розвитку міждержавних контактів, підтримував культурно-гуманітарні зв'язки, а також захищав права українських громадян на території Узбекистану. Його дипломатична діяльність відбувалася в контексті активізації співпраці України з країнами Центральної Азії, що було важливим для розширення зовнішньополітичного впливу України та зміцнення регіональної безпеки.

Таким чином, основними досягненнями Касьяненка на посаді посла були:

• Закріплення і розвиток системи двосторонніх угод між Україною та Узбекистаном;

• Поглиблення політичного діалогу і економічної співпраці;

• Активізація культурно-гуманітарного обміну;

• Представлення інтересів України в регіоні, включаючи суміжні країни (Таджикистан, Афганістан) за сумісництвом.

Пам'ятник Т.Г. Шевченка та Величне панно, побудовані за ініціативою Посольства (м. Ташкент)

Ця діяльність сприяла зміцненню позицій України в Центральній Азії на початку 2000-х років.

У 1998–1999 роках Касьяненко очолював Херсонську ОДА. На цій посаді він зосередився на розвитку інфраструктури, підтримці аграрного сектору та соціальних програмах. Однак його каденція припала на складний період економічної кризи, що обмежило масштабні реформи. Пізніше він зазначив, що головним пріоритетом було «збереження стабільності в регіоні».

Візит Президента України Л.Д. Кучми до Грузії (1999р.)

А.І. Касьяненко та В.П. Пустовойтенко на виїзному засіданні Кабінету Міністрів України з питань Програми економічного розвитку Херсонщини (1999 р.)

Народна «хода до Обласної перемоги» (м. Херсон, 1999 р.)

Після завершення дипломатичної служби Касьяненко працював заступником генерального директора ПАТ "Укргідроенерго" (2005–2021), де займався розвитком енергетичної галузі. Він був нагороджений орденом «За заслуги» III ступеня (2000) та орденом «Знак Пошани», а також іноземними нагородами, зокрема Великим Срібним Хрестом Швеції. Володів грузинською та англійською мовами, що підкреслювало його міжкультурну компетентність.

Помер Анатолій Касьяненко 23 липня 2021 року після тривалої хвороби, залишивши помітний слід в історії української дипломатії та регіонального управління.

Анатолій Касьяненко уособлював перехід від радянської системи до незалежної української державності. Його діяльність поєднувала прагматизм у міжнародних справах і турботу про розвиток регіонів. Незважаючи на виклики 1990-х, його внесок у формування зовнішньої політики та місцевого самоврядування залишається актуальним прикладом для сучасних управлінців і дипломатів.

2.26. Володимир Ілліч Сметанін — український державний діяч, дипломат

Дмитро Іванович Ткач

Володимир Ілліч Сметанін увійшов в історію України як державний діяч та досвідчений дипломат, чия кар'єра припала на складний та відповідальний період становлення української державності та розбудови зовнішньополітичної служби незалежної України.

Народився 11 травня 1937 року в селі Коливані Новосибірської області Російської Федерації. У 1956 році закінчив Кузнецький гірничий технікум, в 1969 році — Томський державний університет, правознавець.

Трудова діяльність. У 1956–1957 роках працював на шахті «Красногорська» комбінату «Кузбасшахтобуд». У 1957–1960 роках — служба в збройних силах СРСР. 1960–1974 роках — прохідник, слюсар-монтажник, гірничий майстер, начальник гірничої дільниці, заступник керуючого трестом, заступник начальника газопроводу «Надим-Пунга-Центр», заступник начальника тресту «Кизимгазпромбуд». У 1974–1985 роках — заступник начальника будівельного управління комбінату «Мосшахтобуд». 1985–1987 роках — заступник начальника тунельного загону № 39 у Дніпропетровську. У 1987–1990 роках — начальник тунельного загону № 38 проектно-будівельного об'єднання «Дніпрометробуд».

У 1990–1993 роках — Народний депутат України 1-го скликання,

член «Демплатформи»; член ПДВУ; Президент Української Асоціації захисту прав споживачів. Входив до Народної Ради. Заступник Голови Комісії Верховної Ради України у правах людини. На високих державних посадах Володимир Ілліч проявив себе як компетентний управлінець, здатний приймати зважені рішення у складних ситуаціях. Його внесок у розбудову державних інституцій незалежної України заслуговує на особливу увагу та визнання.

У квітні 1993 року Президент України Л. М. Кравчук призначає його Надзвичайним і Повноважним послом України в Республіці Узбекистані. На цій посаді він працював по липень 1999 року та зробив значний внесок у розвиток двосторонніх відносин, зміцнення міжнародного авторитету нашої держави та просування українських національних інтересів на міжнародній арені. Його дипломатична майстерність, вміння вести переговори та знаходити компромісні рішення в складних ситуаціях здобули визнання як в Україні, так і за її межами.

Володимир Ілліч Сметанін приділяв значну увагу розвитку економічної дипломатії, сприяючи розширенню торговельно-економічних зв'язків України з Узбекистаном та залученню іноземних інвестицій в українську економіку. Під час його дипломатичної місії було укладено низку важливих міждержавних угод, що створили правову основу для подальшого розвитку двосторонніх відносин. Зокрема, завдяки його зусиллям було активізовано співпрацю у сферах енергетики, транспорту, сільського господарства та промисловості, що сприяло збільшенню товарообігу і взаємних інвестицій. Сметанін також підтримував культурно-гуманітарні обміни, що поглиблювали взаєморозуміння між народами двох країн. Його діяльність заклала міцний фундамент для подальшої інтеграції України в регіональні економічні процеси Центральної Азії та посилила позиції України як надійного партнера для Узбекистану.

Після повернення на батьківщину вийшов на пенсію та жив в Києві. Помер в Києві 12 грудня 2003 року. (ділянка № 49а).

Державницька та дипломатична діяльність Володимира Сметаніна є важливою сторінкою в історії розбудови незалежної України та її зовнішньої політики. Його професійний досвід, відданість національним інтересам та дипломатична майстерність зробили значний внесок у зміцнення міжнародних позицій України

та розвиток її відносин з іншими державами.

Могила Володимира Сметаніна на Байковому кладовищі.

Заслуги Володимира Ілліча перед Україною відзначені державними нагородами та відзнаками. Нагороджений орденом «Знак Пошани», срібною медаллю ВДНГ СРСР, знаком «Шахтарська слава» трьох ступенів, що є свідченням високої оцінки його внеску в розбудову української державності та дипломатичної служби.

Життєвий шлях та професійна діяльність Володимира Сметаніна є прикладом відданого служіння Україні, зразком професіоналізму та патріотизму для нових поколінь українських державних діячів та дипломатів.

Його спадщина залишається актуальною і сьогодні, коли Україна продовжує утверджувати свої позиції на міжнародній арені та відстоювати національні інтереси у складному геополітичному середовищі.

2.27. Життя і діяльність Віктора Васильовича Богатиря - українського дипломата і політика

Дмитро Іванович Ткач

Віктор Васильович Богатир (1936–2014) — одна з ключових фігур у політичному та дипломатичному житті України перших років незалежності. Його кар'єра охопила перехід від радянської системи до становлення української державності, де він виконував важливі адміністративні та міжнародні функції.

Віктор Богатир народився 27 червня 1936 року в Харкові. Освіту здобув у Харківському технікумі промислового транспорту, а згодом закінчив Харківський інститут інженерів залізничного транспорту (1965) та Академію суспільних наук при ЦК КПРС (1979)1. Цей етап сформував його як фахівця з управління та економіки, що стало основою для подальшої кар'єри.

Перші кроки у професійній діяльності Богатир зробив у будівельній галузі. 1965–1971 роках працював майстром, старшим виконробом, начальником спеціалізованого управління тресту «Криворіждорбуд». У 1971–1988 роках обіймав посади заступника голови та голови районних рад у Кривому Розі, зокрема Дзержинської та Саксаганської. Цей період позначився його входженням у партійні структури: у 1979–1988 роках він був першим секретарем Долгинцевського райкому КПУ та другим секретарем Криворізького міськкому КПУ.

У 1990-х роках Богатир перейшов на роботу в Дніпропетровську область. 1990–1994 роках обіймав посаду заступника голови, в.о. голови, а згодом — голови Дніпропетровської обласної ради. На цій

посаді він брав участь у формуванні місцевого самоврядування в умовах розпаду СРСР та перших років незалежності України.

У червні 1994 рок Президент України Л. М. Кравчук призначає Віктора Богатира Надзвичайним і Повноважним Послом України в Казахстані. 1994 рік став важливим етапом у формуванні відносин між Україною та Казахстаном після розпаду СРСР. Обидві країни, будучи колишніми радянськими республіками, прагнули розвивати співпрацю у ключових сферах. Ось основні аспекти, що робили Казахстан стратегічним партнером для України.

Двосторонній політичний діалог і дипломатія.

• Встановлення інституційних механізмів: У 1994 році Україна та Казахстан активно розвивали дипломатичні відносини, закладені ще 1992 року. Посольство України в Казахстані, відкрите в Алматі у 1994 році, стало ключовим інструментом для зміцнення діалогу.

• Договірна база: 20 січня 1994 року було підписано Договір про дружбу і співробітництво, який став правовою основою для взаємодії в економічній, політичній та культурній сферах.

Економічна співпраця.

• Енергетика: Казахстан, маючи значні запаси нафти та газу, розглядався Україною як потенційний постачальник енергоресурсів. Україна, у свою чергу, експортувала до Казахстану промислову продукцію, зокрема обладнання для гірничодобувної та металургійної галузей.

• Сільське господарство: Україна мала інтерес до співпраці в агросекторі, зокрема в обміні технологіями та зерновими культурами.

Безпека та ядерне роззброєння.

• Спільні інтереси у безпековій політиці: Обидві країни відмовилися від ядерної зброї, успадкованої від СРСР. У 1994 році Україна підписала Будапештський меморандум, гарантуючий її безпеку, тоді як Казахстан також пройшов шлях деномінації. Це створило спільну платформу для обговорення міжнародної стабільності.

• Участь у міжнародних ініціативах: Україна приєдналася до програми НАТО "Партнерство заради миру" у 1994 році, що могло сприяти спільним проектам із Казахстаном у сфері безпеки.

Культурні та гуманітарні зв’язки.

• Українська діаспора: У Казахстані проживало від 895 тисяч до

2,4 мільйона етнічних українців, що робило їх важливим мостом для культурних обмінів. Діяльність українських громадських організацій сприяла збереженню національної ідентичності6.

• Освіта та наука: Українські університети розвивали партнерські програми з казахстанськими навчальними закладами, зокрема в галузі технічних наук.

Геополітичний контекст.

• Пострадянська інтеграція: Обидві країни були членами СНД, що сприяло координації у питаннях економіки та безпеки. Водночас Україна прагнула збалансувати відносини з Росією, а співпраця з Казахстаном дозволяла розширювати мережу союзників.

• Регіональна стабільність: Казахстан, як найбільша держава Центральної Азії, був ключовим партнером для України у підтримці стабільності в пострадянському просторі.

1994 рік став роком інституційного оформлення українсько-казахстанських відносин. Економічна взаємодопомога, спільні інтереси у безпеці, культурна близькість через діаспору та геополітичні фактори робили Казахстан важливим партнером для України в умовах становлення її незалежності. Цей період заклав основи для подальшого поглиблення співпраці, яка триває й сьогодні.

Віктор Богатир, обіймаючи посаду Надзвичайного і Повноважного Посла України в Казахстані, зробив значний внесок у розвиток двосторонніх відносин у ключових сферах. Ось основні напрями його діяльності та досягнення:

Політичний діалог і інституційне зміцнення відносин.

• Підписання ключових угод: Під час каденції Богатиря було закріплено правову базу співпраці. Зокрема, у 1994 році ратифіковано Договір про дружбу і співробітництво між Україною та Казахстаном, що став основою для подальших економічних і культурних ініціатив.

• Відкриття дипломатичних представництв: Посольство України в Алмати (на той час столиця Казахстану) стало центром координації двосторонніх контактів, завдяки чому зросла інтенсивність політичних візитів на рівні міністрів та експертів.

Економічне співробітництво.

• Розвиток торгівлі: За ініціативи Богатиря було організовано низку бізнес-форумів і виставок, що сприяли зростанню товарообігу. Україна експортувала до Казахстану машинобудівну продукцію, об-

ладнання для гірничодобувної промисловості, а імпортувала енергоносії та сировину.

• Енергетичний діалог: Казахстан, як один з провідних постачальників нафти та урану, розглядався Україною як стратегічний партнер. Богатир брав участь у переговорах щодо постачання вуглеводнів та спільного використання транспортних коридорів.

• Сільськогосподарські проекти: Українські аграрні технології та насіння стали популярними в Казахстані завдяки спільним програмам, ініційованим посольством.

Культурно-гуманітарна співпраця.

• Підтримка української діаспори: У Казахстані проживало понад 800 тисяч етнічних українців. Богатир сприяв діяльності громадських організацій, відкриттю українських шкіл та культурних центрів. Найвідомішим прикладом стала активізація роботи Товариства української мови ім. Тараса Шевченка.

• Освітні обміни: За його участі було запущено програми обміну студентами між університетами України та Казахстану, зокрема в галузі технічних наук.

• Мистецькі проєкти: Посольство організовувало виступи українських колективів (наприклад, Національного заслуженого академічного хору України ім. Верьовки) у Казахстані, що популяризувало українську культуру.

Безпека та міжнародні ініціативи.

• Ядерне роззброєння: Обидві країни пройшли шлях відмови від ядерної зброї, і Богатир підкреслював важливість спільної позиції у питаннях нерозповсюдження.

• Регіональна стабільність: Україна та Казахстан координували дії в рамках СНД та ОБСЄ, зокрема щодо вирішення конфліктів у пострадянському просторі.

Наслідки та визнання.

Діяльність Богатиря заклала міцний фундамент для майбутньої співпраці. До кінця 1990-х років Казахстан став одним з ключових партнерів України в Центральній Азії. Його робота отримала високу оцінку: у 1996 році він був нагороджений Почесною відзнакою Президента України.

Віктор Богатир як посол поєднував політичний прагматизм із турботою про культурну єдність. Його досягнення — це не лише

підписані угоди, а й створення мережі довіри між Україною та Казахстаном, яка залишається важливою і сьогодні. Його досвід нагадує, що дипломатія — це мистецтво будувати мости навіть у складних умовах переходу від радянської спадщини до незалежності.

У 1999–2001 роках він очолював посольство України в Киргизстані (за сумісництвом). Ця робота сприяла зміцненню позицій України в Середній Азії, де вона прагнула знайти нових партнерів після втрати радянських ринків.

Після завершення дипломатичної служби Богатир повернувся до Дніпропетровська, з 2001 року — радник голови Дніпропетровської обласної державної адміністрації. Помер 15 липня 2014 року.

Нагороди:

• орден «За заслуги» II ступеня (Україна) — 18 серпня 2006 року;

• Почесний знак відзнаки Президента України — 22 серпня 1996 року;

• Знак «За заслуги перед містом» (Кривий Ріг) I ступеня — 11 листопада 2009 року.

Життя та діяльність Віктора Васильовича Богатиря уособлюють епоху трансформацій, коли Україна формувалася як незалежна держава. Від будівельних майданчиків радянської епохи до керівних посад у регіональній владі та дипломатичних місіях, Богатир пройшов шлях, що відображав складність переходу від партійного апаратчика до державника нової України. Його робота на посаді посла в Казахстані та Киргизстані сприяла зміцненню економічних, культурних і політичних зв'язків із країнами Центральної Азії, що було критично важливим у контексті пошуку нових союзників після розпаду СРСР.

Як керівник Дніпропетровської обласної ради на початку 1990-х, він долучився до становлення місцевого самоврядування, демонструючи здатність адаптуватися до викликів переходу до ринкової економіки. Незважаючи на відсутність гучних політичних ініціатив, його прагматизм і наполегливість у розбудові інституцій залишили помітний слід у регіональній політиці та зовнішніх відносинах України.

Спадщина Богатиря нагадує про важливість поєднання досвіду минулого з вимогами нової реальності. Його діяльність стала частиною фундаменту, на якому будувалася українська

державність, а його внесок у дипломатію залишається прикладом того, як міжнародна співпраця може стати мостом між історичною спадщиною та сучасними амбіціями.

2.28. Фуркало Володимир Васильович - український дипломат, посол України в Канаді, Югославії та республіці Корея

Дмитро Іванович Ткач

Володимир Фуркало (1950–2005) — видатний український дипломат, чия кар'єра охопила ключові етапи становлення зовнішньої політики незалежної України. На посаді Надзвичайного і Повноважного Посла в Канаді, Югославії та Республіці Корея він заклав основи стратегічного партнерства України з цими країнами, поєднуючи професійну компетентність із глибоким розумінням міжнародних процесів.

Народився 5 червня 1950 року в Києві. Закінчив Московський державний інститут міжнародних відносин МЗС СРСР (1972), де отримав фундаментальну освіту в галузі міжнародного права, що стало основою для його подальшої наукової та дипломатичної діяльності. Кандидат юридичних наук, автор монографії «Міжнародно-правова захист цивільного населення в умовах збройних конфліктів» (1986), яка й досі залишається актуальною у контексті гуманітарного права.

Фуркало пройшов шлях на ниві міжнародних відносин від аташе до керівника високого рівня. З 1974 по 1977 — аташе, 3-й секретар відділу міжнародних організацій МЗС Української РСР. З 1977 по 1979 — аташе Постійного представництва УРСР при ООН. З 1979 по 1980 — співробітник Департаменту з політичних питань та деколонізації Секретаріату ООН. З 1980 по 1991 — співробітник, начальник відділу, заступник начальника Управління

міжнародних зв'язків Президії Академії Наук України. З 1991 по 1994 — 1-й секретар, завідувач сектором, заступник начальника відділу, заступник начальника Управління НБСЄ та Європейських регіональних структур МЗС України. З 30.07.1994 по 24.01.1996 — керівник Управління з питань зовнішньої політики Адміністрації Президента України.

24 січня1996 року Президент України Л. Д. Кучма призначає Фуркало Володимира Васильовича Надзвичайним і Повноважним Послом України в Канаді. На цій посаді він працював по 15.10.1998.

Чим Канада була цікава для України у 1996 році?

1996 рік став важливим етапом у розвитку українсько-канадських відносин, які закладалися ще з моменту проголошення незалежності України. Ось ключові аспекти співпраці, що робили Канаду стратегічним партнером для України.

Економічна співпраця та фінансова допомога.

• Введення гривні: У 1996 році Україна провела грошову реформу, замінивши купоно-карбованці на гривню. Перші банкноти гривні були надруковані в Канаді ще 1992 року за участі компанії *Canadian Bank Note Company*. Ця допомога підкреслила роль Канади у стабілізації української економіки.

• Підтримка реформ: Канада надавала Україні фінансову допомогу для проведення ринкових перетворень. Наприклад, у 1990-х роках канадські інститути сприяли створенню банківської системи та підтримували аграрний сектор України.

Дипломатична підтримка та міжнародна легітимність.

• Перші визнання незалежності: Канада стала першою західною країною, яка визнала незалежність України 2 грудня 1991 року. Це створило основу для довіри та співпраці.

• Підтримка у міжнародних організаціях: Канада лобіювала інтереси України в ОБСЄ та інших структурах, що було важливо для інтеграції України у світову спільноту після розпаду СРСР10.

Культурні зв’язки та роль діаспори.

• Українська діаспора: У Канаді проживало понад 1,3 млн осіб українського походження (близько 4% населення), які стали важливим мостом для культурних обмінів1012. Діаспора сприяла популяризації української мови, традицій та історії через організації, такі як *Конгрес українців Канади*.

• Освітні програми: Канадські університети (наприклад, *Канадський інститут українських студій*) підтримували дослідження української культури та історії.

Безпека та ядерне роззброєння.

• Будапештський меморандум: У 1994 році Україна відмовилася від ядерної зброї в обмін на гарантії безпеки, де Канада підтримувала цей процес. До 1996 року Україна повністю позбулася ракет, що підкреслило її статус як відповідального члена міжнародної спільноти.

• Військова підтримка: Хоча масштабна співпраця в оборонній сфері розгорнулася пізніше, у 1990-х роках Канада консультувала Україну щодо реформування армії.

Технологічний та інфраструктурний досвід.

• Друк гривні: Канадські технології використовувалися для виготовлення перших банкнот гривні, що підкреслило технічну надійність канадських партнерів.

• Авіаційна галузь: Україна брала участь у програмах *Міжнародної організації цивільної авіації* (ІКАО), де Канада мала значний вплив.

1996 рік став роком зміцнення українсько-канадських відносин через економічну допомогу, культурний вплив діаспори та політичну підтримку. Канада допомагала Україні інтегруватися у світову систему, стабілізувати економіку та утвердитись як незалежній державі. Цей період заклав основи для подальшого співробітництва, яке розвивається і сьогодні, особливо у контексті протистояння російській агресії.

Фуркало Володимир Васильович зосередив свою діяльність в Канаді на таких напрямках. Розвиток економічного співробітництва.

Ініціював бізнес-форуми та угоди у сфері торгівлі та енергетики, сприяючи зростанню товарообігу між Україною та Канадою. Це включало експорт української промислової продукції та імпорт канадських технологій.

Координація з Міжнародною організацією цивільної авіації (ІКАО).

Як представник України при ІКАО, Фуркало брав участь у розробці міжнародних стандартів авіації, що сприяло інтеграції України у глобальні транспортні системи.

Культурні обміни. Організація заходів для популяризації

української культури в Канаді, зокрема виставок, концертів або освітніх програм, зважаючи на значну українську діаспору (понад 1,3 млн осіб). Підтримка діаспори. Взаємодія з українськими громадськими організаціями, такими як Конгрес українців Канади, для зміцнення зв'язків між країнами.

У 1996 році Україна проводила грошову реформу (введення гривні), і Канада відіграла роль у цьому процесі, оскільки перші банкноти гривні друкувалися канадською компанією *Canadian Bank Note Company*. Це стало частиною діяльності посольства під керівництвом Фуркала.

15 жовтня 1998 року Президент України Л. Д. Кучма призначає Фуркало Володимира Васильовича Надзвичайним і Повноважним Послом України в Югославії. Чим Югославія була цікава для України у 1998 році?

У 1998 році Югославія залишалася важливим об'єктом уваги для України через геополітичні, безпекові та історичні фактори. Ось ключові аспекти, що визначали інтерес України до цього регіону.

Україна брала активну участь у миротворчих операціях на Балканах, зокрема в рамках UNPROFOR (1992–1995) та SFOR (з 1996 року). До 1998 року українські військові вже мали досвід роботи в Боснії та Герцеговині, де охороняли ключові об'єкти, супроводжували гуманітарні конвої та сприяли стабілізації регіону. Ця участь дозволяла Україні підкреслити свою роль як відповідального члена міжнародної спільноти та набути досвіду для майбутніх операцій.

Запобігання прецедентам для територіальних конфліктів. Україна не визнала незалежність Косова, проголошену у 2008 році, але вже у 1998–1999 роках конфлікт у цій сербській провінції викликав занепокоєння. Росія активно використовувала косовський прецедент для виправдання анексії Криму та підтримки сепаратизму на Донбасі. Україна прагнула уникнути аналогій між Косовом і своїми територіальними проблемами, тому підтримувала принцип територіальної цілісності держав.

Досвід розв'язання етнічних конфліктів. Югославські війни 1990-х років стали уроком для України щодо небезпек етнічного сепаратизму. Наприклад, дії сербського уряду в Косові, які призвели до етнічних чисток, демонстрували, як центральна влада може втратити контроль над регіонами. Україна аналізувала цей досвід,

щоб запобігти подібним сценаріям у власному контексті, особливо після початку російської агресії.

Дипломатична взаємодія. Україна мала дипломатичні представництва в Югославії, які відігравали ключову роль у зборі інформації та координації з міжнародними партнерами. Наприклад, у 1990-х роках українські дипломати спостерігали за розпадом Югославії, що допомагало формувати зовнішньополітичні стратегії. Також Україна намагалася балансувати між підтримкою міжнародного права й уникненням конфлікту з Росією, яка традиційно підтримувала Сербію.

Культурні зв'язки та діаспора. У Сербії, зокрема в Воєводині, існувала українська діаспора, яка зберігала культурні традиції через товариства, фестивалі та освітні ініціативи. Україна підтримувала ці організації, що сприяло збереженню національної ідентичності та розвитку м'якої сили в регіоні. Ці зв'язки також допомагали Україні мати "вікно" у балканські процеси через місцевих журналістів, таких як Михайло Рамач, який висвітлював події для української аудиторії.

Безпековий контекст і інтеграція з НАТО. У 1998 році НАТО почала підготовку до бомбардувань Югославії, що відбулися у 1999 році. Україна, яка прагнула зближення з альянсом, стежила за цими подіями, щоб зрозуміти механізми втручання НАТО у конфлікти. Це мало значення для формування власної позиції щодо колективної безпеки та можливого членства в альянсі.

Для України 1998 рік був періодом активного аналізу балканських подій, які впливали на її власну безпеку та зовнішню політику. Югославія служила як попередженням про ризики сепаратизму, так і полігоном для набуття міжнародного досвіду. Ці уроки стали особливо актуальними після 2014 року, коли Україна зіткнулася з аналогічними викликами внаслідок російської агресії.

Досягнення Володимира Фуркала на посаді посла України в Югославії (1998–2001роки). Під час каденції Володимира Фуркала в Югославії країна переживала один із найскладніших періодів своєї історії — розпад федерації, Косовську війну (1998–1999) та бомбардування НАТО (1999). У цих умовах його діяльність була спрямована на захист інтересів України, стабілізацію регіону та підтримку міжнародного права. Ось ключові напрями роботи:

Захист українських громадян.

• Евакуація з зон конфлікту: Під час бомбардувань НАТО у 1999 році Фуркало організував евакуацію українських громадян із Югославії, зокрема студентів та працівників дипломатичних установ.

• Консульська підтримка: Посольство надавало допомогу українцям у отриманні документів, медичній допомозі та легалізації перебування в умовах воєнного стану.

Участь у міжнародних миротворчих ініціативах.

• Координація з ОБСЄ та ООН: Україна брала участь у місіях спостереження за дотриманням прав людини в Косові. Фуркало, ймовірно, взаємодіяв із міжнародними організаціями, щоб запобігти ескалації конфлікту.

• Підтримка резолюцій ООН: Україна виступала за мирне врегулювання кризи, уникаючи односторонніх рішень, що могли б загострити конфлікт.

Діалог із сербською владою.

• Балансування між позиціями Заходу та Росії: Югославія підтримувалася Росією, тоді як Україна прагнула зберігати нейтралітет. Фуркало брав участь у переговорах, щоб уникнути втягування України у протистояння між НАТО і Сербією.

• Захист територіальної цілісності: Україна не визнала незалежність Косова, підкреслюючи важливість дотримання міжнародного права. Ця позиція допомагала уникнути прецедентів для власних територіальних проблем.

Підтримка культурних зв’язків.

• Робота з українською діаспорою: У Воєводині (автономний край Сербії) проживає велика українська громада. Посольство сприяло проведенню культурних заходів, таких як фестивалі української пісні та мови, що зміцнювало ідентичність діаспори.

• Освітні програми: За ініціативи Фуркала були започатковані обміни студентами між Україною та югославськими університетами.

Відстоювання інтересів України в умовах санкцій.

• Економічні обмеження: Під час конфлікту міжнародні санкції проти Югославії ускладнювали двосторонню торгівлю. Фуркало брав участь у пошуку обхідних шляхів для підтримки економічних контактів, зокрема в аграрній та промисловій сферах.

• Гуманітарна допомога: Україна надавала медикаменти та продукти через Червений Хрест, що координувалося через посольство.

Визнання заслуг. У 1999 році Володимир Фуркало отримав звання «Дипломат року» за внесок у стабілізацію ситуації на Балканах. Ця нагорода підкреслила його роль у збереженні діалогу в умовах війни.

Робота Володимира Фуркала в Югославії була зосереджена на захисті громадян, міжнародній координації та збереженні балансу в умовах геополітичної кризи. Його діяльність заклала основи для подальшої співпраці України з країнами Балканського регіону, а також підкреслила важливість дипломатії в запобіганні конфліктам.

12 листопада 2001 Президент України Л. Д. Кучма призначає Фуркало Володимира Васильовича Надзвичайним і Повноважним Послом України в Республіці Корея. У 2001 році Республіка Корея залишалася важливим партнером для України у контексті економічної модернізації, технологічного співробітництва та геополітичного балансу. Ось ключові аспекти взаємного інтересу:

Економічне співробітництво.

• Автомобільна промисловість: Україна продовжувала реалізовувати спільні проекти з корейськими корпораціями. Наприклад, у 1998 році було створено СП "АвтоЗАЗ-ДЕУ" з компанією Daewoo, яке до 2001 року випускало легкові автомобілі на базі корейських технологій. Це сприяло модернізації українського автопрому.

• Інвестиції: Корейські компанії, такі як Samsung, LG і Hyundai, вже працювали в Україні, інвестуючи в електроніку, машинобудування та інфраструктуру. У 2001 році ці проекти заклали основу для майбутнього зростання товарообігу, який до 2011 року досяг $1,7 млрд.

Технологічний та науковий обмін.

• IT-сектор: За підтримки Корейського агентства міжнародного співробітництва (KOICA) у Київському політехнічному інституті було створено Українсько-корейський навчальний центр з інформаційних технологій. До 2001 року близько 500 українських фахівців пройшли стажування в Кореї.

• Космічна галузь: Україна та Корея обговорювали спільні ініціативи у космічній промисловості, зокрема використання ракетних технологій. Це стало основою для майбутніх угод, таких як участь українських інженерів у розробці корейських ракет-носіїв.

Культурні та освітні зв’язки.

• Студентські обміни: У 2001 році активізувалися програми обміну між університетами. Наприклад, у корейському Університеті

іноземних досліджень «Ханкук» діяла кафедра українських досліджень, де вивчали мову та культуру України.

• Популяризація культури: Проводилися фестивалі української музики та мистецтва в Кореї, що сприяло міжкультурному діалогу.

Політичний діалог.

• Підтримка в міжнародних організаціях: Республіка Корея, будучи членом ООН та ОЕСР, підтримувала Україну в питаннях інтеграції у світові інституції.

• Спільні ініціативи з безпеки: Після підписання Будапештського меморандуму (1994) Україна прагнула зміцнити діалог із країнами, що мають досвід ядерного роззброєння. Корея, яка також відмовилася від ядерної зброї, була важливим прикладом.

Енергетика та інфраструктура.

• Альтернативні джерела енергії: Україну цікавив корейський досвід у розвитку атомної енергетики та відновлюваних джерел. Наприклад, корпорація KEPCO мала технології для будівництва АЕС, що стало альтернативою російським проектам.

• Транспорт: Обговорювалося залучення корейських інвестицій у модернізацію залізниць, зокрема постачання швидкісних поїздів Hyundai Rotem, які пізніше використовувалися під час Євро-2012.

2001 рік став етапом посилення стратегічного партнерства між Україною та Республікою Корея. Економічна допомога, технологічний трансфер, культурний обмін та політична підтримка створили основу для довгострокової співпраці. Цей період показав, що Корея може бути для України взірцем швидкої модернізації, а їхній досвід "економічного дива" надихав на реформи

Сак на цих напрямках сконцентрував свою діяльність посол Фуркало. Під час його дипломатичної місії відбувалося активне укріплення правової основи співпраці, розширення торговельно-економічних зв’язків, а також підтримка культурно-гуманітарних контактів. Його діяльність сприяла зміцненню позицій України в регіоні та підвищенню рівня взаємодії з Південною Кореєю.

Таким чином, основними напрямами досягнень Фуркала в Кореї були:

• Поглиблення політичного діалогу між країнами;

• Розширення економічної співпраці і збільшення товарообігу;

• Підтримка культурних і гуманітарних зв’язків;

• Забезпечення захисту інтересів українських громадян.

Ці дії створили міцний фундамент для подальшого розвитку українсько-корейських відносин у наступні роки.

Володимир Фуркало помер 7 серпня 2005 року у віці 55 років. Похований на Байковому кладовищі в Києві.

Могила Володимира Фуркала та його донька, Байкове кладовище.

Його діяльність залишила помітний слід у формуванні сучасної української дипломатії:

• Створення інституційних основ: Він брав участь у розробці ключових міжнародних угод та механізмів співпраці.

• Розвиток багатовекторності: Його робота в різних регіонах світу підкреслила важливість гнучкої зовнішньої політики.

Володимир Фуркало — приклад дипломата, який поєднував академічну глибину з практичним досвідом. Його місії в Канаді, Югославії та Південній Кореї не лише зміцнили міжнародний авторитет України, але й заклали основи для довгострокового партнерства. Його життя нагадує про значення професійної дипломатії в умовах глобальних викликів, а його ідеї продовжують надихати нові покоління українських дипломатів.

2.29. Пам'яті Сергія Устіча - друга, державного діяча, дипломата, науковця і педагога

Дмитро Іванович Ткач

Одним із небагатьох людей, згаданих у цій книзі, кого я можу по праву вважати вірним другом, є Сергій Іванович Устич. Це непересічна особистість - справжній закарпатець і щирий українець, видатний державний діяч, дипломат, педагог і вчений. Його життя — приклад того, як любов до рідного краю, інтелект і прагнення до змін можуть стати основою для великих справ.

Народився 9 червня 1955 в селі Загаття Іршавського району на Закарпатті. Виріс у родині сільського вчителя, що визначило його шанобливе ставлення до освіти та громадського служіння. В 1973-78 роки навчався в Ужгородський державний університет та в 1978 закінчив історичний факультет. Пізніше, захистив кандидатську та докторську дисертації. З 1987 по 1988 проходив стажування в Карловому університеті у Празі. З 1990 по 1994 — працює в органах державної влади, першим заступником голови Закарпатської обласної державної адміністрації. У 1994—1996 — голова Ради Карпатського Єврорегіону. З 1994 по 3 вересня 1996 року — Народний депутат України 2 скликання. Обраний Іршавський виборчий округ N 171 Закарпаття. З 10 липня 1995 по 5 травня 1999 року — Голова Закарпатської обласної державної адміністрації.

З 1998 по 1999 рік обіймав посаду постійного представника від губернаторів і мерів України в Конгресі регіональних і місцевих влад Ради Європи в Страсбурзі де відстоював ідею децентралізації та міжрегіонального співробітництва.

Познайомився я з Устичем С.І. у 1992 році, коли став послом

України в Угорщині, він тоді працював першим заступником голови Закарпатської обласної державної адміністрації. Мене вже тоді вразило в ньому ясний розум, аналітичні підходи до вирішення складних питань та глибоке розуміння регіональних реалій. Закарпаття, як прикордонний регіон з Угорщиною, було ключовим ланкою у зміцненні двосторонніх українсько–угорських відносин, і Устич виявився тим фахівцем, який поєднував знання місцевих особливостей із стратегічним мисленням.

Наприклад, саме за його ініціативи ми розпочали роботу над спільними проектами з розвитку транспортної інфраструктури, зокрема модернізацією прикордонних переходів, що сприяло зростанню товарообігу. Він також наполегливо наполягав на відновленні культурних зв'язків з угорською громадою Закарпаття, організовуючи фестивалі та освітні програми, які ставали містком між народами. Його здатність бачити перспективу й знаходити баланс між інтересами Києва, місцевих громад і міжнародних партнерів робила його незамінним посередником у складних переговорах.

Ця співпраця стала основою для подальших ініціатив, таких як угоди про регіональне співробітництво між Закарпаттям та угорськими медьє, (по угорськи це область) які заклали фундамент стабільності в Карпатському регіоні. Устич С.І. довів, що ефективна дипломатія починається з розуміння місцевих потреб і вміння перетворювати їх на стратегічні рішення.

Підняття прапора над першим посольством України в Будапешті. Ткач Д.І., Устіч С.І., Герц І.І.. березень 1992 р.

Устич на посаді голови Закарпатської ОДА до керівника області (1995–1999) проявив такі ініціативи:

• Розвивалися прикордонні переходи, що зміцнило торгівлю з Угорщиною та Словаччиною. У 1997 рік відбулося відкриття реконструйованого мосту на українсько-угорському кордоні через річку Тиса на пункті переходу Чоп-Загонь за участі президентів України та Угорщини Леоніда Кучми і Арпада Гьонца.

• Активно впроваджувались програми культурного обміну, зокрема з угорською громадою Закарпаття.

• Закарпаття стало активним учасником Карпатського Єврорегіону, що сприяло інтеграції в європейський простір.

Відкриття реконструйованого мосту на українсько-угорському кордоні через річку Тиса (Чоп-Загонь) за участі президентів України та Угорщини Леоніда Кучми і Арпада Гьонца. 1997 рік

У 1998–1999 роках він представляв інтереси українських регіонів у Конгресі місцевих і регіональних влад Ради Європи (Страсбург).

Будучи керівником області він допоміг Медвечуку і Суркісу обратися депутатами Верховної Ради України. Перший був у 1997 року обраний нардепом України другого скликання за Іршавським виборчим округом № 171. Тоді виборча комісія нарахувала 94,16 % голосів «за». Другий обраний нардепом України третього скликання у 1998 році одномандатний виборчий округ №71 (центр — м. Мукачево). У той час мером м. Мукачево був. Він разом з С.Устичом допоміг Суркісу перемогти на виборах. Ці два «друга» віддячили Сергію Івановичу за допомогу і добилися звільнення цього з керівника області і поставили на його місце В.Балогу.

Устич залишився без роботи. Він зателефонував мені і спитав, що йому робити? Я згадав, що у нас була вакансія посла в Чехії і також те,

що він закінчив аспірантуру в Карловому університеті у Празі, добре знав чеську і англійську мову. Запропонував йому спробувати стати послом України в Чехії. Йому ця ідея сподобалася. Для реалізації наміченого потрібно було переконати міністра Тарасюка Б.І в цьому призначенні. Моїми аргументами були звання Устичом мов та країни. Знадобився певний час для того щоб умовити міністра на цей крок, але в решті–решт він дав згоду. Далі справа була чисто технічна і 2 серпня 1999 року Президент України Л. Д. Кучма призначив УСТИЧА Сергія Івановича Надзвичайним і Повноважним Послом України в Чеській Республіці.

Значення Чехії для України у 1999–2004 роках

Період 1999–2004 років став важливим етапом у розвитку українсько-чеських відносин, які охоплювали політичну, економічну та культурну співпрацю. Ось ключові аспекти:

Політична підтримка та інтеграція в європейські структури.

• Чехія як приклад для України: Чехія, яка вступила до НАТО у 1999 році та до ЄС у 2004 році3, стала для України взірцем успішної трансформації після розпаду соціалістичного блоку. Україна активно вивчала чеський досвід реформ, зокрема у сфері децентралізації та адаптації європейського законодавства.

• Лобіювання інтересів України: Чехія підтримувала українські ініціативи в ОБСЄ та інших міжнародних організаціях. Наприклад, у 2002 році обидві країни співпрацювали у питаннях безпеки в рамках Карпатського Єврорегіону.

Економічне співробітництво.

• Торгівля та інвестиції: Чеські компанії інвестували в українську промисловість, зокрема в машинобудування та енергетику. У 2000-х роках було підписано низку угод про спільні проекти, зокрема у сфері транспорту та інфраструктури.

• Енергетична співпраця: Чехія, маючи досвід у ядерній енергетиці, консультувала Україну з питань модернізації АЕС. Це було особливо актуально після Чорнобильської катастрофи.

Культурно-освітні зв'язки.

• Підтримка української діаспори: У Чехії діяли українські громадські організації, такі як Товариство української мови ім. Тараса Шевченка, які організовували фестивалі та освітні програми.

• Академічні обміни: Чеські університети (наприклад, Карлів

університет у Празі) співпрацювали з українськими ВНЗ. Студенти з України отримували стипендії для навчання в Чехії, що сприяло обміну знаннями.

Безпека та миротворчі ініціативи.

• Участь у миротворчих місіях: Україна та Чехія координували дії у миротворчих операціях на Балканах. Наприклад, українські підрозділи брали участь у місіях під егідою ОБСЄ, де Чехія надавала логістичну підтримку.

• Військова допомога: Чехія постачала Україні техніку та обладнання для модернізації армії, зокрема після створення Договору про звичайні збройні сили в Європі.

Підготовка до майбутнього членства в ЄС.

• Досвід чеської інтеграції: Чехія, як країна, що успішно пройшла шлях до членства в ЄС, консультувала Україну щодо адаптації до євростандартів. Це стосувалося реформ у сфері сільського господарства, екології та права.

• Програма «Східне партнерство»: Хоча ініціатива стартувала у 2009 році, її основи закладалися раніше, і чеський досвід був врахований у формуванні української стратегії.

У 1999–2004 роках Чехія була для України стратегічним партнером, який поєднував політичну підтримку, економічні інвестиції та культурний обмін. Співпраця з Чехією допомагала Україні наблизитися до європейських стандартів і закласти основи для майбутньої інтеграції. Цей період також показав, як досвід пострадянської трансформації може стати мостом для спільного розвитку.

Сергій Устич, обіймаючи посаду Надзвичайного і Повноважного Посла України в Чехії, зробив значний внесок у зміцнення двосторонніх відносин, сприяючи економічній, культурній та політичній співпраці. Ось ключові аспекти його діяльності:

Економічні угоди та інвестиції.

• Устич ініціював підписання низки двосторонніх угод у сферах економіки, освіти та культури. Це заклало основу для розвитку торговельно-інвестиційного співробітництва, зокрема залучення чеських інвестицій до Закарпаття, зосереджених на туристичній галузі та інфраструктурі.

• Під його керівництвом чеські компанії розглядали Закарпаття

як перспективний регіон для інвестицій, що сприяло створенню нових робочих місць і модернізації місцевої економіки.

Дружня зустріч із президентом Чехії Вацлавом Гавелом та його дружиною. 1999 рік

Культурно-освітні ініціативи.

• Устич активно підтримував програми студентських обмінів між українськими та чеськими університетами. Наприклад, співпраця з Карловим університетом у Празі дозволила українським студентам отримувати стипендії для навчання в Чехії.

• Він також сприяв організації культурних заходів, таких як виставки українського мистецтва та літературні вечори, що популяризувало українську культуру серед чеської громадськості.

Транскордонне співробітництво.

• Як один із засновників Карпатського Єврорегіону, Устич використовував свій досвід для посилення співпраці між Закарпаттям і чеськими прикордонними регіонами. Це включало проекти з розвитку транспортної інфраструктури та екології.

• Його робота в Конгресі регіональних влад при Раді Європи сприяла інтеграції України в європейські структури, зокрема через обмін досвідом децентралізації та регіонального розвитку.

Політичний діалог.

• Устич відстоював інтереси України на міжнародній арені, зокрема в питаннях євроінтеграції. Він брав участь у переговорах, спрямованих на зближення України з ЄС, використовуючи чеський

досвід успішної трансформації після розпаду соціалістичного блоку.

• Його діяльність також включала координацію з чеськими політиками для підтримки українських ініціатив у рамках ОБСЄ та інших міжнародних організацій.

Наукова та громадська діяльність.

• Навіть під час дипломатичної служби Устич залишався науковцем. Він аналізував транскордонні процеси та соціальні виклики, що знайшло відображення у його майбутніх працях, таких як монографія «Неадитивне суспільство – Quo vadias?».

• Його підхід до дипломатії поєднував академічну ґрунтовність із практичними рішеннями, що робило його ефективним посередником між Україною та Чехією.

Сергій Устич як посол України в Чехії не лише зміцнив двосторонні відносини, але й перетворив Закарпаття на «центральноєвропейський перехрест» транскордонної співпраці. Його робота заклала основи для подальшої інтеграції України в європейський простір, а його науковий підхід до дипломатії залишається взірцем для майбутніх поколінь.

У червні 1999 році міністр Тарасюк направив мене у Прагу розібратися з купівлею будинку посольства, яку зробив 1992 році Лубківський. Я приїхав у Прагу, в аеропорту мене зустрів С.І. Устич. Ми поїхали в його резиденцію, де нас тепло і радісно зустріла його дружини Світлана. Вона накрила чудовий стіл, із закарпатськими стравами. Сергій Іванович розповів про свою роботу, із захопленням інформував про свої досягнення. Я зрозумів, що правильно зробив коли домагався його призначення послом.

27 травня 2004 року Президент України Л. Д. Кучма призначив УСТИЧА Сергія Івановича Надзвичайним і Повноважним Послом України в Словацькій Республіці.

Значення Словаччини для України у 2004–2005 роках. Цей період був важливим для українсько-словацьких відносин через політичні зміни в обох країнах, зокрема Помаранчеву революцію в Україні та інтеграцію Словаччини до ЄС і НАТО. Ось ключові аспекти співпраці:

Політична підтримка та євроінтеграція.

• Членство Словаччини в ЄС та НАТО: У 2004 році Словаччина офіційно стала членом Європейського Союзу та НАТО, що зробило її важливим прикладом для України у контексті реформ і євроатлан-

тичних прагнень. Досвід Словаччини у адаптації до європейських стандартів використовувався як орієнтир для українських трансформацій.

• Підтримка демократичних процесів: Під час Помаранчевої революції (2004) Словаччина, як країна, що сама пройшла через "оксамитову революцію" 1998 року, виступала за мирний перехід влади в Україні. Це сприяло зміцненню довіри між країнами.

Транскордонне співробітництво.

• Екологічні ініціативи: Україна та Словаччина активно координували зусилля з охорони прикордонних річок (Уж, Латориця, Тиса). У 2004–2005 роках проводилися спільні дослідження якості води та розроблялися програми зі зменшення забруднення, що було критичним для екології Закарпаття.

• Інфраструктурні проекти: Активно розвивалося прикордонне співробітництво, зокрема у сфері транспорту та енергетики, що сприяло економічному розвитку прилеглих регіонів.

Культурно-етнічні зв’язки.

• Українська діаспора в Словаччині: За даними перепису 2001 року, у Словаччині проживало близько 10 тисяч українців, які брали участь у культурних обмінах та підтримували зв’язки з історичною батьківщиною.

• Словацька меншина в Україні: У Закарпатті діяли організації, такі як "Матіца словенска", які популяризували словацьку культуру і мову, організовували фестивалі та освітні програми.

Економічна взаємодія.

• Торгівля та інвестиції: Словаччина була одним із ключових торговельних партнерів України в Центральній Європі. Після вступу до ЄС Словаччина сприяла розширенню економічних контактів України з європейським ринком.

• Енергетична співпраця: Обговорювалися питання транзиту енергоносіїв, зокрема через словацьку газотранспортну систему, що було важливим для енергетичної безпеки України.

Міжнародна координація.

• Підтримка в ОБСЄ та інших організаціях: Словаччина, як член ЄС, лобіювала інтереси України в питаннях безпеки та стабільності, зокрема під час переговорів щодо конфліктів у пострадянському просторі.

• Участь у миротворчих місіях: Обидві країни співпрацювали в рамках міжнародних ініціатив, наприклад у Косово, де Словаччина надавала логістичну підтримку.

У 2004–2005 роках Словаччина стала для України стратегічним партнером у контексті євроінтеграції, транскордонного співробітництва та культурного діалогу. Її досвід демократичних перетворень і членство в ключових міжнародних організаціях допомагали Україні формувати власний шлях до європейських структур. Цей період заклав основи для подальшого поглиблення відносин, особливо після початку російської агресії у 2014 році.

Сергій Устич, обіймаючи посаду Надзвичайного і Повноважного Посла України в Словаччині у 2004–2005 роках, працював у період активного зближення України з Європейським Союзом. Ключові напрями його роботи такі.

Розвиток політичного діалогу.

• Підтримка євроінтеграційних прагнень України: Словаччина, яка стала членом ЄС у 2004 році, була важливим партнером для України. Устич, ймовірно, сприяв обговоренню питань адаптації українського законодавства до європейських стандартів, використовуючи словацький досвід.

• Участь у міжнародних ініціативах: Україна та Словаччина координували дії в рамках ОБСЄ та інших організацій, зокрема щодо стабільності в регіоні.

Транскордонне співробітництво.

• Карпатський Єврорегіон: Устич, маючи досвід роботи з Закарпаттям, сприяв розвитку інфраструктурних проектів, зокрема модернізації прикордонних переходів, що підвищувало товарообіг між країнами.

• Екологічні ініціативи: Україна та Словаччина у 2004–2005 роках активно працювали над охороною прикордонних річок (Тиса, Уж), що вимагало координації з боку дипломатії.

Культурно-освітні зв'язки.

• Підтримка української діаспори: У Словаччині проживає українська громада, зокрема в Пряшеві. Посольство організовувало культурні заходи та освітні програми для збереження ідентичності діаспори.

• Академічні обміни: За часів Устича були започатковані програ-

ми співпраці між університетами, зокрема Ужгородським національним університетом і словацькими ВНЗ.

Економічна взаємодія.

• Торгівля та інвестиції: Словаччина була одним із ключових торговельних партнерів України в Центральній Європі. Посольство сприяло укладенню угод у сфері енергетики, машинобудування та сільського господарства.

• Консульська підтримка: Генеральне консульство Словаччини в Ужгороді, яке діяло з 2000 року, координувалося з посольством для полегшення бізнес-контактів.

Підготовка до подальшого співробітництва.

Робота Устича заклала основи для подальших ініціатив, таких як участь України у програмі «Східне партнерство» (з 2009 року). Його діяльність також сприяла збереженню балансу в умовах геополітичних змін, зокрема після Помаранчевої революції 2004 року.

Сергій Устич як посол України в Словаччині зосередився на зміцненні політичного діалогу, транскордонній співпраці та культурній дипломатії. Його робота сприяла інтеграції України в європейський простір, хоча конкретні деталі потребують звернення до архівів МЗС України. Наразі відомо, що він був частиною ланцюга дипломатів, які готували ґрунт для майбутніх угод, таких як Угода про асоціацію з ЄС.

Його робота за кордоном не обмежувалась офіційними протоколами. Він був "народним дипломатом", який через особисті якості — відкритість, гумор — завойовував довіру партнерів.

Після завершення дипломатичної служби Устич повернувся в Ужгородський національний університет, де:

• Очолював кафедру міжнародних студій та суспільних комунікацій.

• Заснував Інститут транскордонного співробітництва (2005), який став платформою для досліджень євроінтеграції та регіональної безпеки58.

Автор понад 20 монографій, зокрема "Кордон, війна та мир в долі сучасного світу" (2010), де аналізував виклики глобалізації через призму досвіду Закарпаття.

Його лекції були не просто передачею знань, а справжніми майстер-

класами життєвої мудрості. Студенти згадують, як він поєднував академічну строгість із розповіями про власні дипломатичні кейси.

Професор С.І Устич. 2009 р.

Сергій Устич залишився в пам’яті колег і земляків як "щирий закарпатець", який ніколи не відривався від коренів. Навіть на дипломатичних прийомах він міг розповісти про традиції гуцулів або співати народні пісні.

Його принципи:

• Діалог замість конфлікту: "З сусідами, за всіх обставин, треба жити приязно".

• Віра в молодь: "Інновації народжуються там, де наука зустрічається з практикою".

Помер 7 лютого 2020 року, але його ідеї продовжують жити — у працях учнів, у транскордонних проектах, у зміцненні єдності України.

Сергій Устич — приклад того, як можна бути одночасно "локальним" і "глобальним". Він довів, що любов до малих батьківщин — це не перешкода, а основа для великої політики. Його життя нагадує: справжній патріотизм починається з поваги до власних коренів і вміння будувати мости — як між селами Закарпаття, так і між країнами Європи.

2.30. Анатолій Тимофійович Олійник: життя присвячене українській дипломатії

Дмитро Іванович Ткач

Анатолій Тимофійович Олійник усе своє трудове життя присвятив українській дипломатії та залишився в історії як один із найвпливовіших українських дипломатів після здобуття незалежності Україною. Його кар'єра, що тривала понад чотири десятиліття, охопила ключові етапи формування зовнішньої політики держави — від роботи в структурах Міністерства закордонних справ УРСР до керівних посад у міжнародних місіях та посольствах.

У цій статті детально досліджується життєвий шлях Олійника, аналізується його роль у контексті геополітичних змін кінця XX — початку XXI століть. Особливу увагу приділено періодам роботи в США, країнах колишньої Югославії та на Близькому Сході, де його діяльність безпосередньо впливала на позицію України у міжнародній спільноті.

Ранні роки та початок кар'єри. Освіта та перші кроки у дипломатії.

Анатолій Олійник народився 8 лютого 1950 року у Вінниці — місті з багатою історичною спадщиною, яке в повоєнні роки стало значним культурним центром Поділля. Здобуття вищої освіти у Київському державному університеті імені Тараса Шевченка у 1981 році стало вирішальним кроком у формуванні його професійного шляху. Спеціалізація в галузі міжнародного права та володіння англійською мовою відкрили двері до системи зовнішньополітичного відомства УРСР.

Перші роки роботи (1981–1987) у відділі кадрів МЗС УРСР

дозволили Олійнику глибоко зануритися у механізми функціонування дипломатичного апарату. На посаді третього, а згодом другого секретаря він брав участь у формуванні кадрової політики, що було особливо важливо в умовах зростання міжнародної активності радянських республік. Цей період характеризувався поступовою децентралізацією зовнішніх зносин у рамках СРСР, що пізніше стало основою для створення незалежної дипломатичної служби України.

Консульська діяльність у МЗС УРСР.

Перехід у консульський відділ у 1987 році ознаменував новий етап у кар'єрі Олійника. На посаді другого, а згодом першого секретаря він займався питаннями захисту прав громадян, візової політики та міжнародного правового співробітництва. Саме в цей період почалися зміни, пов'язані з перебудовою, які вплинули на зовнішню політику СРСР. Досвід, отриманий у консульській службі, став основою для подальшої роботи в міжнародних організаціях.

Робота в міжнародних організаціях. Представництво України при ООН (1989–1992).

Призначення першим секретарем Постійного представництва України при ООН у 1989 році відбулося на тлі глобальних геополітичних змін. Олійник брав участь у роботі Генеральної Асамблеї та спеціалізованих комітетів, де Україна почала відстоювати власні інтереси в умовах розпаду біполярної системи. Особливу увагу він приділяв питанням роззброєння, екології та прав людини, що відображало пріоритети української дипломатії того періоду.

Місії в Югославії та Боснії (1995–2003).

Після призначення заступником начальника Управління міжнародних організацій МЗС України у 1995 році Олійник зосередився на участі України в миротворчих операціях. Його робота в Хорватії (1997–1998) як керівника регіонального офісу Перехідної Адміністрації ООН для Східної Славонії була спрямована на відновлення цивільної інфраструктури після Балканських воєн.

У Боснії та Герцеговині (1998–2003) він координував програми з реінтеграції біженців та розмінування територій, що сприяло стабілізації регіону.

Дипломатична служба в ключових регіонах.

Посольство в США (1992–1995).

На посаді Генерального консула України в Чикаго Олійник

активно працював над розширенням економічних та культурних зв'язків з американським Середнім Заходом. За його ініціативою було започатковано низку спільних проектів у галузі аграрних технологій та освітніх обмінів. Цей період також характеризувався інтенсивною роботою з українською діаспорою, чия роль у формуванні іміджу незалежної України була ключовою.

Місія в Іраку (2003–2005)

Призначення директором Департаменту нових викликів і загроз у 2003 році було пов'язане з необхідністю реагування на зростання терористичних загроз після подій 11 вересня. На посаді Посла з особливих доручень з питань Іраку Олійник координував позицію України щодо участі в коаліційних силах. У травні 2004 року Президент України Л. Д. Кучма своїм Указом призначив його Надзвичайним і Повноважним Послом України в Іраку.

Ситуація в Іраку у 2004 році була критичною. Після завершення активних боїв та капітуляції регулярної іракської армії розпочався період окупації Іраку. На той час Ірак перебував під контролем коаліційних сил на чолі зі США, але безпекова ситуація залишалася вкрай складною. Країна стикалася з активним повстанським рухом проти окупаційних сил, що призводило до постійних збройних сутичок та терористичних актів. Зруйнована інфраструктура країни, економічний колапс та загальна дестабілізація створювали серйозні гуманітарні проблеми для цивільного населення.

Виходячи із ситуації в Іраку у 2004 році, перед посольством України стояли надзвичайно складні завдання. Основними напрямами діяльності дипломатичного представництва в Багдаді були:

Координація з українською миротворчою місією. Українська миротворча місія в Іраку — участь підрозділів Збройних сил України в Іракській війні у складі коаліційних військ під проводом США з 11 серпня 2003 року по 9 грудня 2008 року. Це була наймасштабніша миротворча місія України за всю історію її незалежності. Постійна військова присутність в Іраку складала до 1690 військових.

Забезпечення безпеки українських громадян. В умовах нестабільної безпекової ситуації посол мав забезпечувати захист українських дипломатів, миротворців та цивільних осіб.

Координація з міжнародною коаліцією. Робота з представниками США та інших країн-учасниць коаліції щодо стабілізації ситуації

в Іраку, координація гуманітарної допомоги та вирішення питань, пов'язаних з відновленням Іраку після воєнних дій.

Ці завдання були особливо складними через надзвичайно небезпечну ситуацію в країні, активні бойові дії та нестабільність політичної системи Іраку в той період. Слід відзначити, що з усіма цими завданнями посольство України в Іраку під керівництвом Анатолія Тимофійовича Олійника справилося успішно.

Балкани: Сербія та Чорногорія (2005–2009).

Наступними країнами, в яких Анатолію Тимофійовичу належало захищати інтереси України, були Сербія та Чорногорія. У листопаді 2005 року Президент України Віктор Ющенко своїм Указом призначив його Надзвичайним і Повноважним Послом України в Сербії та Чорногорії (2005–2006), а згодом окремо в Сербії (2006–2009) і Чорногорії (2007–2008).

2005 рік був вирішальним та напруженим періодом для державного союзу Сербії та Чорногорії, який існував з 2003 року після розпаду Югославії. Між двома республіками наростала напруга пов’язана із рухом до незалежності Чорногорії. Ця республіка все більше прагнула повної незалежності. Прем'єр-міністр Чорногорії Мілo Джуканович і його правляча коаліція активно готувалися до референдуму про вихід з союзу. Уряд Сербії (на чолі з Воїславом Коштуницею) та патріотичні сили намагалися зберегти союз, але все більше зосереджувалися на власних проблемах, включаючи майбутній статус Косова. Спільні інститути (парламент, уряд, президент) мали обмежені повноваження і функціонували з труднощами через глибокі розбіжності між Белградом і Подгорицею. Європейський вектор та співпраця з ЄС мала суттєвий вплив на ці процеси. Брюссель наполягав, що подальша інтеграція Сербії та Чорногорії (розмови про Угоду про стабілізацію та асоціацію) залежить від співробітництва з Гаазьким трибуналом (особливо видачі генерала Ратка Младича).

Сербія робила деякі кроки, але ключові фігури (зокрема Младич) залишалися на свободі, що гальмувало процес зближення з ЄС. Перспективи для Чорногорії: ЄС неохоче, але починав розглядати можливість окремих переговорів із Чорногорією, якби вона стала незалежною. Проблема Косова також суттєво впливала на ці процеси. Статус Косова (провінції Сербії з албанською більшістю) був найбільшою загрозою стабільності Сербії та регіону. Продовжувалися

міжнародні переговори (під егідою ООН) про майбутній статус Косова, але без прогресу. Косовські албанці вимагали незалежності, Сербія наполягала на збереженні суверенітету. Ця проблема відвертала увагу Белграда від ситуації з Чорногорією і створювала напругу.

Обидві республіки переживали складні економічні умови: висока безробіття, низький рівень життя, повільні реформи. Чорногорія вже де-факто мала окрему економічну політику (власну валюту – євро, митну систему), що послаблювало економічні зв'язки в союзі. Сербія боролася з наслідками десятиліть конфліктів і санкцій.

Міжнародне становище Сербії та Чорногорії було наступним. США та ключові країни ЄС поступово змінювали свою позицію щодо союзу, все більше сприймаючи його розпад як неминучий, особливо через наполегливість Чорногорії. Росія традиційно підтримувала Сербію в питаннях Косова і стримування сепаратизму, що впливало на внутрішню політику Сербії.

Підсумок для 2005 року. Союз Сербії та Чорногорії перебував у стані глибокої кризи та фактичного розпаду. Чорногорія невпинно рухалася до незалежності, готуючи юридичну та політичну основу для референдуму. Сербія була зосереджена на набагато більшій для себе загрозі – втраті Косова.

Спільні інститути були неефективними через брак політичної волі до співпраці. ЄС умовляв подальшу інтеграцію від співпраці з Гаазьким трибуналом, що було важким викликом для Сербії. 2005 рік став останнім повноцінним роком існування союзу. Уже в 2006 році відбувся референдум в Чорногорії, який призвів до її незалежності та формального розпаду державного утворення.

Оцінка діяльності Анатолія Тимофійовича Олійника на посаді Надзвичайного і Повноважного Посла України в Сербії та Чорногорії

(2005–2006), а потім окремо в Сербії (2006–2009) і Чорногорії (2007–2008), вимагає врахування ключових геополітичних подій того періоду. Його роботу можна оцінити як ефективну, але вкрай складну через об'єктивні обставини про які йшла мова вище.

Україна не втручалася у внутрішні справи союзу, дотримуючись міжнародного права. Це дозволило зберегти добрі стосунки з обома сторонами після розпаду. Посольство доклало зусилля для посилення політичного діалогу. Активна робота з урядами в Белграді та Подгориці, спроби зберегти українські інтереси в умовах кризи. Успішне управління кризою. Олійник впорався із завданням підтримки відносин із союзом, який розпадався, без серйозних дипломатичних втрат.

У період незалежних держав (2006–2009). Проголошення незалежності Косова в лютому 2008 року. Україна не визнала незалежність Косова, підтримуючи територіальну цілісність Сербії. Це було ключовим для збереження довіри Белграда. Гаазький трибунал: Заохочення Сербії до співпраці з МТКЮ (особливо у справі Младича). Російський вплив. Протистояння посиленню проросійських настроїв у Сербії. Економіка: Сприяння українським бізнес-інтересам (енергетика, с/г, ОПК). Дії та досягнення. Підтримка позиції Сербії щодо Косова. Це забезпечило Україні статус надійного партнера Сербії в складний момент. Робота з усіма політичними силами. Контакти як з прозахідними, так і з проросійськими політиками для захисту інтересів України. Відкриття Культурного центру України в Белграді (2007).

У роботі посольства існували наступні складності. Обмежені економічні результати. Потенціал торгівлі залишався нереалізованим через бюрократію та конкуренцію. Складність протидії російській пропаганді. Проросійські настрої в сербському суспільстві залишалися високими. Цей період робота посольств була стабільна та принципова. Чітка позиція щодо Косова була дипломатичною перемогою.

У Чорногорії (2007–2008) головними завданнями були такі. Встановлення відносин з новою незалежною державою. Підтримка прозахідного курсу Чорногорії (яка прагнула в НАТО та ЄС). Розвиток економічних зв'язків (туризм, інвестиції). Інституційне оформлення відносин: Активна робота з урядом Чорногорії щодо

договірно-правової бази.

Підтримка євроатлантичних прагнень Чорногорії: Україна виступала за інтеграцію Чорногорії в ЄС та НАТО, що відповідало загальній зовнішній політиці України того часу.

Олійник заклав основи для розвитку українсько-чорногорського співробітництва в нових умовах. Період був занадто коротким для глибоких результатів.

Загальна оцінка діяльності Анатолія Тимофійовича Олійника в цих країнах. Високий професіоналізм: Вправне навігація у надзвичайно складному регіоні з конфліктуючими інтересами (Сербія vs Чорногорія, Косово, Росія, Захід). Принциповість: Чітка та послідовна позиція щодо Косова, яка відповідала національним інтересам України та міжнародному праву. Ефективна кризова дипломатія: Успішне керування процесом розпаду союзу Сербія-Чорногорія та встановлення відносин з новими державами. Розвиток політичного діалогу: Побудова робочих відносин з керівництвом обох країн.

Анатолій Олійник виконав свою місію в надзвичайно складних умовах дуже добре. Його робота була збалансованою, принциповою та професійною. Він зміцнив політичні позиції України в регіоні, особливо в Сербії, завдяки чіткій позиції щодо Косова. Хоча економічні результати були скромнішими, його дипломатія заклала міцну основу для подальших відносин.

Президент України Янукович 11 березня 2011 року призначив А.Олійника Надзвичайним і Повноважним Послом України в Латвійській Республіці. Ситуація в Латвії у 2011 році була така. З 2011 року, коли економіка Латвії почала своє оздоровлення після кризи, галузь туризму постійно радувала позитивно зростаючими результатами. Це свідчить про те, що 2011 рік став переломним моментом для латвійської економіки після глибокої фінансової кризи 2008-2010 років. Економічне відновлення характеризувалося відновленням зростання ВВП після значного спаду. Стабілізація фінансового сектору.

Політична ситуація у країні характеризувалась стабільністю. Продовжувалися реформи під керівництвом Валдіса Домбровскіса. Підготовка до вступу в єврозону (що відбулося у 2014 році). Підтримка жорстких бюджетних заходів.

У цьому контексті призначення Анатолія Олійника послом України в Латвії було важливим, оскільки обидві країни мали спільний досвід пострадянських трансформацій, а Латвія демонструвала успішну модель інтеграції в європейські структури, що було цінним для України.

2011 рік став початком економічного відновлення Латвії після однієї з найглибших рецесій у Європі, що створювало нові можливості для двостороннього співробітництва.

На посаді Посла в Латвії Олійник зосередився на розвитку транскордонного співробітництва, зокрема в галузі транспорту та логістики. Під його керівництвом було ініційовано низку проектів у рамках ініціативи «Східного партнерства», спрямованих на інтеграцію українських регіонів у європейські транспортні коридори. Активна позиція щодо підтримки української мови та культури серед латвійської громади стала важливим елементом «м'якої сили» України в Балтійському регіоні.

Помер Олійник Анатолій Тимофійович 21 квітня 2021 у м. Києві.

Діяльність А.Т. Олійника відображає важливі принципи української зовнішньої політики: дотримання міжнародного права, невтручання у внутрішні справи інших держав, підтримка територіальної цілісності та суверенітету. Ці принципи, які він послідовно втілював у своїй роботі, згодом стали особливо актуальними в контексті захисту власної територіальної цілісності України.

Його досвід роботи в різних регіонах світу сприяв формуванню багатовекторної зовнішньої політики України та накопиченню дипломатичного капіталу, який є цінним ресурсом для сучасної української дипломатії. Культурна дипломатія, зокрема відкриття Культурного центру України в Белграді, демонструє розуміння важливості «м'якої сили» у міжнародних відносинах.

Професійна діяльність А.Т. Олійника дає важливі уроки для сучасних українських дипломатів. Його здатність працювати в умовах геополітичної нестабільності, підтримувати діалог з різними політичними силами та захищати національні інтереси без створення конфліктних ситуацій є зразком дипломатичної майстерності.

Особливо цінним є його досвід роботи в регіонах з високим рівнем російського впливу, що має пряме відношення до сучасних

викликів української дипломатії. Уміння протистояти дезінформації та пропаганді, зберігаючи при цьому конструктивний діалог з партнерами, залишається актуальним завданням.

Постать А.Т. Олійника символізує континуїтет української дипломатичної традиції та професіоналізм, який є основою успішної зовнішньої політики. Його кар'єра демонструє, що українська дипломатія спроможна ефективно функціонувати навіть в найскладніших умовах, захищаючи національні інтереси та формуючи позитивний імідж України у світі.

Життя, присвячене українській дипломатії, А.Т. Олійника є прикладом патріотичного служіння та професійної досконалості, що має надихати нові покоління українських дипломатів на відповідальне виконання своїх обов'язків перед державою та народом.

В умовах сучасних викликів, з якими стикається Україна, досвід та принципи роботи таких досвідчених дипломатів, як А.Т. Олійник, набувають особливої цінності та актуальності для формування ефективної стратегії зовнішньої політики держави.

2.31. Від Сквири до Женеви: дипломатичний шлях А.А. Озадовського

Дмитро Іванович Ткач

Андрій Андрійович Озадовський народився 26 листопада 1932 року в Сквирі на Київщині. У 1955 закінчив Київський університет, факультет міжнародних відносин. Вищу дипломатичну школу при МЗС СРСР (1970), Кандидат історичних наук.

У 1957–61 — 2-й секретар протокольно-консул. Відділу. У травні 1961 року його відряджають у м. Нью-Йорк де він працює у Секретаріаті помічником начальника відділу дипломатичного протоколу і зовнішніх зносин. Цю посаду він обіймає до 1964 року, а потім повертається у Київ де працює з червня 1964–66 роки 1-й секретарем відділу міжнародних організацій, 1966–68 роки — член колегії, начальник протокольно-консульського відділу МЗС УРСР.

У 1971–76 роках — консультант, 1981–84 роках— завідувач сектору міжнародної інформації відділу зарубіжних зв'язків ЦК КПУ.

У липні 1976 року його знову направляють у Нью-Йорк де він працює радником Постійного представниц¬тва УРСР при ООН. У вересні 1984 року його переводять на посаду радника Постійного представництва СРСР, Постійного представництва УРСР при Відділені ООН та інших міжнародних організацій у Женеві (Швейцарія). З листопада 1985 його призначають Постійним представником України при Відділенні ООН та інших міжнародних організацій у Женеві. Рік з 1992 по – 93 — виконує обов'язки тимчасового повіреного у справах України в Швейцарії.

У грудні 1993 року повертається в Україну та працює Послом з

особливих доручень МЗС України.

З 04.1995 розпочинається його закордонне відрядження до Чехії. Спочатку на посаді Тимчасового повіреного у справах України, а з липня 1995 року Президент України Л.Д. Кучма підписує Указ про призначення ОЗАДОВСЬКОГО Андрія Андрійовича Надзвичайним і Повноважним Послом України в Чеській Республіці. На цій посаді він пропрацював до червня 1999 року.

У 1995 році Чехія була особливо цікавою для України з кількох важливих причин.

Дипломатичне значення. Важливим етапом у відносинах став державний візит до Чеської Республіки Президента України Леоніда Кучми 25-26 квітня 1995 року, під час якого підписано базовий Договір про дружні відносини і співробітництво. Цей договір був підписаний Президентами обох держав у квітні 1995 року в Празі, а саме 26.04.1995.

Контекст європейської інтеграції. 1995 рік був переломним для України в плані євроінтеграції. У 1995 році Київ почало розвертати на Захід. Україна стала членом Ради Європи, ставши 37-м постійним членом Ради Європи..

Чому саме Чехія була важливою:

1. Модель трансформації - Чехія була прикладом успішного переходу від соціалістичної до ринкової економіки

2. Географічне положення - як сусідня центральноєвропейська країна зі схожою історією

3. "Міст" до Європи - Чехія могла слугувати проміжним етапом для України на шляху до європейської інтеграції

4. Економічні можливості - потенціал для торговельного та інвестиційного співробітництва

У 1995 році Чехія представляла для України успішний приклад посткомуністичної трансформації та інтеграції з європейськими структурами, що було особливо актуально в контексті власних євроінтеграційних прагнень України.

За період роботи на посаді Надзвичайного і Повноважного Посла України в Чехії у 1995-1999 роках Андрій Андрійович Озадовський зробив значний внесок у подальший розвиток українсько – чеських відносин. Серед ключових здобутків можна назвати такі.

Політико-дипломатичні:

• Реалізація базового Договору про дружні відносини і співробітництво між Україною та Чехією (підписаний у квітні 1995 року)

• Розвиток двосторонніх політичних контактів на високому рівні;

• Підтримка євроінтеграційних прагнень України через досвід Чехії.

Економічні:

• Сприяння розвитку торговельно-економічних зв'язків;

• Залучення чеських інвестицій в українську економіку;

• Участь у створенні правової бази для економічного співробітництва.

Консульські:

• Налагодження ефективної роботи консульської служби;

• Захист прав українських громадян у Чехії;

• Розвиток візового режиму.

Культурно-гуманітарні:

• Сприяння культурним обмінам;

• Підтримка української діаспори в Чехії.

Помер Андрій Андрійович Озадовський 2 червня 2011року.

Дипломатична кар'єра Андрія Андрійовича Озадовського є яскравим прикладом професійного становлення українського дипломата, який пройшов шлях від провінційного містечка до найвищих щаблів міжнародної дипломатії.

Озадовський накопичив унікальний досвід роботи у найпрестижніших міжнародних організаціях: від Секретаріату ООН у Нью-Йорку до Постійного представництва при Відділенні ООН у Женеві. Цей досвід став безцінним для формування професійних якостей дипломата високого рівня.

Кар'єра А.А. Озадовського відображає трансформацію української дипломатичної служби від радянського періоду до становлення незалежної держави. Він був свідком і учасником переходу від дипломатії УРСР до дипломатії незалежної України.

Озадовський успішно працював у різних сферах дипломатичної діяльності: протокольно-консульській роботі, міжнародних організаціях, двосторонніх відносинах, що свідчить про його універсальність як дипломата.

Період роботи Озадовського послом України в Чехії (1995-1999) припав на критично важливий етап формування зовнішньополітичних

пріоритетів незалежної України. Його досвід роботи в міжнародних організаціях став важливим активом у налагодженні відносин з країною, яка успішно інтегрувалася до європейських структур.

Поєднання академічної підготовки (історичні науки, Вища дипломатична школа МЗС СРСР) з практичним досвідом роботи в різних куточках світу сформувало з Озадовського висококваліфікованого фахівця міжнародних відносин. Його кар'єрна траєкторія демонструє послідовне професійне зростання від рядового секретаря до Надзвичайного і Повноважного Посла.

Життєвий шлях А.А. Озадовського "від Сквири до Женеви" символізує можливості, які відкривала радянська система освіти та кар'єрного росту для талановитих людей з периферії, а також здатність української дипломатії адаптуватися до нових викликів епохи незалежності.

Ось, що пишуть про нього в КНИЗІ ВДЯЧНОСТІ ТА ПОШАНИ Української Спілки ветеранів Афганістану: «Працюючи на відповідальних дипломатичних посадах у Міністерстві закордонних справ України, зокрема на посаді Посла з особливих доручень МЗС України у 1993–1995 р.р., сприяв у вирішенні проблем військовослужбовців, які потрапили у полон і пропали без вісті в Афганістані, очолював спеціальні місії до Ірану 1993 року і Пакистану 1994 року з цих питань. У 1994 році делегація України на чолі з А. А. Озадовським відвідала у Пакистані табір Бадабер, в якому була всесвітньо відома спроба військовополонених звільнитися шляхом збройного повстання.

Відомий дипломат завжди з повагою ставився до Української Спілки ветеранів Афганістану (воїнів-інтернаціоналістів).

Андрій Андрійович Озадовський належить до покоління дипломатів-фундаторів, які заклали основи сучасної української дипломатичної служби. Його багаторічний досвід роботи у міжнародних організаціях та двосторонніх відносинах став важливим внеском у формування професійних традицій української дипломатії. Дипломатична спадщина А.А. Озадовського залишається актуальною для сучасного покоління українських дипломатів, особливо в контексті європейської інтеграції країни.

2.32. Володимир Іванович Желіба: від агронома до посла - життєвий шлях державного діяча

Дмитро Іванович Ткач

Володимир Желіба народився 24 лютого 1934 року в селі Журавка Варвинського району Чернігівської області. Прожив довге та насичене життя, присвятивши себе державній службі спочатку в Радянському Союзі, а згодом і в незалежній Україні.

Освітній шлях Володимира Желіби розпочався в 1952 році, коли він вступив до Уманського сільськогосподарського інституту, який закінчив у 1957 році по спеціальності вчений агроном. У 1980 році закінчив Академію суспільних наук при ЦК КПРС. Така освітня база забезпечила йому міцні знання як у сільськогосподарській сфері, так і в політичній діяльності.

Кар'єра Володимира Желіби розпочалася відразу після закінчення інституту. З червня 1957 року він працював агрономом-ентомологом Тростянецької МТС Заложцівського району Тернопільської області. Швидко проявивши свої організаторські здібності, з червня 1958 року він обійняв посаду головного агронома та начальника районної сільськогосподарської інспекції у Заложцівському районі.

З квітня 1961 року його призначили головним державним інспектором по закупівлі у Заложцівському районі Тернопільської області. У 1956 році він вступає до лав КПРС, що стало початком його політичної кар'єри. З квітня 1962 року Желіба обійняв посаду 2-го секретаря Заложцівського районного комітету КПУ. З травня 1963 року розпочалася його робота в центральному апараті Компартії України спочатку інструктором, консультантом відділу організаційно-партійної роботи, інспектором ЦК КПУ.

З листопада 1971 по 1973 рік — 1-й заступник голови виконавчого

комітету Тернопільської обласної Ради депутатів трудящих. З квітня 1973 по 1978 рік — секретар Чернігівського обласного комітету Компартії України.

З березня 1980 року — голова виконкому Кіровоградської обласної Ради народних депутатів.

Період незалежності України. З 6 квітня 1990 року — голова Кіровоградської обласної Ради народних депутатів. З 4 березня 1990 року — Народний депутат України 1-го скликання. З лютого 1991 по лютий 1992 року — сумістив посади голови Кіровоградської обласної Ради та голови Кіровоградського облвиконкому. З лютого 1992 року — член комісії ВР України з питань розвитку місцевого самоврядування.

Найбільш значущим періодом у кар'єрі Володимира Желіби стала його дипломатична служба. У березні 1992 року Президент України Л. М. Кравчук призначає Володимира Івановича Желібу Надзвичайним та Повноважним Послом України в Республіці Білорусь. Володимир Желіба як перший посол України в Білорусі стикнувся з численними викликами він мав створювати посольство з нуля без готової дипломатичної інфраструктури формувати нову правову базу для міждержавних відносин налагоджувати економічні зв'язки після розпаду СРСР вирішувати питання розподілу радянської спадщини врегульовувати консульські питання та захищати права громадян балансувати між впливом Росії та національними інтересами обох країн.

Протягом шести років роботи він створив повноцінне дипломатичне представництво України в Мінську налагодив постійні консультації між зовнішньополітичними відомствами брав участь у підготовці базових двосторонніх угод сприяв збереженню торговельно економічних зв'язків підтримував культурні та освітні обміни захищав інтереси українських громадян у Білорусі.

Желіба фактично заклав фундамент українсько білоруських відносин в епоху становлення незалежних держав його діяльність була особливо важливою оскільки він працював в умовах відсутності попереднього досвіду двосторонньої дипломатії між Україною та Білоруссю як суверенними державам. Посаду посла він обіймав по січень 1998 року.

З квітня 1998 року до виходу на пенсію працював радником

міністра України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи.

За свою багаторічну державну службу Володимир Желіба був відзначений численними нагородами:

Радянські нагороди:

• Два ордени Трудового Червоного Прапора (1974, 1976)

• Орден «Знак Пошани» (1971)

• Орден Дружби народів (1984)

Українські нагороди:

• Орден «За заслуги» III ступеня (червень 1997)

• Почесна грамота Кабінету Міністрів України (лютий 2004)

Помер Володимир Іванович Желіба 21 жовтня 2013 у віці 79 років.

Володимир Іванович Желіба був типовим представником покоління державних діячів, які пройшли шлях від радянської партійної номенклатури до служби незалежній Україні. Його біографія відображає складні процеси трансформації суспільства наприкінці XX століття.

Особливо цінною є його дипломатична діяльність на посаді посла в Білорусі, де він заклав основи двосторонніх відносин між молодими незалежними державами. Його досвід роботи в різних галузях — від сільського господарства до дипломатії — свідчить про універсальність та професіоналізм завдяки саме цим якостям він зробив дуже багато корисного для молодої української дипломатії.

Володимир Желіба залишився в історії як відданий державний службовець, який присвятив своє життя служінню народу спочатку в складі СРСР, а потім незалежної України.

2.33. Володимир Тягло: політик, дипломат, експерт з місцевого самоврядування

Дмитро Іванович Ткач

Володимир Тягло народився 24 червня 1947 року в селі Катеринівка Лозівського району Харківської області в селянській родині. Його життєвий шлях став яскравим прикладом соціальної мобільності радянської епохи — від сільського юнака до високопоставленого дипломата незалежної України.

Протягом своєї кар'єри Тягло пройшов усі щаблі управлінської ієрархії: від помічника бригадира до посла, демонструючи можливості професійного зростання через старанну працю та відданість справі.

1970 рік — закінчив Харківський інститут механізації і електрифікації сільського господарства, отримавши спеціальність інженера-механіка. Ця освіта стала міцним фундаментом для його подальшої роботи в аграрному секторі та сформувала технічне мислення, яке згодом допомагало йому в управлінській діяльності.

Кар'єра. Сільськогосподарська діяльність (1970-1986).

Трудовий шлях Володимира Тягла розпочався з найнижчого щабля сільськогосподарської ієрархії. Відразу після закінчення інституту він почав працювати помічником бригадира тракторної бригади, що дало йому безцінний досвід практичної роботи та розуміння потреб простих працівників. 1971-1981 роки — працював головним інженером та механіком колгоспу ім. С. Орджонікідзе у Лозівському районі Харківської області. Цей десятирічний період дозволив йому глибоко вивчити всі аспекти сільськогосподарського виробництва та набути авторитет серед колективу. 1981-1986 роки — голова колгоспу ім. XX з'їзду КПРС. На цій посаді Тягло проявив себе як ефективний керівник, здатний організувати роботу великого

колективу та забезпечити розвиток господарства.

Партійна та адміністративна робота (1986-1990). 1986 рік — обраний II секретарем Лозівського міського комітету КПУ. Цей крок означав перехід від господарської до партійно-політичної діяльності. 1987-1990 роки — голова Лозівського райвиконкому. Ця посада дала йому досвід управління цілим районом з усіма його соціально-економічними проблемами.

Регіональна політична діяльність (1990-2002). Березень 1990 року — став депутатом Харківської обласної ради, балотуючись по виборчому округу № 174. 5 травня 1990 року — обирається заступником голови облради. 1992-1994 роки — голова Харківської обласної ради. Цей період збігся з найскладнішими роками становлення незалежної України, коли потрібно було адаптувати систему місцевого самоврядування до нових реалій.

Листопад 1995 - березень 1997 року — заступник голови Харківської облдержадміністрації. 1997-2002 роки — знову працював головою Харківської обласної ради, демонструючи довіру виборців та ефективність своєї роботи.

Дипломатична діяльність. 2 лютого 2002 року Указом Президента України Л.Д Кучми Володимир Тягло був призначений Надзвичайним і Повноважним Послом України в Республіці Вірменія. (до 21 червня 2005 року).

Це призначення стало логічним продовженням його управлінської кар'єри. Досвід роботи з людьми, розуміння економічних процесів та навички ведення переговорів, набуті за роки керівної роботи, виявилися вкрай корисними в дипломатичній сфері.

У Вірменії Тягло працював над:

• Розвитком двосторонніх торговельно-економічних відносин
• Зміцненням політичного діалогу між країнами
• Підтримкою української діаспори у Вірменії
• Сприянням культурним та освітнім обмінам

Посол України у Киргизстані (2005-2007).

У червні 2005 року Президент України В. А. Ющенко призначає Володимир Тягло Надзвичайний і Повноважний Посол України в Киргизькій Республіці. На цій посаді він працює до 18 січня 2008 року.

Робота в Центральній Азії поставила перед Тяглом нові виклики,

пов'язані з особливостями регіону, його геополітичним становищем та культурними відмінностями. Він сприяв:

• Налагодженню економічного співробітництва

• Розвитку енергетичних зв'язків

• Координації позицій у міжнародних організаціях

• Захисту інтересів українських громадян

Громадська діяльність.

Після завершення дипломатичної кар'єри Володимир Тягло активно займався громадською діяльністю, особливо в сфері місцевого самоврядування:

• Президент Української асоціації місцевих і регіональних влад

• Член Координаційної ради з питань місцевого самоврядування при Президентові України

• Член робочої групи з підготовки пропозицій щодо розвитку місцевого самоврядування при Президентові України

• Радник Прем'єр-міністра України (працював на громадських засадах)

Ця діяльність дозволила йому передати свій багатий досвід молодшому поколінню управлінців та сприяти розвитку демократичних інститутів в Україні.

Нагороди та відзнаки.

За свою багаторічну державну службу Володимир Тягло був відзначений численними нагородами:

• Орден "Знак пошани" III ступеня

• Орден "За заслуги" III ступеня

• Орден святого рівноапостольного князя Володимира III ступеня

• Почесна грамота Кабінету Міністрів України

• Почесна грамота Центральної виборчої комісії України

Значення діяльності.

Володимир Миколайович Тягло уособлював тип українського політика-практика, який пройшов шлях від низів до вершин влади через старанну працю та відданість справі. Його біографія є прикладом того, як людина з простого села може досягти найвищих посад у державі завдяки освіті, працьовитості та професіоналізму.

Внесок у розвиток регіону.

Як тричі обраний депутат та двічі голова Харківської обласної ради, Тягло зробив значний внесок у розвиток одного з найважливіших

регіонів України. Його діяльність припала на складний період трансформації країни, коли потрібно було адаптувати радянську систему управління до демократичних принципів.

Дипломатичні досягнення.

Його дипломатична служба в двох країнах — Вірменії та Киргизстані — допомогла зміцнити позиції України в регіонах Південного Кавказу та Центральної Азії. Практичний досвід управління та розуміння економічних процесів зробили його ефективним дипломатом.

Експертиза з місцевого самоврядування.

Після завершення офіційної кар'єри Тягло став одним з провідних експертів України з питань місцевого самоврядування, передаючи свій досвід через участь у різних консультативних органах та громадських організаціях.

Помер Володимир Миколайович Тягло у липні 2021 року, залишивши по собі значний слід в українській політиці та дипломатії, а у пам'яті українського народу як відданий державний службовець, який протягом усього життя працював на благо України, демонструючи можливості особистісного зростання та професійного розвитку в умовах суспільних трансформацій.

2.34. Юрій Олененко: від театральної сцени до дипломатичної служби

Дмитро Іванович Ткач

Юрій Олененко народився 14 жовтня 1934 року у смт Згурівка Київської області в родині бухгалтера Олександра Олександровича та Ольги Петрівни Олененків. Його життєвий шлях став яскравим прикладом можливостей особистісного зростання в радянському суспільстві — від простого робітника до міністра та дипломата.

Олененко належав до покоління, що формувалося в умовах повоєнної відбудови СРСР. Його багатогранна кар'єра охопила театральне мистецтво, кінематограф, державне управління культурою та дипломатичну службу незалежної України.

Освіта та раннє життя. Трудовий шлях Юрія Олененка розпочався в 1953 році з роботи електрозварником на Київському судноремонтно-суднобудівельному заводі. Цей досвід фізичної праці на промисловому підприємстві дав йому розуміння потреб простих людей, що згодом допомагало в управлінській діяльності.

Після служби в Радянській армії Олененко вирішив кардинально змінити свій життєвий шлях, обравши мистецтво. У 1964 році він закінчив акторський факультет Київського державного інституту театрального мистецтва імені І. К. Карпенка-Карого.

Ця освіта стала фундаментом для всієї його подальшої діяльності в сфері культури та мистецтва.

Театральна кар'єра. 1964-1968 роки — виступав на сцені Харківського академічного українського драматичного театру імені Т. Г. Шевченка.

Цей період акторської роботи дав Олененку безцінний досвід практичної театральної діяльності, розуміння специфіки сценічного мистецтва та потреб творчих колективів. Робота в одному з провідних театрів України дозволила йому зблизька познайомитися з проблемами та перспективами розвитку українського театрального мистецтва.

Педагогічна діяльність. 1968-1975 роки — старший викладач акторської майстерності, декан кінофакультету Київського державного інституту театрального мистецтва імені І. К. Карпенка-Карого.

Повернення до alma mater в якості викладача та декана свідчило про високу оцінку його професійних якостей. Робота з молодими акторами та кінематографістами дала йому досвід керівництва освітніми процесами та формування нового покоління митців.

1971 рік — вступ до КПРС, що відкрило нові можливості для кар'єрного зростання в радянській системі. Державна служба в сфері культури. Робота в Міністерстві культури УРСР. 1975-1976 роки — начальник відділу театрів та заступник начальника Головного управління театрів і музичних закладів Міністерства культури Української РСР.

Цей перехід означав зміну ролі з практикуючого митця на організатора культурної діяльності на республіканському рівні.

Партійна робота в сфері культури. 1976-1977 роки — завідувач сектору театрів і музичного мистецтва відділу культури ЦК КПУ. 1977-1979 роки — заступник завідувача відділу культури ЦК КПУ. Робота в центральному партійному апараті дала Олененку широкі повноваження у формуванні культурної політики республіки та досвід роботи на найвищому рівні управління.

Керівництво українською кінематографією. 10 грудня 1979 — 13 вересня 1983 року — голова Державного комітету Української РСР із кінематографії. Це призначення стало логічним продовженням його кар'єри, враховуючи досвід роботи деканом кінофакультету. Українська кінематографія в той період переживала важливий етап розвитку, і Олененко сприяв створенню значущих кінематографічних творів.

Під його керівництвом Держкомкіно УРСР:

• Підтримував розвиток національного кіномистецтва

• Сприяв створенню фільмів українською мовою
• Координував роботу кіностудій республіки
• Забезпечував матеріально-технічну базу кіновиробництва
Міністр культури УРСР
13 вересня 1983 — 7 липня 1991 року — міністр культури Української РСР.
Цей майже восьмирічний період став найбільш значущим в державній кар'єрі Олененка. Час його керівництва припав на період "перебудови" та національного відродження в Україні.
Ключові досягнення на посаді міністра:
Збереження культурної спадщини:
• Відновлення історичних пам'яток та музеїв
• Розвиток мережі культурних закладів
• Підтримка народної творчості та фольклору
Розвиток національної культури:
• Сприяння розвитку української мови в культурній сфері
• Підтримка національних традицій та обрядів
• Заохочення творчості української діаспори
Міжнародне співробітництво:
• Розширення культурних зв'язків з іншими країнами
• Участь у міжнародних культурних проектах
• Презентація української культури за кордоном
Модернізація галузі:
• Технічне переоснащення культурних закладів
• Впровадження нових форм культурної діяльності
• Розвиток матеріально-технічної бази галузі
Політична діяльність.
Олененко був активним учасником політичного життя республіки:
1981-1986 роки — член Ревізійної комісії КПУ 1984-1986 роки — голова Ревізійної комісії КПУ
1986-1990 роки — член ЦК КПУ
Депутат Верховної Ради УРСР 10-11-го скликань, що дозволяло йому впливати на формування законодавства в сфері культури.
Діяльність в незалежній Україні. Робота з національними питаннями
1990-1993 роки — голова Комітету у справах національностей при Кабінеті Міністрів України. Ця посада була особливо важливою

в період становлення незалежної України, коли потрібно було формувати нову національну політику. Досвід роботи в сфері культури допомагав йому розуміти специфіку різних етнічних груп та їхні культурні потреби.

Основні напрями діяльності:

• Формування державної політики щодо національних меншин

• Сприяння збереженню культурних традицій різних народів України

• Координація діяльності національно-культурних товариств

• Розробка законодавчої бази у сфері національних відносин

Дипломатична кар'єра. 30 липня1993 року Президент України Л. М. Кравчук призначає ОЛЕНЕНКА Юрія Олександровича Надзвичайним і Повноважним Послом України в Естонії.

Призначення на дипломатичну посаду стало новою сторінкою в кар'єрі Олененка. Вибір саме Естонії був невипадковим — ця Балтійська країна, як і Україна, щойно здобула незалежність від СРСР.

Ключові напрями дипломатичної діяльності:

Двостороннє співробітництво:

• Розвиток політичних відносин між Україною та Естонією

• Сприяння економічному та торговельному співробітництву

• Координація позицій у міжнародних організаціях

Культурна дипломатія:

• Організація культурних обмінів між країнами

• Презентація української культури в Естонії

• Підтримка контактів між творчими спілками

Консульська робота:

• Захист інтересів українських громадян в Естонії

• Сприяння розвитку туристичних зв'язків

• Робота з українською діаспорою

Досвід роботи в сфері культури виявився вкрай корисним у дипломатичній діяльності, особливо в питаннях "м'якої сили" та культурної дипломатії.

Громадська діяльність.

Олененко був членом Національної Спілки кінематографістів України, що свідчило про збереження зв'язків з кінематографічною спільнотою навіть після завершення державної служби.

Сімейне життя.

Юрій Олененко був одружений з Натою Анатоліївною Олененко. У подружжя було двоє дітей: Ліана Юріївна (у заміжжі Борденюк), Ярослав Юрійович. Сімейне життя Олененка було стабільним, що дозволяло йому повністю віддаватися професійній діяльності.

Нагороди та відзнаки.

За свою багаторічну діяльність Юрій Олененко отримав численні нагороди:

Державні нагороди СРСР:

• Орден "Дружби народів"

• Медалі СРСР

Українські відзнаки:

• Заслужений діяч мистецтв України

Міжнародні нагороди:

• Орден Естонії — за внесок у розвиток українсько-естонських відносин

Значення діяльності

Юрій Олександрович Олененко уособлював тип українського інтелігента, який пройшов шлях від простого робітника до вищих щаблів влади завдяки освіті, таланту та наполегливій праці.

Внесок у розвиток української культури.

Як міністр культури УРСР протягом майже восьми років, Олененко зробив значний внесок у збереження та розвиток української національної культури. Його діяльність припала на важливий період національного відродження, коли закладалися основи сучасної української культурної політики.

Розвиток кінематографії.

Керівництво Держкомкіно УРСР дозволило йому сприяти створенню кінематографічних творів, які стали класикою українського кіно. Його розуміння специфіки кіномистецтва, набуте під час роботи деканом кінофакультету, було вкрай корисним для галузі.

Дипломатичні досягнення.

Робота послом в Естонії сприяла зміцненню позицій України в Балтійському регіоні та розвитку відносин з країнами, які, як і Україна, здобули незалежність після розпаду СРСР.

Багатогранність особистості.

Унікальність Олененка полягала в поєднанні практичного досвіду (робітник, актор, викладач) з високими управлінськими посадами. Ця багатогранність робила його ефективним керівником, здатним розуміти потреби різних категорій працівників культури.

Збереження культурної спадщини.

Його діяльність сприяла збереженню української культурної спадщини в складний період суспільних трансформацій. Досвід роботи в театрі та кіно допомагав йому розуміти реальні потреби митців та культурних закладів.

Помер 15 червня 2010 року в Києві. Похований на Байковому кладовищі.

Юрій Олександрович Олененко залишився в історії як відданий служитель української культури, який пройшов усі щаблі професійної ієрархії і присвятив своє життя розвитку мистецтва та зміцненню міжнародного авторитету України.

2.35. Ігор Олегович Грушко: видатний український дипломат і його внесок у міжнародні відносини України

Дмитро Іванович Ткач

Ігор Олегович Грушко — це не просто дипломат, а людина, яка стала справжнім архітектором зовнішньої політики незалежної України на ключових етапах її становлення. Його кар'єра — це історія служіння Батьківщині, наповнена величезним професіоналізмом, відповідальністю та відданістю ідеалам державності.

Народився 19 жовтня 1952, с. Курчиця, Житомирська обл.. У 1975 році закінчив Київський державний університету ім. Т. Г. Шевченка, факультет романо-германської філології, референт-перекладач іспанської та англійської мов. Ця фундаментальна освіта стала основою для його подальшої дипломатичної діяльності.

У 1977–80 — старший редактор від¬ділу між¬народного обміну про-грамами, 1983–84 — редактор від¬ділу соціальних досліджень, 1984–91 — старший редактор головної редакції зарубіжної інформації Держтелерадіо УРСР; 1980–83 — пере¬кладач у Республіці Куба; 1991– 94 — завідувач від-ділу зарубіжної інформації газети «Голос України»; 1994–95 — 1-й секретар, 1995–99 — радник Посольства України в РФ; 1999–2001 — начальник прес-служби МЗС України; від 2001 — радник-посланник України в Аргентинській Республіці.

18 серпня 2003 року Президент України Л. Д. Кучма призначає Надзвичайним і Повноважним Послом України в Аргентині, Перу, Колумбії, Еквадорі. На цій посаді він працював до 14.06.2006. То чим ці країни були цікавими для України у 2003 році.

АРГЕНТИНА. У 2003 році найважливішою подією стала

декларація Сенату Аргентини про засудження Голодомору в Україні 1932-1933 років. Це було значним кроком у визнанні історичної трагедії українського народу на міжнародному рівні. Історичний контекст: Аргентина першою серед країн Латинської Америки визнала незалежність України 5 грудня 1991 року і першою в регіоні встановила дипломатичні відносини 6 січня 1992 року. Ще раніше, у лютому 1921 року Аргентина була єдиною серед країн Латинської Америки, яка визнала Українську Народну Республіку і встановила з нею дипломатичні відносини. Економічний інтерес: 37% електроенергії, яка виробляється в Аргентині, отримується з використанням українського устаткування, встановленого ще за радянських часів на гідроелектростанціях.

ПЕРУ. У березні 2003 року відбувся робочий візит в Україну Міністра закордонних справ Перу А.Вагнера, а у квітні 2003 року — робочий візит до Перу Державного секретаря МЗС України В.Ю.Єльченка. Це свідчило про активізацію двосторонніх відносин.

У вересні 2003 року відбулася зустріч Президента України Л.Д.Кучми та Президента Перу А.Толедо в ході роботи 58-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН.

Стратегічна важливість: Посольство України в Перу було відкрито у жовтні 2003 року, що підкреслює зростання значення цих відносин. Перу розглядалося як потенційний ринок для української металургійної продукції та енергетичного обладнання.

КОЛУМБІЯ. У квітні 2003 року відбувся візит до Колумбії Державного секретаря МЗС України В.Ю.Єльченка, під час якого відбулися перші в історії двосторонніх взаємин політичні консультації на рівні заступників глав зовнішньополітичних відомств. Дипломатичний контекст: Колумбія визнала незалежність України 27 травня 1992 року, дипломатичні відносини між країнами було встановлено 18 серпня 1992 року. До 2003 року інтереси України в Колумбії представляло Посольство в Перу за сумісництвом.

ЕКВАДОР. Дипломатичні відносини між Україною та Еквадором було встановлено 27 квітня 1993 року У 2003 році Еквадор розглядався як енергетичний партнер — країна з розвиненою нафтогазовидобувною промисловістю. Потенційний ринок для українського обладнання та технологій. Партнер у гуманітарній сфері (згодом, у 2007 році Національний Конгрес Еквадору визнав

Голодомор 1932-1933 років актом геноциду українського народу.

ЗАГАЛЬНІ МОТИВИ ІНТЕРЕСУ УКРАЇНИ У ЦИХ КРАЇНАХ У 2003 РОЦІ:

1. Диверсифікація зовнішньої політики — відхід від монозалежності від пострадянського простору;

2. Економічна експансія — пошук нових ринків збуту для української важкої промисловості (металургія, енергетичне обладнання);

3. Міжнародне визнання історичних трагедій — просування теми Голодомору;

4. Технологічне співробітництво — особливо у космічній галузі та енергетиці;

5. Політична присутність у Латинській Америці як частині багатовекторної зовнішньої політики президента Кучми.

Усі ці країни мали значну українську діаспору, що також сприяло розвитку двосторонніх відносин.

На чому зосередив свою діяльність Грушко в Аргентині, Перу, Колумбії, Еквадорі дай конкретно по кожній країні.

Його діяльність була зосереджена на відновленні та активізації відносин України з ключовими країнами Латинської Америки після періоду певного занепаду. Ось конкретні напрямки його роботи по кожній країні.

В Аргентині (Резиденція посла в Буенос-Айресі). Тут його робота була найбільш масштабною і включала всі аспекти двосторонніх відносин. Політичний діалог. Завданням було вивести відносини з рівня "доброї волі" на рівень практичного співробітництва. Він готував та супроводжував візити на рівні міністрів закордонних справ, а також відновлював міжвідомчі консультації.

Торговельно-економічне співробітництво. Це був ключовий пріоритет. Грушко активно працював над збільшенням українського експорту. Сприяв поставкам української металургійної продукції, труб, продукції хімічної промисловості. Військово-технічним співробітництвом. Велика увага приділялася відновленню співпраці у сфері ВПК, зокрема, можливостям модернізації аргентинської військової техніки радянського зразка українськими підприємствами (наприклад, літаків та вертольотів). Агропромисловим комплексом. Вивчав потенціал для української продукції на аргентинському ринку та аргентинської — в Україні. Підтримка діаспори. Активно

взаємодіяв з українською громадою в Аргентині, сприяючи збереженню української ідентичності, культури та мови.

В Перу (за сумісництвом). Військово-технічне співробітництво. Як і в Аргентині, однією з головних цілей було залучення українських оборонних підприємств до модернізації та обслуговування радянської техніки, що перебувала на озброєнні Перу (літаки, вертольоти, бронетехніка). Торгівля. Працював над диверсифікацією торгівлі, яка на той час була обмеженою. Намагався знайти ніші для українських товарів промислового призначення. Політичні контакти. Встановлював та підтримував діалог з перуанськими урядовими колами для створення політичного підґрунтя для економічного співробітництва.

В Колумбії (за сумісництвом). Подолання політичної ізоляції. На початку 2000-х років двосторонні відносини України з Колумбією були досить слабкими. Ключовим завданням Грушка було "розбудити" ці відносини — провести перші політичні консультації, закласти договірно-правову базу. Сприяння економічним інтересам. Інформував колумбійський бізнес про потенціал України як торговельного партнера. Україна могла запропонувати метали, продукцію машинобудування, тоді як Колумбія — каву, тропічні фрукти, квіти. Консульські питання. Забезпечення консульського захисту нечисленних громадян України, які перебували в Колумбії.

В Еквадорі (за сумісництвом). Зміцнення договірно-правової бази: Робота над підготовкою та підписанням базових двосторонніх угод, які б регулювали взаємини між двома країнами. Економічний потенціал. Вивчення можливостей для українських компаній на ринку Еквадору, особливо в контексті його нафтогазового сектору та потреб в інфраструктурних проектах.

Підтримка виборчих процесів. У 2006 році, під час президентських виборів в Еквадорі, Посольство України (у особі Грушка) входило до складу місії спостерігачів, що свідчить про активізацію політичного діалогу.

Діяльність посла Ігоря Грушка в цих країнах можна охарактеризувати як надзвичайно активну — він не просто підтримував існуючі зв'язки, а активно відновлював та намагався наповнити їх практичним змістом, зокрема в сфері торгівлі та військово-технічного співробітництва, використовуючи спадщину

радянської техніки в арміях цих країн.

У липні 2006 року він повертається на Батьківщину і в жовтні цього ж року його призначають на посаду посола з особливих доручень Другого територіального департаменту МЗС України. У грудні 2006 року він очолює цей Департамент. Другий територіальний департамент Міністерства закордонних справ України у 2006 році відповідав за реалізацію зовнішньої політики країни в регіонах Латинської Америки. Як частина центрального апарату МЗС, цей департамент займався формуванням і реалізацією державної політики у сфері міжнародних відносин, захистом національних інтересів України, координацією заходів між державними органами щодо реалізації єдиного зовнішньополітичного курсу.

Крім того, департамент забезпечував розвиток політичних, економічних, культурних та інших зв'язків України з відповідними країнами, захист прав і інтересів громадян та юридичних осіб за кордоном, а також підтримував взаємодію з українцями за кордоном. Також до завдань належало вивчення і аналіз політичної, економічної ситуації у відповідних країнах та міжнародних організаціях для підвищення ефективності зовнішньої політики України.

Таким чином, другий територіальний департамент був ключовим структурним підрозділом, який координував зовнішньополітичну діяльність України у своїй регіональній сфері, забезпечуючи реалізацію стратегічних завдань МЗС на міжнародній арені у країнах Латинської Америки. Саме це і визначало напрями діяльності Ігора Олеговича.

4 червня 2010 року Президент України Янукович призначає Грушко Ігоря Олеговича Надзвичайним і Повноважним Послом України в Федеративній Республіці Бразилія. Чим ця країна була цікава для України у 2010 році?

У 2010 році Федеративна Республіка Бразилія займала особливе місце у зовнішній політиці та міжнародному співробітництві України, оскільки обидві країни перебували на піку розвитку стратегічного партнерства у кількох ключових напрямах.

Найважливішим і найамбітнішим проектом українсько-бразильського співробітництва була космічна програма «Циклон-4». У середині лютого 2010 року Державне конструкторське бюро «Південне» завершило попередні випробування двигуна для третього

ступеня ракети-носія «Циклон-4» РД-861К, цикл випробування тривав 1,5 місяця. У квітні 2010 року спільне підприємство «Алкантара-Циклон Спейс» отримало попередній екологічний дозвіл на будівництво стартового майданчика для «Циклону-4». Будівництво наземного комплексу для «Циклон-4» в Бразилії було розпочато восени 2010 року, площа стартового комплексу становила близько 50 гектарів. Цей проект мав стратегічне значення для України, оскільки забезпечував гарантований доступ до космосу, відкривав можливості виходу на латиноамериканський ринок пускових послуг та дозволяв комерціалізувати українські космічні технології.

Торговельно-економічне співробітництво між двома країнами у 2010 році демонструвало значні обсяги. Український експорт до Бразилії становив 294 мільйони доларів США, тоді як імпорт з Бразилії досягав 344 мільйонів доларів. Сталь та прокат становили понад 25% у структурі українського експорту до Бразилії. Основними товарами українського експорту були металургійна продукція (сталь, прокат), енергетичне обладнання та добрива. Натомість Україна імпортувала з Бразилії каву, цукор, сою, м'ясо та м'ясопродукти, а також іншу сільськогосподарську продукцію.

Міжрегіональна співпраця набула активного розвитку протягом 2010 року. Україну відвідали урядові та підприємницькі делегації бразильських штатів Гойас (23-25 лютого 2010 року), Санта-Катаріна (18-22 липня 2010 року) та Парана (12-16 жовтня 2010 року). Це свідчило про активний інтерес бразильських регіонів до інвестиційних проектів в Україні, технологічного обміну та налагодження прямих бізнес-контактів між підприємствами обох країн.

Військово-технічне співробітництво також розвивалося у 2010 році, про що свідчив візит Міністра оборони Бразилії до України. Цей візит вказував на інтерес бразильської сторони до української військової техніки, можливостей модернізації озброєнь та реалізації спільних оборонних проектів.

Наукова та спортивна співпраця отримала формальне закріплення 27 серпня 2010 року, коли було підписано Меморандум про взаєморозуміння щодо співробітництва в галузі фізичного виховання та спорту між Міністерством України у справах сім'ї, молоді та спорту і Міністерством спорту Бразилії. Це відкривало можливості для обміну досвідом, спільних тренувань та участі у міжнародних

змаганнях.

Українська діаспора в Бразилії відігравала важливу роль у зміцненні двосторонніх відносин. 19 січня 2010 року Президент Бразилії Луїс Інасіо Лула да Сілва підписав закон № 12.209, згідно з яким 24 серпня було проголошено Національним днем української громади в Бразилії. Це визнання мало велике символічне значення для понад 600 тисяч українців та їх нащадків, які проживали в Бразилії. Діаспора забезпечувала культурні та економічні зв'язки між країнами, а також лобіювала українські інтереси на різних рівнях бразильського суспільства.

З геополітичної точки зору у 2010 році Бразилія розглядалася Україною як провідна економіка Латинської Америки, яка входила до групи БРІК (Бразилія, Росія, Індія, Китай) — найбільш динамічних економік світу, що розвивалися. Бразильський ринок з населенням понад 190 мільйонів людей мав величезний потенціал для українських товарів та послуг. Крім того, Бразилія розглядалася як міст до інших латиноамериканських країн та важливий партнер у багатосторонній дипломатії в рамках ООН, СОТ та інших міжнародних організацій.

Таким чином, 2010 рік був піковим періодом українсько-бразильського співробітництва, коли обидві країни активно розвивали стратегічне партнерство, особливо в космічній галузі. Проєкт «Циклон-4» розглядався як флагманський проект двосторонніх відносин, який мав забезпечити довгострокове технологічне та економічне співробітництво. Україна бачила в Бразилії не лише важливого торговельного партнера, але й стратегічного союзника у просуванні високотехнологічних проектів, диверсифікації зовнішньоекономічних зв'язків та зміцнення присутності на латиноамериканському континенті. Однак уже після 2010 року почалося поступове згасання динаміки відносин через фінансові проблеми обох сторін, політичні зміни в Україні та різні підходи до міжнародної політики, що призвело до заморожування багатьох амбітних проектів, включаючи космічну програму «Циклон-4».

Ігор Олегович Грушко обіймав посаду Надзвичайного і Повноважного Посла України в Федеративній Республіці Бразилія у критично важливий період 2010-2012 років, коли українсько-бразильські відносини досягли найвищого рівня розвитку за всю історію двосторонніх зв'язків. Його дипломатична діяльність

характеризувалася системним підходом до розвитку стратегічного партнерства між двома країнами у кількох ключових напрямах.

Найбільшим досягненням посла Грушка стало просування проекту створення ракети-носія "Циклон-4" та будівництво космодрому Алкантара. У період його каденції, а саме у середині лютого 2010 року, Державне конструкторське бюро "Південне" завершило попередні випробування двигуна для третього ступеня ракети-носія "Циклон-4" РД-861К після півторамісячного циклу випробувань. У квітні 2010 року спільне підприємство "Алкантара-Циклон Спейс" отримало попередній екологічний дозвіл на будівництво стартового майданчика для "Циклону-4", а восени 2010 року було розпочато будівництво наземного комплексу площею близько 50 гектарів.

Посол Грушко активно координував роботу українських та бразильських партнерів, забезпечував дипломатичну підтримку на найвищому рівні та сприяв вирішенню складних міжвідомчих питань. Саме завдяки його зусиллям проект перейшов від стадії планування до активної фази реалізації, що мало стратегічне значення для забезпечення України гарантованого доступу до космосу та комерціалізації українських космічних технологій.

За період роботи посла Грушка торговельний оборот між Україною та Бразилією у 2010 році досяг 638 мільйонів доларів США (український експорт – 294 млн доларів, імпорт з Бразилії – 344 млн доларів). Під керівництвом посла було проведено системну роботу з диверсифікації українського експорту, де сталь та прокат становили понад 25% у структурі експорту. Грушко активно сприяв налагодженню прямих контактів між українськими та бразильськими підприємствами, організовував бізнес-місії та забезпечував дипломатичну підтримку укладенню великих контрактів.

Однією з важливих ініціатив посла Грушка стало налагодження міжрегіональної співпраці між Україною та окремими бразильськими штатами. У 2010 році Україну відвідали урядові та підприємницькі делегації бразильських штатів Гойас (23-25 лютого 2010), Санта-Катаріна (18-22 липня 2010) та Парана (12-16 жовтня 2010). Ці візити стали результатом послідовної роботи посла з бразильськими регіональними властями та бізнес-спільнотою. Міжрегіональне співробітництво відкривало нові можливості для інвестиційних проектів, технологічного обміну та прямих бізнес-контактів, що

виходили за межі традиційних державних каналів.

Посол Грушко відіграв ключову роль в організації візиту Міністра оборони Бразилії до України у 2010 році, що стало важливою віхою у розвитку двосторонніх відносин у оборонній сфері. Цей візит відкрив перспективи для співпраці у галузі постачання української військової техніки, модернізації озброєнь та реалізації спільних оборонних проектів. Враховуючи значний потенціал бразильського ринку озброєнь та високу репутацію української оборонної промисловості, це співробітництво мало довгострокове стратегічне значення.

За активної підтримки посла Грушка 27 серпня 2010 року було підписано Меморандум про взаєморозуміння щодо співробітництва в галузі фізичного виховання та спорту між Міністерством України у справах сім'ї, молоді та спорту і Міністерством спорту Бразилії. Цей документ створив правову основу для обміну спортивними делегаціями, проведення спільних тренувань та участі у міжнародних змаганнях.

Особливою заслугою посла Грушка стала активна робота з численною українською діаспорою в Бразилії, яка налічує понад 600 тисяч осіб. Завдяки його зусиллям 19 січня 2010 року Президент Бразилії Луїс Інасіо Лула да Сілва підписав закон № 12.209, згідно з яким 24 серпня було проголошено Національним днем української громади в Бразилії. Це історичне рішення стало визнанням внеску українців у розвиток Бразилії та зміцнило зв'язки між діаспорою та Україною. Посол Грушко регулярно відвідував українські громади в різних штатах Бразилії, підтримував культурні ініціативи, сприяв збереженню української мови та традицій серед нащадків переселенців. Він організовував святкування важливих українських дат, координував гуманітарну допомогу та освітні програми для діаспори.

Посол Грушко приділяв значну увагу розвитку культурних зв'язків між Україною та Бразилією. За його ініціативою в Бразилії проводилися виставки українського мистецтва, концерти народної та класичної музики, демонстрації українських фільмів. Ці заходи не лише популяризували українську культуру серед бразильської публіки, але й сприяли формуванню позитивного образу України як європейської держави з багатою історією та культурною спадщиною.

У період роботи посла Грушка Бразилія входила до групи БРІК

(Бразилія, Росія, Індія, Китай) – найбільш динамічних економік світу. Посол успішно позиціонував Україну як надійного партнера для провідної латиноамериканської держави, що мало важливе значення для багатовекторної зовнішньої політики України. Він забезпечував координацію позицій двох країн у міжнародних організаціях, зокрема в ООН та СОТ, сприяв взаємній підтримці кандидатур українських та бразильських дипломатів на міжнародні посади.

За каденції посла Грушка було зміцнено інституційну спроможність Посольства України в Бразилії. Він забезпечив ефективну роботу дипломатичної місії в складних умовах величезної території Бразилії (понад 8,5 млн км²), налагодив систему консульського обслуговування українських громадян, що проживають або перебувають на території Бразилії, Болівії, Гаяни та Суринаму, де Посольство представляло інтереси України за сумісництвом.

Посол Грушко активно працював з бразильськими та міжнародними медіа, популяризуючи Україну та її інтереси. Він давав інтерв'ю провідним бразильським виданням, виступав на конференціях та круглих столах, публікував аналітичні матеріали про українсько-бразильське співробітництво. Ця робота сприяла підвищенню обізнаності бразильського суспільства про Україну та створювала позитивний інформаційний фон для розвитку двосторонніх відносин.

Період роботи Ігоря Олеговича Грушка на посаді Надзвичайного і Повноважного Посла України в Бразилії (2010-2012 рр.) став часом найактивнішого розвитку українсько-бразильських відносин. Його професіоналізм, досвід роботи в латиноамериканському регіоні (раніше він був послом у Перу, Колумбії та Еквадорі, а також працював радником-посланником в Аргентині) та глибоке розуміння специфіки бразильського суспільства дозволили досягти значних результатів у всіх напрямах двостороннього співробітництва.

Особливо слід відзначити його внесок у просування космічного проекту "Циклон-4", який міг би стати візитівкою українсько-бразильського стратегічного партнерства, роботу з українською діаспорою та розвиток торговельно-економічних зв'язків. Посол Грушко заклав міцний фундамент для довгострокової співпраці між Україною та Бразилією, і його дипломатична спадщина залишається актуальною для подальшого розвитку двосторонніх відносин.

У некролозі з приводу смерті І.О. Грушко Посольства України в Федеративній Республіці Бразилія було зазначено, що саме за його керівництва Посольством України в Бразилії набула у 2011 році чинності угода про частковий безвізовий режим поїздок громадян України та Бразилії, згідно з якою бразильські громадяни можуть перебувати в Україні без візи з метою туризму чи ділової поїздки протягом 90 днів, і так само українські громадяни можуть перебувати без візи в Бразилії протягом 90 днів. Також за його керівництва були підписані і ратифіковані Україною угоди про співробітництво з Бразилією в оборонній сфері та військово-технічне співробітництво, які, на жаль, досі не є ратифікованими бразильською стороною.

Грушко був не просто послом, він був духовним лідером української дипломатії в регіоні. Його внесок – це не лише документи і угоди, а живі зв’язки, довіра і тепло відносин, які він збудував з партнерами.

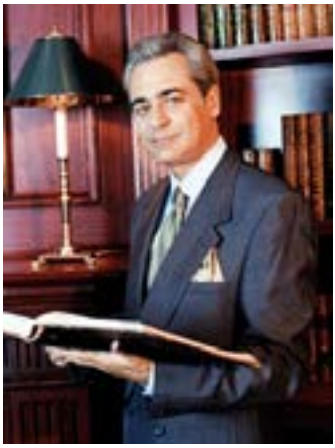
Незважаючи на високе навантаження, він завжди залишався людиною глибокої емпатії, здатною розуміти інтереси різних культур і знаходити спільну мову навіть у найскладніших ситуаціях. Його життя — це приклад справжнього служіння, безмежної відданості Україні і пошани до світу.

Помер Ігор Олегович Грушко після важкої хвороби 10 жовтня 2025 у м.Києві, похований на військовому цвинтарі.

Ігор Олегович Грушко залишиться в пам’яті як натхненний дипломат, який зміцнив позиції України на міжнародній арені, відкрив нові можливості для країни та залишив по собі світлий слід гідності і честі. Світла пам'ять Ігорю Олеговичу Грушку – талановитому дипломату, який присвятив своє життя служінню Україні та зміцненню її позицій на міжнародній арені.

2.36. Михайло Борисович Резнік (1950 – 2025): дипломат, державний діяч, економіст

Дмитро Іванович Ткач

Михайло Борисович Резнік — український дипломат, Надзвичайний і Повноважний Посол України, заслужений економіст України, державний діяч, громадський організатор і керівник автомобільної галузі. Його ім'я посідає гідне місце серед представників покоління українських дипломатів, які у 1990–2000-х роках формували зовнішню політику незалежної держави.

Народжений у повоєнні роки, він пройшов шлях від фахівця торговельної сфери до керівника дипломатичних місій України у США, Китаї, Кореї, Монголії, Антигуа і Барбуда. Його життєвий і професійний досвід поєднує високий рівень економічної компетентності, дипломатичний такт і глибоке розуміння міжнародних процесів.

Михайло Борисович Резнік народився 5 лютого 1950 року на станції Донгузська Оренбурзької області (Російська Федерація) у сім'ї військовослужбовця. Батьківська вимогливість і дисципліна сформували у майбутнього дипломата стійкий характер, цілеспрямованість і відповідальність.

Дитинство і юність минули у Києві, де він закінчив середню школу № 20 з відзнакою. Уже тоді проявилися його здібності до точних і гуманітарних наук, інтерес до політики й економіки.

Вищу освіту Михайло Резнік здобув на технологічному факультеті

Київського торговельно-економічного інституту (КТЕІ), який закінчив у 1972 році, захистивши дипломну роботу на тему *«Галузеві автоматизовані системи управління»*. Навчання в інституті стало для нього важливим етапом професійного становлення.

Згодом він пройшов підготовку в Академії керівних кадрів, спецкурси Бізнес-школи Стенфордського університету, а також завершив дворічну школу іноземних мов у Вашингтоні. Таке поєднання вітчизняної економічної школи й західних бізнес-технологій забезпечило йому універсальні управлінські компетенції.

У 1972–1993 рр. Михайло Резнік працював у системі Міністерства торгівлі України, де пройшов шлях від молодого спеціаліста до керівника республіканського виробничого та експортно-імпортного об'єднання. Його управлінська діяльність була спрямована на модернізацію підприємств громадського харчування, підвищення ефективності зовнішньоторговельних операцій і впровадження автоматизованих систем управління.

У цей період він проявив себе як аналітик і стратег, здатний прогнозувати тенденції ринку й адаптувати національну торговельну політику до умов глобальної економіки. Його ініціативи з раціоналізації зовнішньоекономічної діяльності отримали позитивні оцінки в урядових структурах.

У 1993–1994 рр. Резнік обіймав посаду заступника міністра, першого заступника міністра зовнішньоекономічних зв'язків України. Саме тоді формувалася нормативна база нової держави у сфері зовнішньої торгівлі, що вимагало поєднання економічних знань і дипломатичного досвіду.

Під його керівництвом були розроблені пропозиції щодо підтримки українських експортерів, створення спільних підприємств із закордонними партнерами та залучення іноземних інвестицій.

У 1994 році він очолив торговельно-економічну місію при посольстві України в США, де працював до 1997 року. На цій посаді Михайло Борисович координував торговельну співпрацю між українськими та американськими компаніями, сприяв формуванню позитивного іміджу України на міжнародному ринку.

Дипломатичний етап кар'єри Резніка охоплює понад десять років активної діяльності в різних регіонах світу. У вересні 1997 році Президент України Л.Д.Кучма своїм Указом призначає його

Надзвичайний і Повноважний Посол України в Республіці Корея.

У вересні 1997 року Республіка Корея мала високу економічну та політичну цінність для України з кількох причин — у цей період формувалися основи українсько-корейських міждержавних відносин, а також відбувався активний пошук східноазійських партнерів у сфері торгівлі, інвестицій та технологій.

У вересні 1997 року відбулося офіційне відкриття Посольства України в Республіці Корея. Надзвичайним і Повноважним Послом України став Михайло Борисович Резнік, який розпочав активну дипломатичну діяльність.

Це була перша українська дипломатична місія у Південній Кореї — важливий крок до присутності України у Східній Азії. Корея як стратегічний економічний партнер. Корея тоді входила до десятки найрозвиненіших економік світу (так звані «азійські тигри») і була джерелом передових технологій у машинобудуванні, електроніці, суднобудуванні, автомобільній промисловості. Україна, перебуваючи в процесі економічної трансформації, шукала партнерів для модернізації виробництва, залучення інвестицій та технологічного трансферу. У цей час обговорювалися перші контракти у сфері суднобудування, хімічної промисловості, транспорту, а також участь корейських компаній у приватизаційних процесах в Україні.

Корея розглядалася як потужний регіональний союзник Заходу, тому розвиток зв'язків з нею мав політичне значення — розширення присутності України в Азійсько-Тихоокеанському регіоні та диверсифікація зовнішньої політики. Україна прагнула збалансувати співпрацю з Європою, США та Азією, і Південна Корея виступала природним партнером для цього курсу.

Початок двосторонніх угод. Саме восени 1997 р. закладалися основи міжурядових угод про уникнення подвійного оподаткування, сприяння інвестиціям та технологічну співпрацю. Розпочалася робота над створенням спільної міжурядової комісії з торговельно-економічного співробітництва.

Отже, у вересні 1997 року Корея була цікава для України як джерело інвестицій і технологій; вхід до азійських ринків; партнер у промисловій та науково-технічній співпраці; політичний союзник у зміцненні позицій України на міжнародній арені.

Під час перебування Михайла Борисовича Резніка на посаді

Надзвичайного і Повноважного Посла України в Республіці Корея у 1997–2001 роках було закладено основу стабільних дипломатичних, економічних і культурних відносин між двома державами. Він організував діяльність Посольства України в Сеулі, фактично створивши його з нуля після офіційного відкриття у вересні 1997 року. Саме завдяки його ініціативі Україна вперше отримала повноцінне дипломатичне представництво в одній із найрозвиненіших азійських країн. Резнік забезпечив визнання України активним і надійним партнером з боку уряду Республіки Корея, встановивши сталі контакти з Міністерством закордонних справ, Міністерством торгівлі, промисловості та енергетики, а також із Корейським агентством із сприяння торгівлі та інвестиціям (KOTRA).

На посаді посла Михайло Борисович зосередив увагу на економічній співпраці. Він ініціював підписання перших міжурядових угод України і Кореї у сфері торгівлі, інвестицій та науково-технічного співробітництва, започаткував створення українсько-корейської міжурядової комісії з торговельно-економічного співробітництва. Завдяки його зусиллям на український ринок прийшли перші корейські інвестиції у галузі легкої промисловості, автомобілебудування й електроніки. Посол сприяв налагодженню експорту української металопродукції та машинобудівного обладнання до Кореї, а також участі корейських компаній у приватизаційних і промислових проєктах в Україні.

Важливим напрямом роботи стала технологічна взаємодія. Резнік організував переговори між компаніями Hyundai, Daewoo, Samsung та українськими промисловими підприємствами щодо спільного виробництва автокомпонентів, суднобудівного обладнання та електроніки. Він просував ідею створення спільних підприємств у сфері енергетики та впровадження екологічних технологій, зокрема з утилізації промислових відходів та енергоефективності.

Окрему увагу дипломат приділяв гуманітарній та культурній співпраці. За його ініціативи у 1999 році в Сеулі відбулися Дні культури України, які стали першою масштабною культурною акцією нашої держави у Кореї. Було започатковано освітні обміни, а українська тематика з'явилася у навчальних курсах кількох корейських університетів. Резнік підтримував інформаційну кампанію про Україну в корейських медіа, формуючи позитивний

імідж нашої країни у регіоні.

Він також сприяв активізації політичного діалогу, організувавши офіційні візити українських урядових делегацій до Сеулу та участь у регіональних форумах. У цей період було закладено підґрунтя для довгострокового партнерства у сферах безпеки, науки, технологій і торгівлі. Завдяки його роботі обсяг двосторонньої торгівлі між Україною та Кореєю зріс більш ніж утричі. Посольство створило першу базу даних українських і корейських підприємств, що дозволило підприємцям розвивати прямі контакти без посередників.

За внесок у розвиток відносин між Україною і Республікою Корея Михайло Борисович Резнік був відзначений вищими державними нагородами Кореї. Його діяльність на посаді посла стала прикладом ефективної дипломатії, що поєднала економічні інтереси, культурну взаємодію та стратегічне бачення. У результаті його каденції Україна закріпилася в азійському регіоні як держава, здатна вести рівноправний діалог і формувати партнерські відносини з провідними економіками світу.

У жовтні 2001 року Президент України Л.Д.Кучма своїм Указом призначає його Надзвичайний і Повноважний Посол України в Китайській Народній Республіці.

У жовтні 2001 року Китай мав для України виняткове стратегічне значення — саме в цей період українсько-китайські відносини перейшли з етапу формального політичного діалогу до повномасштабного економічного, технологічного та військово-технічного партнерства.

На осінь 2001 року Китайська Народна Республіка розглядалася Україною як один із найважливіших партнерів у Азійсько-Тихоокеанському регіоні. Після призначення Михайла Борисовича Резніка Надзвичайним і Повноважним Послом України в КНР у серпні 2001 року, у жовтні було активізовано офіційні контакти між урядами двох держав. Для України Китай був цікавий насамперед як високотехнологічна економіка з потужним ринком збуту, значним фінансовим потенціалом і політичною вагою у світі.

По-перше, Китай виступав альтернативним економічним напрямом співпраці в умовах, коли українська економіка переживала період нестабільності й шукала нові ринки. На той час Україна вже мала дефіцит торговельного балансу з країнами ЄС і Росією, тому

вихід на азійський ринок був стратегічною потребою. Китай, який стрімко нарощував імпорт технологій, металу, машинобудівної продукції та продовольства, став ключовим споживачем українського експорту.

По-друге, жовтень 2001 року збігся з етапом підготовки КНР до вступу у Світову організацію торгівлі (СОТ), що відкривало Україні нові умови для доступу на китайський ринок. Українська дипломатія прагнула забезпечити вигідні позиції в торгівлі з Китаєм після його приєднання до глобальної системи вільної торгівлі. Саме тоді розпочалися переговори про укладення міжурядової угоди про торговельно-економічне співробітництво, а також консультації щодо спрощення митних процедур і визнання українських сертифікатів якості.

По-третє, у жовтні 2001 року активно розвивалися військово-технічні зв'язки. Китай виявляв значний інтерес до українських технологій у сфері авіа- й суднобудування, бронетехніки та енергетичного машинобудування. Україна, зі свого боку, розглядала КНР як надійного партнера для реалізації оборонно-промислових проєктів на комерційних засадах. Саме тоді обговорювалися контракти між китайськими компаніями та підприємствами «Антонов», «Зоря-Машпроект» і «Південмаш».

Китай також був привабливим як джерело інвестицій. Українська сторона прагнула залучити китайський капітал у проєкти з розвитку транспортної інфраструктури, металургії, харчової промисловості та аграрного сектору. У рамках посольської діяльності Михайла Резніка у жовтні 2001 року були проведені консультації з Міністерством зовнішньої торгівлі та економічного співробітництва КНР, а також низкою корпорацій (China National Machinery Import and Export Corporation, NORINCO, AVIC), які виявили готовність до участі у спільних підприємствах на території України.

Окрім економіки, важливим був і політичний аспект. Україна шукала рівноваги у відносинах між Заходом і Сходом, тому стратегічний діалог із Китаєм дозволяв їй зміцнювати позиції в ООН та інших міжнародних структурах. Пекін, у свою чергу, бачив в Україні потенційного союзника у Центрально-Східній Європі, який не входив до військових блоків і мав розвинену промислову базу.

Також у цей час почалася підготовка до візиту української

урядової делегації до Пекіна для підписання пакету двосторонніх документів. Ці ініціативи згодом стали основою для підписання у 2002 році низки стратегічних угод між Україною та КНР.

Під час перебування Михайла Борисовича Резніка на посаді Надзвичайного і Повноважного Посла України в Китайській Народній Республіці з 2001 по 2003 рік було закладено міцну основу стратегічного партнерства між Україною та КНР. Він очолив українське посольство у ключовий період, коли Китай готувався до вступу у Світову організацію торгівлі, а Україна активно шукала нові економічні й технологічні ринки на тлі структурних змін у національній економіці. Саме в цей час дипломатичні відносини між двома державами вийшли за межі протокольного рівня і набули реального економічного змісту.

Михайло Резнік реорганізував роботу Посольства України в Пекіні, створивши ефективну систему взаємодії з китайськими державними відомствами, фінансовими інституціями та бізнес-структурами. За його ініціативи відновлено регулярні міжурядові консультації між Міністерствами закордонних справ двох країн, розпочалася підготовка до підписання низки ключових документів — угоди про сприяння та взаємний захист інвестицій, угоди про уникнення подвійного оподаткування, а також меморандуму про торговельно-економічне співробітництво. Посол координував створення спільного українсько-китайського комітету з торговельно-економічних питань, який згодом став основним майданчиком для узгодження економічної політики обох держав.

В економічному напрямі діяльність Резніка була спрямована на відкриття українського експорту до Китаю. Він домігся просування української металопродукції, машинобудівного обладнання, турбін і авіаційних комплектуючих на китайський ринок. Його дипломатична команда організувала перші українські промислові виставки у Пекіні, Шанхаї та Гуанчжоу, що дало змогу представити потенціал України як технологічної держави. Саме в цей період розпочалася співпраця з великими корпораціями Китаю — AVIC, NORINCO, CNNC, які проявили інтерес до спільних виробництв і технологічного обміну. Резнік підтримував переговори щодо залучення китайських інвестицій у транспортну інфраструктуру, енергетику, металургію та аграрний сектор України.

Важливою складовою його діяльності стало активне просування військово-технічної співпраці. Посол сприяв встановленню стабільних контактів між українськими підприємствами оборонно-промислового комплексу та китайськими державними корпораціями. У цей час було реалізовано кілька контрактів з поставок авіаційних двигунів і технологій для кораблебудування, здійснених за участю підприємств «Мотор Січ», «Антонов» та «Зоря-Машпроект». Також проводилися переговори щодо спільного виробництва комплектуючих для цивільної авіації.

Резнік приділяв значну увагу розвитку політичного діалогу. Йому вдалося організувати офіційні візити українських урядових делегацій до Пекіна, започаткувати регулярні політичні консультації між зовнішньополітичними відомствами та забезпечити узгодження позицій України й Китаю в межах міжнародних організацій, зокрема ООН. Його діяльність сприяла підвищенню рівня взаємної довіри та формуванню позитивного іміджу України як стабільного партнера у Центрально-Східній Європі.

Окрему увагу він приділяв гуманітарній співпраці. За підтримки Посольства було укладено перші угоди між українськими та китайськими університетами, організовано студентські обміни, проведено Дні культури України у Пекіні у 2002 році. Для китайської аудиторії було видано англомовний інформаційний бюлетень *Ukraine Today in Asia,* який популяризував українську науку, культуру та економіку.

У підсумку діяльність Михайла Резніка призвела до суттєвого розширення двосторонньої співпраці: за час його перебування в Китаї товарообіг між країнами зріс більш ніж удвічі, а перші китайські інвестиції були офіційно зареєстровані в українських промислових підприємствах. Завдяки його роботі було створено основу для масштабних спільних проєктів у сфері енергетики, транспорту та високих технологій, які реалізовувалися в наступні роки. За внесок у зміцнення двосторонніх зв'язків Михайло Борисович Резнік був відзначений державною нагородою Китайської Народної Республіки.

Його каденція у Пекіні стала важливим етапом у становленні сучасної економічної дипломатії України. Завдяки системній роботі Резніка було сформовано стійку модель українсько-китайських відносин, що поєднувала політичну довіру, економічну вигоду і

взаємну повагу.

У 2002–2003 рр. він був за сумісництвом Послом України в Монголії.

У листопаді 2003 року Президент України Л.Д. Кучма своїм Указом призначає його Надзвичайний і Повноважний Посол України в Сполучених Штатах Америки.

У листопаді 2003 року Сполучені Штати Америки були для України важливим стратегічним партнером у політичній, безпековій та економічній площинах. Цей період характеризувався активізацією українсько-американських відносин після періоду охолодження, спричиненого «касетним скандалом» 2000–2001 років. Уряди обох держав на той час прагнули відновити діалог і зміцнити співпрацю, особливо у сфері безпеки та енергетики.

Передусім, Сполучені Штати залишалися головним партнером України у сфері військово-політичної взаємодії. У листопаді 2003 року тривав процес розгортання українського контингенту в Іраку, де Україна брала участь у багатонаціональній коаліції під егідою США. Це сприяло посиленню іміджу України як держави, що бере участь у міжнародних миротворчих операціях, і зміцнювало її політичний діалог із Вашингтоном.

Другим аспектом інтересу була енергетична співпраця. США підтримували ініціативи України, спрямовані на диверсифікацію джерел постачання енергоносіїв, зменшення залежності від російського газу та розвиток власного енергетичного потенціалу. У цей час обговорювалися можливості залучення американських інвестицій у модернізацію українських нафтопроводів і проєкт «Одеса—Броди», який розглядався як стратегічний маршрут транспортування каспійської нафти до Європи.

У листопаді 2003 року Сполучені Штати також були одним із головних зовнішньополітичних орієнтирів України у сфері реформ. Українська сторона прагнула відновити підтримку Вашингтона у просуванні до європейських і євроатлантичних структур. Саме в цей період розпочався новий етап консультацій щодо Плану дій «Україна—НАТО», а американська адміністрація наголошувала на необхідності демократизації внутрішньополітичних процесів в Україні.

Крім того, США залишалися одним із провідних донорів

економічної та технічної допомоги. У листопаді 2003 року тривав ряд спільних проєктів у межах Агентства США з міжнародного розвитку (USAID), зокрема у сферах малого бізнесу, сільського господарства, енергозбереження, судової реформи та боротьби з корупцією.

Отже, у листопаді 2003 року Сполучені Штати були для України важливим партнером у трьох напрямках: безпековому (миротворча місія в Іраку), енергетичному (підтримка диверсифікації постачання) та реформаторському (демократичні та економічні трансформації). Взаємини між двома державами поступово переходили від фази дипломатичного стримування до конструктивного партнерства, яке мало вирішальне значення для формування зовнішньої політики України на початку 2000-х років.

Під час перебування Михайла Борисовича Резніка на посаді Надзвичайного і Повноважного Посла України у Сполучених Штатах Америки (2003–2005 рр.) було реалізовано низку дипломатичних і економічних ініціатив, спрямованих на відновлення стратегічного партнерства між Україною та США після кількох років охолодження двосторонніх відносин. Його діяльність відзначалася прагматичним підходом, орієнтованим на налагодження довіри між урядами, стимулювання економічної співпраці та посилення політичного діалогу.

Одним із головних завдань, яке постав перед Резніком, було відновлення позитивного іміджу України у Вашингтоні після скандалів початку 2000-х років. Посол активно працював із Конгресом США, Державним департаментом, Білим домом, провідними аналітичними центрами *(Heritage Foundation, Brookings Institution, CSIS)* для відновлення діалогу та підкреслення ролі України як надійного партнера у Східній Європі. Його комунікаційна стратегія передбачала прямий контакт із американськими політиками, ЗМІ та громадськими організаціями, що дозволило поступово змінити тональність публічних оцінок України.

Резнік домігся активізації політичного діалогу на високому рівні. За його ініціативи у 2004 році відбулися двосторонні консультації між МЗС України та Держдепартаментом США, під час яких сторони погодили оновлену дорожню карту співпраці у сферах безпеки, енергетики, інвестицій та верховенства права. Він сприяв візиту до Вашингтона українських урядових і парламентських делегацій, а

також організував поїздки американських конгресменів до Києва для зміцнення міжпарламентських зв'язків.

В економічному напрямі діяльність посла була спрямована на залучення американських інвестицій до України. Під його керівництвом посольство провело низку бізнес-форумів — у Вашингтоні, Нью-Йорку, Чикаго та Г'юстоні — з участю американських енергетичних, аграрних і машинобудівних компаній. Він сприяв розширенню діяльності американських корпорацій в Україні, зокрема *Cargill, Chevron, General Electric і Westinghouse*. За час його каденції двосторонній торговельний оборот зріс майже на 20 %, а Україна отримала підтримку США у питанні вступу до Світової організації торгівлі.

Особливу увагу Резнік приділяв питанням енергетичної безпеки. Він виступав за посилення співпраці у сфері ядерної енергетики, розширення програм із безпечного зберігання ядерних матеріалів і ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи. За його участю було підписано оновлений протокол про співробітництво в межах програми *CTR (Cooperative Threat Reduction)*, який передбачав продовження технічної допомоги Україні у сфері ядерної безпеки.

У гуманітарній площині посол сприяв розвитку освітніх і наукових зв'язків. Було розширено програми академічних обмінів *Fulbright* та *IREX*, започатковано проєкт підтримки українських дослідників при американських університетах, а також проведено низку культурних подій — Дні українського кіно, виставки українського мистецтва у Вашингтоні й Нью-Йорку.

У період Помаранчевої революції (листопад – грудень 2004 р.) Резнік відіграв помітну роль у донесенні до американського політикуму об'єктивної інформації про події в Україні. Завдяки його зусиллям офіційні представники США підтримали ідею демократичного врегулювання кризи, що стало важливим зовнішньополітичним чинником у мирному розв'язанні ситуації.

У підсумку діяльність Михайла Резніка як посла України у США сприяла відновленню довіри між Києвом і Вашингтоном, закріпленню стратегічного партнерства, збільшенню інвестиційного інтересу до України та розширенню гуманітарних зв'язків. Його робота створила базу для подальшого розвитку українсько-американських відносин у 2000-х роках.

У 2004–2005 рр. він був за сумісництвом Послом України в Антигуа і Барбуда, а також представляв Україну в Організації американських держав (ОАД).

На всіх цих напрямках Михайло Резнік послідовно працював над розширенням політичного діалогу, розвитку економічного партнерства, підтримкою українського бізнесу за кордоном. Зокрема, під час роботи у США він сприяв активізації двосторонніх інвестиційних проєктів у сферах енергетики та машинобудування.

Після завершення дипломатичної служби Михайло Борисович зосередився на розвитку автомобільної промисловості України. З 2007 року він обіймав посаду президента Асоціації українських автомобілевиробників «Укравтопром».

Його діяльність була спрямована на представлення та захист інтересів національних автовиробників у державних і міжнародних структурах, координацію роботи підприємств галузі, створення умов для розвитку автомобільного ринку.

За його ініціативи проведено Першу міжнародну конференцію з розвитку автомобільної індустрії «AutoPROm.ua», у якій взяли участь провідні компанії Європи. Під його керівництвом асоціація ініціювала низку законодавчих змін для стимулювання локалізації виробництва автомобілів в Україні.

Михайло Резнік також був віце-президентом Федерації хокею України, членом Ради директорів Української асоціації зовнішньої політики, членом Вищої академічної ради програми «Людина року», академіком Міжнародної академії стандартизації.

Наукові та професійні досягнення. Михайло Борисович був носієм високої управлінської культури, поєднуючи економічну освіту, знання політичних процесів і досвід міждержавних відносин. Йому належить низка аналітичних праць з питань зовнішньоекономічної політики, міжнародної торгівлі та розвитку промисловості.

Його професійна діяльність відзначена державними та іноземними нагородами:

- Орден «За заслуги» III ступеня (2000 р.);
- Орден Кореї;
- Орден Монголії;
- Почесне звання «Заслужений економіст України» (1996 р.).

Йому присвоєно I ранг державного службовця і звання

Надзвичайного і Повноважного Посла України.

Особисте життя і світогляд. Михайло Борисович був одружений, мав доньку та двох онуків. Вирізнявся гуманістичним світоглядом і вірою у потенціал людини. Його життєве кредо — *«Знати, що Ви знаєте — це вже велике знання»* — відображало філософію постійного самовдосконалення.

Разом з дружиною 2011 рік

Він поєднував дипломатичну стриманість із глибокою людяністю, приділяв увагу освіті молоді та популяризації України у світі.

Михайло Борисович Резнік помер 1 листопада 2025 року в Києві на 76-му році життя. Його відхід став втратою для української дипломатичної спільноти та економічної науки.

Він залишив після себе не лише спогади про професіонала високої культури, а й практичну спадщину — у вигляді налагоджених міжнародних відносин, створених інституцій і законодавчих ініціатив, що продовжують працювати на розвиток держави.

Життя Михайла Борисовича Резніка є прикладом служіння Україні в усіх його вимірах — державному, дипломатичному, економічному та громадському. Його внесок у формування іміджу України на міжнародній арені, у розвиток торговельних і промислових відносин з провідними країнами світу, залишається вагомим і нині.

2.37. Юрій Миколайович Кочубей — дипломат, сходознавець, культурний діяч України

Дмитро Іванович Ткач

Юрій Миколайович Кочубей був визначним українським дипломатом, літературознавцем, перекладачем і сходознавцем, кандидатом філологічних наук та членом Національної спілки письменників України. Його життя й кар'єра охоплюють понад 40 років у системі Міністерства закордонних справ України та міжнародних організаціях.

Народився у сім'ї вчителя. У 1955 році закінчив факультет міжнародних відносин Київського державного університету імені Тараса Шевченка, де вивчав арабську мову під керівництвом Т. Г. Кезми. З 1957 року розпочав свою дипломатичну діяльність у Міністерстві закордонних справ Української РСР, пройшовши шлях від третього секретаря до вищих посад.

У 1963–1968 роках працював другим та першим секретарем Постійного представництва Української РСР при ООН. З 1968 року був першим секретарем відділу преси МЗС УРСР при ЮНЕСКО у Парижі. У період з 1971 по 1977 рік Юрій Миколайович Кочубей обіймав посаду Постійного представника Української Радянської Соціалістичної Республіки (УРСР) при ЮНЕСКО в Парижі. У цій ролі він представляв інтереси УРСР у міжнародній організації, яка займається питаннями освіти, науки, культури та комунікацій, сприяючи активній участі України у глобальних проєктах і програмах ЮНЕСКО.

Паралельно Кочубей був головою Національної комісії УРСР при ЮНЕСКО, відповідальним за координацію діяльності УРСР у сфері

співпраці з ЮНЕСКО, включаючи підготовку пропозицій, реалізацію культурно-освітніх програм і підтримку наукових ініціатив. Він забезпечував ефективний обмін інформацією між урядовими структурами УРСР і ЮНЕСКО, а також виступав посередником у питаннях міжнародного співробітництва.

За цей період Кочубей сприяв поглибленню науково-культурних зв'язків УРСР з іншими країнами через механізми ЮНЕСКО, активно брав участь у сесіях і роботі комісій організації.

Цей етап його кар'єри став фундаментом для подальшої дипломатичної діяльності: з 1977 року він працював заступником начальника відділу міжнародних організацій Міністерства закордонних справ УРСР, а пізніше обіймав високі дипломатичні посади у структурі ЮНЕСКО, зокрема заступника Генерального директора цієї організації (1987-1992).

Президія І Комітету XXXIV-ї сесії ООН. Головує заступник Голови І комітету сесії , член делегації УРСР на ГА ООН, начальник ОМО МІД УРСР Ю. Кочубей. Нью-Йорк,1979 р.

У 1977–1981 роках очолював відділ міжнародних організацій і був членом Колегії МЗС УРСР, а з 1981 по 1987 рік — заступником міністра закордонних справ. У цей період був головою Комісії УРСР у справах ЮНЕСКО.

З 1987 по 1992 роки працював заступником Генерального директора ЮНЕСКО у Парижі, а в 1990–1992 роках — заступником Генерального директора й Постійним представником ЮНЕСКО при ООН та Спеціалізованих установах ООН у Женеві.

У листопаді 1992 році Президент України Л.М.Кравчук своїм Указом призначає Юрія Миколайовича Кочубея Надзвичайним

і Повноважним Послом України у Французькій Республіці та Постійним представником України при ЮНЕСКО.

У листопаді 1992 року Французька Республіка була важливою для України з кількох ключових причин, що стосувалися політичного, економічного та безпекового аспектів.

По-перше, після проголошення незалежності України у 1991 році, Франція була однією з перших країн, які визнали суверенітет України (визнання відбулося у грудні 1991 року). До початку 1992 року між Україною та Францією було встановлено дипломатичні відносини, що стало важливим кроком для міжнародного визнання нової держави. Це сприяло інтеграції України до європейського політичного простору.

По-друге, у 1992 році було підписано Договір про взаємодопомогу і співробітництво між Україною і Французькою Республікою, що закріпило прагнення до розвитку двостороннього політичного діалогу, економічної співпраці та культурного обміну. У вересні 1992 року Верховна Рада України ратифікувала цей договір.

По-третє, для України Франція в цей період була важливим партнером з огляду на європейську інтеграцію та підтримку на міжнародній арені. Французька політика ставила акцент на співпраці з Україною як з окремим суб'єктом міжнародного права, що сприяло підвищенню міжнародного авторитету України.

Крім того, Франція була зацікавлена у стабілізації регіону, а також у питанні ядерного роззброєння України, що було важливо в контексті безпеки Європи. Франція разом з іншими ядерними державами відіграла роль у наданні гарантій безпеки Україні в подальші роки.

Таким чином, листопад 1992 року був часом активного розвитку українсько-французьких відносин, що охоплювали політику, економіку, безпеку і культурний обмін на тлі нової геополітичної реальності після розпаду СРСР

Досягнення Юрія Миколайовича Кочубея на посаді Надзвичайного і Повноважного Посла України у Французькій Республіці (1992-1997) включали:

1. Представлення та зміцнення незалежної України у Франції, що було ключовим у перші роки міжнародного визнання України після здобуття незалежності в 1991 році. Кочубей відіграв важливу роль у встановленні і розвитку дипломатичних відносин між Україною і

Францією.

2. Посол активно працював над розширенням політичного діалогу, економічної співпраці та культурного обміну між двома державами, закріплюючи стратегічний партнерський статус Франції для України.

3. Кочубей сприяв укріпленню позицій України у контексті європейської політики безпеки та ядерного роззброєння, що було особливо важливо у пострадянський період.

4. Протягом цього періоду здійснено низку дипломатичних ініціатив, які заклали основу подальшої співпраці у галузі міжнародної політики, економіки, культури та науки.

5. За вагомий внесок у становлення української дипломатичної служби він був відзначений почесною відзнакою МЗС України першого ступеня в 2007 році.

У серпні 1995 року Юрій Миколайович передзвонив мені у Будапешт і повідомив, буде прольотом в столиці Угорщини і декілька часів буде очікувати в аеропорту на літак до Києва. Я звичайно відклав всі свої справи, поїхав на Фкріхедь – 1 та зустрів там його. Потім ми поїхали в Будапешт сіли в затишному ресторані і за бокалом гарного угорського вина провели декілька годин. Кочубей розповів мені про свою діяльність, я про свою. Спілкування було тепле і задушевне, наповнене щирістю, взаєморозумінням і глибокою повагою. Воно залишило по собі світлий слід у наших серцях, як найцінніша пам'ять, що зігріває душу і надихає жити далі з вірою і надією.

Юрій Кочубей з 21-й Президентом Французької республіки Франсуа Міттераном. 1992 рік.

Таким чином, діяльність Юрія Кочубея на посаді посла у Франції стала важливим етапом у формуванні міжнародного іміджу України як суверенної держави та зміцненні її зв'язків із європейськими країнами.

Юрій Миколайович Кочубей, виконуючи обов'язки Постійного представника України при ЮНЕСКО з 1992 по 1997 рік, зробив низку важливих внесків у розвиток української дипломатії та міжнародного культурного обміну. Основні його досягнення включають:

1. Активізація міжнародних культурних зв'язків

Кочубей сприяв інтеграції України у світові культурні та освітні структури, зокрема ЮНЕСКО. Він організовував і просував участь українських науковців, митців та освітян у глобальних проєктах організації, що підвищувало міжнародну впізнаваність культурної спадщини України.

2. Виведення української тематики в культурний простір ЮНЕСКО

Під його керівництвом було започатковано низку заходів, присвячених українській культурі, історії та мові, що сприяло популяризації України на міжнародній арені. Це включало проведення конференцій, виставок і фестивалів української культури у Парижі та інших містах.

3. Вирішення культурних і наукових питань

Кочубей брав активну участь у формуванні політики ЮНЕСКО щодо збереження культурної спадщини та підтримки мовних програм, що відкривало додаткові можливості для співпраці України з цією глобальною структурою.

4. Посилення дипломатичного впливу України у світовій культурній сфері

Його дипломатична діяльність сприяла налагодженню співробітництва між українськими установами та міжнародними організаціями, у тому числі які стосувалися культурних та освітніх проєктів ЮНЕСКО. Це підвищило авторитет України і допомогло залучити інвестиції в культурний сектор.

5. Особистий внесок у розвиток української сходознавчої науки

Кочубей активно працював над популяризацією українського сходознавства, перекладаючи арабські твори та сприяючи дослідженням, що зміцнювало науковий імідж України в цій області.

Отже, діяльність Юрія Кочубея у ЮНЕСКО залишила значний слід у зміцненні позицій України у світовій культурно-освітній сфері, підвищила її міжнародний престиж та сприяла культурній дипломатії.

Працюючи на дипломатичній ниві Юрій Миколайович зумів зберегти, можливо, свій найголовніший талант, талант бути людиною з великої літери. Палкий і шляхетний, завжди оточений молодими людьми, яким він зумів передати і передає досі свій життєвий і творчий досвід, Юрій Миколайович Кочубей став символом сучасної української дипломатії. Саме сьогодні, коли наша країна веде неймовірну за своєю потужністю та значенням війну, війну за збереження своєї політичної індивідуальності, культурної ідентичності, люди, подібні до Юрія Миколайовича, особливо значущі для нас. Це він та його колеги створювали фундамент для самостійного розвитку нашої країни, формували та відстоювали її право на самовизначення перед світовою спільнотою, навчали та надихали молодих політиків та науковців на подвиг творчого та духовного зростання в контексті глибокої моральної парадигми.

Після завершення дипломатичної кар'єри, з 1997 року працював доцентом кафедри дипломатичної та консульської служби у Дипломатичній академії України при МЗС. З 2007 року отримав звання почесного доктора цієї академії.

Юрій Кочубей також був провідним науковим співробітником Інституту сходознавства імені А. Ю. Кримського Національної академії наук України. Його наукова діяльність була присвячена арабській літературі, історії українського сходознавства, культурним взаємозв'язкам України зі Сходом. На ниві науки він проявив себе не тільки як талановитий організатор, а й дуже допитливий дослідник. За цей час він надрукував у наукових виданнях України та за кордоном кілька монографій та десятки статей, присвячених арабістиці та історії українського сходознавства. Він зробив вагомий внесок у розвиток журналу «Східний світ», головним редактором якого він був десять років. Його стараннями Інститут сходознавства неодноразово отримував підтримку від ЮНЕСКО для видавничої та конференційної діяльності. Юрій Миколайович дуже тривалий час очолював науковий семінар Інституту. Він є членом Вченої ради Інституту сходознавства, редакційних колегій багатьох наукових видань.

Автор численних публікацій, переклав твори класиків арабської літератури (Махмуд Дервіш, С. аль-Касем, А. Джарек та інші).

Основні праці

Марокко. Сучасне і майбутнє. 1960; Голос гніву і боротьби. Сучасна арабська поезія. 1971; Україна і Схід. Культурні взаємозв'язки України з народами Близького і Середнього Сходу: Бібліогр. покажч. 1998; Поэзия «свободного стиха» в Ираке (40-е — 70-е гг. XX ст.). 2003; Орієнтальне мистецтвознавство в Україні в 20–30 рр. XX ст. В. М. Зуммер (1885–1970). 2005 (співавт.); усі — Київ.

Переклади

Юрій Кочубей перекладав твори М. Дервіша, С. аль-Касема, А. Джарека, М. Дакруба, Ю. Ідріса.

• Махмуд Дервіш — поет і борець // «Всесвіт», 1984, № 6.

Твори

• Марокко. Сучасне і майбутнє — 1960

• Голос гніву і боротьби. Сучасна арабська поезія — 1971

• Україна і Схід. Культурні взаємозв'язки України з народами Близького і Середнього Схо¬ду 1917—1992: Бібліографічний покажчик — 1998

• Поэзия «сво¬бодного стиха» в Ираке (40-е — 70-е гг. XX ст.) — 2003

• В. В. Дубровський (1897—1966) як сходознавець, серія «Наукова спадщина сходознавців» — 2011

У співавторстві

• Орієнтальне мистецтвознавство в Україні в 20-30-х рр. XX ст. В. М. Зуммер (1885—1970). Серія «Наукова спадщина сходознавців» (Ю.Кочубей, Е. Г. Циганкова) — 2005

• Агатангел Кримський. Нариси життя і творчості. Серія «Наукова спадщина сходознавців» (відп. ред.: О. Д. Василюк, Ю. М. Кочубей, Е. Г. Циганкова) — 2006

• Іраністика, том 5; Вибрані сходознавчі праці: у 5 томах / А. Ю. Кримський (відповідальний редактор, упорядник: Ю. Кочубей, Т. Маленька) — 2010

• Сходознавство і візантологія в Україні в іменах: біобібліографічний словник (упорядники: Е. Г. Циганкова, Ю. М. Кочубей, О. Д. Василюк) — 2011

• А. Ю. Кримський: бібліографічний покажчик (редколегія:

Ю. М. Кочубей (голова) та ін.; упорядники О. Д. Василюк, Ю. М. Кочубей) — 2016

Статті

• Агатангел Кримський // «Всесвіт», 1971, № 1

• Французька орієнталістика: від «примирення релігій» до «діалогу цивілізацій» (Луї Массіньйон — Роже Гароді) // Східний світ, 2007, № 4

• Ізабелла Еберхард (1877—1904) і її творчість у світлі постколоніальних студій // Наукові записки. Київський університет «Східний світ», 2010, № 1

• З історії французької орієнталістики: Жак Берк (1910—1995) // Східний світ, 2015, № 1 та ін.

Кочубей був головним редактором журналу «Східний світ» з 2000 по 2009 рік, а також входив до редколегій журналів «Всесвіт», «Діалог», альманаху «Хроніка-2000» та видавництва «Чорне і біле» (Лозанна).

За значний внесок у розбудову дипломатичної служби України та багаторічну професійну діяльність у 2007 році був нагороджений почесною відзнакою МЗС України першого ступеня.

Юрій Миколайович Кочубей помер 12 листопада 2025 року у віці 93 років, залишивши по собі значний внесок у дипломатію, науку та культурний обмін.

Сьогодні коли з нами вже немає Юрія Миколайовича нам здається особливо важливим говорити про те, на яку унікальну висоту ця людина підняла ім'я українського дипломата та вченого, як безкорисливо та щиро обстоювала честь та гідність нашої Батьківщини. Здається, що саме такі особистості, як він, своїм внеском у культуру та науку, своєю творчістю та палкою відданістю Україні наближають її перемогу, прокладають нові шляхи для її неповторного та прекрасного майбутнього!

Спочивай з Богом, наш дорогий Друг, Товариш, Побратиме. Ти назавжди залишишся у наших серцях, де живуть найтепліші спогади і справжня дружба. Твоя душа була світлом для нас, і ми дякуємо тобі за кожен момент, проведений разом. Спілкування з тобою було теплим і задушевним, мов тихий вогонь, що зігріває в найхолоднішу пору. Хай Господь дарує тобі вічний спокій і світло, яке ніколи не згасне.

Заключне слово

Гортаючи останні сторінки цієї книги пам'яті, ми завершуємо розповідь про сорок видатних постатей української дипломатії. Та насправді ця книга не має завершення, адже справжня пам'ять не обмежується друкованими сторінками — вона живе в наших серцях, у кожному дипломатичному успіху України, у кожному кроці нашої держави на міжнародній арені.

Фундатори сучасної української дипломатичної служби, яким присвячено це видання, прийшли у професію в різні часи та за різних обставин. Хтось розпочинав свій шлях ще за радянської доби, хтось став дипломатом уже в часи незалежності. Але всіх їх об'єднувало одне — безмежна відданість Україні та розуміння величезної відповідальності, яку несе представник держави у світі.

Вони були основоположниками дипломатичної служби незалежної України. На їхню долю випало надскладне завдання — творити українську дипломатію майже з нуля, без достатнього досвіду та ресурсів, часто діючи інтуїтивно, покладаючись на власний професіоналізм та безмежну любов до України. Вони розбудовували дипломатичну службу нашої держави в часи, коли саме поняття «українська дипломатія» для багатьох у світі звучало незвично.

Кожен з цих сорока дипломатів залишив свій неповторний слід в історії нашої держави. Хтось відкривав перші посольства України, хтось підписував доленосні міжнародні угоди, хтось захищав наші національні інтереси в міжнародних організаціях чи на двосторонніх переговорах. Усі вони разом формували образ України у світі, відстоювали її суверенітет та територіальну цілісність, прокладали шлях до міжнародного визнання та інтеграції у світовий простір.

Сьогодні, коли Україна впевнено утверджує себе як суб'єкт міжнародних відносин, коли наш голос звучить гучно і впевнено на найвищих міжнародних майданчиках, особливо важливо пам'ятати про тих, хто заклав фундамент цього успіху. Їхні здобутки — це не просто сторінки з книги історії. Це живий спадок, який продовжує працювати на користь України, надихає нові покоління дипломатів та служить орієнтиром у складних міжнародних ситуаціях.

Життєві шляхи цих сорока видатних особистостей різні, але спільним для них усіх є те, що вони не просто виконували покладені

на них професійні обов'язки — вони творили історію. У найскладніші періоди становлення нашої державності, в часи міжнародних криз та викликів, вони залишалися відданими служителями української дипломатії, відстоюючи інтереси України до останнього подиху.

Пам'ять про них — це не лише данина поваги. Це насамперед відповідальність перед їхнім спадком, перед тим, що вони розпочали і що ми маємо гідно продовжувати. Це відповідальність перед майбутніми поколіннями дипломатів, які повинні знати і пам'ятати своїх попередників, вчитися на їхньому досвіді, надихатися їхньою відданістю справі.

Сучасна українська дипломатія стоїть на міцному фундаменті, закладеному цими видатними діячами. І поки живе пам'ять про них, поки їхні ідеї та принципи залишаються актуальними, поки їхній досвід використовується нащадками — вони продовжують служити Україні навіть після відходу у вічність.

Ця книга — лише перший крок до увічнення пам'яті про фундаторів сучасної дипломатичної служби України. Попереду — створення музейних експозицій, наукові дослідження, екранізації, мистецькі проєкти. І найголовніше — продовження їхньої справи, примноження їхніх здобутків, реалізація їхніх мрій про сильну, незалежну, впливову Україну.

Низько вклоняємося перед світлою пам'яттю цих сорока видатних українських дипломатів. Обіцяємо бути гідними продовжувачами їхньої справи. І віримо, що найкращою шаною для них буде подальше утвердження України як впливового та шанованого члена міжнародної спільноти.

Вічна пам'ять і слава фундаторам сучасної дипломатичної служби України!

Уроки для майбутніх поколінь

Аналізуючи життєві та професійні шляхи героїв цієї книги, ми виокремлюємо ключові уроки, які вони залишили нащадкам. Ці уроки не втрачають актуальності з плином часу, а навпаки — набувають особливого значення в сучасних геополітичних реаліях.

Перший урок — це непохитна віра в Україну навіть тоді, коли обставини здаються найскладнішими. Наші дипломати-фундатори працювали в часи, коли молода держава тільки вчилася говорити власним голосом на міжнародній арені. Вони не опускали руки перед

величезними викликами, а сприймали їх як можливість довести світові право України на гідне місце серед цивілізованих народів. Ця віра передавалася в кожній їхній промові на міжнародних форумах, у кожному підписаному документі, у кожній зустрічі з іноземними колегами.

Другий урок — це професіоналізм як основа дипломатичного успіху. Наші герої розуміли, що представляти Україну у світі — це не лише почесне звання, а передусім величезна відповідальність. Тому вони постійно вдосконалювали свої знання, вивчали міжнародне право, дипломатичний протокол, історію та культуру країн, у яких працювали. Вони знали, що кожна їхня помилка може коштувати дорого молодій державі, і тому ставилися до своєї роботи з максимальною серйозністю та відповідальністю.

Третій урок — це вміння будувати мости порозуміння навіть у найскладніших обставинах. Дипломатія — це мистецтво можливого, і наші фундатори блискуче володіли цим мистецтвом. Вони вміли знаходити спільну мову з найрізноманітнішими партнерами, відстоювати національні інтереси України, при цьому залишаючись конструктивними співрозмовниками. Їхня дипломатична майстерність полягала не в конфронтації, а в пошуку взаємоприйнятних рішень, які б працювали на користь нашої держави.

Четвертий урок стосується особистої доброчесності та моральної стійкості. У часи, коли корупція та непрофесіоналізм нерідко ставали нормою в різних сферах суспільного життя, наші дипломати зберігали незаплямовану репутацію. Вони розуміли, що честь дипломата — це честь держави, і жодні особисті інтереси не можуть виправдати зради національним. Їхня порядність стала тим стандартом, до якого має прагнути кожен, хто обирає дипломатичну кар'єру.

П'ятий урок — це важливість історичної пам'яті та культурної ідентичності. Представляючи Україну у світі, наші дипломати завжди наголошували на багатій історії українського народу, на нашій унікальній культурній спадщині, на внеску України у світову цивілізацію. Вони не дозволяли іншим переписувати нашу історію, спотворювати наші культурні коди чи применшувати значення української державності. Саме завдяки їхнім зусиллям світ почав краще розуміти, хто такі українці і чого прагне наша держава.

Спадщина, що живе і творить

Говорячи про спадщину цих видатних людей, ми маємо на увазі не лише конкретні дипломатичні досягнення, хоча й вони безперечно вагомі. Їхня справжня спадщина — це створена ними традиція української дипломатичної школи, яка поєднує найкращі світові практики з унікальним українським підходом до міжнародних відносин.

Ця школа базується на принципах, які наші герої не просто декларували, а втілювали у своєму повсякденному житті. Принцип поваги до міжнародного права, принцип непорушності кордонів, принцип мирного вирішення конфліктів, принцип рівноправності держав незалежно від їхнього розміру чи могутності — все це стало фундаментом української дипломатії завдяки їхнім зусиллям.

Особливого значення набуває їхній внесок у формування проєвропейського та проатлантичного вектору зовнішньої політики України. Вони були тими, хто ще в перші роки незалежності усвідомлював стратегічну важливість інтеграції України до європейських та євроатлантичних структур. Незважаючи на опір з різних боків, на складні геополітичні обставини, вони наполегливо просували цей напрям, переконували партнерів, формували порозуміння. Сьогодні, коли Україна офіційно визнана кандидатом до вступу в Європейський Союз, коли наша держава тісно співпрацює з НАТО, ми маємо пам'ятати, що фундамент цих успіхів закладався саме тими дипломатами, яким присвячено цю книгу.

Виклики сьогодення і заповіт минулого

Сучасна українська дипломатія стикається з викликами, які складно було передбачити навіть нашим досвідченим фундаторам. Гібридні війни, інформаційна агресія, кібератаки, використання енергоресурсів як зброї — все це реалії сьогодення, які вимагають нових підходів та інструментів. Та попри всю новизну цих викликів, принципи, закладені першопрохідцями нашої дипломатії, залишаються актуальними та дієвими.

Їхній заповіт нинішнім та майбутнім поколінням дипломатів можна сформулювати так: завжди пам'ятайте, кого ви представляєте. Ви — обличчя України у світі, носії її цінностей, захисники її інтересів. Ваше слово — це слово держави, ваші вчинки — це вчинки народу, який вам довірився. Тому ніколи не зраджуйте цієї довіри, не плямуйте честі дипломата України, не дозволяйте нікому применшувати значення нашої держави чи перекручувати нашу історію.

Другий важливий заповіт — не бійтеся труднощів та викликів. Наші попередники працювали в набагато складніших умовах, коли Україна тільки формувала свою дипломатичну службу, коли світ ще не знав про нас достатньо, коли ресурсів було значно менше. Та вони не здавалися, а наполегливо працювали, домагалися успіху, прокладали дорогу для нас. Їхній приклад має надихати нас у найскладніші часи.

Третій заповіт — цінуйте професіоналізм. Дипломатія не терпить дилетантизму. Кожен, хто обирає цей шлях, має постійно вчитися, удосконалюватися, глибоко розуміти предмет своєї роботи. Репутація, яку наші фундатори створювали десятиліттями, може бути зруйнована однією непрофесійною дією. Тому відповідальність кожного сучасного дипломата подвійна — перед сучасниками і перед пам'яттю тих, хто заклав основи української дипломатичної служби.

Завершуючи це видання, ми знову звертаємося до пам'яті сорока видатних дипломатів-фундаторів. Ваша справа живе і продовжується. Ваші принципи залишаються дороговказом для нових поколінь. Ваша віра в Україну надихає нас не здаватися перед жодними труднощами. Ваша любов до Батьківщини стала мірилом справжнього патріотизму.

Обіцяємо бути гідними вашої пам'яті. Обіцяємо продовжувати розпочату вами справу. Обіцяємо, що Україна, за яку ви так самовіддано працювали, стане такою, про яку ви мріяли — сильною, незалежною, шанованою у світі, інтегрованою до європейської спільноти, захищеною надійними альянсами, процвітаючою та щасливою.

Вічна вам пам'ять, дорогі наші вчителі та наставники! Вічна слава фундаторам сучасної української дипломатії! Ваші імена назавжди вписані золотими літерами в історію нашої держави!

Слава Україні! Героям слава!

КНИГА ПАМ'ЯТІ:
Фундатори сучасної дипломатичної служби України

Ткач Дмитро Іванович, Цибух Валерій Іванович

Підписано до друку 12.12.2025 р. Формат 60х84/16. Папір офсетний.
Друк офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 22,4. Наклад 200 прим.
Зам. 1212/025

Університет економіки та права «КРОК»
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру ДК № 613 від 25.09.2001 р.

Надруковано департаментом поліграфії
Університет економіки та права «КРОК»
місто Київ, вулиця Табірна, 30-32
e-mail: Print@krok.edu.ua